

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

2021- YL- 056

**İNTİHARIN TARİHSELLİĞİ BAĞLAMINDA BEŞİR
FUAD VE TOPLUMA MÂL OLMUŞ KİŞİLERİN
İNTİHARLARINDAN DERLEMELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu Çağla VURAL

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAŞARAN

2021 –AYDIN

T.C.

**AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2020

Arzu Çağla VURAL

ÖZET

İNTİHARIN TARİHSELLİĞİ BAĞLAMINDA BEŞİR FUAD VE TOPLUMA MÂL OLMUŞ KİŞİLERİN İNTİHARLARINDAN DERLEMELER

Arzu Çağla VURAL

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAŞARAN

2021, XIV + 143 sayfa

Bu çalışmada “*intihar*” olgusu, tarihsel çerçeveden incelenmiştir. Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, İlahiyat, Tarih vs. daha pek çok bilimsel alanda irdelenmeye, incelenmeye ve çalışılmaya müsait bir alan olan Suicideoloji, yani İntihar Bilimi üzerine yapılan Tarihsel çalışmaların azlığı göz önüne alınarak bu çalışma yapılmaya karar verilmiştir. Daha önce yapılan çoğu çalışmada intihar konusu sosyolojik, psikolojik, felsefi veya istatistiksel açıdan ele alınmıştır. Bu nedenle bu çalışma da hedeflenen, ‘*Tarihsel*’ süreçte intihar olgusuna karşı yaklaşımın nasıl seyrettiğine dair bir çalışma ortaya koymaktır. Bununla birlikte Yakın Çağ içerisinde, Osmanlı Devleti aydınlarından Beşir Fuad’ın intiharı çerçevesinde, intihar eden diğer aydın ve topluma mâl olmuş şahsiyetlerin, onları intihara sürükleyen hayatlarına kısaca değinilmiştir. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi gazetelerinde çıkan intihar haberlerinden ve Osmanlı dönemi arşiv belgelerinden faydalanılarak ‘intihar’ olgusunun gazete haberlerinde ve o dönemde kaleme alınan belgelere yansımaları okurlara yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma üç ana bölüm şeklinde kaleme alınmıştır.

I. Bölümde; Felsefî, Tıbbî-Psikolojik, Sosyolojik ve İstatistikî alanlarda çalışmaları olan kişilerin intihar hakkındaki düşünce, yorum ve tanımlarına yer verilmiştir.

II. Bölümde; İntihar olgusunun tarihsel süreci verilmiştir. Öncelikle ilkel ve antik dönemlerde ele alınmış olan intihar olgusunun, Orta Çağ’dan günümüze kadar olan kısmı ise Avrupa üzerinden işlenmiştir.

III. Bölümde; Beşir Fuad'ın hayatı ve intiharı çerçevesi üzerinden, Yakın Çağ içerisinde, Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet'in ilanından sonra hem yerli hem yabancı olan topluma mâl olmuş kişilerin intiharlarına giden süreçler kısaca işlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: *İntihar, Beşir Fuad, Osmanlı Dönemi, Tanınmış Kişiler.*

ABSTRACT

IN THE CONTEXT OF THE HISTORICITY OF SUICIDE, BEŞİR FUAD AND COMPILATIONS FROM THE SUICIDES OF PEOPLE WHO HAVE BEEN SOCIALY PROMINENT PERSON

Arzu Çağla VURAL

Master Thesis at History

Supervisor: Assistant Professor Mehmet BAŞARAN

2021, XIV+143 pages

In this study, the phenomenon of "suicide" has been examined in historical context. Psychology, Philosophy, Sociology, Theology, History, etc. In many other scientific fields, Suicidology, which is a space for study, study and study, has been decided to do this study based on the lack of historical studies on suicide Science. In most previous studies, the subject of suicide was discussed sociologically, psychologically, philosophically or statistically. Therefore, this study is aimed at showing a study of how the approach to the phenomenon of suicide in the 'historical' process is progressing. However, within the near Ages, within the context of the suicide of the Ottoman State intellectuals, Bashir Fuad, the lives of other intellectuals and people who have committed suicide have been briefly addressed. The reports of suicide in the Ottoman and Republican period newspapers and Ottoman-era archival documents were used to reflect the reflections of the 'suicide' phenomenon in the newspaper news and the documents written at the time to the readers.

This study is written in three main sections.

Section I.; The opinions, comments and definitions of the people who have been working in the fields of Philosophy, Medical-psychological, Sociological and Statistics were included.

Section II.; The historical process of suicide has been given. The phenomenon of suicide, which was primarily addressed in primitive and ancient times, was processed from the Middle Ages to the present day through Europe.

Section III.; Through the framework of Bashir Fuad's life and suicide, handling have been shortly processed in the Near Age, in the Ottoman State, and after the declaration of the Republic, to the suicides of persons who were both domestic and foreign.

KEYWORDS: Suicide, Bashir Fuad, Ottoman Era, Prominent Persons.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu olan “intihar” olgusu tarihsel çağların başından beri yaşam ve ölüm gibi var olmuş bir olgudur. İntihar eylemi anlaşılması zor olmakla birlikte çoğu toplumda kınanmış ve günah kabul edilmiştir. Buna rağmen intihar eden kişiler, günümüze kadar artarak devam etmiştir. Günümüzde ise küresel bir halk sağlığı sorunu kabul edilmektedir.

Çalışmamı hazırlamaya başladığım dönem, günümüzde bir başka küresel sağlık problemi olan Covid-19 virüsünün yayılması nedeniyle evlere kapanmak zorunda olduğumuz bir döneme denk gelmiştir. Bu nedenle kısıtlı araştırma imkanları içerisinde tamamlamak zorunda kaldığım bu çalışma, internetten ulaşabildiğim derecede kullanabildiğim kaynaklarla sınırlıdır.

Bu sıkıntılı süreçte, çalışmamı oluştururken bana fikir ve desteklerini esirgemeyen, her fırsatta kendilerine ulaşabilme rahatlığı ve imkânı sunan Aydın Adnan Menderes Üniversitesi hocalarından danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAŞARAN ve ilgi, alakasını benden esirgemeyen sevgili hocam Doç. Dr. Aysun SARIBEY HAYKIRAN’a içtenlikle teşekkürlerimi sunuyorum. Bunun yanında her soruma ve sorunuma içtenlikle yanıt veren tüm Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Tarih Bölümü araştırma görevlilerine teşekkürü borç bilirim. Ayrıca Bingöl Üniversitesi’nde görev yapan ve lisans döneminde benden hiçbir şekilde emeklerini esirgemeyen tüm kıymetli hocalarıma ve özellikle Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ÖZKANDAŞ’a bu sıkıntılı süreçte de motive ve desteklerini esirgemediği için çok teşekkür ediyorum. Sadece bu süreçte değil hayatımın her safhasında maddi ve manevi her konuda arkamda olan annem Feride VURAL ve babam Düzgün VURAL’a teşekkürlerimi sunuyor ve bu tezi onlara ithaf ediyorum.

Arzu Çağla VURAL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	5
1. İNTİHAR OLGUSU ÜZERİNE.....	5
1.1. İNTİHARA FELSEFİ YAKLAŞIM	5
1.2. İNTİHARA SOSYOLOJİK YAKLAŞIM	15
1.3. İNTİHARA TIBBİ VE PSİKOLOJİK YAKLAŞIM.....	20
1.4. İNTİHARA İSTATİSTİKSEL YAKLAŞIM.....	24
II. BÖLÜM	28
2. İNTİHARIN TARİHÇESİ.....	28
2.1. İLKEL KABİLELER VE ANTİK TOPLUMLARDA İNTİHAR OLGUSU	28
2.1.1. <i>İlkel Kabilelerde İntihar Olgusu</i>	28
2.1.2. <i>Antik Toplumlarda İntihar Olgusu</i>	31
2.2. ORTA ÇAĞ AVRUPA TOPLUMUNDA İNTİHAR OLGUSU.....	42

2.3. AYDINLANMA SÜRECİ VE SONRASINDA AVRUPA TOPLUMUNDA İNTİHAR OLGUSU	45
III. BÖLÜM	49
3. BEŞİR FUAD'IN HAYATI VE İNTİHARI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMA MÂL OLMUŞ KİŞİLERİN İNTİHARLARI	49
3.1. BEŞİR FUAD'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	49
3.1.1. <i>Beşir Fuad'ın Eğitim ve Meslek Hayatı</i>	49
3.1.1.1. Eserleri ve Makalelerinden Örnekler	52
3.1.2. <i>Beşir Fuad'ın Ailesi ve Fotoğrafları</i>	55
3.2. BEŞİR FUAD'IN İNTİHARINDAN ÖNCE OSMANLI'DA YAŞANAN İNTİHAR VAKALARINDAN DERLEMELER 58	
3.3. BEŞİR FUAD'IN İNTİHARI VE SONRASINDA YAŞANAN İNTİHAR SALGINI	65
3.3.1. <i>Beşir Fuad'ın İntiharı</i>	65
3.3.2. <i>Osmanlı Devleti'nde İntihar Salgını, Basın Sansürü ve Sansür Altında Osmanlı Basınında İntihar Haberleri</i>	69
3.3.2.1. Sadullah Paşa'nın İntiharı	76
3.3.2.2. Mehmet Ziya (Gökalp)'nin İntiharı	79
3.3.2.3. Tevfik Nevzat'ın İntiharı	80
3.3.2.4. Yusuf İzzettin Efendi'nin İntiharı	83
3.3.2.5. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Savaşların Etkisi Altında Gerçekleşen İntiharlar 87	
3.3.3. <i>Yerel Gazetelerde İntihar Haberleri</i>	93
3.4. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE İNTİHAR	99
3.4.1. <i>Yerli Müntehirler</i>	99
3.4.2. <i>Yabancı Müntehirler</i>	106
IV. BÖLÜM	118
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	118

V. KAYNAKLAR	122
VI. GÖRSELLER	138

KISALTMALAR LİSTESİ

A.} AMD	: Sadaret, Amedi Kalemî Evrakı
A. {DVNSMHM. d.	: Bab-1 Asafî Mühimme Defterleri
A.} MKT	: Sadaret, Mektubi Kalemî Evrakı
A.} MKT.MVL.	: Sadaret, Meclis-i Vala Evrakı
A.} MKT.NZD.	: Sadaret, Nezaret ve Devair Evrakı
A.} MKT.UM..	: Sadaret, Umum Vilayat Evrakı
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.ç.	: Adı geçen çalışma
Bkz.:	: Bakınız
B.O.A.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	: Çeviren
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
Ed.	: Editör/Editörler
HAT	: Hatt-ı Hümayun
HR. MKT	: Hariciye Nezareti, Mektubi Kalemî
HR.SFR.3...	: Hariciye Nezareti, Londra Sefareti.
HR.SYS.	: Hariciye Nezareti, Siyasi.
HR.TH..	: Hariciye Nezareti Tahrirat
Karş.:	: Karşılaştırınız
MVL	: Meclis-i Vala
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra

s.	: Sayfa
S.B.E	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
D.İ.A.	: Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
TS.MA.e	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı
T.Ü.İ.K.	: Türkiye İstatistik Kurumu
Yay.	: Yayınevi
Y.EE..	: Yıldız Esas Evrakı
Y..PRK.AZN.	: Yıldız Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı
YYLT	: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
ZB.	: Zabtiye

GİRİŞ

Ölümün de yaşam kadar kişiye has bir olgu olduğu bu Dünya’da cinayet, hastalık, trafik kazası, kalp krizi gibi istenmeyen/beklenmedik ölümler yanında, istendik olan ölümlerde bulunmaktadır. Bu ölümler intihar olarak adlandırılmaktadır.

Arapça’da; boğazından asılma, göğüs, göğüse vurma, gırtlak bıçakla kesme, deveyi boğazlama ve boğazın alt kısmında bulunan çukur anlamlarında kullanılan “*nahr*” kökünden gelen “intihar” kelimesi kendi canını alma anlamında kullanılır. Ayrıca en çok kullanılan intihar yöntemlerinden biri olan boğazdan asılma yöntemini de vurgular.¹ Batı dillerinde kullanılan “*suicide*” kelimesine karşılık, Tanzimat Dönemi’nde Türkçe’ye tercüme edilen yapıtlarda, “*kendini katletme*” ifadesinin yerine “*intihar*” sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır.

Bu kelimenin kullanıldığı yazılı ilk kaynak olarak Franciscus a Mesgnien Meninski’nin², “*Thesaurus linguarum orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae...*” adlı eseri işaret edilmektedir. Bu sözlüğün ilk baskısı 1680 yılında Viyana’da yapılmıştır. Ancak intihar kelimesinin kaçınıcı baskıda kullanıldığı net olarak bilinmemektedir. Yine bu sözlükte kullanılan Homicida (omicidia, micidi ale) kelimesi “*âdem öldürücü, kanlu, katil, kettal, cuni(cani), kan idici*” kelimeleri ile tanımlanmıştır. Homicidium (omicidio, micidio) kelimesi ise “*âdem öldürmesi, kan, öldürüş, katl, cun*” kelmeleri ile tanımlanmıştır.³ Aynı sözlükte bulunan Cædere (battere, percuotere, tagliare, uccidere) kelimesi ise “*vurmak, dövmek, darp, çalmak, basmak, kesmek, yarmak, düşürmek, katl*” kelimeleri ile tanımlanmıştır.⁴

Avrupa literatüründe kullanılan, “*suicide*” kelimesinin ilk kullanım tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, Edward Phillips tarafından derlenen ve ilk olarak 1658 senesinde Londra’da yayınlanan “*A New World in Words*” adlı sözlüğün 1662 senesindeki basımında yer aldığı tahmin edilmektedir. Yine Edward Philips’in iddiasına göre kendisi yeni bir kelime keşfetmiştir. O, *barbarca* bir kelime üreteceğini, bu kelimenin ise “*suicide*” yani intihar

¹ İntihar sözcüğü, Türk dili için mühim eserlerden olan Vankulu Lügati’nde ve Burhân-ı Kâti’da görülmeyen “intihar” sözcüğü, dilimize Tanzimat dönemi ile girmiştir. Bkz.: Eskin, M. (2003). *İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme*. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi. s.3.

² Meninski; XVII. Asır Osmanlı Türkçesi üzerine hazırladığı eserlerle tanınan bir şahıstır. Bu şahıs Osmanlı Devleti ve Lehistan arasındaki temsilcidir.

³ Bkz.: Meninski, F.M. (2000). *Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae* (Çev. Ölmez, M.) İstanbul: Simurg Yayınları. s.700.

⁴ Meninski (2000). *a.g.e.* s.166

kelimesi olacağını belirtmiştir. Oxford İngilizce Sözlüğü ise bu kelimenin ilk kullanım tarihini 1651 olarak verir. Ancak bu kelimenin daha önce Sir Thomas Browne'nin 1635 senesinde yazdığı ve 1642'de yayımlanmış olan "*Religio Medici*" eserinde kullanıldığı, Al Alvarez tarafından beyan edilmiştir.⁵ Bu kitabın "suicide" kelimesinin kullanıldığı ilk yazılı kaynak olduğu düşünülmektedir. Latince'de "*kendi*" anlamına gelen "*sui*" kelimesi ve "*can vermek*" anlamında kullanılan "*cedere*" kelimesi birleştirilerek bu kavram ortaya konmuştur. Kullanımının önceki dönemlerde, günlük hayatta var olup olmadığı bilinmemekle beraber yazılı bir metinde kendi canını almak anlamında, ilk olarak ne zaman kullanıldığını tesbit etmek, dönemin kaynak azlığından ve olan kaynaklara ulaşabilme zorluğundan dolayı pek mümkün olmamaktadır.

Elbette ki '*suicide*' kelimesi aniden ortaya çıkan bir kavram değildir. Her kelime gibi onun da bir evrimleşme süreci vardır. Bu kelimeden önce kendini öldürme eylemini ifade edebilmek için "*kendi canına kıyma*" anlamına gelen "*Self-slaying*"; "*kendi yaşamına son vermek*" anlamında "*Self-killing*"; "*kendini öldürme*" anlamında kullanılan "*Self-murder*" gibi kelime grupları da kullanılmıştır. Bunlar dışında intiharı olumlayan ilk eser kabul edilen John Donne'un "*Biathanatos*" eserinde "*Self-homicide*" tabirinin kullanıldığı da görülmektedir. Bu eserde Donne'un dile getirmeye çalıştığı şey İsa Mesih'in, tüm Hristiyanlık mensubu insanların günahları için hayatından vazgeçip ölmeyi göze almasıdır.⁶ Kısacası Donne, bunu fedakârlık intiharı olarak görmüştür.

İntihar konusunda dilbilimi çalışmaları yapan David Daube'un da anlatmaya çalıştığı gibi, İngilizce literatürü, "*sevgi, giyinme ve öldürme*" gibi eylemler için ayrı kelimelere sahiptir. Fakat, "*kendini sevmek, kendini giydirmek veya kendini öldürmek*" eylemleri için ayrı kelimelere sahip değildir. Suicide kelimesiyle özne ölüyor veya öldürüyor fakat burada nesne bilinmiyor. Genellikle insanlar "*suicide*" kelimesi ile bir başkasının öldürüldüğünü düşünüyor.⁷

Orta Çağ'da Latince'de "*sui homicido*" ya da "*sui ipisus homicidum*" deyimleri kullanılırdı. Bu kelimeler pasif bir şekilde, kendi cinayetini işlemek gibi tanımlanabilir.

⁵ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.57.

⁶ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.58.

⁷ Bkz.: Shneidman, E. (1977). *Definition of Suicide*. Maryland (U.S.A): A. Jason Aronson Book Rowman & Littlefield Publishers INC. s. 10-11.

'Suicidium' kelimesi Juan Caramuel adındaki filozof ve teolog tarafından, ilk kez 1656 yılında "*Theologica Moralis Fundamentalis*" adlı kitapta kullanılmıştır.⁸ Antik Roma'da direk kendini katletme yerine dolaylı ifadeler kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin; *acılarına son verme, kendi ölümüne sebebiyet verme, kendine karşı şiddet, kendi elleriyle kendini özgürlüğe kavuşturma (eximere se), kendini infaz, ölümün peşinden koşma (oppetere mortem), kendini öteki dünyaya havale etme, gönüllü ölüm (mors voluntaria), ölümü kendi ellerine alma, son çareye başvurma (consulere extremis rebus/vitae)* vs. şeklinde ifadeler örnek verilebilir.

Bu gizemli ve trajik konu yüzyıllardan beri kaleme alınan bir olgudur. Dünya çapında baktığımızda İkel dönemlerden başlayarak antik dönemlere oradan Orta Çağ'a sonrasında Aydınlanma Çağ'ına ve bu şekilde günümüze kadar ulaşmış bir olgudur. Tüm bu süreçlerde intihara karşı farklı yaklaşımlar oluşmuş, kimi dönemlerde intihar edenlere insaniyet dışı uygulamalar gerçekleştirilmiş, kimi dönemlerde daha hukuki yöntemlere başvurulmuş, kimi dönemlerde ise daha bilimsel yaklaşımlar ortaya konmuştur. Dönemsel olarak değişen intihar olgusuna karşı bu yaklaşımların yanı sıra kültürlere ve medeniyetlere göre de değişiklik göstermiştir. Bunun nedeni insanoğlunun sahip olduğu yaşama içgüdüsunü ve pek çok savunma mekanizmasını yerle bir ederek nasıl canına kıyabildiğinin anlaşılabilmesidir. Bu konunun anlaşılmasını sağlamak amacıyla, pek çok disiplin üzerinden yapılmış pek çok çalışma olmasına karşın hala gizemini sürdürmekte olan intihar eyleminin tarihsel perspektiften incelenmesiyle ilgili yapılan çalışmalar az da olsa bulunmaktadır.

Prof. Dr. Rüya Kılıç'ın yazmış olduğu "*İntiharın Tarihi; Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyette İstemli Ölüm Halleri*"; Aslı Güller'in "*XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Toplumunda İntiharlar*" başlıklı yüksek lisans tezi; Necati Sümer'in "*İkel ve Antik Toplumlarda İntihar Olgusu*" isimli makalesi ve Tuşen Olgunlu Atlıhan'ın "*Erken dönem Cumhuriyette genç kadın intiharları*" isimli yüksek lisans tezi gibi tarihsel süreci parça parça ele almış kaynaklar bulunmakla birlikte genel çerçevede yaklaşan pek çok kaynak bulunmamaktadır.

⁸ Şen (2008). a.g.ç. s.6.

Covid-19 virüsünün yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemlerden dolayı, kısıtlı imkânlar çerçevesinde ele alınan bu konuda yoğun bir şekilde internetten ulaşılan kaynaklara başvurulmuştur. Bununla birlikte internette bulunan yoğun bilgi kirliliği içerisinde temiz kaynaklara ulaşabilmek amacıyla da oldukça çaba sarf edilmiştir. Tarihsel çerçevede elde bulunan kaynakların azlığı bu çalışmayı yapmaktaki amaçlardan biri olmakla birlikte aynı zamanda bu çalışmayı yaparken karşılaşılan zorluklardan da biridir.

Bu çalışmanın önemli bir bölümünü oluşturan Beşir Fuad'ın hayatı ve intiharı, günümüzde toplumsal bir sorun haline alan intihar kavramının henüz çok da tanınmadığı Osmanlı toplumunda, gazeteler vasıtasıyla halkın bu eyleme aşinalığını arttırmıştır. Bu sayede insanlar, içinde buldukları olumsuz ve umutsuz durumlardan çıkış için, gazeteler aracılığıyla yeni bir kapı bulmuşlardır. Bu çalışmada, intihar haberlerinin Osmanlı döneminde nasıl yer aldığı gösterilmek amacıyla hem yerelde hem de İstanbul'da basılan gazete haberlerinden alıntılara yer verilmiştir. Bununla beraber dönemin arşiv belgelerine yansıyan intihar olayları da yine Osmanlı Devleti'nin resmi kayıtlarına geçen intihar olaylarını yansıtması amacı ile ele alınmıştır. Ayrıca intihar olgusunun anlaşılabilmesi için intihar eden ve topluma mâl olmuş kişilerin, nasıl intihara yöneldiği, kısa hayat hikâyeleri aracılığıyla ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı ise intihar olgusunun tarihsel bağlamda incelenerek günümüzde bir halk sağlığı sorunu haline almış olan bu eylemin anlaşılmasını sağlamaktır. İntihar olgusunu yalnızca tıbbi, psikolojik veya sosyolojik açıdan inceleyen kitaplardan okuyarak anlayabilmek pek mümkün değildir. Bu tarz çalışmaların yapılması, tarihsel süreçte bu konuyla ilgili alınan önlemlerin nerelerde yetersiz kaldığının anlaşılması ve yeni önlemler alınmasında başvuru aracı olarak kullanılabilmesi açısından önemlidir.

I. BÖLÜM

1. İNTİHAR OLGUSU ÜZERİNE

İntihar olgusunun doğası insan zihniyle anlaşılacak kadar karmaşık ve kişiye hastır. İntiharla ilgili kesin ve net bir tanım yapabilmek bir yana kesinlikle doğru veya kesinlikle yanlış diyebileceğimiz herhangi bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Bunun nedeni insan beyninin, bir insanın tüm savunma mekanizmalarını yerle bir ederek, kendi eliyle, kendi hayatına son vermesini mantıksal çerçevede değerlendirememesidir. Çünkü insan beyni kendini korumaya yönelik bir sürü donanıma ve yaşama içgüdüsüne sahiptir.

İntihar öznel yani tamamıyla kişiye özel bir olgu olması sebebiyle bütüncü bir tanımını yapmak oldukça zordur. İntihar eyleminin tanımı, nereden bakılırsa bakılsın üzerine düşünen ve bu konuyla ilgilenen insan sayısı kadar çoktur. Bu nedenle öncelikle bu konuyla ilgilenen kişilerin bilimsel alanlarına yönelik bir ayırım yapılarak yaptıkları tanımlar incelenecektir.

1.1. İntihara Felsefi Yaklaşım

İntihar meselesi oldukça geniş çerçevelerde ve oldukça farklı konularda ele alınabilmektedir. Felsefe biliminde ise yaşam ve ölüm kavramlarının çokça sorgulanması ve bununla birlikte, genellikle ruhun ölümsüzlüğü konusundaki inanışlarla birlikte konu edilir. İnsanlığın var oluşundan itibaren intihar olgusu var olmuştur. Fakat felsefi açıdan incelenmesi ve konu edinmesinin hangi dönemlere denk geldiği kesin olarak bilinmemektedir. Yine de Antik dönemlerde intihar kavramının oldukça popüler olduğu günümüze ulaşan kaynaklardan elde edilebilen bilgiler arasındadır.

Antik Yunan Felsefe okullarının kurucusu olan beş büyük filozofun bu konuda da yorumları bulunmaktadır. Bu filozoflar *Pythagoras (Pisagor)*, *Platon*, *Aristoteles*, *Stoa* ve *Epiküros*'tur.⁹ Bu kişilerin kurmuş olduğu ve oldukça önemli filozoflar yetiştirilmesine imkân

⁹ Şen, N. (2008). *Toplumsal Anlam Dünyası ve İntiharın Toplumsal Algısı: Bursa Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [S.B.E.], Bursa. Sayfa [s.]. 15.

tanıyan bu felsefi ekollerin takipçileri, diğer konularda olduğu gibi intihar konusunda da yukarıda belirtilen filozofların düşüncelerinden etkilenmişlerdir.

Pythagoras, Platon ve Aristoteles; intihar eylemini, insanların kendilerine lütfedilmiş olan tanrısal hediyenin ve ölümden sonraki hayatta iyi bir yere gidebilmek için verilmiş olan sosyal sorumluluğun reddi olduğu düşüncesiyle, yani tanrıya karşı nankörlük olarak gördükleri için doğru bulmazlar. Milattan önce [M.Ö.] VI. Asırda yaşamış olan *Pythagoras*, intiharı kesin olarak reddetmiştir. Bu red onu, Antik Yunan felsefesinin, intiharı hoşgörülemez bir eylem olduğunu savunan, bilinen ilk filozofu yapmıştır. Pythagoras aynı zamanda ruhun hapsediği bedende aritmetik ve felsefe ile arınması gerektiğini savunur. Bunun nedenini ruh ve bedenin sayılarla bir ahenk oluşturduğuna bağlar. Aslında ona göre evren tamamen sayısal bir ahenge dayalıdır. Eğer insan zamanından önce ölümü tercih ederse sayısal ahengi bozacaktır.¹⁰ Bu nedenle intihar edilmemesi gerekir. Ayrıca dini açıdan da insan vatanına ve Tanrı'ya karşı sorumluluklarından kaçmamalıdır. İntihar etmek ahlaki ve sosyal açıdan yanlıştır. Bunun yanında herhangi bir kanıtı dayanmaksızın tamamen söylencelerden ibaret olan bir iddiaya göre Pythagoras'ın takipçilerinden bir grup, Eurymenes önderliğindeki Syracusan askerlerinden kaçarken bir fasulye tarlasına ulaşmış, kaçmak için tek yolu bu tarladan geçmek olsa da o tarlaya girip fasulyelere yaklaşmaktansa (veya onları ezmektense) düşmanlarına teslim olmayı ve öldürülmeyi tercih etmiştir.¹¹ Bazı internet kaynaklarında, Pythagoras'ın da bu kişilerin arasında olduğu ve sırf fasulye tarlasına girmek için ölümü göze aldığı şeklinde bilgiler de bulunmaktadır.

Bir diğer intihar karşıtı fikri savunan filozof ise Platon'dur. M.Ö. 428-348 yılları arasında yaşamıştır. Pythagoras ve hocası Sokrates'ten etkilenmiştir. Platon intihar konusunda; "*Devlet*" adlı kitabında, intihara karşı olduğunu açıkça belirtmiştir. "*Yasalar*" adlı kitabında ise kendini öldüren kişinin halk mezarlığına gömülmemesi gerektiğini ve bu kişilerin yasal olarak cezalandırılması gerektiğini ifade etmiştir.¹² Bariz bir şekilde bu görüşlerinde Pythagoras etkisi hissedilmektedir. Bununla birlikte Platon, intiharı Tanrı'ya karşı işlenen bir suç ve saygısızlık olarak görmesine rağmen Sokrates'in düşüncesine doğru

¹⁰ Şen, N. (2008). Adı geçen çalışma [a.g.ç.]. s.17.

¹¹ Iamblichus'. (1818). *Life of Pythagoras or Pythagoric Life*. (Çeviri [Çev.]: Taylor, T.). Landon: J.M. Watkins. s.100-101.

¹² Platon. (1998). *Yasalar*. (Çev. Şentuna, C. & Babür, S.) İstanbul: Kabcacı Yayınevi. s.368.

çekilir. “Sokrates’e göre ölüm bir filozof için arzu edilendir. Bilgiye ulaşmak için ruha yaklaşılmaya çabalayan filozofa beden bir yükür¹³”. Sokrates ölüm için iki seçenek olduğunu varsaymıştır. İlki; bomboş, hissiz ve sonsuz bir uykudur, İkincisi; ruhun bir alemde diğerine göç etmesidir. Bu açıdan bakınca Sokrates ölümün korkutucu bir tarafı olmadığını hatta ölümden daha muhteşem bir şey olmadığını beyan etmiştir.¹⁴ Fakat her ne kadar Sokrates için ölüm arzu edilen bir şey olsa da intihar yasaktır. Sokrates şehrin Tanrılarına inanmaması ve başka Tanrılara inandığı gerekçesi yanında başka insanların da doğru yoldan ayrılmasına neden olduğu bahanesi ile mahkeme karşısına çıkarılmıştır. Sokrates, kendi beyanına göre, mahkeme karşısında kendini küçük düşürerek ağlayıp yaşamı için yalvarmadığı için ölüme mahkûm edilmiştir. Baldıran zehri ile hayatına son vermiştir. Bir bakıma o da ölüme karşı direnmeyerek intihar etmiştir. Hocası Sokrates’e karşı bağlılığı Platon’a devlet tarafından yasal olarak emredilen intiharlarda, çözüm bulunamayacak kadar utanç dolu nedenler için intiharlara, dönüşü olmayan, katlanılmaz durumlar nedeniyle gerçekleştirilen intihara çok da olumsuz bakmamayı aşlamıştır. Bu tarz intiharlar için ceza uygulanmasına gerek duymamıştır.

Aristoteles, M.Ö. 384-322 yıllarında yaşamıştır. Platon’un öğrencisidir. Hiçbir durumda intiharı kabul etmemiştir. Kendini öldüren kişileri kentine karşı suç işlediğini bunun bir sorumsuzluk olduğunu söylemiştir. Bunun nedenini de ekonomik fayda sağlayabilecek bir bireyin yok edilmesine bağlamıştır. Ayrıca sakatlık veya hastalık durumlarında insanların kendini öldürmelerini de doğru bulmamıştır. O intiharı korkakça bulmuş ve asıl cesurca olan hareketi tüm olumsuz şartlara rağmen hayatta kalmak olarak görmüştür.¹⁵

¹³ Şen, N. (2008). *a.g.ç.* s.19.

¹⁴ Platon (2018). *Sokrates’in Savunması*. (Çev. Alagöz E.). Ankara: Panama Yayınları. s.62.

¹⁵ Sümer, N. (2014). “Antik ve İlkel Toplumlarda İntihar Olgusu”. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1). s. 95.

*Epikürosçular*¹⁶, *Stoacılar*¹⁷, *Kyreneciler*¹⁸ ve *Kynikler*¹⁹; bireysel özgürlük konusunda aşırı hassastırlar. Bu ekollere göre insanın ölümüne karar verebilmesi bireysel özgürlüğün en hassas noktasıdır. Bu ekollerin ana dayanağı hazdır. İnsanın, hayatından, haz ve keyif alamadığı durumlarda intihar edebileceğini savunurlar. Özgürlüğü insanın kendi yaşamı ve ölümü hakkında karar verebilmesi olarak görmüşlerdir. Onlara yaşamın sürdürülmeye deyip değmediği kıstasını şu şekilde yaparlar; eğer yaşam iyiye, insan onuruna zeval getirmiyorsa ve sevinçler üzüntülerden fazlaysa sürdürülmeyi hak eder. Eğer hayat bu şartlara uymuyorsa, kötülüklerden kaçış yoksa yaşamak delilikten başka bir şey değildir fikrini savunmaktadırlar.²⁰

Hegesias, M.Ö. III. Asırda yaşamış bir filozoftur. Hegesias mutluluğa ulaşmayı mümkün görmeyerek hayatın tek amacının acı ve kederden kaçınmak olduğunu savunmuştur. Ayrıca cahil insanların erdemsiz insanlar olduğunu düşünen ve erdemi ilk sıraya koyan Hegesias, erdemsiz insanların kendini öldürmesi gerektiğini savunur. Cicero, Hegesias'ın *Açlıktan Ölüm (Death by Starvation)* adında günümüze ulaşmamış bir kitap yazdığını ve bu kitabı okuyan pek çok kişinin intihar ettiğini yazmıştır. Cicero'nun aktardığına göre bu kitap kendini yemekten mahrum eden bir adam ile başlamaktadır. Arkadaşlarının, onu bu şekilde bir intihardan vazgeçirme çabalarına teker teker cevap vererek tezlerini çürütmüştür. Her insanın neden ölmeyi tercih etmesi gerektiğine dair de güçlü karşı tezler sunmaktadır.²¹ Bu

¹⁶ Epikürosçuluk veya Epikürcülük adıyla bilinen ekol Epiküros tarafından kurulmuştur. Stoacılar felsefeleri çok benzerler. Zenon ve Epikür materyalist kişilerdi. Bunlar ruhun ölümsüzlüğü fikrine ve cennet-cehennem kavramlarını reddetmişlerdir. Tüm insanları kadın-erkek ayırd etmeksizin eşit kabul etmiş ve her insan için bireysel bağımsızlığı ve özgürlüğü savunmuşlardır. Bakınız [Bkz.]: Aslan, M. (2001). "Hellenistik Dönem'e Damgasını Vuran Felsefe Sistemleri; Epikürosçuluk ve Stoacılık -II-". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (101-102). s. 38.

¹⁷ Stoa Okulu'nun kurucusu Kıbrıslı Zenon'dur. M.Ö. IV. Asırda kurulmuş olan bu felsefe okulu; mutluluğa ulaşmanın yolunu doğaya uygun yaşamakta bulur. Bu okulda aklın üstünlüğü ve dünya yurttaşlığı ölkü edinilmiştir. Stoacılar için asıl önemli ve iyi olan tek şey erdemdir. Detaylı bilgi için Bkz.: Dürüşken, Ç. (2001). "Stoa Mantiği". *Felsefe Arkivi*, (28). s.287. Ayrıca Bkz.: Akarsu, B. (1970). *Ahlak Öğretileri-1; Mutluluk Ahlakı (Eudaimonism)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. s.49-69.

¹⁸ Kyrene ekolü, Sokrates'in öğrencisi olan Kireneli Aristippos tarafından kurulmuştur. Felsefesinin merkezine hazı koyar. Yani duygusal hazlar kyrenecilere göre hayatın amacını oluşturur. İnsan hazları için yaşar. Bu tarz felsefeler "hedonizm" denir. Bkz.: Akarsu, B. (1970). *a.g.e.* s.38-48.

¹⁹ "Kynik ekolü hayatın ve dünyanın kötü olduğunu düşünen, her türlü kurulu düzene (aile, okul, toplum, devlet, eğitim vb.ne) karşı çıkan ve bireysel kurtuluşu savunan bir anlayıştır." Bkz.: Türkeri, M. (2010). "Aristoteles ve İş Etiğindeki Temel Değerlerin Dönüşümü". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S. 31. s.142. Ayrıca Bkz.: Akarsu, B. (1970). *a.g.e.* s.29-38.

²⁰ Sümer, N. (2014). Adı geçen makale [*a.g.m.*] s. 94.

²¹ Cicero, M.T. (1839). *The Tusculan Questions*. (İngilizceye Çev. Otis, G.A.). Boston: Mes. B. Dow Publisher. s.63.

şekilde sebep olduğu intiharlar nedeniyle İskenderiye’de ders verilmesinin yasaklandığı bilinmektedir.

Antisthenes, M.Ö. 446-366 yıllarında yaşamıştır. Sokrates’den eğitim almıştır. Antisthenes, yeterince zeki olmayan kişilerin kendilerini asmalarının daha faydalı olacağını savunmuştur.²² Onun ardından giden öğrencisi *Diogenes Laerrios*, hocasıyla aynı fikri savunmuştur ve kendi hayatında da uygulamıştır. Doksan sekiz yaşında iken ayağını bir yere çarparak parmağını kıran Diogenes, ölümün gelip onu yakalamasını beklemeden, kendini boğarak intihar etmiştir. Diogenes’in kendini öldürme ile ilgili fikirleri Antisthenes ile arasında geçen bir diyalogda görülmektedir. Bu diyalogda, Antisthenes’e kötü yaşamının bir kötülük olduğundan, sağlıklı yaşamıyor ise kendisini asmanın daha doğru olduğundan bahsetmiştir. Antisthenes, acılarından kendisini kimin kurtaracağını sorduğunda, Diogenes bıçağını göstererek “*bu*” demiştir.²³

Hristiyanlık ortaya çıktığında ilk Hristiyanlar, Antik Roma’nın ve Yahudiliğin felsefelerini benimsemekteydiler. Aynı zamanda intihar ve ölüme karşı da aynı tutumları benimsemişlerdir. Gördükleri eziyetlerden sonra ilk Hristiyanlar intiharı şehitlik kılıfı içine gizleyerek gerçekleştirmeye başlamışlardır. Dahası, bu şehitlik kavramı, din ve vatan gibi kutsal olgular için canını vermek eylemi, arzulanan bir eylem halini almıştır. Bu şekilde erken dönem Hristiyanlıkta adını sıkça intiharlarla duyuran bir mezhep doğmuştur. Öncüsü olan Psikopos Donatus’tan adını alan Donatizm kilisesi, Roma kilisesine ve hatta Roma İmparatorluğuna karşı Kartaca’da ortaya çıkan yerel bir kilisedir. Donatizm; alt sınıfın, yoksulların ve taşranın dini olmuşken Katolik mezhebi üst sınıfın, toprak sahiplerinin ve Romalıların inancı halini almıştır.²⁴ M.S. 311-411 yılları süresince varlığını sürdüren Donatistler yukarıda bahsi edilen şehitlik kavramını abartmış ve ölümlerin sayısı önü alınamayacak şekilde artmaya başlamıştır. IV. Asra doğru giderek artan şehitlik bahanesi ile intiharlara tepki olarak Aziz Augustinus ve intihara itirazları ortaya çıkmıştır. Aziz Augustinus, Hz. Musa’nın On Emrinden altıncısı olan “*Öldürmeyeceksin*” emrini öne sürerek büyük kitlelerce intiharın günah olarak kabul edilmesine ön ayak olmuştur. Augustinus’un

²² Minois, G. (2008). *İntiharın Tarihi; İstemli Ölüm Karşısında Batı Toplumu*. (Çev. Acar, N.) Ankara: Dost Kitabevi. s.57.

²³ Minois, G. (2008). *a.g.e.* s.57.

²⁴ Turgut, R. (2011). *Donatizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi S.B.E., Bursa. s. 2.

dışında Aziz Thomas Aquinas yani Aquinalı Thomas da bu yasağı savunmuştur. Bunu ise üç nedene bağlamıştır. Bunlar, intiharın insanın kendini koruma içgüdüsüne ters olması; İntiharın, kişinin içinde bulunduğu topluma karşı yaptığı bir haksızlık olması ve fayda sağlayabilecek bir bireyin kendini yok etmesinin de topluma zararı olması ve son olarak intihar eden kişinin, Tanrı'nın hakkı olan, insanların yaşam süresini belirleme hakkını Tanrı'nın elinden aldığını düşünmesidir.²⁵

Orta Çağ'ın başlaması ile dinlerin çok yoğun bir süreç içine girdiği ve bu dinlerin ülke siyasetleri dahil pek çok konuda öncülük ettikleri bilinmektedir. Haçlı seferleri de tam olarak bu şekilde, yani kilisenin öncülüğünde oluşturulmuş bir dini-askeri harekettir. XIII. Asırda ortaya çıkmış bir diğer sapkınlık örneği kabul edilen topluluk ise Fransa'da ortaya çıkmış olan *Albigenses* bir diğer ismiyle *Katharizm*²⁶ Tarikatıdır. Kilise tarafından sapkın kabul edilen bu topluluk üzerine bir haçlı seferi düzenlenmiş ve 20.000 kişinin tamamı katledilmiştir. Bu tarikatı tekrar uyandırmaya çalışanlar ise yakalanıp engizisyonda yargılanmışlardır. Katharistler; reenkarnasyona inanmışlardır. Ruhun bedene hapsediğini, evrenin iyi olan ruh ile kötü olan madde arasında gerçekleşen savaşın meydanı olduğunu savunmuşlardır. Katharistler, ruhun kurtuluşunun maddi bağlardan kopmakla gerçekleşebileceğine ve dünya dışında bir cehennemden bahsetmeye gerek olmadığına inanmışlardır. Bunun nedeni ise, Dünya'yı şeytanın egemenlik sürdüğü yer olarak görmeleridir.²⁷ Katharistler, ruhlarını bedenlerinin hapsinden kurtarmak amacıyla, intihara olumlu bakmışlardır.

Rönesans dönemi; 1300'lü yıllarda başlamış olan, Antik Çağ'ın bilgeliğinden faydalanarak Orta Çağ'ın karanlığından modern aydınlığa geçiş dönemidir. Bu süreç İtalya'dan başlayarak önce tüm Avrupa'ya ardından tüm Dünya'ya yayılmıştır. Antik Çağ'da insanlar doğaya uygun yaşamayı uygun görürken Rönesans döneminde insanlar akılları ile doğayı yönetmeye başlamışlardır. Rönesans döneminde, genel olarak değişen düşünce çevresi içerisinde intihara karşı yaklaşım da değişerek anlaşılmaya çalışılan bir olgu haline gelmiştir. İntihar eden kişilerin mallarının müsaderesi hakkında çeşitli yasalar çıkarılmıştır. XVII. Asırda intihar fikri, Tanrıya karşı bir suç olmaktan çıkmış ve bir kişisel tercih haline almıştır.

²⁵ Cholbi, Michael, "Suicide", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), Zalta, E. N. (ed.), URL = [Suicide \(Stanford Encyclopedia of Philosophy/Fall 2017 Edition\)](#) (17.01.2021 18:38).

²⁶ Kathar; Yunanca'da Saf, Temiz, Arınmış anlamına gelen '*katharos*' kelimesinden türetilmiştir.

²⁷ Madden, T.F. & Baldwin, M.V. (2010). "Albigensian Crusade". *Britannica*. Bkz.: [Albigensian Crusade | French religious history | Britannica](#) (17.01.2021 18:41).

Bu dönemde intihara karşı değişen bu tavrın temelinde Hümanizmin yattığı düşünölmektedir.²⁸

Rönesans dönemi aydınlarından John Donne'un, 1647 senesinde intihar konusunda yazdığı kitabı *Biathanatos*, intiharın savunulduğu ilk modern eser sayılmaktadır. Bu eser kendi dönemi içinde geleneksel Hristiyanların, intihar meselesine yaklaşımının zıttı bir fikir ortaya koymuştur. Özellikle Aquinalı Thomas ve Aziz Augustinus'un intihar hakkındaki fikirlerine karşı çıkmıştır ve bunu yaparken kendisinden önceki intiharı olumsuz bir olgu olarak görmeyen fikir sahiplerinin desteğini almamayı tercih etmiştir.²⁹ Bu nedenle öne çıktığı düşünölmektedir. Yine Rönesans'ın önemli isimlerinde Thomas More ise kendi *Ütopyasında* hastalanmış ve çaresizce ölmeyi bekleyen kişilere rahipler ve yöneticiler tarafından kendini öldürme öğütleri verildiğini belirtmiştir. “Ölmekle hiçbir şey kaybetmeyeceği, acılarına bir son vereceği için, bunun akıllıca bir davranış olacaęını³⁰” savunmuştur. More'a göre bu durumda kendini öldürmek erdemli bir davranış ve Tanrı'nın isteğine uymaktır. Rönesans'ın bir diğer aydını Montaigne, 1533 ve 1592 yılları arasında yaşamış, zengin, burjuva bir ailede yetişmiştir. İnsanın kendi özgür iradesiyle, kendi yaşamına son vermesinin yanlış olmadığını savunmuştur. Montaigne, Cato'nun intiharını büyük bir erdem örneği olarak görmüştür. Eğer Cato'nun muhteşem bir tasvirini yapmak zorunda olsaydı, onu elinde kılıçla değil kendi bağırsaklarını parçalarken, kanlar içinde tasvir edeceğini yazmıştır.³¹ Montaigne'in Denemelerinde, “Ölüm” adında bir bölümde ölmekten korkmanın gereksiz olduğunu, ölüm ve yaşamın birlikte yaşandığı, yani insanın yaşarken aynı zamanda öldüğünden söz etmiş ve şu sözlerle ölmekten korkmamayı tembih etmiştir: “Ölüm, yaradılışınızın koşuludur; ölüm, sizin mayanızdır. Ondan kaçmak kendinizden kaçmaktır.”; “Hayat bir işinize yaramadıysa, boşu boşuna geçtiyse, onu yitirmekten ne korkuyorsunuz? Daha yaşayıp ne yapacaksınız?”; “Hayattan edeceğiniz karı ettiyseniz, doya doya yaşadıysanız, güle güle gidin³²”. Bu sözler ile Montaigne tam olarak intiharı olumluyor denilemez fakat ölümden çekinmemek gerektiğini de açıkça dile getirmektedir. Montaigne,

²⁸ Ferngren, G.B. (1989). *The Ethics of Suicide in the Renaissance and Reformation.*, Brody, B.A. (Editör [ed.]) *Suicide and Euthanasia* içinde (s. 155-181). U.S.A., Texas: Springer-Science+Business Media, B.V.

²⁹ Donne, J. (1982). *Biathanatos; A Modern-Spelling Edition.* Orgel, S. (ed.), New York: Garland Publishing. s. 90.

³⁰ More, T. (2016). *Utopia.* (Çev. Urgan, M. & Günyol, V. & Eyüpoğlu, S.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s.75 (Eserin Orijinal Hali 1516'da yayımlandı.)

³¹ Montaigne, M. (2011). *Denemeler II.* (Çev. Sunar, E.), İstanbul: Say Yayınevi. s. 15.

³² Montaigne, M. (1999). *Denemeler.* (Çev. Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul: Cem Yay. s.146-148.

aynı kitabın aynı bölümünde bir de Lucretius'a ait şu sözü de paylaşmıştır; “*Niçin hayat sofrasında karnı doymuş bir çağrılı gibi kalkıp gidemiyorsun?*”. Lucretius’un M.Ö. 55 senesinde, intihar ederek ölmüş olan bir düşünür olduğu göz önüne alınır ise bu sözler ölüme kolay bir şekilde varmaya duyulan özlemi ifade ediyor olabilir.

XVIII. Asırda yani Aydınlanma Çağı olarak tabir edilen dönemde felsefe olarak benimsenen başlıca konu özgürlüktür. Bu nedenle bu yüzyılın filozofları intiharı tercih etmeyi de kişinin özgürlüğüne bırakır. Bu dönemin önemli isimlerinden *Montesquieu*, intihara karşı uygulanan kanunları eleştirmiştir. *Kanunların Ruhu Üzerine* adlı kitabında da ruhların ölümsüzlüğü inancının, kişilerde ne gibi algılar oluşturduğuna dair bilgi verir. Örneğin; ruhla ilgili üç inanış olduğunu bunlardan ilkinin arî ölümsüzlük, ikincisinin ruhun yer değiştirmesi, üçüncüsünün ise ruh göçü olduğunu; ilk inancın Hristiyanların inancı, ikincisinin İskitlerin, üçüncüsünün ise Hintlilerin inanışı olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu inanışlar neredeyse dünyanın her yerinde yanlış yorumlanmıştır. Bu yanlış yorumlamadan dolayı ise insanlar daha vakitleri gelmeden sevdikleri kişilere kavuşmak için kendilerini öldürmüşlerdir. O tüm bu ruhla ilgili dogmaların dinler tarafından ortaya atıldığına fakat iyi yönetilmediği için insanların bunları yanlış yorumlamasına neden olduğunu ve bunun sonucunda iyi ve kötü etkiler ortaya çıktığı fikrini ortaya atmıştır. Örneğin Hindistan’da ruhla ilgili dogmaların insanların başkalarının canına kıymalarının önüne geçtiğini bu nedenle cinayet oranlarının az olduğunu fakat intihar oranlarının yüksek olduğunu çünkü kadınların ölen kocalarının yakıldığı ateşe girmesi eyleminin (sutte) bu dogmalar sonucu ortaya çıktığını yazmıştır.³³ Montesquieu, *İran Mektupları* adlı eserinde yine intiharla ilgili bir kısma yer vermiştir. Ona göre insanların istemli ölümleriyle doğanın işleyişine zarar verdikleri veya bu intiharların tanrısal düzene zeval getireceği düşüncesinin insanların kendini beğenmişliğinden, egoistliklerinden ve gururlarından başka bir şey değildir.³⁴

Voltaire; alaycı bir tavırla, ölen kişilerin cesetleri ile ailelerinin cezalandırılmasını eleştirirken, *J.J. Rousseau*, başkasına zarar vermediği sürece intihara karşı çıkmamıştır. Kendisi de mutsuz bir hayat yaşamış olan Rousseau’nun da intihar ettiği söylentiler arasındadır. *Kant*; İntihar eylemini iğrenç, ahlaksızca, mide bulandırıcı, değersiz ve alçaltıcı

³³ Montesquieu. (2014). *Kanunların Ruhu Üzerine*. (Çev. Baldaş, F.) İstanbul: Hiperlink Yayınları. s. 417.

³⁴ Ersoy, U. (2018). “İntihara Yönlendirme Suçu”. *Türk Barolar Birliği Dergisi*, (136). s.86.

bir unsur olarak nitelendirmiştir.³⁵ *Schopenhauer*, hayat hakkında sarf ettiği, “*hayat, silah başında öldüğümüz sürekli bir savaştan başka şey değil!*” sözü sürekli ve uzun savaşların yaşandığı dönemde yaşayan bir filozofun iç dünyasını yansıtır. Bundan yola çıkan Alper Korkmaz, bir makalesinde; “*Eğer hayatın niteliği böyle olumsuzsa, belki de sadece kendi yaşamına son vermek değil, aynı zamanda insanlığın varlığını bitirmek için de uğraşmak, en makul davranış şekli olacaktır.*”³⁶ Şeklindeki beyanıyla *Schopenhauer*’ın intihar hakkındaki yaklaşımlarını da aktarmıştır. *Schopenhauer*, felsefesinde, insanların, dünyaya gelme amacının mutluluk olduğu fikrine sert bir şekilde karşı çıkmıştır. Ona göre insan doymak bilmeyen, sürekli farklı şeylere muhtaç bir iradeye sahip olduğu için ve bu ihtiyaçları asla tam anlamıyla gideremeyeceği için mutluluğa ulaşması mümkün değildir.³⁷

İskoç asıllı ve Edinburgh’lu soylu bir aileden gelen, 1711’de doğmuş olan *David Hume*’un intihara yaklaşımına bakıldığında, öncelikle, intihar eyleminin neden suç olduğuna dair bir sorgulamada bulunduğu görülmektedir. Kendini öldürme eyleminin de tıpkı hayatta kalma çabası gibi doğa tarafından insana bahşedilen güçler olduğunu ve neden yasal olarak bu gücün kullanılamayacağı, neden kendini öldürmenin suç sayıldığı ve neden Tanrı’ya karşı bir günah sayıldığını sorgular. O’na göre intiharın topluma zararlı olduğu düşüncesi mantıksızdır. Hayatına son veren bir insanın topluma zararının dokunması fikrine karşı çıkan *Hume*, intihar eden kişinin yalnızca fayda sağlamayı bırakmış olduğu fikrini savunmaktadır. Eğer insanın ölümü Tanrı’nın tekelinde olsaydı insanların intiharı Tanrı’ya saygısızlık olurdu. Bu mantık ile insanın hayatını koruma ve uzatma çabası da aynı derecede saygısızlık olacaktır. *Hume*, bu meselenin mantıksızlığını şu cümleyle açıklamaya çalışmıştır;

“*Başıma düşmekte olan bir taşı başka yöne döndürsem, doğanın seyrini bozarım; yüce varlığın genel madde ve hareket yasalarıyla belirlediği süreyi aşip yaşamımı uzatarak, onun özel yetkisini gasp etmiş olurum*”³⁸.

³⁵ Ergün, E. & Çötök, T. (2018). “Etik Bir Tartışma Konusu: Hume ve Kant Örneğinde İntihar”. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 1 (9). s. 132.

³⁶ Korkmaz, A. (2019). “Felsefede ‘İntihar’ Sorunu”. *Notlar Dergisi*, (12). s. 151.

³⁷ Salihoğlu, E. (2019). “Bir Başka Filozof: Arthur Schopenhauer”. *Efe Salihoğlu (Felsefe & Düşünce)*. Bkz.: [Schopenhauer'un Felsefesine Aforizmaları Işığında Genel Bir Bakış | Medium](#) (21.01.2021 01:16)

³⁸ N. Serin, F. (2017). “David Hume’un ‘İntihar Üzerine’ ve ‘Ruhun Ölümsüzlüğü Üzerine’ Denemeleri”, *Mavi Atlas Dergisi*, 5 (2). s. 311.

İntihar Üzerine denemesinde Hume; “Tanrı tarafından yaratılmış bir varlığın dünyanın düzenini bozabileceğini ya da Tanrı’nın alanına el uzatabileceğini düşünmek bir tür küfürdür³⁹”. Cümlesiyle aslında düşünülenin ve dayatılanın aksine insanın kendisini öldürmesinin Tanrı’ya karşı günah olmadığını tam aksine bunun günah olduğunu iddia eden kişilerin neden olarak sunduğu “Tanrı’nın işine karışmak”, “Kaderin seyrini değiştirmek”, “Dünyanın düzenini bozmak” şeklindeki ithamlarının Tanrı’yı küçümsemek olduğunu ve aslında bunun bir günah, bir küfür olduğunu ileri sürmüştür. Yahudi inancında buyrulan “Öldürmeyeceksin” emri için ise; yaşamları üzerinde herhangi bir hakkımızın olmadığı, kendimiz dışındaki insanlar için geçerli olduğunu söylemiştir. Hume; *İntihar Üzerine* adını verdiği denemesinde intiharın ne Tanrı’ya ne komşuya ne de kişinin kendisine karşı bir günah olmadığı tezini savunmuştur. Fakat bu denemeyi yayınlamaktan son anda vazgeçtiği söylenmektedir. Bunun nedeninin ise intiharın da tıpkı enest gibi toplum için bir tabu olması ve eğer intiharın suç veya günah olmadığı yönünde yazdığı bu denemeyi yayınlarsa toplumdaki dışlanacağı kanısında olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yaşamı süresince karşılaştığı intihar olaylarında, intihar eden kişilerin ölmelerini engellemeye çalıştığı görülür. Örneğin Hume; 1746 yılında, Binbaşı olan arkadaşı Alexander Forbes’u bilekleri kesilmiş vaziyette bulmuştur. Kanlar içinde yatan adama ilk müdahaleyi kendisi yaparak cerrah çağırmıştır. Forbes’un, Hume’dan sargılarını gevşetmesi ve kanın akmasına izin vermesi yönündeki isteklerine ve hatta yalvarışlarına karşın, “Ne yazık ki biz Yunanlılar ve Romalılar çağında yaşamıyoruz artık!⁴⁰” demiştir. Bunun dışında Hume bir de sürekli mutsuzluk çeken Boufflers Kontesi’nin kendini öldüreceğini düşündüğünde 14 Temmuz 1764’te ona bir mektup yazar. Bu mektupta, Kontes’e mutluluğunun önündeki engelleri kaldırması için başka yollar bulması yönünde öğütlerde bulunmuştur.⁴¹

XX. Asrın önemli düşünür ve yazarlarından yarı İspanyol yarı Fransız asıllı *Albert Camus*’a göre hayat yaşanmalıydı fakat buna karşın kendisi sık sık ve uzun uzun intiharı düşündüğünü de itiraf eder... Ona göre intihar gerçekten önemli olan tek felsefi sorundur. Camus, yaşamın yaşanmaya değer olup olmadığı sorusuna yanıt vermeyi felsefenin temel

³⁹ Minois, G. (2008). *a.g.e.* s.287.

⁴⁰ Minois, G. (2008). *a.g.e.* s.289.

⁴¹ Bu bilgiler Hume’un ölümünden sonra derlenerek kitap haline getirilen mektuplarından elde edilmektedir. Aktaran; Minois, G. (2008). *a.g.e.* s.289.

sorusuna yanıt vermek olarak görmüştür.⁴² Ayrıca çevresinde bu sorgulamayı yaparak ölen pek çok insan gördüğünü belirterek yaşama nedeni denilen unsurun aynı zamanda bir ölme nedeni de olduğunu belirtmiştir. Düşünceleri ve hayalleri uğruna ölüme giden insanları gördükçe hızlı bir şekilde cevaplanması gereken sorunun yaşamın anlamı olduğu sonucuna vardığını belirtmiştir.⁴³ Camus'a göre;

“Yalnızca "çabalamaya değmez" demektir kendini öldürmek. Yaşamak, hiçbir zaman kolay değildir kuşkusuz. Birçok nedenlerden dolayı yaşamın buyurduklarını yapar dururuz, bu nedenlerin birincisi de alışkanlıktır. İsteyerek ölmek, bu alışkanlığın gülünçlüğüdür, yaşamak için hiçbir derin neden bulunmadığının, her gün yinelenen bu çırpınmanın anlamsızlığının, acı çekmenin yararsızlığının içgüdüyle de olsa benimsenmiş olmasını gerektirir⁴⁴”.

Felsefe biliminin sorguladığı konular genel olarak insanların aklına yatmayan konulardır. Bu çalışmanın konusu olan intihar olgusu da insan aklının pek kolay anlam veremediği bir olgudur. Bu nedenle Felsefe alanında çalışmalar yapan kişilerin intihar konusuyla ilgili neler keşfettikleri ve neler söyledikleri önemlidir.

1.2. İntihara Sosyolojik Yaklaşım

Tarihsel süreçte inançlarla ve ruhsal hastalıklarla ilişkilendirilen intihar olgusu, Emile Durkheim önderliğinde Sosyoloji biliminin de konusu haline gelmiştir. Bu süreçte bireysel bir olgu olmakla beraber toplumsal nitelikler de barındırdığı kabul edilen kişinin kendini öldürmesi eylemi, Sosyoloji biliminin somutlaştırılması alanında da oldukça önemlidir.

İntihar konusu, farklı toplumların farklı devirlerinde farklı şekillerde anlaşılmıştır. Toplumların, ancak kendisine mensup olan bireylerin varlığı ile devamlılık sağlayabileceği gerçeği, toplumlar tarafından intiharın neden kabul edilemeyen bir eylem olduğu konusunda fikir verebilmektedir. Bu bireylerin varlığının devamının sağlanması için ise çeşitli yasalar ve kurallar ortaya konmuştur. Toplumsal kurumların, cinayet veya eşcinsellik gibi meselelere karşıt bit tutum sergilemesinin temel nedeni olan toplumsal devamlılığı sağlama niyeti,

⁴² Camus, A. (2010). *Sisifos Söyleni*. (Çev. Yücel, T). İstanbul: Can Yayınevi. s. 15.

⁴³ Camus, A. (2010). *a.g.e.* s.16.

⁴⁴ Camus, A. (2010). *a.g.e.* s.17.

intihara karşı olan tutumun da nedenini oluşturmaktadır. Yani doğum oranlarının düşmesine neden olacak eşcinsellik ve ölüm oranlarının artmasına neden olacak cinayetler ve kişinin isteyerek kendini öldürmesi toplumların devamlılığını zedeleyecek eylemler olması nedeniyle tarihsel sürecin başından beri arkaik toplumlarda tabular aracılığıyla, tek tanrılı dinlerde ise günah kavramıyla toplumun bu eylemleri gerçekleştirmeleri yasaklanmaya çalışılmıştır. Bu konu daha detaylı bir şekilde, bu çalışmanın ikinci bölümünde yer alan “*İlkel ve Antik Topumlarda İntihar*” başlığı altında incelenecektir. Şimdilik bu bölümde ele alınacak konu; sosyologlarının intihar konusu hakkındaki düşünce ve kuramlarıdır.

Öncelikle intihar konusu hakkında temel bir kaynak olan Emile Durkheim’ın “*İntihar*” adlı kitabına önsöz yazan “*Serge Paugam*”, Durkheim’ın oluşturduğu dört intihar tipi kuramını incelemiştir. Bunlardan ilki toplumsal bütünleşmenin yetersiz kaldığı durumlarda, bireyin fazla yalnız hissettiği durumlarda gerçekleştirilen “*Bencil (Egoist)*” İntiharlardır. İkincisi; toplumsal bütünleşmenin aşırılaşarak bireyi boğucu bir hal almasından kaynaklanan “*Özgeci (Altruist)*” intiharlardır. Üçüncüsü; Toplumsal düzeni sağlayan kuralların yetersiz kalmasından dolayı gerçekleştirilen “*Kuralsız (Anomik)*” intiharlardır. Dördüncüsü ise bireyin toplum düzenini sağlanması amacıyla koyulan kuralların aşırı hale gelmesi nedeniyle, bireyin boğulmasından ve elinden bir şey gelmemesinden kaynaklanan “*Yazgısal (Fatalist)*” intiharlardır.⁴⁵ Fakat kitabın içeriğine bakıldığında Emile Durkheim’ın yalnızca Bencil, Özgeci ve Kuralsız intiharları başlıklar halinde aldığını görüyoruz. Yazgısal intihar kavramını yalnızca bir dipnotta kullanmıştır.⁴⁶ Emile Durkheim intiharı, bir insanın, doğuracağı sonucu bilerek “*olumlu veya olumsuz*” bir eylemle “*doğrudan veya dolaylı*” olarak kendini ölüme götürmesi olarak görmüştür. Bu şekilde kaza sonucu olan ölümleri tanım dışı bırakmıştır. Durkheim, bu tanım ile bile isteye ölüm cezası verilen bir davranışta bulunmanın da intihar sayılabileceğini öne sürmüştür. Durkheim’a göre *intihar, ferdî değil tamamıyla sosyal bir hâdisedir*⁴⁷. Bununla birlikte toplumsal birlikteliğin intiharı önleyici potansiyeline de dikkat çeken Durkheim, bireylerin hayatlarını anlamlı bulduklarında yaşama daha sıkı bir şekilde bağlandıklarından dolayı toplumsal bağların güçlü olduğu toplumlarda

⁴⁵ Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (Çev. İlkelen, Z.). İstanbul: Pozitif Yayınevi. s. XXIII.

⁴⁶ “*Elimizden hiçbir şey gelmeyen kuralın bu kaçınılamaz ve hafifletilemez niteliğini anlatabilmek için, Kuralsız (anomique) intiharın zıt konumundaki bu intihara yazgısal intihar (suicide fataliste) diyeceğiz.*” Bkz.: Durkheim, E. (2013). *a.g.e.* s. 284.

⁴⁷ Durkheim, E. (2013). *a.g.e.* s.110 Ayrıca Bkz.: Özel, N. (2012). “İntiharlar Hakkında Statistlik Araştırma”. *Psikoloji Çalışmaları*, (2). s.106.

intiharların daha az olduğuna vurgu yapmıştır. Durkheim, ekonomik gelgitlerin de intihar artışında etkili olduğundan bahsetmiş ve sadece ekonominin kötüleştiği değil iyileştiği durumlarda da intihar oranlarının arttığını iddia etmiştir.⁴⁸

Maurice Halbwachs intihar konusuyla ilgili, kişinin “*kendi canını almak amacıyla*” yine kendisine yaptığı eylemler sonucu meydana gelen her ölümün, intihar olduğunu savunmuştur. Bu şekilde bir tanım yaparak çok geniş bulduğu Durkheim’in tanımını da daraltmış, böylece “*fedakârlık olan*” intiharları ve “*kasıtlı olmayabilecek ölümleri*” denklemden çıkarmıştır. Yani bu tanımla, kişinin zatürre olma ihtimaline karşın, camı açıp karşısında durması intihara teşebbüs sayılamayacaktır. Halbwachs, Durkheim’in *İntihar* kitabında bahsi geçen aile ve dinin etkisinin intihar üzerine etkilerinin birlikte ele alınması gerektiğini savunmuştur. Yukarıda Emile Durkheim’in ekonominin intihar oranına etkisi fikrine karşın, ekonominin kötüleştiği dönemlerde artış yaşansa da iyileştiği süreçte intiharların artma eğilimi göstermediğini savunmuştur.

F. Achille-Delmas, Durkheim’in teorisine göre, tehlikeli işlere atılan kişilerin de intihara kalkışmış sayılması gerektiğini fakat bunun doğru olmadığını savunur. Ona göre “*İntihar, aklı başında bir insanın yaşamla ölüm arasında bir seçim yapabileceği halde, her türlü ahlak baskısı dışında ölümü seçip kendini öldürmesidir*⁴⁹”. Delmas ise bu tanımla kişinin, kendini öldürmeye zorlanmasını çerçeve dışında bırakmış oluyor. Yani bu tanıma göre ölümün bir tercih olması gerekiyor zorunluluk değil.

Erving Goffman, günümüzde fişlenme olarak çokça duyduğumuz ve iş yerlerinde olsun okullarda olsun hayatın pek çok yerinde hatta ulaşım araçlarında dahi gördüğümüz veya maruz kaldığımız hatta üzücü bir şekilde belki de farkında bile olmadan uyguladığımız bir eylemden “*damga*” olarak bahsetmiştir. Bu eylemin nedeni dış görünüşten (fiziksel herhangi bir kusur veya farklılık) kaynaklı olabilirken kişisel tercihlerimizden veya çoğu zaman tercih hakkımızın dahi bulunmadığı ırk, din, dil, renk, cinsel kimlik gibi unsurlardan kaynaklı da gerçekleştirilebilir.⁵⁰ Goffman’ın da üstünde durduğu gibi bu tarz fişlemeye maruz kalmış kişiler, çoğu zaman, kendilerini toplumun normal kabul ettiği şekle getirmek için birtakım

⁴⁸ Durkheim, E. (2013). *a.g.e.* s. 242-243.

⁴⁹ Douglas, J. D. (1970). *Social Meaning Of Suicide*. New Jersey: Princeton University Press. s.100.

⁵⁰ Köse, A. & Aslan, F. (2019). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak İntihar”. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XLIII (1). s. 11.

çabalara girişir. Bir kısmı ise içine kapanır ve yalnız kalır. Bu yalnızlıkla baş edemeyen insan kendi hayatına son verme yoluna gidebilir. Bu tarz fişlemeler toplumda birlik olma kavramını yerle bir ederek tamamen ayrıştırıcı bir rol üstlenir. Bu da Durkheim'in savunduğu gibi Bencil tipteki intiharların artmasına neden olur.

Alanı Felsefe olsa dahi savunduğu fikirlerle Sosyolojik bakış açısına katkı sağlayan *Karl Marx*, intiharın, baskıcı aileler, ezici patronlar, aşırı kuralcı yönetenlerin tavırları nedeniyle kaynaklandığını savunur. Karl Marx'ın intihar konusundaki düşünceleri, her alanda bireylerin hakkı olan temel özgürlüğün bireylerin elinden alınmasıyla gerçekleştiği fikriyle şekillenmiştir. Marx'ın intihar konusu hakkındaki düşünceleri politika ve ekonomi hakkındaki görüşleriyle doğru orantılıdır. Marx, "*İntihar Üzerine*" isimli eserinde, Fransız toplumunu, intihar olgusu üzerinden eleştirmiştir. Jacques Peuchet adında bir arşiv çalışanın "*Polis Arşivlerinden Anılar*" adında, ölümünden sonra yayımlanmış olan eserinden faydalanmış ve intihar konusu hakkında fikirlerini açıkça dile getirmiştir. Peuchet'in fikirlerinden yola çıkarak Marx, intiharın doğada yeri olmadığını söyleyenlere karşı çıkmış ve doğada yeri olmayan hiçbir şeyin varlığını sürdürmeyeceğini savunmuştur. Ayrıca intihar edenlerin cezalandırılması konusunda, suçlu olan tarafın intihar eden kişi değil de toplumun geri kalanı olduğunu, çünkü intihar eden kişinin, uğruna yaşayacak bir kişi bile bulamadığı için intihar etmiş olabileceği düşüncesini beyan etmiştir. Marx ve Peuchet ikilisi için intihar kavramı, "*radikal bir dönüşüm ihtiyacındaki hasta bir toplumun, semptomudur*⁵¹". Karl Marx'ın intihara karşı bu ilgisinin nedeni, direk intihar konusuna yönelik ilgisi değil de intihara sürükleyen düzenin değişmesi gerektiğine dair olan ilgisi olabilir. Marx ve intiharla ilgili bir ortak nokta ise kızı Elanor Marx'ın, Karl Marx'ın ölümünden 15 sene sonra yani 31 Mart 1898 tarihinde zehir içerek intihar etmesidir.

Robert King Merton'a göre sosyal düzen, kişileri intihara iten asıl nedendir. Yani Durkheim'in aksine O toplumun bireyleri intihardan uzaklaştırdığına değil, bireylerin intiharına neden olduğunu düşünmüştür.⁵² Toplumun dayattığı başarı algısı veya hedefler bireylerin zorlanmalarına neden olabilir. Böyle durumlarda günümüzde bir örneğine şahit

⁵¹ Marx, K. (2006). *İntihar Üzerine*. (Derleyen ve Çev. Çoban, B. & Özarlan, Z.). İstanbul: Yenihayat Kütüphanesi. s.39.

⁵² Muratoğlu, B. (2009). *Sosyal Sapkınlığın Medyadaki Temsilinin Çizgi Filmler Üzerinden İncelenmesi*. YYLT. İstanbul Üniversitesi S.B.E., İstanbul. s.10.

olduğumuz bir intihar olayının benzerlerinin yaşanmasına sebep olur. Bu olayda, 2020 senesinde , Furkan Celep adında, 18 yaşındaki bir gencin sosyal medyasında uzunca bir intihar notu yayınlamasının ardından kendisini, Kocaeli ilinin falezlerden Marmara Denizi'ne atması ve boğularak can vermesi gündem olmuştur. Yazdığı intihar notundaki şu kısım toplumsal dayatmanın bireyleri küçük yaşlardan itibaren ne kadar yıpratmışına dair açık bir örnektir: *“Bir araba, bir ev veya herhangi bir şey uğruna yıllarımı aylarımı harcamak istemiyorum. İş hayatı bana çok yorucu geliyor. Hem içten hem de dıştan yıpranıyorum. Bir şeyler uğruna bunca sorun yaşamak bana mantıklı gelmiyor. Bunun yerine her şeyi arkada bırakıp gitmek, her şeyi kapatmak daha mantıklı geliyor⁵³.”* Bu örnek aynı zamanda Karl Marx'ın da intihar tanımına bir örnek sayılabilir. Furkan Celep'in, ne kadar çalışırsa çalışsın emeklerinin bir karşılığının olmayacağını düşündüğünü de açık bir şekilde intihar notunda görmekteyiz.

Bu konuyla ilgili bir örnekte 1293 yılına dayanmaktadır: *“Worcestershire Kontluğu'nda özgür bir işletmeci olan Adam Le Yep, yoksulluğu nedeniyle kendisine basit bir toprağın işletim hakkının verildiğini görür. Bu toplumsal alçalmayı kabul edemez ve gidip kendini Severn İmıağı'na atar⁵⁴.”* Bu örnekte de görülebileceği üzere toplumsal başarı standardı her dönemde bireylerin umutsuzluğa düşmesine neden olabildiği gibi bu umutsuzluğa düşen bireyin, sosyal baskılar sonucu hayatından vazgeçmesine de neden olabilmektedir. Bu nedenle toplumdaki bireylere dayatılan başarı algısından uzaklaşılması gerekmektedir.

Toplumun intihara iten yönü yanında önlemedeki rolü de inkâr edilmemelidir. Bu amaçla gerçekleştirilen intiharı önlemeye yönelik çalışmaların pek çok ülkede, yüzyıldan fazla süredir varlığı bilinmektedir. Yardımsever şahısların Londra'da 1953 yılında kurdukları acil servis merkezi, intihar eden kişilere rehabilitasyon imkânı sunarken kendilerini yalnız hissetmedikleri bir ortam da sunmaktadır. A.B.D. ise Los Angeles merkezli, *“İntiharı Önleme Merkezi”*ni kurmuştur. Bu merkez her yıl uygulamalı ve teorik olarak intihar hakkında konferanslar vermektedir⁵⁵. Yine 1953 yılında Anglikan rahip *Chad Varah*, Londra'da çaresiz

⁵³ [Instagram'da intihar notu bırakan Furkan Celep canına kırdı... 18 yaşındaki Furkan neden intihar etti? - Son Dakika Haberleri İnternet \(cnnturk.com\)](https://www.cnnturk.com/haber/instagramda-intihar-notu-birakan-furkan-celep-canina-krydi-18-yasindaki-furkan-neden-intihar-etti-son-dakika-haberleri-internet-cnnturk-com) (23.01.2021 21.57)

⁵⁴ Minois, G. (2008). *a.g.e.* s.16.

⁵⁵ Alvarez, A. (2007). *İntihar Kan Dökücü Tanrı*. (Çev. Ç. Sarıkaya, Z.). İstanbul: Öteki Yayınevi. s.83.

kişilerin intihar etmeden önce birileriyle konuşmaları gerektiğine inanarak *Times* gazetesine o güne kadar görülmemiş bir ilan verdi: "*İntihar etmeden önce beni ara*⁵⁶". Bu ilana gelen çağrılara bir süre sonra kendi başına yetişememeye başlayınca gönüllülerle çalışmaya başlamıştır. Her inanıştan, cinsiyetten, ırktan insan bu yöntemle insanları dinlemiş ve intiharların azalmasına neden olmuşlardır. Bu gibi örneklerde gördüğümüz gibi intiharların çoğu önlenemez değildir. Doğru ve yeterli tekniklerle ve çalışmalarla bireyler düştükleri karanlıktan çıkarılabilir.

1.3. İntihara Tıbbi ve Psikolojik Yaklaşım

Bir önceki konuda bahsi geçen karanlıktan çıkmanın yöntemlerinden biri de psikolojik tedavi almaktır. Profesyonel yardım, pek çok kişinin gündelik streslerle dahi kolayca baş edebilmesini sağlayabilir. İntihar konusunun Psikoloji biliminin konularından biri haline gelmesinin, 1821 yılında *Jean-Etienne Esquirol*'un "*Tıp Bilimleri Sözlüğüne*" bir intihar tanımı eklemesiyle başladığı bilinmektedir.⁵⁷ Bu tanım, intihar olgusunu, bir hastalık veya hastalığın semptomu olarak gösterir ve neredeyse seksen sayfadır. Esquirol'a göre intihar eyleminin nedenleri intihar eden kişinin içsel alanındadır ve bu içsel alan patolojiktir. Bu nedenle Esquirol, intihar eyleminin tıbbın konusu olduğunu savunmuştur. Esquirol bu tanımında intiharı pek çok mental hastalıkla ve tıbbi terimle ilişkilendirmiştir. Bunlar; "*Lipemani, mani, hypochondrie, mizaç, monomani, melankoli, ruhsal hastalıklar ve deliryum*⁵⁸" terimleridir. *Esquirol ve Philippe Pinel* intihar da dahil olmak üzere ruhsal rahatsızlıkları tanımlamada "*tutkuları*" temel öge olarak almaktadırlar. Esquirol, aşırı derecede yoğun tutkuların insan beyninde ve iç organlarda birtakım bozulmalar oluşmasına neden olduğu ve bu bozulmaların hastalıklar şeklinde ortaya çıktığını belirtmiş ayrıca bu hastalıkların da bireyin ruhsal yetilerini bozarak intihara neden olduğunu savunmaktadır.

Toplumsal yapının değişmesiyle, önceki dönemlerde günahkâr sayılan müntehirler, 1735 yılından itibaren Cenevre'de deli ilan edilmeye başlamışlardır.⁵⁹ XIX. ve XX. Asırlarda

⁵⁶ Rosnay T. & Gouvion, C. (2009, 04 24). La croisade antisuicide des Samaritans. *Psychologies:La croisade antisuicide des Samaritans | Psychologies.com* (24.01.2021 15:26).

⁵⁷ Marsh, I. (2017). *İntihar, Foucault, Tarih ve Hakikat*. (Çev. A. Dalar, Y.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s.140.

⁵⁸ Marsh, I. (2017). *a.g.e.* s. 141-142.

⁵⁹ Erdoğan, U. (2018). *a.g.m.* s.88.

intihar konusu Alyenistler⁶⁰ arasında oldukça popüler bir konu olmuştur. Özellikle Esquirol'un tanımından sonra kurulan Fransız alyenist grubun (*Esquirol Çemberi*) üyeleri tarafından XIX. Asır boyunca bu konuyla ilgili fazlasıyla makale ve tez yazılmıştır.⁶¹ Bu şekilde intihar konusu tıp kitaplarından da çıkarak gazetelerde yayınlanmaya başlamıştır.

Bilimsel açıdan bakıldığında intihar konusu hakkında psikolojik çalışmalar yapmış pek çok kişi arasında en tanınmışlarından birisi, kendisi de intihar eden *Sigmund Freud*'dur. 1856-1939 yıllarında yaşamış ünlü bir psikanalist olan Freud "*Psikanalitik Yaklaşımı*" ile intihar konusundaki çalışmalara öncülük etmiştir. 1920 yılında "*yaşama içgüdü-sinsel içgüdü (Eros)*" kavramının zıttı olarak "*ölüm itkisi (Thanatos)*" kavramını ortaya koymuştur. Ölüm itkisi, kişinin kendini öldürmeye, yok etmeye yönelik eğilimine veya isteğine verilen isimdir. Bu iki unsur, genel olarak bireyin bünyesinde denge halinde bulunurlar. Bu dengenin bozulduğu durumlarda Sadizm, Mazoşizm ve Melankoli gibi kendini cezalandırmaya yönelik faaliyetler ortaya çıkar. Saldırganlık ise bu ölüm itkisinin dışı vurumudur.⁶² Freud "*Psikodinamik Kuramı*" ile intihar konusunu yas ve melankoli ile ilişkilendirmiştir. Ona göre bir insan, kendisine karşı sevgi besleyen veya kendisinin sevgi hissettiği birini veya bir şeyi kaybettiğinde (bu şeyler hayali de olabilir gerçekte) terk edilmişlik duygusuyla karşı karşıya kalır. Bu nedenle kişi öfkesini kaybedilen kişi veya nesneye yansıtmak ister fakat o artık var olmadığı için bu öfke kendisine döner. Bu kısaca sadizmin içe dönük halidir.⁶³

Edwin Shneidman, 1918-2009 yılları arasında yaşamış bir Suicidologdur. 1958 yılında "*Los Angeles İntiharı Önleme Merkezini*" iki ortağıyla birlikte kurmuştur. Shneidman⁶⁴, günümüzde "*Shneidman İntihar Kuramı*" adıyla anılmakta olan bir kuram geliştirmiştir. Bu kuramda yansıttığı fikirlere göre insan, dayanılmaz acılar yaşadığı ve bu acılara son vermek istediği için intihar eder. Bu aşamada kişinin yaptığı ilk şey bu acıdan nasıl kaçacağına odaklanmaktır. Bu insan tıpkı Freud'un da dediği gibi kendini terkedilmiş ve reddedilmiş hissederek yalnızlığa sürüklenir. Bu süreçte kişi tüm bunların dışına kendini atabilmek için

⁶⁰ Alyenist: Akıl hastalıkları doktoru anlamına gelmektedir.

⁶¹ Marsh, I. (2017). *a.g.e.* s. 160

⁶² Freud, S. (1993). "Yas ve Melankoli". (Çev. Uslu, R. & Berksun, O.) *Kriz Dergisi*, 1 (2). s. 98-103 (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1956.)

⁶³ Freud, S. (1993). *a.g.m.* s. 101.

⁶⁴ Edwin Shneidman; İntihar İpuçları (Norman Farberow ile birlikte) (1957), İntihar Psikolojisi: Bir Klinisyenin Değerlendirme ve Tedavi Rehberi (Farberow ve Robert E. Litman ile birlikte) (1970), İntihar Düşünceleri ve Yansımaları, 1960–1980 (1981), İntiharın Tanımı (1985), İntihar Zihni (1998), İntihara Meyilli Bir Zihnin Otopsis (2004) isimlerinde, intiharla ilgili pek çok eser ortaya koymuştur.

tek yolu yok oluş olarak görür. Bu da kişiyi intihara sürükler. Schneidman intiharı, bilinçaltında kişinin kaldıramayacağı ölçüde büyük bir öfkeye sahip olması bununla birlikte suçlu veya melankolik hissetmesi durumunda kişinin içinde bulunduğu durumdan kurtulma çabası olarak tanımlar. Bu duygu sadece öfke olmak zorunda değildir, aşağılanma, suçluluk, utanç gibi duygular da intihara sürükleyen duygulardır.⁶⁵

John Dewey'in ortaya atmış olduğu ve Albert Bandura'nın geliştirdiği fakat ilk olarak 1947 senesinde Julian Rotter'ın kullanmış olduğu “*Sosyal Öğrenme Kuramı*”, intiharın sonradan öğrenilen bir davranış olduğu, kişinin çevresinde görerek bunu öğrendiği ve sonrasında düştüğü içinden çıkılmaz görülen durumlarda gün yüzüne çıktığını belirtir. Bu kuramını ise gelişim çağındaki çocukları örnek göstererek destekler. Çocuklar gelişim dönemlerinde diğer insanları gözlemleyerek, örnek alarak ve taklit ederek öğrenirler. Sosyal öğrenme kuramı hayatın her alanında, yeme-içme, dil gelişimi, giyim tarzı vs. konularda dahi çocuğun gelişimini tanımlayan bir kuramdır.⁶⁶ Tıpkı yeme-içme eylemi gibi çocuk yaşadığı sorunları aşma becerisini de çevresindeki kişilerden kazanır. Örneğin evinde anne-baba tartıştığında birinin diğerine şiddet göstererek meseleyi çözdüğünü gören çocuk ileride aynı şekilde problem çözme yolunu izleyecektir. Maruz kalma yoluyla öğrenilen intihar eylemi de zamanı geldiğinde, maruz kalmış olan kişi tarafından kullanılır.

“*Umutsuzluk Kuramı*” Søren Kierkegaard tarafından ortaya atılmış bir kuram olmakla beraber direk olarak intihar olgusunu hedef alan bir kuram değildir. Umutsuzluk üzerinden gerçekleşebilecek intiharları tanımlamak için kullanılacak bir kuram olan Umutsuzluk Kuramı'nın temelinde bireyin benlik algısı üzerinden ilerler. Kierkegaard, umutsuz insanın intihar riski taşıdığından ve bunu aşabilmenin yolunun içine kapanıklıktan uzaklaşmak olduğundan bahsetmiştir.⁶⁷ Umutsuzluk çoğunlukla ya depresyonla birlikte ortaya çıkar ya da depresyona girilmesinin nedeni umutsuzluktur. Günümüzde de pek çok bireyde gözlemlenen bu olgunun ortaya çıkmasının nedeni çoğunlukla kişilerin kendilerini bekleyen daha iyi bir gelecek olmaması fikrine dayanır. Bireyin mutluluğu bulma konusunda beklentileri fazlasıyla

⁶⁵ Leenaars, A. A. (2010). “Edwin S. Shneidman on Suicide”. *Suicidology Online Journal*, (1). s.7.

⁶⁶ Demirkol, M. (2013). *İntihar Olasılığı: Kişilik Özellikleri, Kontrol Odağı ve Ölüm Algısı Açısından Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara. s. 6-7.

⁶⁷ Kierkegaard, S. (2010). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*. (Çev. Yakupoğlu, M.) Ankara: Doğu Batı Yayınları. s.78-79.

düşüktür veya hiç yoktur. Ve bu olgunun depresyon ile birleşmesi sonucunda kişi intiharı bu belirsizlikten bir kurtuluş yolu olarak görür.

“*Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli*” adı üzerinde intiharı sadece ölen kişi ve ölme nedeni üzerinden değerlendirmeyerek intihara uzanan süreci bir bütün şeklinde ele alır. Bu kuramı 2003 yılında geliştiren *Prof. Dr. Mehmet Eskin*, Orta Doğu Teknik, Oslo ve Stockholm Üniversitelerinde eğitim görmüş, Klinik Psikoloji Profesörüdür. İntihar konusu üzerine pek çok çalışması olan Eskin, intihar sürecini bir bütün olarak kabul ederek, doğrudan ve dolaylı olarak sürece etki edecek konuları ele almıştır. Bu sürece doğrudan etki edebilecek unsurları; “*Yakınlaştırıcı etkenler, Risk etkenleri, Koruyucu etkenler, Tetikleyici etkenler*” şeklinde ortaya koymuştur. Dolaylı olanları ise: “*İntihara kültürel yaklaşım, Yardım aramaya karşı tutumlar, İntihar ve intihar eden kişilere karşı tutumlar, Temel kültürel değerler*”⁶⁸ şeklinde kategorize etmiştir. Bu kuramda da kişi psikolojik bir acıyla baş etmek zorundadır. Bu acı, kişinin baş edebileceğinden daha ağır bir seviyeye ulaştığında intihar eylemi gerçekleşir.

“*Kaçış Kuramı*”, Roy Baumeister adında bir sosyal psikoloji uzmanı tarafından, 1989 senesinde geliştirmiştir. Fakat bu kuramı ortaya ilk atan kişi 1979 senesinde Jean Beachler olmuştur. Beachler, intihar davranışının on bir anlam/motivasyon aracını şu şekilde listelemiştir: *Kaçış, Yas, Kendini cezalandırma, İntikam, Suç, Şantaj, Temyiz, Kurban etme, Ruhsal dönüşüm, Sınav ve Oyun*. Bu kuramda intihar bir eylem olarak görülmekten ziyade bir davranış olarak görülür. Yani bu kurama göre intihar yalnızca bir sonudur. Bir amaç değildir. O intiharı yalnızca bir problem çözme aracı olarak görmüştür.⁶⁹ Baumeister ise 6 basamaklı bir intihar süreci geliştirmiştir. Ona göre, *Standartların yetmemesi, Benliğe ilişkin atıflar, Yüksek benlik farkındalığı, Olumsuz duygulanım, Bilişsel yıkım, Yıkımın sonuçları* kişiyi intihar eylemine götüren altı basamaktır. Bu süreçte kişi yüksek olan hedefine ulaşamadığı durumlarda kendini yetersiz hisseder ve içine dönerek kendini suçlayabilecek unsurlar bulur. Sonrasında ise depresyon ortaya çıkar bununla birlikte de umutsuzluk boy gösterir. Son

⁶⁸ Atlı, Z. (2007). *İntihar Olasılık Ölçeği (İOÖ)'nin Klinik Örneklerdeki Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü., Aydın. s.15.

⁶⁹ Abbas, M.J., Mohanna, M.A., Diab, T.A., Chikoore, M. & Wang, M. (2017) “Why Suicide? The Analysis of Motives for Self-Harm”. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 46(2). s. 1-3.

adımında ise dört seçenek söz konusudur; kişi kendini ya kurban olarak görmeye başlar ya bu olumsuz duyguları bastırır ya intihara yönelir ya da delirir.⁷⁰

İntihar biyolojik açıdan incelendiğinde intihar eyleminin ortaya çıktığı durumlarda yapılan incelemelerde bu bireyleri etkileyen beyin biyokimyasaları, nörotransmitterler⁷¹ ve başka maddelerin rol oynadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Beynin sağ ön lobu başta olmak üzere ön lobun tamamı duygular, sosyal bilinç ve bu duygularla bağlantılı sinirleri barındıran bölgedir. Bu bölgeyle ilgili yapılan çalışmalar intihar eğiliminin belirlenebileceği sonuçları oraya koymuştur. Bu amaçla kullanılan nörogörüntüleme ve nöropsikoloji sistemleri giderek gelişmekte ve bu konuyu aydınlatmaya yönelik çalışmalar ortaya koymaktadır. Örneğin yapılan çalışmalarda “*normal bireylere göre şeker hastası veya kanser hastası kişilerin intihar eğilimlerinin 2 kat fazla olduğu, çevresel sinir sistemi hastalarında ise bu oranın 5 katına çıktığı, felç, sara gibi merkezi sinir hastalarında ise bu oranın 5 kattan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır*”⁷².

Genetik açıdan incelendiğinde ise genellikle evlat edinilen veya ikiz kardeşi olan bireylerin gösterdiği intihar davranışı ön plana çıkmıştır. İntihara sürükleyebilen, depresyonun kimi çeşitlerinde genetik yatkınlığın aktarımının varlığı gözlemlenmiştir. Yani aile geçmişinde depresyon görülen bir kişinin stresle başa çıkma konusunda daha dikkatli olması gerekmektedir. Depresyon hastalığına neden olan olay, mutluluk hormonu olarak bilinen serotoninin beyne iletilmesini sağlayan iletkenlerin azalmasından kaynaklanır. Genetik incelemeler göstermektedir ki; intihar eden bir kişinin yakın çevresinde intihar görülme ihtimali %5 daha fazladır. Ayrıca tek yumurta ikizi kişilerden birinin intihar etmesi durumunda diğesinde de intihar görülme ihtimali çift yumurta ikizlerinden fazladır.⁷³

1.4. İntihara İstatistiksel Yaklaşım

İntihar konusunda ilk istatistiki çalışma hangisidir bilinmese de Durkheim’ın kendi döneminden önceki istatistiki kaynakları da inceleyerek ortaya koyduğu tezler “*İntihar*” adlı

⁷⁰Atlı, Z. (2007). *a.g.ç.* s. 11-13.

⁷¹ Nörotransmitterler; hücre içinden gelen kimyasallardır ve nöronlar arası veya bir hücreyle bir nöron arasındaki haberleşmeyi sağlarlar.

⁷² Heeringen, V. & Marusic, A. (2003). “Understanding the Suicidal Brain”. *British Journal of Psychiatry*, 183. s.282.

⁷³Atlı, Z. (2007). *a.g.ç.* s. 6.

kitabında görülebilmektedir. Her ne kadar o dönemde elde edilen veriler çok sağlıklı olmasa da kısıtlı şartlarda ortaya çıkarılabilecek veriler aracılığı ile *E. Durkheim, M. Halbwachs, E. Morselli, M. Borlandi, A.H.G. Wagner* gibi kişiler tarafından gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak İstatistik biliminden faydalanarak intihar bilimiyle ilişkili eserler ortaya koydukları görülebilmektedir.

Osmanlı devletinde intiharlarla ilgili istatistik cetvelleri kaleme alınmıştır. Hicri 27.10.1329 (Miladi 21.10.1911) tarihli arşiv belgesinde, Tahrirat kaleminden gönderilen belgede, Osmanlı Devleti sınırları içinde bulunan her polis müdürlüğü ve komiserlikte, her ay kaza, afet ve intihar gibi nedenlerle gerçekleşen ölümlerin kaydedilmesi ve yollanması bunun için tahrirat kaleminde bir bölüm açıldığı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.⁷⁴ Osmanlı döneminde istatistiksel çalışmalara önem verilmiş ve bu istatistikler genel olarak “*Hüdâvendigar vilayetinde 1330 senesi kânun-u sânisinde meydana gelen intihar hadiselerini gösterir cetvel*⁷⁵.” şeklinde sadece intihara özel hazırlanan cetvellerle veya “*1330 Mart’ında, Beyrut vilayetinde meydana gelen kazaen telef ve yangınları gösterir cetveller ile deniz kazası ve intihar vuku bulmadığını gösterir rapor*⁷⁶” şeklinde intihar olayları yanında yangınları, deniz kazalarını ve kaza ile ölenleri gösteren cetveller de bulunmaktadır. Hatta Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu çağın niteliklerine göre fazlasıyla modern yöntemlerle, 1897 yılında yapılan istatistik çalışmalarının kaleme alındığı bir istatistik kitabı da basılmıştır. Bu kitap 1900 yılında “*Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye’nin 1313 Senesine Mahsus İstatistik-i Umumîsi*” adıyla yayımlanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ]’nün 1974 senesinde intiharı tanımlama şekli şöyledir; “*kişinin amacının bilincinde ve değişik derecelerde ölümcül amaçlı olarak kendine zarar vermesine intihar denir*⁷⁷”. DSÖ’nün 2019 yılında yayınladığı bir belgede Dünya’da her yıl 800.000’e yakın bir sayıda insanların intihar ederek öldüklerini ortaya koymuştur. Bununla beraber intiharı ciddi bir halk sağlığı problemi olarak görmüştür. Bu amaçla ortaya koydukları çalışmaları “*Few words can make a World of difference/Birkaç kelime bir dünya fark*

⁷⁴ Başkanlık Osmanlı Arşivi [BOA], DH. EUM. THR. 100/12.

⁷⁵ BOA DH.EUM.MTK. 17/4.

⁷⁶ BOA DH.EUM.MTK. 18/9.

⁷⁷ Harmancı, P. (2015). “Dünya’daki ve Türkiye’deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi”. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1. Ulusal Sağlık Bilimleri Kongre Kitabı.

yaratabilir” sloganıyla insanları birbiriyle konuşmaya teşvik etmektedir. Bu da Dünya Sağlık Örgütü’nün intihar önlemede, bireylerin içine düştükleri karamsarlıktan başka bir insan aracılığıyla kurulabileceğini vurgulamaktadır.

Dünya sağlık örgütü istatistiklerinden elde edilen verilere göre 2016 yılında Afrika bölgesi ülkelerinin tamamında görülen intihar sayısı, yaş ve cinsiyet unsurları fark etmeksizin 75.701’dir. Bu bölgede en fazla intihar görülen ülke 17.710 kişi ile Nijerya iken en az intihar görülen ülkeler 5 kişi ile Sao Tome ve Principe Demokratik Cumhuriyeti’dir. Amerika Bölgesi ülkelerinde ise aynı yıl bu sayı 97.287’ye ulaşmaktadır. Bu bölgede en fazla intihar görülen ülke 49.394 kişi ile Amerika Birleşik Devletleri [ABD] olur iken en az intihar görülen ülkeler 2’şer kişi ile iki ada ülkesi olan Grenada ve Barbados’tur. Doğu Akdeniz Bölgesi ülkeleri için ise bu sayı 26.273’tür. Bu bölgede intiharın en fazla görüldüğü ülke 5.552 kişi ile Pakistan olurken en az intihar görülen ülke 63 kişi ile Djibouti(Cibuti) Cumhuriyeti olmuştur. İçinde Türkiye’nin de bulunduğu Avrupa bölgesi ülkelerinde ise 141.606 kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. 2016 yılında Türkiye’de 5.795 kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Türkiye üzerinde biraz daha detaya inmek gerekirse intihar oranlarının en yüksek olduğu bölge Ege bölgesi, en az olanı ise Karadeniz Bölgesidir. Avrupa bölgesinde en fazla intihar görülen ülke 44.673 kişi ile Rusya Federasyonu’dur. Bu bölgede en az intihar görülen ülke ise 32 kişi ile Malta’dır. Güney-Doğu Asya bölgesi ülkelerinde bu sayı 254.191 kişiye ulaşmaktadır. Bu bölgede en çok görülen ülke 215.872 kişi ile Hindistan olurken en az intihar görülen ülke 10 kişi ile 1.200 adadan oluşan bir ülke olan Maldiv Cumhuriyeti’dir. Batı Pasifik bölgesi ülkelerindeki toplam intihar eden kişi sayısı 192.230’dur. Batı pasifik bölgesinde 2016 yılı içinde en çok intihar ölümleri görülen ülke 136.267 kişi ile Çin’dir. En az görüleni ise 4 kişi ile Okyanusya’da bulunan bir ada devleti olan Tonga Krallığı’dır⁷⁸.

Türk İstatistik Kurumu [TÜİK] verilerine bakıldığında ise yine 2016 yılında Türkiye’de intihar sayısı 3.193’tür. İllere göre dağılımına bakıldığında İstanbul’da 2016 yılı içinde 462 kişinin intihar ettiği görülmektedir. İzmir’de ise bu sayı 230’dur. Başkent

⁷⁸ Dünya Sağlık Örgütü. (2019). Dünyada İntihar: Küresel Sağlık Tahminleri. Dünya Sağlık Örgütü. [WHO-MSD-MER-19.3-eng.pdf](#). Lisans: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

Ankara'da ise 173'tür. Türkiye intiharın en az görüldüğü şehir Bayburt'tur. En çok ise İstanbul'dur.⁷⁹

⁷⁹Bkz.: Türkiye İstatistik Kurumu. (2009-2019). "İl ve Cinsiyete Göre İntiharlar". Türkiye İstatistik Kurumu.

II. BÖLÜM

2. İNTİHARIN TARİHÇESİ

2.1. İlkel Kabileler ve Antik Toplumlarda İntihar Olgusu

İntiharın tarihi insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Yaşam ve ölüm her zaman iç içe olmuştur. Bu ölümler ilkel dönemde de antik dönemde de günümüzde olduğu gibi kişiye hastır. Her insan yaşamında aldığı kararlar ile ölümüne giden yolu izler. Bu kararlar bu ölümü yaklaştıra da bilir uzaklaştıra da bilir. Kader kavramı tarihin her döneminde var olan bir olgu olsa da insanın kendi seçimlerini yaptığı ve bu seçimlere göre yargılandığı da her dinde yerini alan bir inanıştır. Kişiler yaptıkları seçimlerin sonuçlarına göre yaşar ve bu sonuçlar bu kişiyi eninde sonunda kaçışı olmayan ölümüne yaklaştırır. İçinde yaşanan toplumun yaşam ve ölümle ilgili bakış açısı, ölümün bir yolu olan intihar konusuna karşı olan yaklaşımla ilgili ip uçları verir. Bu toplumlardaki geleneksel inançlar doğrultusunda o toplumun intihara karşı yaklaşımı da şekillenir. Bu nedendendir ki bir toplumda ölümden sonraki yaşamda kişinin kendi bedeninde yaşamaya devam edeceği inancı varsa hastalanmadan veya yaşlanmadan intihar etmek olumlu hatta onurlu bir davranış kabul edilirken bir diğerinde kendini denize atarak ölen kişinin ölümden sonraki yaşamında beline kadar suyun içinde yaşayacağına dair bir inanç vardır. Bir diğer inançta ise intihar eden kişinin bulunduğu topluma kızgın olduğu ve intikam almak için intihar ettiği inancı vardır. Bu kızgın ruhun intikam almasını önlemek için ise intihar eden kişinin cesedine toplumdaki topluma değişen çeşitli işkenceler edilir.

Antik dönemde ise birçok filozof kendi fikirleri çerçevesinde eğitim vereceği okullar kurmuştur. Pek çok düşünürün ölüm ve intihar üzerine çalışması yoksa bile fikri olduğu bilinmektedir. Bu fikirler yukarıda “İntihara Felsefi Yaklaşım” bölümünde verilmiştir. Bu bölümde ise daha çok antik dönemin toplumsal ve hukuki yaklaşımları ele alınacaktır.

2.1.1. İlkel Kabilelerde İntihar Olgusu

Bu çalışmada İlkel olarak bahsi geçen toplumlar, devletleşmenin dışında kalan ve genellikle avcı-toplayıcı biçimde, kabileler şeklinde yaşayan toplumlardır. Kimi ilkel kabileler İlk Çağlardan günümüze varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu kabilelerde devletleşme olmadığı için hukuki bir düzen de bulunmamaktadır. Yasaklar ise geleneksel kurallara göre işlemektedir. Bireysellikten uzak olan bu toplumlar için ölüm kavramı da toplumsal bir

olgudur. Kimi ilkel kabilelerde ölüm korkulan bir lanet veya tanrının gazabı olarak görülen bir olguyken kimi kabilelerde ise ölen kişinin daha yüksek bir seviyeye eriştiğine bunun bir terfi olduğuna inanılır. Elbette ölümün nasıl algılandığı ölüm şekline bağlı olarak değişmektedir. İntihar ederek ölen kişiler bazı kabilelerde lanetli kabul edilirken bazı kabileler yaşlı ve hasta olan kişilerin kendilerini öldürmesini veya bir yakını tarafından öldürülmek istemesini onurlu hatta zorunlu bir davranış olarak kabul eder.

İntihara olumsuz yaklaşan kabilelerin tutumları mistik inanışlardan kaynaklanmaktadır. Kimi kabilelere göre ölen kişinin ruhu huzur bulmaz ise yaşayan insanlara musallat olur onları cezalandırmak isterdi. Bu kabilelerdeki inanışa göre bir cinayetle öldürülen kişinin ruhu sadece kendini öldüren kişiyi cezalandırmak isterken intihar eden kişinin ruhu tüm toplumu cezalandırmak ister. Bu nedenle intihar eden kişinin cesedine karşı yapılan birtakım muameleler ile bu ruhun zarar verme yeteneği elinden alınmaya çalışılırdı. Bu muameleler toplumdan topluma değişmektedir. Fakat genel olarak cesedi yok etmek veya ona kurban vermek şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bazı toplumlarda ise insanların intihar etme fikrine kapılmasını önlemek amacıyla bazı yaptırımlar uygulanmıştır. Bunlar cesede zarar vermek veya intihar eden kişinin yakınlarının elinden bazı haklarının alınması şeklindedir.⁸⁰ Tikopya ve Maori yerlileri buna bir örnektir. Bu kabileler intiharı ayıplanacak, kınanacak ve lanetli bir eylem olarak kabul ederler.

İntiharın olumlandığı kabilelerde ise genel olarak ölen kişinin başka bir boyuta geçerek orada aynı bedeniyle yaşamaya devam ettiği inanışı bulunmaktadır. Bu nedenle hasta veya yaşlanan kişilerin, tabiri caizse, elden ayaktan düşmeden intihar etmeleri beklenir. Bazı kabilelerde ise ölen kişinin hizmetinde olan kişinin, sadık eşinin veya kölesi var ise kölesinin, kişi öldükten sonra intihar etmesi beklenir. Bu intiharlar sadakate kanıt niteliğinde değerlendirilir. Buradaki inanış yine ölümden sonraki yaşama olan inancın getirisidir. Bu kabilelerde, ölen kişinin ardından intihar eden eş, köle veya hizmetlinin, ölen kişiye, gittiği yerde hizmet edeceği inancı bulunmaktadır.⁸¹

⁸⁰ Şen, N. (2008). *a.g.ç.* s.14.

⁸¹ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s. 107.

Uganda'da bulunan Gisu yerlileri için intihar rasyonel bir eylemdir. Gisular intiharı ölüm ve yaşam arasında yapılan mantıklı bir seçim olarak görürler.⁸² intihardan sonra ritüel temizliği yapma geleneği vardır. Bu uygulama ile intiharın izleri silinecek ve bulaşması önlenecektir. Yeni Gine yerlileri Palmiye Ağacının tepesinden atlayarak intihar etmeyi (Lou) ve kirpi balığının (soka) safra kesesinden çıkarılan zehir ile intihar etmeyi onurlu bir eylem olarak görmüşlerdir. Bir de bu yerliler arasında balık avlarken o balıkları sersemletmek için kullanılan sebze zehri ile (tuva) intiharlar görülmüştür.⁸³ Tasmanya bölgesi yerlileri bu kadar acının ve vahşetin bulunduğu bir dünyada yaşamaya devam etmek istemedikleri için üremeyi reddetmişler ve bir ırk olarak intihar etmişlerdir. İglulik Eskimolarında huzurla ölen kişiler Dar Ülke adının verildiği bir çeşit cehenneme gitmekle lanetleniyorken şiddetli bir ölüm ile ölen kişiler Gün Ülkesi adı verilen cennete gideceklerine inanıyorlardı.⁸⁴ Viking inancında Valhalla adı verilen bir cennet vardır. Buraya gelinebilecek en onurlu yol savaşta ölmektir. Hastalık veya yaşlılıkla ölen kişiler valhallaya asla alınmazdı. Vikingler de tıpkı İskitlerde olduğu gibi hastalık ve yaşlılık ile ölmek yerine intiharı tercih etmişlerdir. İskitler bu işi çoğunlukla kendileri halletmeyi tercih ederken Vikinglerde çoğunlukla ölmek isteyen kişinin çocuğu veya en yakını kimse o yapardı. Hasta veya yaşlı bir kişi ölmek istediğini üç kere dile getirdiğinde ailesinin bunu yapmaktan başka şansı olmuyordu. Ayrıca bu kişinin öleceği yer yaşayan topluluktan uzak bir yerde yapılırdı ki ölüm yaşayan topluluğa da bulaşmasın. Vikinglerin en yüce tanrısı Odin savaş tanrısı olarak bilinse de kimi kaynaklarda Darağacının hükümdarı veya Asılanların Tanrısı şeklinde anıldığı da görülmektedir. Bunun nedeni ona inananların onun onuruna kendilerini Upsala'da bulunan kutsal korudaki ağaçlara asmalarıdır. Tanrı Odin'in de çeşitli efsanelerde farklı şekillerde kendi ölümüne gittiği görülmektedir. Örneğin birinde ritüelle yakılmadan önce kendini kılıcıyla yaraladığı, birinde kendini mızrakla yaralayıp astığı, kiminde ise Viking mitolojisinde oldukça önemli bir olay olan Ragnarök'te⁸⁵ öleceğini bildiği halde savaşa girdiği bilinmektedir. Hatta şiddet yoluyla veya savaşlarda ölümler Valhalla'ya giden Vikinglerin de bu savaşta Tanrı Odin yanında savaşa çağrılacağı da mitolojinin içerisinde yerini alan bir unsurdur.

⁸² Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *The Encyclopedia of Suicide* (second edition). New York: Fact on File Press. s. 106.

⁸³ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s. 109; Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s. xv.

⁸⁴ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.62.

⁸⁵ Ragnarök: Devler ve Tanrılar arasında yaşanan ve dünyanın sonunu ve tekrar başlangıcını getirecek olan savaştır.

Amerika'nın Kuzey Dakota bölgesi yerlilerinden olan Mandan Kızılderilileri arasında grubun genç üyelerinin bıçak ya da testere aracılığıyla kendi dizlerini, kalçalarını, bileklerini, göğsünü ve omuzlarını parçalama geleneği vardır. Bedenlerinde açtıkları bu yaralara bir odun parçası yerleştiren yerliler acı içinde ölmeyi beklemektedir. Bu intihar geleneğinin amacı bu dünyadaki ölümü küçümsemek ve yeniden doğuşta daha güçlü bir bedenle tekrar dünyaya gelmektir.⁸⁶

M.Ö. 600'lü yıllarda oldukça etkili bir grup olan Keltlerin rahipleri olan ve büyü yapabildiklerine inanılan ve doğayla iç içe bir yaşam süren Druidler başka bir dünyanın var olduğunu ve kişilerin sevdikleri kişiler ile orada yaşayabilmeleri için bu dünyadaki hayatlarından kendi elleriyle vazgeçmeleri gerektiğine inanmaktadır. Zaten Keltlerde ölüm korkulacak bir olgu değildir. Keltler arasında intiharin yaygın olmasının nedeni de buna bağlanabilir.⁸⁷

Bunlar yanında yapılan çalışmalara bakıldığında Tierra del Fuego bölgesi yerlilerinden Yahganların, Andaman Adası yerlilerinin ve bazı Avusturalya aborjinlerinin intihar hakkında bilgileri bile olmadığı gözlemlenmiştir.⁸⁸

2.1.2. Antik Toplumlarda İntihar Olgusu

Fransızca kökenli “*Antique*” kelimesinin Türk Dil Kurumu'ndaki karşılığına bakıldığında görülmektedir ki “*İlk Çağ'daki uygarlıklarla özellikle de eski Yunan ve Roma uygarlıklarıyla ilgili olan*⁸⁹” şeklinde bir tanımı vardır. Bu nedenle bu bölümde genel olarak Antik Yunan ve Antik Roma toplumlarında yer alan intihar olayları ve intiharlara karşı yaklaşımlar ele alınacak Antik Mısır'daki intihar olaylarına ise sadece değinilecektir. Bu konuyla ilgili bir kısım bilgilendirme “*İntihara Felsefi Yaklaşım*” bölümünde ele alınmıştır. Özellikle bu iki uygarlıkta yaşamış olan Filozofların konuyla ilgili düşünceleri ve eserleri hakkında pek çok bilgi verilmiştir. Bu bölümde ise daha çok intiharla ilgili toplumsal olaylara eğilenecektir.

⁸⁶ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s. 109-111.

⁸⁷ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.61.

⁸⁸ Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s. xv.

⁸⁹ Bkz.: Türk Dil Kurumu Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/> (13.02.2021 21:59).

Antik dönemin en eski uygarlıklarından olan Mısır'da ölüm bir son değildir. Ölüm varoluşun bir boyutundan diğerine geçiştir. Antik Mısır'da intihar konusu da olumsuz bir olgu olarak görülmez. Yaşanan dünyanın adaletsizlik ve zorluklarından kaçmanın yöntemlerinden biri olarak görülmüştür. Antik Mısır'da kimse intihar ettiği için hor görülmemiş, suçlanmamıştır. Hiçbir intihar edenin cesedine işkence edilmemiştir. Sadece intihar eden kişi deli olarak veya geçici bir dengesizlik halinde kabul edilmiştir. Antik Mısır'da intihar hakkında yazılmış bilinen ilk kaynak M.Ö. 2280- 2000 yılları arasında kimliği bilinmeyen biri tarafından yazılmış “*İntihar Üzerine Bir Anlaşmazlık*” isimli kaynaktır. Bu kaynakta bahsi geçen olay bir kişi ile kendi ruhu arasında geçen diyaloglardan ibarettir. Kişi kendi ruhunu intihar etmeye ikna etmeye çalışır. Ruhun ise bu konuda çekinceleri vardır. Ruh kişinin yaşama bağlanmasını ve yaşlanarak ölmesini tavsiye etmektedir.⁹⁰ Bu kaynak intihara meyilli bir kişinin kendi içindeki çatışmaları yansıtması açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ölüm Antik Mısır toplumunda bir ceza veya lanet olarak değil tam tersi yaşamın ödülü olarak görülmüştür. Antik Mısır toplumunda bilinen meşhur intihar vakalarından biri aşağıdaki şekildedir:

III. Ramses'e, eşi Tiye ve oğlu Pentaweret'in ve birçok harem üyesinin katılmış olduğu bir suikast düzenlenmiştir. Bu cinayeti aydınlatmak için ise üç ayrı dava açılmış. Bu davalarda suçlu bulunan kişileri ölüme mahkûm etmek yerine intihar etme hakkı tanınmıştır. Bir kaynakta 38 kişi ölüm cezasına çarptırıldığı belirtilirken bir diğerinde suçlu bulunan 88 kişinin intihar etmek zorunda bırakıldığı yazılmıştır. Mısır'da bir ceza olarak kendini öldürme normal ölümden çok daha aşağılayıcı bir yöntem olarak kabul edilmiş ve bu gelenek uzun yıllar devam ettirilmiştir.⁹¹

Bir diğer meşhur intihar eylemi ise *Cleopatra*'nın M.Ö. 69-M.Ö. 30 yılları arasında hüküm süren meşhur Kraliçe Kleopatra'nın da henüz 40 yaşına gelmeden bir yılana kendini ısırttığı veya zehir içerek öldüğü bilinmektedir. Fakat antik dönem tarihçisi Strabo'nun beyanına göre Cleopatra yanında sürekli zehirli bir tarak taşımış. Bu tarakla da kendini öldürmüş olması ihtimaller dâhilindedir.

⁹⁰ Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s. xvi.

⁹¹ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s.103.

Bir diğerk antik medeniyet olan Yunan toplumunda meydana gelen intiharların nedenleri arasında hastalık, yaşanan fiziksel veya psikolojik acılardan kurtulma ve yaşlılık ön plana çıkmaktadır. Çok tanrılı bir inanca sahip olan Antik Yunanlıların da ölüm, yaşam ve ölümün bir türü olan intihar konusundaki düşünceleri günümüze edebi eserler ve mitoslar ile yansımıştır. Mitolojik efsanelerde de pek çok intihar olayı göze çarpmaktadır.

Örneğın; Zeus'un ölümlü bir prensesten olma oğlu *Herkül* bir gün *Deianeira* adında bir prensesle evlenir. *Deianeira*'ya bir gün *Nessos* adında bir *Sentaur*⁹² saldırır. *Nessos* öldüğü sırada *Deianeira*'ya kendi kanıyla ıslanmış olan bir gömlek verir. Eğer *Herkül* bir gün karısını bırakmaya kalkarsa karısı ona bu gömleği giydirecektir. Bu gömlek *Herkül*'ü karısına dönmeye ikna edecektir. Bir gün *Herkül* karısını terk etmeye kalkar ve *Deianeira* bu gömleği ona giydirir. *Herkül*, *Nessos*'un kanıyla zehirlenmiş gömleği giyer giymez inanılmaz acılara maruz kalır ve bu acılardan kurtulmak için kendini yakar. Böylece bedeni yanarken ruhu Tanrıların dağı *Olympos*'a yükselir. Zeus ise oğlunu yıldızların arasına göndermiştir.⁹³

Edebi kaynaklara bakıldığında ise çeşitli hikâyelere rastlanmaktadır. Örneğın, Babil Prensi *Pyramus* ile sevdiceği *Thisbe*'nin bir dut ağacı altında buluşacakları sırada *Thisbe*'nin karnını yeni doyurduğu ağzındaki kandan anlaşılan bir dişi aslanla karşı karşıya kalması üzerine kaçması ve kaçarken sırtındaki pelerini düşürmesi ile gelişen olaylar trajik bir aşk öyküsüne dönüşmüştür. Aslan gelip pelerini kanlı ağzıyla parçalamıştır. Bu pelerini kanlı ve paramparça halde bulan *Pyramus* erken gelmediği ve sevdiğini koruyamadığı için kendini suçlamıştır. Bunun üzerine dut ağacının yanına giderek göğsüne kendi kılıcını saplamıştır. Akan kanlar bembeyaz dutları kırmızıya boyamıştır. Bir süre sonra *Thisbe* buluşma yerine gelmiş ve *Pyramus*'u kanlar içinde bulunca *Pyramus*'un kanıyla bulanmış kılıcı alarak kendine saplamıştır. İnanışa göre karadut bu olaydan sonra ortaya çıkmıştır.⁹⁴

Bir rivayete göre eskiden *Sestos* olarak bilinen *Çanakkale*'de, bir diğerk rivayette ise *Üsküdar*'da *Afrodite* adına kurulmuş bir tapınağın rahibesi olan aşka yasaklı *Hero* ile bir gün bu tapınağa yolu düşen *Leandros* aşka düşmüşlerdir. *Leandros* sevdiği kızını görmek için her gece, bu günlerde *Kız Kulesi* adı ile bilinen kuleye gelirmiş. Fakat yine bir gece yüzmeye

⁹² *Sentaur*: Mitolojide insan başlı at.

⁹³ Aydın, N. (2014). *Aşk Ölüm Getirir; Tarihte ve Mitolojide Aşk*. İstanbul: Parola Yayınları. s.185-187.

⁹⁴ Aydın, N. (2014). *a.g.e.* s. 94-96.

başlamışken bir fırtına kopmuş ve Leandros kuleye yetişememiştir. Hero ise bunu öğrendiğinde suya atlayarak intihar etmiştir.⁹⁵

Bir diğer mitos da ise, *Egeus*, Atina Kralı *Theseus*'un babasıdır. Theseus bir Labirente hapsedilmiş olan Boğa-insan karışımı yaratık Minotaurus'u öldürüp dönerken, babasına daha önceden bildirdiği gibi kazanırsa beyaz kaybederse siyah bayrak takması gerekirken siyah bayrağı beyazla değiştirmeyi unutmuştur. Theseus'un babası siyah bayrakları görünce oğlunun öldüğünü sanmış ve denize atlamıştır. Egeus bu denizde hayatını kaybettiği için bu denize Ege Denizi denilmiştir.⁹⁶

Bir diğer intihar hikâyesi kahramanı *Antigone*; Iokaste (Epikaste) ve Oedipus'un kızıdır. Antigone'in iki erkek kardeşi birbirini öldürmüşlerdir. Kral ise Kreon olmuştur fakat bu iki kardeşin gömülmesini yasaklamıştır. Antigone bu buyruğa karşı gelip kardeşlerinin bedenlerinin üzerine birer avuç toprak atmıştır. Bu nedenle Kreon onu canlı canlı mezar odasına kapatmıştır. Antigone ölümü beklemeyerek kendi kendini öldürmüştür. Sonrasında nişanlısı olan Kreon'un oğlu Haimon, Antigone'u ölü bulunca o da intihar etmiştir. Bu duruma çok üzülen Kreon'un karısı Haimon'un annesi Eurüdike'de kendi canına kıymıştır. Bu anlatıdaki Oedipus'un hem eşi hem karısı olan Iokaste'de Oedipus'un kendi öz çocuğu olduğunu öğrendikten sonra intihar etmiştir. Fakat iş işten geçmiştir. Epikaste ve Oedipus'un iki erkek iki kız çocuğu vardır ve Antigone o kızlardan biridir.⁹⁷

Antik intiharlardan birini de *Aias* icra etmiştir. Büyük Yunan savaşçısı Achilles (Aşil)'in savaşta öldürülmesinden sonra Aias (Ajax) adındaki bir diğer büyük savaşçı Achilles'in zırhının kendisine verilmesini beklemiştir fakat krallar bu zırhı Odysseus'a vermeyi tercih edince kendisini aşağılanmış hissederek intihar etmiştir.

Alvarez, intihara karşı hoşgörülü yaklaşımın Eski Yunanlılar ile başladığını öne sürmektedir. Fakat intihar eden kişilerin cesetlerine yapılan vahşice uygulamalar o dönemde de görülmektedir. Alvarez, eski Yunan edebiyatındaki intiharlar hakkında birkaç örnek vermiştir. Bunlar; babası İkaros'u ölü gören oğul Erigone'un üzüntüden kendini asması,

⁹⁵ Hero ile Leandros | Yunan Mitolojisi-Greek Mythology (14.02.2021 18:56).

⁹⁶ Mark, J. J. (2011). "Theseus & the Minotaur: More than a Myth?". World History Encyclopedia. [Theseus & the Minotaur: More than a Myth? - Ancient History Encyclopedia](#) (14.02.2021 20:01)

⁹⁷ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s. 99.

Leukakos'un Apollo'nun kendisini kaçırmamasından korkarak kendini bir kayadan atması, Bir kâhin tarafından eğer askerlerin Krallarını öldürmezlerse Atinalıların esir alınacağını duyan kralın gizlice bir askerın yanına gidip kavga çıkartarak kendini öldürtmesi, Charonda'nın kendi koyduğu yasalara uymadığı için kendini öldürmesi şeklinde sıralanabilmektedir. Bunun dışında Spartalı Lycurgus'un, yeni koyacağı yasalar için Delfi'ye bir kâhine gitmesi ve gitmeden halka, o Delfi'den dönene kadar yasalara uyması sözünü verdirmesi üzerine yeni yasaları kâğıda yazıp yollaması ve halkın sözünü tutmaya devam etmesi için Delfi'den dönmeyerek kendini açlıkla ölüme mahkûm etmesi de antik Yunanlılarda görülen intiharlardan birisidir.⁹⁸

Verilen örneklerden görülmektedir ki efsaneleşmiş çoğu intihar onurlu bir ölüm için yapılmıştır. Bunlar dışında Antik Yunan medeniyetinde intihar etmek isteyen kişi gidip senatodan izin alarak gerekçelerini sıralamak zorundaydı bunun üzerine izin verilir ise hayatına kıyabilirdi.⁹⁹ Antik Yunan medeniyetinde intihar ederek ölen kişilerin bedenleri diğer mezarlardan olabildiğince uzağa gömülürdü. Kendi canını alan ellerini de keserek bedeninden uzak bir yere gömerlerdi. Bu gelenek Orta Çağ da dâhil pek çok dönemde uygulanmaya devam etmiştir. Aydınlanma dönemi ile yavaş yavaş azalarak ortadan kalkmıştır.

Antik Yunan medeniyeti M.Ö 146 yılında Korint Muharebesi ile Antik Roma'nın yönetimine girmiştir. Antik Roma ise M.Ö 753 yılında Romulus ve Remus adında iki kardeş tarafından kurulmuştur. Antik Roma'da da Antik Yunan Medeniyetinde olduğu gibi intihar konusu oldukça yaygındır. Yunan Stoacılarından örnek alınarak devamı sağlanan Roma Stoacıları, intihar eyleminin hasta ve yaşlılar için bir sorumluluk olduğunu savunmuşlardır. Aynı zamanda bu eylemi gerçekleştirecek kişinin akıllıca ve uygun bir eylem gerçekleştirmiş olacağını savunmuşlardır. Roma Stoacıları, Genç Cato (Marcus Porcius Cato)'yu örnek olarak gösterip insanlara bu eylemi yapmalarını tavsiye etmişlerdir. Bu arada Cato'nun intihar etmeden hemen önce Platon'un Phaidon adlı eserini okuduğu aktarılmıştır.

⁹⁸ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.65.

⁹⁹ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.67.

Georges Minois, İntiharın Tarihi adlı kitabında Antik Roma’da sadece suçlu olduğuna karar verilen bir kişinin intiharında mallarının müsadere edildiğini belirtmiştir. Ayrıca yaşamdan bıkan kişilerin intiharlarının bilgece ve kahramanca görüldüğünü de belirtmiştir.

Antik Roma’da bir asilzade olan Lucretia M.Ö. 509 yılında yaşadığı kötü bir olayla adını tarihe yazdırmıştır ve bu kadının ölümü ile Roma hükümeti krallıktan Cumhuriyete geçmiştir. Günümüze ulaşan bilgilere göre kocası Lucius Tarquinius Collatinus’a aşk ve erdemle bağlı olan bu kadın dönemin kralı olan Lucius Tarquinius Superbus’un en küçük oğlu olan Sextus Tarquinius tarafından tecavüze uğramıştır. Lucretius bu olayı anlatmak için kocası ve babasını çağırdı ve onları da yanlarında bir tanık getirmelerini istedi. Böylece Lucretia, babası, kocası, kocasının kuzeni Lucius Junius Brutus ve babasının arkadaşı Roma aristokratlarından Publius Valerius Publicola’nın önünde, tecavüze uğradığını ve bunun için intikam istediğini söylemiş ve sonrasında gizlediği hançeri çıkarıp kendisine saplayarak intihar etmiştir. Bu olaydan sonra Yukarıdaki dört kişi önderliğinde bir ayaklanma başlamış Roma aristokratlarından ve soylularından oluşan bu isyancılar Tarquiniusların soyunu Roma’dan sürmüşler ve Cumhuriyeti ilan etmişlerdir. Sonrasında Lucretia’nın kocası Collatinus ve arkadaşı Brutus, Roma Cumhuriyeti’nin ilk iki konsülü olarak seçilmişlerdir.¹⁰⁰

Roma’daki toplu intihar vakalarından biri de Numantia köylülerinin, Roma’nın elinde köle olmamak için kendi canlarına kıymalarıdır. Roma, Yunanistan’ı egemenliği altına almış ve ezeli rakibi Kartacalılara boyun eğdirmişken uzun zamandır uğraşıp alamadığı bir yer olan Numantia’ya tekrar kuşatma yapmaya karar vermiştir. Roma’nın Kartaca ile mücadelelerinde üstün başarı gösteren komutan Scorpio Aemilianus bu kuşatmanın başında yer almıştır. M.Ö. 134 senesinde kuşatma gerçekleştirilmiş fakat herhangi bir mücadele olmamıştır. Romalılar İspanya’nın kuzeyinde bulunan küçük bir dağ köyü olan Numantia için daha fazla asker feda etmek istemediklerinden dolayı sadece köyü kuşatmışlar ve köylülerin yiyeceklerinin bitmesini beklemişlerdir. Bu kuşatma neredeyse 15 ay sürmüştür. Sonrasında tıpkı Roma’nın öngördüğü üzere yiyecekler tükenmiş hatta yamyamlık vakaları görülmüştür. Bu işten

¹⁰⁰ Harris, J. C. (2008). “Tarquin and Lucretia (Rape of Lucretia)”. *Archives of General Psychiatry*, 65 (3). s.250.

kurtulamayacağını anlayan halk teslim olmak dışındaki tek seçenek olan intiharı seçmişlerdir. Köylüler bütün köyü yakmış kalanlar ise birbirlerini ve kendilerini öldürmüşlerdir.¹⁰¹

Günümüzde Antalya'nın Kaş ilçesi sınırları içinde kalan bir antik kent olan Xanthos (Kınık), bilindiği kadarıyla antik dönemde iki toplu intihara şahit olmuştur.¹⁰² Bunlardan ilki M.Ö. 5. Yüzyılda Persler tarafından saldırıya uğrayan Xanthosluların köle olmayı reddederek topluca intihar etmesidir. Bir diğeri ise Roma döneminde Julius Caesar'ın hem manevi oğlu hem de katillerinden biri olan meşhur Marcus Antonius'un, M.Ö. 42 yılında Xanthos'u işgal etmesiyle gelişmiştir. Brütüs burada büyük bir kıyım gerçekleştirir. Xanthoslular ise Brütüs'e boyum eğmemek için topluca intihar ederler. Brütüs, kucağında bir bebekle ateşe atlayan kadını görünce çok üzerek Xanthosluları intihardan caydırana askerlerine ödülleri vereceğini söylemişse de çok geç kalmıştır. Xanthos köyü adını tarihe bu şekilde yazdırmıştır. Bu arada Brütüs, Caesar'ın katlinden sonra Roma'dan kaçmak zorunda kaldı. M.Ö. 43 yılında o ve suikaste katılan herkes Roma'nın düşmanı ilan edildi. Bu nedenle adam toplayıp geri dönen Brütüs ve karşısında Marcus Antonius savaştılar. Brütüs kaybetti ve Marcus Antonius tarafından yakalanacağını fark edince intihar etti. Bu arada Brütüs'ün siyasi hayatına yukarıda intiharından bahsedilen Cato'nun asistanı olarak başladığı bilinmektedir.

Lucius Annaeus Seneca; M.Ö. 4. ve milattan sonra [M.S.] 65 yılları arasında yaşamıştır. Roma Stoacılığının kurulmasına ön ayak olmuştur. Ahlakın temeline bilge ve doğaya uygun yaşamayı yerleştirmiştir. Seneca için bilge insan, haz kadar kedere de kayıtsız kalabilen, özgür iradesiyle erdemli olmayı seçen, ölümden korkmayandır. Seneca, İmparator Caligula döneminde Senato üyesi olmuştur fakat Caligula onu, Julia Livilla¹⁰³ ile ilişkisi olduğu bahanesi ile Korsika'ya sürgüne yollamıştır. Genç kızı ise öldürtmüştür. Bu arada Caligula'nın krallığı döneminde kötü bir hastalık sürecinin ardından iyileştikten sonra delirdiği ve çevresinde kendine yakın olan pek çok kişiyi idam ettirdiği bilinmektedir. Bunun yanında büyükannesinin, onun bu hallerine katlanarak intihar ettiği de bilinmektedir. Caligula'dan sonra Henüz kral olmamış Prens Neron'un eğitimi için annesi Agrippina tarafından Seneca'nın sürgününe son verilmiş ve Roma'ya dönmüştür. Neron'un 16 yaşında

¹⁰¹ Schmidt, S. (2019). "Cervantes and His Sources: On Virtue and Infamy in La Numancia". *Cervantes: Bulletin of the Cervantes Society of America*, 39 (2). s.113.

¹⁰² Antik dönemde iki intihara şahit olan bu şehirde 1606 senesinde bir toplu intihar daha görülecektir. Bu intihar olayı için Bkz.: s. 61.

¹⁰³ İmparator Neron'un teyzesidir.

Roma Kralı olmasından sonra danışmanı olarak görev yapmıştır. M.S. 64'te meydana gelen büyük Roma yangını sonrasında Neron'dan aldığı şeylerin bir kısmını geri vererek siyasetten ayrılmış ve hayatına felsefeyle ilgilenmek için devam etmişse de işler pek istediği gibi gitmemiştir. İmparator Neron'a karşı kalkışılan bir suikastta ismi geçtiği için, Neron tarafından ölüme mahkûm edilmiştir. M.S. 64 yılında bileklerini keserek intihar etmiştir¹⁰⁴. “İyi insan yaşaması gerektiği kadar yaşar, yaşayabildiği kadar değil¹⁰⁵” sözü intihar hakkındaki görüşleri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Roma'da gerçekleşen bir diğer toplu intihar vakası M.S. 73 yılında gerçekleşmiştir. Romalılar M.S. 70 yılında bu bölgeyi istila etmişler ve Necef Çölü'nde bulunan Masada Kalesi'ndeki Yahudileri esir almaya çalışmışlardır. Eleazar ben Jair önderliğinde direnen Yahudiler kaybettiklerini anladıklarında teslim olmaktansa ölmeyi tercih ettiler.¹⁰⁶ Çeşitli kaynaklarda 900-1000 arasında değişen sayıda kişinin intihar ederek canına kıydığı belirtilmektedir. Önce erkeklerin kadın ve çocuklarını sonra da birbirlerini öldürdükleri yazmaktadır. Bu toplu intihardan sağ çıkan iki kadın ve beş çocuktur. Bu bilgileri aktaran kişi ise kuşatma sırasında bu kalenin içinde bizzat bulunan ve toplu intihar olayına yine bizzat şahit olan Flavius Josephus'tur. Eleazar'ın orada bulunan kişileri intihara çağırdığını gördüğünde Romalılardan, kendilerini öldürmeyeceklerine dair söz alarak teslim olmayı tercih etmiş ve insanları teslim olmaya davet etmiştir. Fakat görüldüğü üzere pek de başarılı olamamıştır. Buna rağmen bu bilgilerin günümüze aktarılmasına vesile olmuştur.¹⁰⁷

Yukarıda görüldüğü üzere intiharla ilgili fikirler sadece toplumdan topluma değil kişiden kişiye dahi değişebiliyor. Antik Mısır, Antik Yunan ve Antik Roma toplumlarında yaşanan intihar olaylarına bakıldığında çoğunun gurur nedeniyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu toplumlar dışında Antik Maya, Antik Çin, Antik Türk Antik Hint ve Antik Japon kültürlerinde intihar konusunda elde edilen bilgilere de göz atmak Antik dönemde intihar hakkında daha geniş çerçevede bilgi sahibi olunmasına imkân sağlayacaktır.

¹⁰⁴ Pattabanoğlu, Z. (2015). “Seneca'da Felsefe ve Ölüm”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2). s.140.

¹⁰⁵ Sümer, N. (2014). *a.g.m.* s. 100.

¹⁰⁶ Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s.137.

¹⁰⁷ Minois, G. (2008). *a.g.e.* s. 32.

Meksika'nın Güneydoğu bölgesinde hüküm sürmüş Antik medeniyetlerden biri olan Maya medeniyetinde en bilinen intihar sembolü "*Ixtab*" olarak bilinen İntihar Tanrıçasıdır. Maya mitosunda bu Ixtab boynuna geçirilmiş bir urgan ile betimlenir. Bunun nedeni Mayalarda yalnızca kendini asarak intihar etmenin uygun görülmesidir. Maya inancında eğer bir kişi kendini asarak öldürüyorsa tıpkı savaşta asılarak öldürülen savaşçılar, kurban edilen kişiler, rahipler ve doğum sırasında ölen kadınların götürüldüğü gibi onlar da Ixtab tarafından doğrudan cennete götürüleceklerdir. Çünkü Maya inancında kendini kurban olarak sunmak, doğum esnasında ölmek veya savaşta ölmek sonsuza kadar yaşamamanın yollarıdır.¹⁰⁸ Bu doğrultuda Maya Mitolojisinde kahraman ikizler olarak bilinen "*Hunahpu*" ve "*Xbalanqu*"nun intiharları önemlidir. Bu ikizler ölümün lortları tarafından teste tabi tutulmuşlardır. Yakılan bir ateşin üstünden dört defa atladıktan sonra ikisi birlikte aniden bu ateşin içine atılmışlardır. Bu şekilde ölümün lortlarının testinden geçmişlerdir. Daha sonra bu ikizlerin kemiklerinin külleri nehre doğru savrulmuş ve bu küller batmıştır. Bu kemikler beş gün içinde yayın balığı altıncı günün sonunda ise eski insan hallerine geri dönmüşlerdir.¹⁰⁹ Yani Antik Maya inancında genel olarak bakıldığında intiharın belli şartlar altında kınanan bir davranış olmadığı yönünde bir kanıya varılabilir. Elde var olan bilgilere bakıldığında kendini asan kişilerin veya kendin kurban olarak sunan kişilerin saygın, cenneti hak eden kişiler olarak görülmesi de yine bu kültüre ait ilgi çeken unsurlardan biridir.

Antik dönem Şaman Türk ve Altay mitoslarında ruhlarla ilgili birçok bilgi yer alır. Bu mitoslarda ruhların tamamına "*Körmöz*" adı verilirdi. Bu körmözlere, kaza nedeniyle ölüme dönüşen ruhlara "*Obun*" denirken intihar ederek ölen ve körmöze dönüşen ruhlara "*Alban*" denilir. Bu Albanlar çok çirkin bir şekilde betimlenirler. Ters dönmüş gözler, çirkin isimler ve tersine uzayan saçlarla tasvir edilmişlerdir. Bu ruhların göğün yedinci bölümünde olduğuna inanılmaktadır. Albanlar yakut mitolojisinde "*Alban Buuraylar*" şeklinde isimlendirilirler.¹¹⁰ Yakut Mitolojisinde buna benzer bir kavram olan "*Yör*" veya "*Yüer*" adı verilen hortlaklar bulunmaktadır. Bunlar delilerin, intihar edenlerin veyahut kötü şamanların kötü ruhlarıdır. Bunlar Yakut mitolojisinde geceleri hortlayarak insanları delirtir ve intihar etmelerine neden olurlar. Yine Yakut mitolojisinde Vampirlerin de (Upir) geceleri ortaya

¹⁰⁸ Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s.136.

¹⁰⁹ Sümer, N. (2014). *a.g.e.* s. 104.

¹¹⁰ Yıldız, N. (2008). "Sibirya Türklerinin Mitoloji ve İnançlarında Kötü Ruhlar", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5 (4). s.88.

çıkan ve insanların kanlarını emen yaratıklar olduğu ve bu vampirlerin intihar eden, cadılıkla, büyüyle uğraşan kişilerin ruhlarından oluştuğuna inanılmaktadır. Bu kavram Batı Sibirya Türklerinde “*Ubir*” şeklini almış ve yine ölen bir cadının veya intihar ederek ölen bir kişinin ruhu olduğuna inanılmıştır.¹¹¹ Bunun yanında Türk mitolojisinde bir de Fesat Tanrıçası olarak bilinen “*Satılay Hanım*” figürü bulunmaktadır. Satılay Hanım’ın ruh hastalıklarına ve intiharlara sebebiyet verdiği ve çaresiz kişileri intihara yönlendirdiğine inanılmaktadır.

M.Ö. 210 yıllarında Doğu Asya’da ortaya çıkmış olan Antik Çin kültüründeki intihar konusu özellikle mitoslarla günümüze kadar aktarılmıştır. Çin mitosunda “*Gui*” adında bir iblis türünden bahsedilir. Bu inanışa göre Guiler boğularak, şiddet yoluyla veya intihar ederek ölen kişilerin ruhlarından meydana geliyorlardı.¹¹² Bu ruhlar yeniden doğamayan yani reenkarne olamayan ruhlardır fakat şiddet yoluyla veya boğularak ölen bu Guilerin tekrar doğma şansı vardır. Bunun tek yolu boğulan Guinin kendi yerine boğulacak başka birini bulması iken şiddet yoluyla ölen kişininse kendisiyle aynı şekilde ölecek bir kurban bulmasıdır. Bu Guiler Batı kültüründeki Hayaletlere benzerler ve tıpkı hayaletler gibi dünyada dolaşabilirler. Bununla birlikte yeniden doğuma şansı olmayan Guiler de vardır. Bunlarsa intihar ederek ölen Guilerdir. Bunun nedeni ise intiharla ölen ruhların kısır döngüde kalmış olmasıdır.¹¹³ Bir diğer intihar meselesi de Çin Folklorunda yer alan bir hikâye olan M.S. 4. Yüzyıla kadar uzanan Romeo ve Julietvari bir anlatıdır. Bu anlatıya göre Song Hanedanından Prens Kang hizmetkârı olan Han Ping’in eşini görmüş ve güzeller güzeli bu kadını kendisine almıştır. Bunun üzerine birbirine aşık olan Han Ping ve eşi gizli şifreli mektuplar ile intihar kararı almışlar ve Önce Hang Ping intihar etmiş ardından eşi hapsedildiği kuleden kendini atmıştır. Prens Kang buna çok sinirlenmiş ve ikisinin vasiyetlerini de hiçe sayarak ayrı mezarlara gömdürmüştür. Efsaneye göre iki mezardan da birer ağaç büyümüş ve dalları birbirine dolanmıştır.¹¹⁴

Hinduizm kavram olarak 19. Yüzyılda tam anlamını kazanmış olsa da inanç tarihine bakıldığında ortaya çıkış tarihi belirsiz olmakla birlikte M.Ö. 3000 yıllarında İndus medeniyetinde görüldüğü bilinmektedir. Günümüze kadar ulaşılmış olan bu inanç daha çok

¹¹¹ Bayat, F. (2018). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

¹¹² Roberts, J. (2009). *Chinese Mythology A to Z*, İkinci Baskı. New York: Chelsea House Publishers. s.53.

¹¹³ Sümer, N. (2014). *a.g.e.* s. 105.

¹¹⁴ Roberts, J. (2009). *a.g.e.* s. 55.

Hindistan, Bangladeş ve Nepal bölgelerinde görülmektedir. Bu inancın intihara karşı yaklaşımı biraz tutarsızdır. Tutarsız görülmesinin nedeni Hinduların intiharı kınaması fakat aynı zamanda 2000 yıldan uzun bir süredir gerçekleştirilen bir ritüel olan “Sati (Sutte)” yi onaylıyor olmasıdır. “Sati” geleneğinin kökeni Antik dönem Hint Mitolojisine dayanmaktadır. Yaratıcı Tanrı Brahma’nın oğullarından biri olan Tanrı Daksha, evlenmelerine karşı çıktığı kızı “Tanrıça Sati” ve kocası olan Tanrı Shiva haricindeki tüm tanrıları bir ateş kurbanına(yajna) davet etmiştir. Tanrıça Sati davet edilmediği halde ailesini ziyaret amacıyla gitmiş ve babası bunu görünce hem Tanrıça Sati’yi hem de Tanrı Shiva’yi aşağılamıştır. Bunun üzerine kocasının onurunu korumak için Tanrıça Sati kendini ateşe atarak yakmıştır.¹¹⁵ Bu mitostan doğarak gelenekselleşen ve kadınların kocaları ölünce kendilerini diri diri kocalarının cenaze ateşine atmaları şeklinde evrimleşmiştir. Buna neden olarak ise kadınların ataerkil düzende kocalarının her şeyinden hatta yaşamından bile sorumlu tutulması ve kocaları öldüğünde bunun nedeninin karısının görevini yerine getirmemesi olduğu gösterilmektedir. Eğer kadınlar bu ritüeli gerçekleştirmez ise toplumda dışlanır ve aşağılanırlardı. Eğer bu ritüeli gerçekleştirirlerse toplumda çok saygın bir yere sahip olurlar hatta yakıldıkları yer bile kutsal sayılırdı. Bu gelenek çok uzun yıllar devam etmiştir ta ki 1829 senesinde Hindistan’ın İngiliz valisi William Bentick bu geleneği yasaklayana kadar.¹¹⁶ Bu yasağın nedeni ise İngiliz baskısı altında kalan toplumda intihar oranlarının oldukça artmasıdır.

Antik dönem Japon kültüründen günümüze aktarılan ve 800 senelik bir tarihe dayanan, Seppuku yani günümüzde daha popüler olan ismiyle Harakiri, Japon kültüründe bir sanat olarak görülmektedir. Bu onursal ve sanatsal intihar eylemi ve bu eylemin gerçekleştirildiği ritüel tören, karnın yarılması ve kesilmiş göbek anlamına gelen Seppuku kelimesi ile ifade edilmektedir. Bir ritüel olan bu intihar eylemi, kişinin bıçağı göğsüne saplayarak haç şeklinde kesmesi ve organlarını dışarı çıkarması ile gerçekleştirilir. Japon geleneğinde karın; erdemlerin kaynağı, cesaret, açık yüreklilik ve cömertlik gibi duyguların dile geldiği yer olarak görüldüğü için bu eyleme Seppuku adı verilmiştir. Seppuku'nun ilk belgelenmiş hali 1180 yılına dayanmaktadır. Genel olarak Samuraylarda görülen bu olay

¹¹⁵ Gilmartin, S. (1997). “The Sati, the Bride, and the Widow: Sacrificial Woman in the Nineteenth Century”. *Victorian Literature and Culture*, 25 (1). s.141.

¹¹⁶ Kayalı, Y. (2003). “Eski Bir Hint Geleneği: Satı”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1 (53). s. 365.

düşmanın eline düşmekten kendini kurtarmak için yapılmaktadır. Bu intihar eylemi Japonlar arasında bir felaketten sonra ölmüş efendisine sadakatsizlik ya da yaşayan efendisini protesto etmek gibi nedenlerle de gerçekleştirilmiştir.¹¹⁷

2.2. Orta Çağ Avrupa Toplumunda İntihar Olgusu

Orta Çağ'ın en büyük özelliklerinden biri siyasi yönetimlerinde dini güçlerin egemen olmasıdır. Bu nedenle tüm sosyal hayat ve hukuki meseleler çoğunlukla dini kurallar ile şekillendirilmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın konusu olan intihar meselesine yaklaşım da o dönem içerisinde daha çok dini çerçevede gerçekleşmiştir. Tarihsel süreci her ne kadar incelemek maksadıyla ayrı parçalar halinde ele alsak da bir bütün olduğu göz ardı edilmemelidir. Değişen ve gelişen toplumun önceki toplumlardan pek çok açıdan farklı yönleri olsa da çeşitli uygulamaların kişiler veya yasalar yoluyla sonraki devirlere aktarıldığı görülmektedir. Bunlardan biri de Antik dönemde gerçekleştirilen, intihar eden kişinin cesedine karşı uygulamaların Orta Çağ'da da şiddetin arttırılarak uygulanmaya devam etmesidir.

Orta Çağ'da intihar konusu ele alınırken kesinlikle Hristiyan inancında intihar konusuna da yer verilmesi gerekmektedir. Hristiyanlığın ilk dönemleri ve Orta Çağ'daki Hristiyanlığın intihar olgusuna karşı yaklaşımı oldukça farklıdır. Bunun nedeni Hristiyan kilise ve din adamlarının Orta Çağ Avrupa'sındaki egemen güçlerden biri olmasıdır. Bu egemenliğin sosyal ve siyasi hayatın her alanında etkileri görülmektedir.

Georges Minois'in, İntiharın Tarihi kitabında aktardığı gibi Orta Çağ'daki intiharlar ile ilgili kaynakları elde etmede çeşitli sıkıntılar vardır. Elde edilen kaynaklar ise çoğunlukla adli tutanaklardan elde edilmiştir. Bunlar dışında intihar olayına şahit olmuş kişilerin kaleme aldığı anılar, intihar eden kişinin cesedine karşı dini görevleri yerine yetirmek zorunda olan papazların günlüklerinden elde edilen bilgilerle Minois bir kronik oluşturmuştur. Bu kronikten verilecek birkaç örnek ile Orta Çağ'da yaşanan intiharların, her toplumdan her yaştan ve her cinsiyetten kişi tarafından başvurulduğu görülmektedir.

İlk örnek, 1399 senesinde, Strasbourglu hali vakti yerinde ve çok dindar bir şahıs olan Burjuva Hugelinus Richter, önce kiliseye giderek günah çıkarmış ve *Kudas Ayinine*¹¹⁸ katmış ardından gidip kendini Bruche nehrine atarak canına kıymıştır. İkinci örnek, 1460 senesinde

¹¹⁷ Sümer, N. (2014). a.g.m. s. 106.

¹¹⁸ Hristiyan inancın mensup kişilerin, İsa Mesih'in son akşam yemeğinde havarileriyle yediği yemeği kutsamak için ekmek ve şarabı kutsayarak yapılan bir ayindir.

Philippe Braque adlı Paris Yüksek Mahkemesi danışmanı, elli yaşlarındaydı ve kendi mahzeninde nedeni belirsiz bir şekilde intihar etmiştir. Üçüncü örnekte ise 1238 ve 1266 yıllarında iki farklı kadın, Paris'te intihar etmiştir. Bu kadınlar intihar ettikleri halde bedenleri gömülmüştür. Bu iki kadının da intihar ettikleri bölge Sainte-Genevieve Manastırı'nın yargı alanı dâhilindedir. Bu da demek oluyor ki ya bu manastır intihar edenlerin cesetlerine karşı gerçekleştirilen cezai uygulamaları kabul etmemiş ya da bu iki kadın da intihar etmeden önce kiliseden izin almıştır. Dördüncü örnekte, 1278 senesinde yine Paris'te Başpiskopos eski yargıcı Philippe Testard, neredeyse yüz yaşlarında biraz da şuurunu kaybetmiş bir adamdı. Bir gece kendisini ekmek ve şarap ile kutsamış ve ardından kendini bıçaklamıştır. Çocukları mallarının müsadere edilmemesi için babalarının deli olduğunu beyan etmişlerdir. Bunu kanıtlamak için on iki kişi bu adamın deliliğine tanıklık etmiştir. Son örnekte ise 1484 senesinde işçi sınıfından Metzli bir adam, sevdiği kadın için çıkan kavgadan sonra kendini asmıştır.¹¹⁹

Yukarıda Minois aracılığıyla verdiğimiz örneklere bakıldığında Orta Çağ Avrupa Hristiyan toplumunda görülmektedir ki hem kiliseden kiliseye hem de nedenden nedene intihar eden kişiye karşı yaptırımlar değişmektedir. Ayrıca zengin, fakir, kadın, erkek, dindar veya dinsiz her fikirden ve yaşam tarzından insan intihara meylettği de görülmektedir. Bunun nedenini bu toplumun köklerinin dayandığı Roma İmparatorluğu'nda, intiharın, bir kısım insan tarafından onaylanmasına ve Hristiyanlık inancının etkisine bağlayabiliriz. Roma İmparatorluğu'nda bir kısım insanların belli şartlar altında intihar etmeyi onurlu bir ölüm olarak gördükleri bilinmektedir. Hristiyanlıkta ise şehitlik kavramıyla bağdaştırılan ölümlerin övgü ve saygı kazanması, bu yolda ölümlerin isteyerek gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Din uğruna veya vatan uğruna gerçekleşen ölümler ile cennete gitme inancı günümüze kadar süregelmiştir. Bunun dışında Minois, Orta Çağ'da gerçekleşen savaşlar, düellolar, turnuvalar vs. aktiviteler de soylu kesimin içindeki intihar isteğinin dolaylı yoldan bir dışavurumu sayılabileceğini savunmuştur.

Orta Çağ'da egemen olan Feodal sistemden dolayı insanlar yalnızca yaşarken değil ölürken de sınıflarına göre muamele görmekteydi. Kısa bir şekilde değinmek gerekirse, Feodalizm güçlü merkezi yönetimlerin olmadığı yerlerde oluşan yerel yönetimler olarak tanımlanabilir. Feodalizm siyasi olduğu gibi sosyal ve ekonomik alanlarda da yetki sahibi olan bir sistemdir. Bu çalışmada bizi ilgilendiren kısım ise sistemin sosyal yaşama etkileridir. Bu sistemde ekonomi tarıma yani toprağa dayanmaktadır. Toprak Feodalizm de aynı zamanda en

¹¹⁹Minois, G. (2008). *a.g.e.* s. 15-17.

önemli mülktür de. Toprak sahipleri yani Senyörler (soylular), serfler (köle işgücü-köylü) aracılığıyla toprağı işler ve ülkenin tarımsal ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlardı. Aynı zamanda serfleri korumakla da görevlilerdi. Bunlar dışında önemli bir sınıf da ruhban sınıfıdır. Din adamları bu dönemde siyasi yönetenlerden daha fazla güç sahibiydiler. Bunun nedenlerinden en önde geleni kilise topraklarının çok olmasıdır. Bu güç, sosyal, siyasi, ekonomik vs. her alanda fazlasıyla hissedilmekteydi. Örneğin, dini açıdan güçlü bir şahıs olan Aziz Augustinus döneminde intiharların artmasına karşılık, *Donatistler*¹²⁰ adındaki intiharı olumlayan gruba karşı çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Augustinus, intiharın resmen günah ve yasak sayılmasında da önderlik etmiştir. Bu yasak ve günahı ise altıncı emirde yer alan “öldürmeyeceksin” ifadesine bağlamıştır.

Aziz Augustinus’un bu konuyu bu kadar ciddiye almasının nedenlerinden biri de kilise otoritesini arttırmak istemesine bağlanabilir. İlerleyen süreçte ilk olarak Katolik Kilise Hukuku intiharı yasaklamıştır. M.S. 452 senesinde *Arles*, 563 senesinde *Braga*, 693 senesinde *Toledo*, 1096’da ise *Nimes Sinod* Meclisleri birer birer intiharı yasaklayan ve suç ilan eden bildirgeler yayınlamaya başlamıştır.¹²¹ Bu şekilde başlangıçta dini otoriteler tarafından böyle bir algı olmamasına rağmen Hristiyanlık inancının intiharı günah olarak aşılması süreci, Orta Çağ’da başlamış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Ayrıca bu süreç içerisinde kilise günahlardan arındırıcı bir rol de üstlenmeye başlamıştır. Günümüzde günah çıkarma olarak bilinen uygulamanın yaygınlaşması yine Augustinus dönemine denk gelmektedir. Bu nedenle günahlarından arınmak amacıyla dahi olsa intihar eden kişi kiliseye karşı gelmiş ve kilisenin görevlerini hiçe saymış olarak görülüyordu.

Yukarıda bahsi geçen nedenleri öne süren kilise ve yargı, intihar eden kişilerin cesetlerini cezalandırmak ve mallarını müsadere etmek gibi uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Bu uygulamaların intiharı düşünmeye yeltenecek kişileri caydırmak maksatlı olduğu ileri sürülse de bir açıdan kilise ve devlet ekonomisine de katkı sağlıyordu. Hem müsadere edilen mallardan gelen gelir hem de intihar etmeyen kişinin çalışarak devlete kazandırdığı gelirden dolayı da böyle uygulamalar gerçekleştirilmiş olabilir.

¹²⁰ IV. Asırda Kartaca’da Roma kilisesine karşı ortaya çıkmış olan yerel bir kilisedir. Başlangıçta daha çok siyasi fikirleriyle yer alsada sonraları Din bilimsel fikirleriyle de oldukça dikkat çekmiştir. Donatistler, kendilerini İsa Mesih’in tek kilisesi olarak görüyordu. Detaylı bilgi için Bkz.: Turgut, R. (2011). *a.g.ç.* s. 39.

¹²¹ Marsh, I. (2017). *a.g.e.* s.120.

Her dönemde olduğu gibi Orta Çağ'da da kişiler ellerinde bulunan imkanlara göre intihar etmişlerdir. Köylü ve fakir kesim kendini asmayı tercih ederken asker kesim kendini savaşlarda öldürterek dolaylı intiharı tercih etmiştir. Orta Çağ'da intiharların nedenleri genel olarak hayatın zorlukları neticesinde çekilen psikolojik acılardır. İnsanlar “açlık, hastalık, yıkım, yakınların ölümü, aşırı yoksulluk, hapsedilme ve işkence korkusu, kıskançlık¹²²” gibi nedenlerle intihar etmişlerdir. Kilise tarafından bakıldığında ise intihar insana şeytan tarafından verilen umutsuzluğun veya deliliğin sonucunda gerçekleşir. Kilise umutsuzluğu önlemek için günah çıkarma yapılmasını tavsiye eder. Eğer kişi buna rağmen intihar ederse kendi eylemlerinin sonucuna katlanmak zorunda kalarak ceennemi garantilemiş olur. Delilik nedeniyle gerçekleşen intiharlarda ise kişi bu eylemden sorumlu tutulamaz. Orta Çağ'da Avrupa toplumunda genel çerçevede yukarıda bahsi edildiği şekilde intiharla ilgili uygulamalar gerçekleştirilmiştir. İntihara karşı yaklaşımlar ise dönemin şartlarına göre şekillenmiştir.

2.3. Aydınlanma Süreci ve Sonrasında Avrupa Toplumunda İntihar Olgusu

Rönesans ile yeni felsefeler, keşifler, bilimler, siyaset, inanç şekilleri ortaya çıktı. Mutlakiyetçilik ve itaat rejimi, yerini bireyselciliğe bırakmıştır. Bu da yepyeni bir insan biçiminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni insan dini değil aklı ve bilimi ön plana koymuştur. Bu dönemde bir de hümanizm kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram “*insan-merkezcilik*” anlamına gelmektedir. Bu kavramın ortaya çıkması insanlara daha insani bir şekilde yaklaşmayı doğurmuştur. Yani bir insan, senyörler için serf, din adamları için inananlar, yönetenler için tebaa değil de tüm olgu ve kavramlar dışında; “*insan*” olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Dini reformla doğan yeni mezhebin getirisi olan *Protestan ahlakı* kişilerin daha özgür olmalarının önünü açmıştır. Bununla birlikte bu insanların eylemleri artık dini çerçeveden ziyade bilimsel çerçevede incelenmeye başlamıştır.

Rönesans ve Reform ile her konuda olduğu gibi intihar meselesine de yaklaşımda köklü bir değişim meydana gelmiştir. Bireyler üzerinde sorumluluk arttıkça ve hayat şartlarında değişiklikler yaşanmaya başlayınca bu yeniliklere uyum sağlamakta zorluk yaşayan kişilerde yalnızlaşma, depresyon ve melankoli görülmeye başlanmış ve bu da XV. ve XVI. Asırlarda intihar oranlarında da belirgin bir artış gözlemlenmesine neden olmuştur.

¹²² Minois, G. (2008). *a.g.e.* s. 50.

Rönesans dönemi ve sonrasında yaşayan düşünür ve yazarların intihar konusuna karşı yaklaşımları bu çalışmanın I. Bölümünde, “*İntihara Felsefi Yaklaşım*” kısmında ele alınmıştır. Bu nedenle bu bölümde felsefi açıdan yaklaşan şahıslar hakkında bilgi çok fazla yer verilmeyecektir.

Hukuki açıdan bakıldığında Rönesans dönemi İngiltere’inde 1487, 1509, 1510 senelerinde çıkarılan birtakım yasalar ile intihar olaylarının soruşturulmasına sorgu hâkimlerinin bakması kararlaştırılmıştır. İntihar eden kişinin malları da tıpkı Orta Çağ’da olduğu gibi müsadere edilmekteydi. Bu mallar yüksek makamlardaki din adamlarına kalmaktaydı. Ayrıca bu intihar kararı veren hâkimlere vaka başı 1 mark verilmekteydi. Fransa’da ise 1670 senesinde Büyük Ceza Kararnamesi’nde intihar eden kişilerin ceset veya anılarına karşı açılan davalarla ilişkin bilgiler vermiştir.¹²³

Coğrafi Keşifler, Rönesans ve sonrasında Reform dönemi ile gelişmeler devam etmiş ve bu dönemlerde kazanılan bilgi birikimi ve bilgiye açlık yeni keşiflerin ve buluşların önünü açmıştır. Bu buluşlardan bazıları insanlık tarihini bir üst seviyeye geçirecek nitelikteydi. *Barut, matbaa, pusula, buhar makinesi, kütle çekim kanunu* gibi icatlar, bu icat ve keşiflerin en önemlileridir. Çünkü bunlar sayesinde Dünya’nın daha önce keşfedilmemiş coğrafyaları keşfedilmeye başlandı, insanlar bilgi edindikçe bilgiye olan açlık çoğaldı. Bu dönemde gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar günümüzde kullanılan bilim dallarının geliştirilmesine önayak olmuştur. Bu da XVII. Ve XVIII. Asırların “*Akıl Çağı*” veya “*Aydınlanma Çağı*” olarak anılmasına neden olmuştur. Bu süreçte gerçekleştirilen faaliyetler bir süre sonra da Endüstri Devrimi’nin gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur. Yine XVIII. Asırda Fransız Devrimi patlak vermiştir. Bu kadar üst üste gelen değişim ve dönüşüm sürecinin bireyler üzerinde de çeşitli etkileri olmuştur. Örneğin, endüstriyel gelişmeler zengin ve yoksul arasındaki ayrımın iyice derinleşmesine ve arada büyük bir uçurum açılmasına neden olmuştur. Çünkü Endüstriyel Devrim öncesinde, zengin de yoksulun da alabileceği ürünlerin sınırları vardı. Ürün çeşitleri arttıkça yoksul insan yoksulluğunu daha fazla hissetmeye başlamıştır. Örnek olarak, çocuklarının veya eşinin istediği şeyleri alamayan aile babası melankolik bir ruh haline bürünmeye başlamıştır. Bu süreç pek çok insanı intihara

¹²³ Ersoy, U. (2018). *a.g.m.* s. 83-84.

kadar götürmüştür. Ayrıca makineleşme arttıkça beşerî güce olan ihtiyaç azalmış ve işsizlik ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu da yine demin bahsi geçen sonuçları doğurmuştur.

Endüstriyel dönemde de kilise intihara karşı olan fikrinden vazgeçmemiş üstüne intihar eden kişileri vatan haini ve sapkın olarak nitelendirmiştir. İntihar Ansiklopedisinde yazıldığına göre XVII. Asırda yaşayan pek çok bilim insanı, düşünür ve yazar intihara karşı olan sert muameleyi kınamışlardır. Bu kişilerden bazıları; *Voltaire, J.J. Rousseau, Montesquieu, David Hume*'dur. Bu kişiler intiharı olumlamaktan ziyade intihara karşı yargı ve kiliseden yayılan sert tavrı eleştirmişler ve yumuşatmaya çalışmışlardır.

XVIII. Asrın sonları ve XIX. Asırda ölüme karşı yaklaşımın, romantik şairlerin önderliğinde değişim gösterdiği görülmektedir. Goethe'nin yazdığı "*Genç Werther'in Acıları*" kitabı, genç bir aristokratın mektuplarından derlenerek romanlaştırılmıştı. Bu eser XVIII. Asrın romantizminde Avrupa çapında bir yankı uyandırdı. Werther gibi giyen adamlar, ortalıkta dolanmaya başladı ve romantik acı çekme moda oldu.¹²⁴ Bunun sonucunda intihar salgını baş gösterdi. Avrupa'da böyle büyük bir salgına sebep olan bu kitabın yazarı Goethe'nin yakın arkasının karşısı Charlotte'a aşık olduğu ve bu yüzden bu kitabı yazdığı bilinmektedir. Bu kitapta yazdığı veda mektubunu Lotte'ye yazmış ve söylentilere göre intihara teşebbüs etmiştir. Fakat Goethe bu kitabın yayınlanmasından yıllar sonra Charlotte ile karşılaşmış ve bir zamanlar içinden geçirdiği düşüncelerine hayıflanmıştır.¹²⁵

XX. Asırda intihar algısı, XIX. Asır ve günümüz algısı arasında bir köprü kurmuştur. XIX. Asırdan gelen etkiyle daha romantik bir çerçeveye geçmiş olan intihar kavramı, sanatın bir destekçisi olarak görülmeye başlanan depresyonun bir sonucu olmuştur. Sanatçıya yazması için verdiği o güçlü duygular uyuşturucu ile birleşerek ölümcül bir hal almıştır. XX. Asırda intihar bir suç niteliği taşımaktan çıkarılmış, tersine bir dehanın bedeli olarak kabul edilmiştir. Bu asırda intihar eden kişilere karşı bir hoşgörü oluşmaya başlamıştır. Bunun nedeni artan intihar olaylarından dolayı alışmışlık olarak görülebileceği gibi sanatsal çalışmaların gerekliliği gibi görülmeye başlanması da olabilir.

¹²⁴ Farberow, N.L. & Evans, G. (2003). *a.g.e.* s.xxvii

¹²⁵ Arslan, M. & Kavuncu, M. G. & Demirci, V. G. (2018). *Gençlerin Ruhsal Durumları Üzerine Bir Araştırma İntihar Eğilimleri ve İntihar Olasılıkları*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları. s.40.

XIX. Asırda Dostoevsky, kendi yaratısı olan *mantıksal intihar* kavramını eserlerinde çokça işlemiştir. İnsanların kendilerini öldürmemek için Tanrıları icat ettiğini düşünen Dostoevsky bunu intihar eden roman karakteri Kirillov'un ağzından dile getirmiştir. Buradan yola çıkarak Dostoevsky'nin, kendi döneminde artan intiharları, dini inançlarını kaybeden kişiler tarafından icra edildiği şeklinde değerlendirdiği sonucuna varılabilir. Dostoevsky, o dönemde sanat çevresi tarafından kabul edilen ölümden sonra hiçlik olduğu algısını kabul etmemiştir. Bunun nedeni ise eğer bunu kabul ederse yaşamın, çektiği acıların ve ortaya koyduğu çalışmaların önemsiz olduğunu kabul etmiş olacaktı ve o bunu onur kırıcı buluyordu.¹²⁶

Birinci Dünya Savaşı sırasında, savaşın bütün olumsuzluklarını gören ve yaşayan kişilerin; karamsarlık, yozlaşmış ahlaki değerler, umutsuzluk ve kuşku ile çevrelenmiş zihinlerinin bir yaratımı olan sanatsal yaklaşım, *Dadaizm* ortaya çıkmıştır. Dadaistler hem toplumda hem de sanatta yerleşmiş olan her kuralı inkar ederek özgür bir sanat ve özgür bir yaşam ideali ortaya koymuşlardır. Sanatsal her akımı reddeden, hayatın her algısını inkar eden Dadaistler, yaşamın önemini de inkar etmişlerdir. Bu nedenle çoğu Dadaist'in intihar ederek hayatına son verdiği görülmektedir. Örneğin; Öncü Dadaistlerden Jacques Vachè, Birinci Dünya Savaşı sırasında bulunduğu bir cephede kaleme aldığı bir yazıda, istediği zaman istediği şekilde öleceğini, bir cephede ölmeye niyeti olmadığını, tercihen yakın arkadaşlarından biriyle birlikte ölmek istediğini yazmıştır. Vachè, 23 yaşında iken 1919 senesinde evine ziyarete gelen iki arkadaşına ve kendisine yüksek doz afyon vererek hem intihar hem de cinayet gerçekleştirmiştir. Bir diğer Dadaist ise Jacques Rigaut'tur. Rigaut 1929 senesinde kalbine kurşun sıkmadan dört sene önce, "intihar bir Çözüm Müdür?" adında bir sempozyum düzenlemiştir. Bu sempozyuma katılanlardan biri olan *Rene Cravel*, daha önce bir kitabında da beyan ettiği şekliyle gaz sobasını açmış ve ölümü bekleyerek intihar etmiştir.¹²⁷ İntihar günümüze kadar pek çok sanatkârın işlemiş olduğu bir konu ve yaşamı sonlandırma yoludur. XX. Asrın müntehirlerinden birkaçının intihara sürükleyen hayatlarına, bu çalışmanın son bölümünde değinilecekse de ne yazık ki ismi anılamamış pek çok sanatkâr veya topluma farklı alanlarda mâl olmuş şahsiyet bulunmaktadır.

¹²⁶ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.203-210.

¹²⁷ Alvarez, A. (2007). *a.g.e.* s.211-222.

III. BÖLÜM

3. BEŞİR FUAD'IN HAYATI VE İNTİHARI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMA MÂL OLMUŞ KİŞİLERİN İNTİHARLARI

Osmanlı Devleti'nin saygın şahıslarından Beşir Fuad yalnızca yaşamıyla değil ölümüyle de kendisinden oldukça fazla bahsettirmiş bir insandır. Osmanlı toplumunda büyük yankı uyandıran bir olay olan Beşir Fuad'ın intiharı Osmanlı toplumunda insanların intiharı gazete haberleri yoluyla tanınmasına ve intiharların yayılmasına neden olarak koskoca bir devlette, o dönemin aydınları tarafından beyan edildiği şekliyle “*intihar salgını*” yaşanmasına neden olmuş ve bu şekilde tarihe geçmiştir. Beşir Fuad yalnızca intiharından sonra yaşanan salgından dolayı değil intihar şeklinden dolayı da inanılmaz bir ilgi toplamıştır. Bu intiharı bu kadar önemli kılan konu Beşir Fuad'ın intiharını, iki yıl öncesinde Ahmet Mithat Efendi'ye yazdığı bir mektupta olduğu gibi icra etmesi ve tam olarak intihar ettiği sırada hissettiklerini kaleme almasıdır.

Bu bölümde Beşir Fuad'ın hayatına dair bilgiler verilecek ve intihar şeklinden bahsedilecektir. Beşir Fuad'ın intiharından önce Osmanlı'da gerçekleşmiş intiharlardan örnekler verilecek ve sonrasında gerçekleşen intihar salgınından bahsedilecektir. Daha sonra ise bu salgının önünü almak amaçlı devletin hangi politikayı izlediği, intiharları hangi nedene bağladıkları ve Osmanlı toplumunun intiharlara karşı yaklaşımından söz edilecektir.

3.1. Beşir Fuad'ın Hayatı ve Edebi Kişiliği¹²⁸

3.1.1. Beşir Fuad'ın Eğitim ve Meslek Hayatı

Beşir Fuad; 1852 senesinde, Gürcü asıllı bir ailenin çocuğu olarak, İstanbul'da Dünyaya gelmiştir. Annesi Habibe Hanım ve babası Hurşid Paşa'dır. Beşir Fuad eğitim hayatına aile evinde başlamış, sonrasında döneminin en iyi okullarından Fatih Rüştüyesinde beş sene eğitim görmüştür. Babasının görevi nedeniyle gittiği Suriye'de 1862-1867 seneleri arasında çok iyi derecede Fransızca öğrenmesine neden olan Halep Cizvit Mektebi'nde eğitim

¹²⁸ Beşir Fuad hakkında oldukça az kaynak bulunmaktadır. Yazdığı eserlerde kendinden bahsetmekten pek hoşlanmadığı bu eserler okunduğunda görülmektedir. Biyografisini yazan ilk kişi olmasına ve birebir Beşir Fuad'ı tanımamasına karşın Ahmet Mithat Efendi bile onun ve ailesinin hakkında pek bir şey bilmediğini itiraf etmiştir. Onun hakkında yazılan her kaynakta hemen hemen aynı bilgilerin bulunmasının nedeni de budur.

aldıktan sonra Askeri İdadide eğitim almaya başlamıştır. 1871 senesinde bu idadiden mezun olmuş ve aynı yıl Mekteb-i Harbiye'ye girmiştir. 1873 senesinde buradan da mezun olarak meslek hayatına atılmıştır. İlk görevi üç sene sürecek olan Sultan Abdülaziz'in yaverliğiydi.

Beşir Fuad, Sultan Abdülaziz'in ölümünden oldukça etkilenmiştir. Öyle ki onun ölümünden iki hafta sonra savaş ilan eden Sırlara karşı mücadele etmek için 1876-1877 Osmanlı-Sırp Savaşı'na gönüllü olarak katılmıştır. Sonrasında ise 1877-1878 yıllarında gerçekleşmiş olan 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı'na da yine gönüllü olarak katılmıştır. Bu savaş sonrasında ise Girit'te gerçekleştirilen isyanları bastırmak üzere harekâtlara katılmıştır.¹²⁹ Girit'te kaldığı birkaç yıl zarfında Almanca ve İngilizce dillerini öğrenmiştir. 1881-1882 senelerinde İstanbul'a geri dönmüş ve Kolağası görevinde Harbiye Levâzımât-ı Umûmiyye Dairesi Teftiş Komisyonu üyeliği yapmıştır. Tüm bunları yaparken aynı zamanda bazı gazetelerde bilimsel makaleler de yazıyordu. Bu yazma işine ise 1883 senesinde *Envâr-ı Zekâ* mecmuasında başlamıştır ki bu mecmuayı Mustafa Reşid yönetmekteydi. Bu mecmuada İngilizce, Fransızca ve Almancadan çeviriler yapmış ve makaleler yazmıştır. Bu mecmuada yayınlanmış makalelerinden biri Pasteur'ün kuduz aşısını bulmasının haberidir. Bir diğer makale yapışık ikiz kızlarla ilgili iken başka biri gaz yağının evi istila eden kurt ve tahtakurularına karşı çözüm olmasıyla ilgilidir. Pek çok alanda ve konuda yazılar yazmış olan Beşir Fuad, bir süre sonra *Ceride-i Havadis*'te başyazar olarak görev yapmaya başlamıştır. *Ceride-i Havadis* çok uzun ömürlü olamayıp da kapatılınca daha önceden tanışmış olduğu Ahmet Mithat Efendi'nin çıkarttığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde ve *Saadet* gazetesinde yazmaya başlamıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin bahsettiğine göre; *Matematik, Tıp, Fizyoloji, Psikoloji* bilimleri özel ilgi alanlarından bazılarıdır. Bununla birlikte normal bir askerin bilebileceğinin fazlasıyla üstünde, askerlik sanatıyla ilgili bilgisi vardır. Araştırmayı ve öğrenmeyi çok sevmiş ve sürekli okumuştur. Bir süre Dârüşşafaka Mektebi'nde eğitim vermiş fakat ne öğretmenlik de ne de askeriye de aradığı mutluluğu bulamayınca asıl tutkusu olan yazı yazmak için askeriye istifa etmiştir. Ahmet Mithat'ın bahsettiğine göre, kendisi çokça Beşir Fuad'ı caydırmaya çalışmış fakat Fuad onu bir türlü dinlememiştir. Fuad, ona devlet ne zaman savaşa girerse gönüllü olarak katılacağını fakat

¹²⁹ Okay, M.O. (1992). "Beşir Fuad", *D.İ.A.*, 6. s. 5-6.

yazmak istiyorsa istifa etmesi gerektiğini söylemiş ve kılıcını bile çiviye asarak kendini tamamen yazmaya adanmıştır.

İlk olarak kendisinin belirtip de Ahmet Mithat'ın aktardığı üzere “*Binbaşığı Davet*” adında bir komedi çevirmiştir. Bunu bir kitapçıya bıraktığını ve basıldığında, hakkında, Ahmet Mithat tarafından, Tercüman-ı Hakikat’de yazılan övgü dolu sözleri görünce şevklenerek başka şeyler yazmaya devam etmiştir. Askeriyeden istifası ve intiharı arasında yalnızca dört sene olmasına rağmen bu sürece çok fazla işler sıkıştırılmıştır. 1884 senesinde arkadaşları Menemenlizâde Mehmet Tahir, Küçük Azmi Bey ve İzmirli Ubeydullah ile birlikte “*Hâver*” adında bir dergi çıkarmaya başlamışlardır. Bu isimler dışında bu dergide yazıları yayımlanan kişilerden bazıları şu isimlerdir: Muallim Naci, Ahmet Hamdi, Besim Ömer ve kardeşi Mustafa Azmi, Hüseyin Avni, Mehmed Nadir, Nevrekoplu Mahmud Hamid’dir. 12 Nisan -27 Mayıs 1884 tarihleri arasında yalnızca dört sayı yayımlandıktan sonra, yazarlar arasındaki bazı tartışmalardan dolayı kapatılmıştır. Bu tartışmaların ateşlenmesinin nedeni Mahmud Hamid’in dergide yayınladığı kelimelerle ilgili yazıları ve özellikle “*Eb’âdın âdem-i tenâhîsini burhân-ı tatbîkî ve burhân-ı süllemî ile ispatlamak*”¹³⁰ başlığı altındaki yazısıdır. Bu yazı sonrasında, önce Ahmet Mithat Tercüman-ı Hakikat’te bir eleştiri yayınlamış daha sonra ise Cevdet Paşa Tarık’te hem Mahmud Hamid hem de Ahmet Mithat’ı eleştiren bir yazı yayınlamıştır. Bu şekilde yayılmış ve dönemi tüm basını işin içine girmiştir.

Beşir Fuad, 1884 senesi ağustos ayında, “*Güneş*”¹³¹ mecmuasının imtiyazlarını satın almıştır. Okuduğu ve araştırdığı kişilerden etkilenerek Pozitivist düşünceye aşırı derecede bir bağlılık geliştiren Fuad, bu düşüncenin zıttı olan yazılar yazan Mahmud Hamid dışında Hâver dergisinin tüm mensuplarını Güneş’e de yazmaya davet etmiştir. Bu gazete 15 günde bir 48 sayfa olacak şekilde yayınlanmıştır. Siyaset dışında her konuda yazılar yazılan bu gazete genel olarak bilim ve fenni, Osmanlı insanları arasında yaygınlaştırmayı hedef edinmiştir. Fakat 1885 senesi başlarında Beşir Fuad’ın yaşadığı maddi sıkıntılar nedeniyle yalnızca on iki sayı yayımlandıktan sonra kapanmıştır. Beşir Fuad daha sonra Ceride-i Havadis’te yazılar yazmaya başlamıştır. Bu dönemde Ceride-i Havadis’i ıslah çalışmaları yapılmaktaydı.

¹³⁰ “Eb’âd=Mesafe”, “Âdem-i tenâhî=Sonsuzluk”, “Burhân=Kanıt”, “Tatbîk=Uygulama”, “Süllem=Basamak”. Bkz.: Okay, M.O. (1997). “Hâver”, *D.İ.A. C. 16. s. 527-528.*

¹³¹ Okay, M.O. (1996). “Güneş”, *D.İ.A. C. 14. s. 296-297.*

Dönemin ekonomik sıkıntılarından dolayı, düşen gazete gelirlerini arttırmak maksadıyla yeni yöntemler deneyen Ceride-i Havadis son çare olarak Beşir Fuad gibi güçlü bir kaleme iş teklifinde bulunmuştur. Beşir Fuad, bu gazetede yalnızca 40-45 gün baş muharrirlik yapabilmiş çünkü Matbuat İdare-i Behiyyesi, bu gazetede çıkmış ve doğru olmadığı öne sürülen bir haber nedeniyle gazeteyi durdurma kararı almıştır. Bu şekilde, 45 sene boyunca yayın yapmış ve Osmanlı'nın ilk yarı özel gazetesi olma sıfatını taşıyan Ceride-i Havadis'in yayın hayatına son verilmiş oldu.¹³² Sonrasında Tercüman-ı Hakikat ve Saadet Gazetelerinde bazı makaleler yayınlamıştır. Beşir Fuad, yayın hayatı boyunca 15 kitap, 200'den fazla da makale yayınlamıştır. *Charles Dickens, Gabriel Tarde, Emile Zola, Auguste Comte, Diderot, Gustave Flaubert* gibi Avrupalı pek çok aydını, Türk aydınlarına o tanıtmıştır.

3.1.1.1. Eserleri ve Makalelerinden Örnekler

Binbaşığı Davet: Bu eser tek perdelik bir komedidir. Fakat Beşir Fuad'ın tercüme ettiği ve Almanca "*Ich werde mir den Major einladen*" olarak Gustav von Moser'in 1880 senesinde yazdığı eserin orijinali, 1862 senesinde Eugène Labiche ve Marc Michel tarafından yazılmış olan "*J'invite le colonel*" dir. Beşir Fuad'ın Almancadan Osmanlı Türkçesine yaptığı çeviri 1884 senesinde yayınlanmıştır.¹³³

İki Bebek (Les Deux Bébés): Victor Bernard ve Eugène Grangè'in 1847 senesinde orijinal dilinde yazmış olduğu tek perdelik bir komedidir. 1884 senesinde Beşir Fuad, Fransızcadan Osmanlı Türkçesine çevirisini yayınlamıştır.

Birinci Kat (First Floor): James Cobb'un 1787 senesinde yazmış olduğu iki perdelik bir komedi eseridir. 1884 senesinde Beşir Fuad'ın İngilizceden Osmanlı Türkçesine yaptığı çevirisi yayınlanmıştır.

Soytarı (Le Roi S'amuse): Bu eser 1832 senesinde Victor Hugo tarafından yazılmış ve yayımlanmıştır. Orijinal ismi *Kral Eğleniyor* olarak çevrilebilir. Bu eser Romantik bir

¹³² Okay, M.O. (1969). *Beşir Fuad İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti*. İstanbul: Hareket Yayınevi. s. 47-54

¹³³ Yazdığım bu çalışma dışında diğer tüm kaynaklarda K. F. Mor olarak geçen, Almanca "*Ich werde mir den Major einladen*" ismindeki eserin yazarının ismi, o dönemde Osmanlı Türkçesindeki harflerin azizliğindedir ki yanlış çevrilmiş ve günümüze kadar da yanlış ulaşmıştır.) Strauss, J. (2019). What was (Really) Translated in the Ottoman Empire?: Sleuthing Nineteenth-century Ottoman Translated Literature. Booth M. (Ed.), *In Migrating Texts: Circulating Translations around the Ottoman Mediterranean* (pp. 57-94). Edinburgh: Edinburgh University Press. s. 66.

dramdır. Beşir Fuad bu eserin en çok beğendiği kısmı olan birinci perdeyi, *Viktor Hugo* adındaki biyografisine de eklemiştir.

Bedreka-i Lisan-ı Fransevî: “Kavaid-i Sarfîye” ve “Kavaid-i Nahviye” olmak üzere iki cilttir. Toplamda 700 sayfadan oluşan bu iki kitabı Beşir Fuad, Emil Otto'dan 1884 senesinde çevirmiştir.

Miftah-ı Bedreka-i Lisan-i Fransevî: 1885 senesinde yazılmıştır. *Bedreka-i Lisan-i Fransevî*'nin iki cildinin de anahtarı niteliğindedir.

Cinayetin Tesiri (Thérèse Raquin): Emile Zola'nın 1868 senesinde yazımını tamamladığı bu roman türünde eser, Beşir Fuad tarafından 1885 senesinde Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir. Bu eser natüralist bir eserdir.

Almanca Muallimi: Emil Otto'nun yazmış olduğu bu kitap Alman dilinin öğrenilmesi için yazılmıştır. Bu eseri 1885 senesinde Osmanlı Türkçesine çeviren Beşir Fuad, Türkçede Alman gotik harflerini ilk defa bu kitabında kullanmıştır.

İngilizce Muallimi: Yine Emil Otto'nun bir dil kitabı olan bu eser ise İngilizcenin kolay öğrenilmesi için yazılmıştır tercümesi ise Beşir Fuad tarafından 1885 senesinde yayınlanmıştır.

Victor Hugo: 1885 senesinde yazılmış olan bir eserdir. Bu eser Türk edebiyatında yazılmış ilk Eleştirel Biyografi olması ve Osmanlı Devleti içinde natüralist düşüncenin tanınmasını sağlayan ilk eser olması açısından önemlidir. Bu eseriyle Beşir Fuad Victor Hugo üzerinden romantizmi eleştirmiştir. Bu açıdan da Beşir Fuad'ın edebi fikirlerini görülebilmesi açısından önemli bir eserdir¹³⁴.

Usûl-i Talim: Emil Otto'dan 1886 senesinde çevrilmiştir. Bu eser Fransızca dilini öğrenmek isteyen kişilere Fransızca gramer yapısını anlatmak üzere yazılmış bir eserdir. Emil Otto'nun insan beyninin her bölgesini çalıştıracak bir öğrenme metodu ortaya koyduğunu Beşir Fuad belirtmiştir.

¹³⁴ Okay, M.O. (1992). *a.g.m.* s.6.

Miftâh-ı Usûl-i Ta'lim: Bu kitap 1886 senesinde Emil Otto'nun eserinden çevrilmiştir. Bu kitap Usûl-i Talim kitabındaki alıştırmaların anahtarlarını içeriyor. Cevap anahtarı niteliğinde 40 sayfa kadar olan kısa bir kitaptır.

Beşer: Bu eser Beşir Fuad tarafından yazılmaya başlandığında üç cilt olması planlanmışsa da yalnızca iki cildi basılabildiği. 1886 ve 1887 yıllarında iki cildi yayınlanmıştır. Bu eser içerik olarak insan fizyolojisi, anatomik bilgiler, matematiksel ilimler hakkında bilgi vermek amaçlı yazılmıştır. Bunlar yanında günlük hayatı kolaylaştırıcı pratik bilgiler, sanatsal içerikler ve çocuk eğitimi ve yetiştirilmesi hakkında bilgiler de bulunmaktadır¹³⁵. Beşir Fuad'ın bu eseri yazma nedeni kendi mektuplarında da değindiği üzere edebiyata fazlasıyla yer ve değer verilen ülkede asıl öncelik verilmesi gereken fizyolojik bilimlerin yer etmemesinden şikâyetçi olmasıdır¹³⁶.

İntikad: Muallim Naci ile Beşir Fuad'ın (daha çok *Viktor Hugo* kitabı üzerine) yaptığı edebi yazışmaların kitaplaştırılmış halidir. Bu eser 1887 senesinde basılmıştır.

Voltaire: 1887 yılında Beşir Fuad'ın yazmış olduğu bir biyografidir. Bu biyografiyi altı günde yazdığını beyan etmiştir.

Mektûbât: Bu eser de yine Victor Hugo kitabı üzerine Fazlı Necib ile yapılan yazışmalardan oluşmaktadır. 1889 senesinde kitaplaştırılmıştır.

Bir Lokma Ekmeğin Tarihi: Bu eser Jean Massè'nin Fizyolojik bilgiler verdiği bir eserinden çevrilmiştir. Bu eserin yalnızca hazımsızlık ile ilgili kısmını çevirerek Güneş'te yayınlayan Beşir Fuad'ın o eseri tamamını çevirerek kitap halinde yayınlamak istediği bilgisi, yazdığı *Mektubat* kitabının ilk basımının 64. sayfasında görülmektedir¹³⁷.

Kalb: Bu eserin yazarı bilinmemektedir. Almancadan çevrilmiş bu eser kalp organının fizyolojisiyle alakalıdır. Bu eser basılmamış yalnızca 1883 senesinde Envar-ı Zeka'da yayımlanmıştır. Edebiyatçıların kalbi bir organ değil de romantik bir ürün olarak

¹³⁵ Okay, M.O. (1992). *a.g.m.* s. 6.

¹³⁶ Okay, M.O. (1969). *a.g.e.* s. 108

¹³⁷ “Beşer’i ikmal ettikten sonra tavsiye buyurduğunuz veçhile *Bir Lokma Eğmeği* ikmal ve onun mabadi olan “*Midenin Hadimleri*” nam eseri tercüme edeceğim.” Bkz.: Okay, M.O. (1969). *a.g.e.* s. 109.

göstermelerine karşı çıkarken “Kalb bir maddedir. Bir tulumbadan başka bir şey değildir” demiştir.

Mebhas-ı Kihif ve Netayici: Bu makale de Beynin işlevleri hakkında bilgi vermektedir. Bu makalede ortaya konan mesele Ruh diye bir şeyin var olmadığı, var olan şeyin beyin ve sinir sisteminin faaliyetlerinden başka bir şey olmadığıdır. Beşir Fuad psikolojinin ise Fizyoloji bilimine dâhil olduğunu iddia etmiştir.

Göz Yaşlarına Takriz: Beşir Fuad’ın yakın arkadaşlarından Mustafa Reşid’in 1886-1887 seneleri arasında yazdığı “Gözyaşları” adlı mini kitabının önsözünde Gözyaşının biyolojik hikâyesini anlatması üzerine Beşir Fuad’ın yazdığı bu beğence 1887 senesinde yayınlanmıştır. Aynı esere beğence yazıp önsözdeki bilimsel kısmı beğenmeyen Recaizade Mahmut Ekrem’le aralarında ufak bir tartışma geçmesi üzerine Saadet Gazetesinde “*Ağla Gözlerim Ağla*” ismiyle bir makale yayınlamıştır.

3.1.2. Beşir Fuad’ın Ailesi¹³⁸ ve Fotoğrafları

Beşir Fuad daha önce de bahsi geçtiği şekilde 1852 senesinde hayata gözlerini açmıştır. Babası Hurşid Paşa hakkında pek bilgi olmamasına karşın 1857 senesinde Maraş’ta Mir-i Miranlık ve 1862’de Adana’da mutasarrıflık yapmış 1868 senesinde de birdenbire hayatını kaybetmiştir. Onun dışında aile şeceresinden bilinen en eski akrabası Babası Hurşid Paşa’nın amcası Hamdi Mahmud Paşa’dır. Sarayda, Gulam olarak hizmet vermiştir. İlerleyen zamanlarda ise çeşitli vilayetlerde kaymakam ve valilikler yapmıştır. 1882 senesinde vefat eden bu zat II. Abdülhamid’in başmabeyincisiydi. Hurşid Bey’in kendinden başka altı kardeşi daha olduğu bilinmektedir.

Beşir Fuad’ın Annesi Habibe Hanım aileden zengin bir kadındı. Hurşid Bey’le, Beşir Fuad harici üç çocukları daha vardı. Çocuklarının ikisi kız, ikisi erkektir. Habibe Hanım’ın babası olan Giresunlu Memiş Paşa Giresun ve çevresinde vergi toplamakla, asker beslemekle hatta yargı işlerine bakmak ile görevliydi. Bu şahıslara ait bilgiler bulunmamakla birlikte elde edilen bilgiler mektuplarında bahsettiği kadardır. Habibe Hanım’a Osmanlı toplumunda *Hezeyan-ı tazallüm* adıyla bilinen *Délire de persécution* hastalığına yani *Paranoid Kişilik*

¹³⁸ Soyağacı için Bkz.: Görsel 4. s. 139

Bozukluğu teşhisi konmuştur. Bu hastalık yetiştirme tarzından kaynaklanıyor olabileceken aynı zamanda beynin doğru ve yanlış ayırd edebilme (Frontal Cortex) kısmında oluşmuş olan yapısal bir bozukluktan da kaynaklanabilmektedir¹³⁹. Bu rahatsızlığın en önemli belirtisi hezeyan yani sanrılardır. Paranoid Kişilik Bozukluğuna kapılmış kişilerde, çoğunlukla, çevresindeki insanların kendisine zarar verme isteği olduğunu düşünme, aldatıldığından şüphelenme gibi birtakım belirtiler gösterebilirken daha farklı ve uçuk belirtileri de olabilmektedir. Habibe Hanım eşi vefat ettikten sonra Sarayın baş doktorluğunu yapan hatta Sultan Abdülaziz'in oğlu Küçük İzzeddin Efendi'nin sünnetini yapan Kadri Paşa'nın oğlu Salih Paşa ile evlenmiştir. Beşir Fuad, annesinin yaşadığı bu kötü süreçleri görmesinden kaynaklı olsa gerek bu hastalığın kalıtsal olup kendisinde de çıkabilmesinden, delirerek ölmekten her zaman korkmuştur. En sonunda annesi Habibe Hanım 1186 senesinin mart ayında vefat etmiştir. Bu korkuya karşı koyamayan Beşir Fuad'a doktoru annesi gibi olmak istemiyorsa eğlenmesini ve mutlu olmasını tembih etmiştir. Beşir Fuad da evli olduğu halde içki ve kadınlara yönelmiştir.

Beşir Fuad ilk evliliğini annesinin baskısı üzerinde evinde hizmetini gören cariyelerinden biriyle çok genç yaşta yapmıştır. Bu eşinden Mehmet Cemil adında bir oğlu olmuştur. Kaynaklardan birinde geçtiğine göre bilinmeyen bir nedenden dolayı eşinden boşanan Beşir Fuad, Annesinin evlenmek üzere olduğu Salih Paşa'nın kızıyla evlenmek istemiştir. Üvey kardeş olmamaları için önce Beşir Fuad ve Şaziye Hanım'ın nikahı muhtemelen 1881 senesinde kıyılmış sonrasında Habibe Hanım ve Salih Paşa'nın nikahları kıyılmıştır. Şaziye Hanım'ın evlenirken 19, Beşir Fuad'ın ise 29 yaşında olduğu ve bu çiftin iki erkek çocuğu olduğu bilinmektedir. Burada çifte düğün yapılmış ve bu düğüne Beşir Fuad'ın ilk eşi, Beşir Fuad'ın evleneceği kadını merak ettiği için çarşaf giyip gelmiş fakat heyecandan düşüp bayılınca kimliği ifşa olmuştur.¹⁴⁰ Şaziye Hanım'dan 1883 senesinde doğan ilk oğlu Namık Kemal kızılılık hastalığından iki yaşlarında vefat etmiştir. Beşir Fuad'ın en küçük oğlu Mehmet Selim ise 22 Şubat 1884'te doğmuş, 2 Şubat 1947'de Emekli Albay

¹³⁹ NP İstanbul Beyin Hastanesi: [Paranoid Kişilik Bozukluğu \(Paranoya\) Nedir? | Erişkin Psikiyatri | NPİSTANBUL \(npistanbul.com\)](http://npistanbul.com) (26.03.2021 15: 53).

¹⁴⁰Bu bilgiler Orhan Okay'ın Beşir Fuad'ın biyografisini yazdığı sırada ulaştığı Beşir Fuad'ın Mehmet Selim Bey'den olma torunu Fuat Toktamış'tan edinilen bilgilerdir. Bkz.: İnci, H. (Kasım, 2000). "Beşir Fuad". *Toplumsal Tarih Dergisi*, (83). s.52. Bkz.: [Beşir Fuad Hakkında Yeni Bilgiler | handaninci \(wordpress.com\)](http://handaninci.wordpress.com)

olarak vefat etmiştir. Beşir Fuad'ın ilk evliliğinden olma Mehmet Cemil ise 1912 senesinde vefat etmiştir.

Beşir Fuad, Şaziye Hanım ile evliyken yukarıda da bahsi geçtiği gibi içki ve kadınlara yönelmiştir. Burada münasebet kurduğu kadınlardan biri olan Fransız tiyatrosundaki bir aktristen, 1886 senesinde Feride adında bir kızı olmuştur. Feride 1918 senesinde, Fransa'dan gelen subaylarla birlikte gelmiş ve kardeşlerini aramışsa da haberi alan Şaziye Hanım oğlu Mehmet Selim'e eğer bu kızla iletişime geçerse analık hakkını helal etmeyeceğini söylemiştir. Akrabalarına ulaşamayan Feride subay olan eşiyile gerisin geri Fransa'ya dönmüştür.¹⁴¹ Bu şekilde Feride'den bir daha haber alınamamıştır.

Bahsi geçen torun Fuat Bey'in anlattığına göre Beşir Fuad'ın geniş kütüphanesi, o dönemde Şaziye Hanım'ın fazla acı çekmemek için babasının evine taşınmasından sonra, kitapçılar ve yayın evleri tarafından alınmıştır. Beşir Fuad ile ilgili belgeleri, fotoğrafları ve bir kısım kitapları İstanbul'da çıkan önce Aksaray yangınında 1931 senesinde de Nişantaşı-Maçka yangınında yanıp kül olmuştur. Beşir Fuad'ın intiharını icra ederken bahsettiği baldızı Seniye Hanım ise Beşir Fuad'ın vefatından sonra Beşir Fuad'ın yakın arkadaşlarından Hüseyin Avni Bey ile evlenmiştir. Bu evlilikten olma Belkıs Hanım ise Beşir Fuad'ın oğlu Mehmet Selim Bey ile evlenmiştir. Bu yolla baldız Seniye Hanım aynı zamanda dünür de olmuştur. Fakat Beşir Fuad bunları görememiştir.

Beşir Fuad'ın dış görünüşünde beyaz tenli, heybetli bir şahıs olduğunu Ahmet Mithat Efendi'nin onunla ilk tanıştığındaki intibaından öğrenmekteyiz. Aynı zamanda güzel yüzlü ve şık giyimli bir asker olduğunu da aktarmıştır. Ulaşabildiğimiz dört adet fotoğrafı bulunmaktadır. İlk fotoğrafına¹⁴² Orhan Okay'ın yazdığı 1969 yılında basılan biyografinin beşinci sayfasından ulaşılabilir. Bu fotoğrafta Beşir Fuad başında fesi ve uzun bıyıklarıyla dikkat çekmektedir. Kısık gözler ve bakımlı kıyafetleriyle ve vakur tavrıyla görülmektedir. İkinci fotoğraf¹⁴³ yine aynı kitabın 71. Sayfasında görülmektedir. Üçüncü fotoğraf¹⁴⁴ Handan İnci'nin Beşir Fuad hakkında edindiği yeni bilgileri aktardığı makalesinde yer almaktadır. Dört kişinin yer aldığı bu fotoğrafta iki kişi oturuyor ve iki kişi de ayakta. Ayaktakilerden

¹⁴¹ İnci, H. (Kasım, 2000). a.g.m. s. 50.

¹⁴² Bkz.: Görsel 1. s.135.

¹⁴³ Bkz.: Görsel 2. s.136.

¹⁴⁴ Bkz.: Görsel 3. s.137.

solda duran Beşir Fuad'dır. Beşir Fuad'ın hemen sağında oturan kişi ise Muallim Naci'dir. Onun yanında oturan şahıs Ahmet Mithat Efendi'dir. Ayakta duran en sağdaki kişinin de Ahmet Mithat'ın yeğeni Mehmet Cevdet Bey olduğu düşünülmektedir. Son fotoğraf¹⁴⁵ ise Beşir Fuad'ın daha yirmili yaşlarında Girit'te subaylık ederken çektiği bir fotoğraftır. Arkasında yazan yazıda 10 Şubat 95 tarihi görülmektedir. Bu da 1878 senesine denk gelmektedir. Bu tarihten fotoğrafı çektiğinde 26 yaşında olduğu görülmektedir.

3.2. Beşir Fuad'ın İntiharından Önce Osmanlı'da Yaşanan İntihar Vakalarından Derlemeler

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'ne kadar intihar kelimesi henüz Osmanlı lügatine dâhil olmamıştı. Fakat intihar eyleminin kendisi farklı ifadelerle ortaya konmaktaydı. Aşağıda arşiv belgelerinden derlenmiş olan intiharların nasıl ifade edildiğine dair örnekler verilmiştir. Bu intiharlardan en yankı bulanlarından biri, II. Mahmud'un sadrazamlığını yapmış olan, Benderli Mehmet Selim Sırrı Paşa'nın intiharıdır. Hicri 23.07.1247 tarihli belgede ölümü, "*Müteveffa Mehmet Selim Paşanın sudur-u vefatı ahalinin devletlü Sayda Valisi hazretleri tarafından götürülen odada... Barut sandığı üzerine oturup barutu ateşe verüb kendiyü dahi telef etmiş olduğundan ibaret...*"¹⁴⁶ şeklinde kayda geçmiştir. Fakat olayın aslının öyle olmadığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmış ve olayın intihar değil katl olduğu görülmüştür.¹⁴⁷ Bu belgede, intihar kelimesi yerine "*kendiyü telef*" ibaresi kullanılmıştır.

Bir diğer arşiv belgesinde ise İsveç Kralı'na suikast teşebbüsünde bulunan bir papazın intiharından bahsedilmektedir. Bu suikastı düzenleyen papazın "*...kendiyü tesmim etmiş olmağla bir iki saat sonra fevt olduğunu haber verdiler*"¹⁴⁸. Bahsi geçen İsveç Kralı III. Gustav'dır. III. Gustav, 16 Mart 1792 tarihinde Kraliyet Opera Binasında, silahla, Jacob Johan Anckarström adında bir yüzbaşı tarafından vurulmuş ve yaralanmıştır. Bir süre daha görevine devam eden Kral bu yaranın enfeksiyon kapmasından dolayı 29 Mart 1792'de ölmüştür. Bu suikastı fiili olarak gerçekleştiren kişi Osmanlı arşiv belgelerinde Papaz olarak geçmektedir. Fakat bunun dışında herhangi bir kaynakta bu kişinin Papaz olduğuna dair bir bilgi

¹⁴⁵ Bkz.: Görsel 4. s.138.

¹⁴⁶ BOA Hatt-ı Hümayun [HAT]. 403/21141.

¹⁴⁷ Bu meselenin devamı için Bkz.: Selçuk, H. (2019). Benderli Mehmed Selim (Sırrı) Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1771-1831). YYLT. *İstanbul Üniversitesi S.B.E.*, İstanbul. s. 159-164.

¹⁴⁸ BOA Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı [TS.MA.e] 872/24, H.25.08.1206.

bulunamamıştır. Bu belgede yine intihar kelimesi direk geçmemiştir. İntihar eylemi, “*kendiyü tesmim*” yani “*kendisini zehirleme*” olarak geçmiştir.

Bir diğer belgede, Çavuşbaşı aşiretine verilen bir esirin casus olarak görülmesi üzerine üzüldük kendi canına kastetmesinden bahsedilmiştir. Bu şahsın intiharı, “...*Helaya gidüp kendü bıçağıyla boğazını kendü cerh ve darb etmekle...*¹⁴⁹” hayatına son vermeye çalışmıştır. Burada da intihar değil “*cerh ve darb*” şeklinde tarif edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen süre aralığına bakıldığında kayda geçen belgelerde, kendi canına kıyan kişilerin, ateşli silahla (tüfek, piştov, tabanca), kendini asarak, bıçakla kendilerini öldürmeye çalıştıkları görülmektedir.

H.03.06.1263 tarihli olanında Berat kazasına bağlı olan Çordikan karyesinde Hanife adlı bir kadının kocasının piştovuyla kendisini vurması yer almaktadır. Buna ilişkin belgede, bu kadının ölümü, “...*kendi nefsinin katl u idam ile öldüğü meşhûd [görölmüş]...*¹⁵⁰” şeklinde tarif edilmiştir.

Bu belgeler arasında altı ay arayla iki adet intihar Niş’e bağlı Şehirköylü Stefan ve Zeynel adında iki şahıs tarafından gerçekleştirilmiştir. Stefan isimli şahıs “...*mah-ı recebin yirmi üçüncü salı günü kendi hanesi kapılarını kapayıb... ağaca bir urgan bağlayıb ve ayakları altına zigon koyub... urganı boğazına geçirerek kendi kendini helak etmiş olduğuna dair...*¹⁵¹” şeklinde kayda geçtiği şekliyle canına kıymıştır. Zeynel isimli şahıs ise “...*kendi piştovuyla kendü kendünü cerh edip...*¹⁵²” vefat etmiştir.

Arşive kayıtlı intihar olaylarından biri de “*Rumelili er liva-yı hümayun süvari üçüncü alayının ikinci bölüğünün altıncı onbaşı Şaban, mülazım Ferhad ağayı tabancasıyla vurduktan sonra kendisini dahi vurub fevt olması ve mülazım-ı mumaileyhin vefat etmiş olduğuna dair...*¹⁵³” şeklinde kayda geçmiştir.

¹⁴⁹ BOA HAT 207/10900 H.29.12.1206.

¹⁵⁰ BOA Meclis-i Vala [MVL] 69/75. H.03.06.1263

¹⁵¹ BOA A.} MKT. 138/76 H. 07.08.1264.

¹⁵² BOA Sadaret, Mektubi Kalemî Evrakı [A.} MKT.] 170/31. H. 28.02.1265.

¹⁵³ BOA Sadaret, Amedi Kalemî Evrakı [A.} AMD.] 47/14. H. 11.10.1269

Bolu'nun Akçaşehir kazasında Hatice isminde bir kadının, “*Demirci İsmail'in kızı Hatice, hanesinde, hastalık haliyle kendi kendiyü tüfenk kurşunuyla darb ve katletmiş olduğu...*¹⁵⁴” şeklinde kayda geçen ölümünden dolayı kimse sorumlu tutulmamıştır.

İstanbul'da toplum içinde gerçekleşen bir intihar kayda şu şekilde geçmiştir: “*Beyoğlu'nda vaki İstavri nam kimesnenin lokantasında bulunan adam kendi kendisini idam etmiş...*¹⁵⁵”. Bu belgede aynı zamanda bu kişinin Sicilyalı olduğu da kayda geçmiştir. Nedeni ise belirlenememiştir.

İstanbul'da bugün Kurtuluş olarak bilinen Tatavla semtinde, Aya Dimitri mahallesinde, Yunanlı Aleksi adında bir zatın, “*... mah-ı halin yirminci pençşembe günü tabanca ile kendini sol memesi üzerinden vurup fevt olduğu...*¹⁵⁶”, bununla beraber yapılan muayenede Aleksi'de vebaya dair bir bulguya rastlanmadığı ortaya çıkmıştır.

İstanbul'da bugün Bayazıt olarak bildiğimiz semtte Osmanlı döneminde Koska adında bir yerleşim yeri bulunmaktaydı. Burada yaşayan bir kadının intihar haberi arşiv belgelerine şu şekilde yansımıştır: “*Koska civarındaki Çoban Çavuş mahallesi sakinlerinden Mehmed Efendi nam kimesnenin zevcesi Hatice hatun hanesinde kimesne olmadığı halde kendi kendini salb etmiş olduğuna dair...*¹⁵⁷”.

Hicri 08.11. 1275 tarihli arşiv belgesinde, “*Yunan Devletinin Siroz'da mukim konsolosunun kayını Pedro, mah-ı halin [içinde bulunulan ayın] sekizinci pençşembe günü kendi kendisini piştovile vurub müteessiren ol halde fevt olduğu istima' olunmuştur [duyulmuştur]...*¹⁵⁸”, şeklinde bir olay kayda geçmiştir. İntiharın nedeni bilinmemektedir.

Üsküb valisine yazılan bir yazıda, “*Priştine kazasına tabi Rebulan karyesi sakinlerinden Turgut nam kimesnenin zevcesi Zeyneb nam hatunun ikamet ettiği odada piştov kurşunuyla kendi kendiyü katl eylediği malum olan...*¹⁵⁹” şeklinde yer eden bir intihar vakası görülmektedir. Bu olaydan iki ay sonra yine Üsküb Valisi Mustafa Paşa'ya yazılan bir

¹⁵⁴ BOA Sadaret, Meclis-i Vala Evrakı [A.] MKT.MVL.] 65/95 H. 19.12.1269; BOA A.] MKT.MVL. 66/4 H. 28.12.1269.

¹⁵⁵ BOA Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî [HR. MKT] 134/84 H. 25.05.1272.

¹⁵⁶ BOA Sadaret, Nezaret ve Devair Evrakı [A.] MKT.NZD.] 180/39 H. 23.07.1272.

¹⁵⁷ BOA A.] MKT.NZD. 180/61. H. 24.07. 1272.

¹⁵⁸ BOA Sadaret, Umum Vilayat Evrakı [A.] MKT.UM..] 352/88.

¹⁵⁹ BOA A.] MKT.UM.. 510/52. H. 22.04.1278.

metinde “*Gilan kazasına tabi Bolofça karyesi sakinlerinden Milo ’nun kendi kendini zebh ile katl u idam eylediği...¹⁶⁰*” de bildirilmiştir

Bu dönemde ses getiren intihalardan biri de “*Prusya Devletinin Trabzon ’da mukim konsolosu Mösyö Aşfor’un kendi kendi kendisini cerh ve itlâf eylediği...*” haberidir. Bu intiharın gerçekleştirilme şekli ise “*...Mösyö Aşfor boğazını ustura ile kesib kendi kendisini telef ettiği...¹⁶¹*” şeklinde kayda geçmiştir.

İngiliz gemisi Marie Antoinette’te Fransız tebasından bir şahsın “*...kendisini denize ilka ile gark ve telef olduğu...¹⁶²*” okunan belgelerde görülmektedir.

İzmit’te gerçekleşmiş bir intihar oldukça ilginçtir. Bu intiharın nedeni ümitsizliktir. Bu intihar olayının görüldüğü belge, “*İzmid naibi Efendi’nin huzurunda bir biçarenin mahkemesinde nasılsa ol biçare ye’si götürüb mecliste kendisini bıçak ile telef etmiş...¹⁶³*” şeklinde 1874 senesinde kayda geçmiştir.

“*Amerika’da New York şehrinde mukim bulunduğu halde nefesine suikast ile vefat eden...¹⁶⁴*” George Theodore isminde bir kişi Osmanlı tebaasından Rodoslu olduğundan Osmanlı arşivlerinde yerini almıştır.

1880’lerde giderek artan intiharlardan biri de İngiliz bir tercümanın annesidir. Bu olay Osmanlı arşivlerine zabtiye kaydı ile girmiştir. Bu zabtiye raporunda, “*İngiltere tercümanının validesi hanesinde kendisini salb ettiği...¹⁶⁵*” şeklinde kayda geçmiş ve polisin bu konuyla ilgili tahkikat yaptığı da belirtilmiştir.

“*Almanya’da Aachen şehri ahalisinden olup geçen Teşrîn-i sâninin otuzuncu cuma günü saat beş raddelerinde Balta Limanı çayırının körfezinde taş bayırında maktulen ceh bulunan Gustave Wilhelm hakkında...*” elde edilen belgede bir tacirin yanında çalıştığı sırada çaldığı paranın ortaya çıkmaması için “*nefsine suikast ve kendü kendisini itlaf ettiği...¹⁶⁶*”

¹⁶⁰ BOA A.} MKT.MVL 138/31. H. 19.06.1278.

¹⁶¹ BOA HR.MKT 567/43. H. 19.08.1283. Bu olayla ilgili tabip raporu ise şu belgededir: BOA HR.MKT 569/6. H. 22. 09. 1283.

¹⁶² BOA HR.MKT 622/89. H. 09.04. 1285.

¹⁶³ BOA Hariciye Nezareti Tahrirat [HR.TH..] 16/16 M. 02.07.1874.

¹⁶⁴ BOA HR.UHM. 220/51-8. M. 03.12.1880.

¹⁶⁵ BOA Zabtiye [ZB.] 11/68 R. 21.04.1297.

¹⁶⁶ BOA Yıldız, Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı [Y..PRK.AZN.] 2/37. H. 13.08.1302.

tesbit edilmiştir. Fakat belgelerin eksikliğinden dolayı tekrar tahkik edilmesi için başvurulmuştur.

Yukarıdaki bilgiler yanında bir de Osmanlı Arşivinden elde edilmeyen bilgiler var ki bunlardan en çok dikkat çekenleri toplu intiharlardır. Beşir Fuad'ın intiharı öncesine dayanan intiharlardan iki tanesi Osmanlı Devleti'yle bağlantılı olduğundan burada yer etmesi uygun görülmüştür. Daha önce bu çalışmanın "2.3.2. *Antik Toplumlarda İntihar Olgusu*" bölümünde yer alan Xanthos (Kınık) antik kentinde, Antik dönemde gerçekleşen toplu intiharlardan bahsedilmiştir. Bu bölümde ise XVII. Asırda yine bu kentte gerçekleşen bir toplu intihardan bahsedilecektir.

1606 senesinde, Finike Limanı'na, o dönemde sıkça olduğu gibi korsanlar tarafından baskın yapılmıştır. Bu baskını yapanlar Osmanlı Devleti'nde daha çok "Duka Gemileri" olarak anılan Toskanalı Aziz Stefano Şövalyeleri Tarikatı'dır. Bu tarikat şövalyeleri, birçok gemiyle Finike'ye gelerek 6 Haziran 1606 tarihinde elde edilen kaynaklara göre gece saat 02.00 sularında, Finike kalesini kuşatarak orada yaşayan kadın ve çocukları esir olarak ele geçirdiği söylenir.¹⁶⁷ Fakat Tarikat kaynaklarında ve Prof. Dr. Nevzat Çevik'in yazmış olduğu Lykia Kitabı'nda, Osmanlı arşivlerinde hiç geçmeyen bu olaydan, baskına uğrayan Türklerin intiharı tercih ettiği, kadın ve çocuklarını arkada bıraktıkları şeklinde bahsedilmiştir. Çevik, aynı zamanda Tarihçi Fulvio Fontana'nın 1701 senesinde yazdığı "*I pregi della Toscana nell'imprese più segnalate de' cavalieri di Santo Stefano*" adlı eserinde bahsettiği bu mesele hakkında yazdıklarını nakletmiştir. Fontana bu çalışmasında Finike'nin iki hafta içinde ele geçirildiğinden, kalenin kapısını havaya uçurmak için kullandıkları toplardan, Türklerin bunu beklemediklerinden ve teslim olmaksızın ölmeyi tercih ettiklerinden bahsetmiştir. Ayrıca bu baskın sırasında erkeklerin intiharından sonra kadın ve çocukların esir olarak Livorno kentine götürdüklerinden ve aralarında Ağa'nın karısı ve kızının da bulunduğu bahsetmiştir.¹⁶⁸

Bir diğer toplu intihar vakası ile Osmanlılar tarafından değil Osmanlılar yüzünden gerçekleşmiştir. 1803 senesinde, Yunanistan toprakları dâhilinde bulunan Epirus isimli kentte, Saoli halkı ve Tepedelenli Ali Paşa arasında bir savaş ortaya çıktı. Bu savaş Saoli

¹⁶⁷ Acıpınar, M. (Kış- 2017). "Güney Anadolu Kıyılarında Hristiyan Korsanlar (1604-1608)", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11 (21). s.196.

¹⁶⁸ Anaz, E. (Ekim-2020). "Finike-Fenike Eşleşmesinin Kökenleri ve "Finike" İsminin Günümüze Ulaşması", *History Studies International Journal Of History*, 12 (5). s.2327.

Savaşı olarak tarihe geçmiştir. Burada hezimete uğrayan halk, çoğunlukla kadın ve çocuklar, Zalongo dağına kaçmışlardır. Bu dağda Osmanlılar tarafından sıkıştırılan kadınlar teslim olmaksızın kendilerini çocuklarıyla birlikte Zalongo dağından aşağı attılar. Bu kadınların ve çocukların atlamadan önce şarkılar söyleyip dans ettikleri bu nedenle de bu olayın tarihe “Zalongo Dansı” adıyla geçtiği bilinmektedir. Esra Özsüer, “*Türkokratia: Avrupa’da Türk İmajı*” adlı eserinde, bu konuya değinmiştir. Özsüer, bu olayda “ya özgürlük ya ölüm” kavramı üzerinden bir mit yaratıldığından ve bu mit ile bu olayın, Osmanlı-Türk karşıtı bir propaganda haline getirildiğinden bahsetmiştir. Günümüzde Zalongo dağında oradan atlayan insanlar için bir anıt yapılmış durumda. Her sene aynı tarihlerde o coğrafyada kadınlar yöresel kıyafetler giyerek dans ediyorlar.¹⁶⁹

16 Kasım 1808 tarihinde meydana gelen bir intiharda Osmanlı Tarihine ismini altın harflerle yazdırmış devlet adamlarından biri olan Alemdar Mustafa Paşa’dır. Alemdar Mustafa Paşa hayatıyla olduğu kadar ölümüyle de dikkat çeken bir şahıstır. Çobanlık yapan bir babanın çocuğu iken IV. Mustafa’nın tahttan indirilip II. Mahmud’un hayatını kurtararak tahta çıkmasına yardım eden ve sonrasında Sadrazamlığa kadar yükselen bir şahıstır. Bu kişi Yeniçeriler ile pek çok problem yaşamıştır ve Yeniçeri ocağını kaldırma çalışmalarında yer almıştır. Bu ise onun ölümüne yol açmıştır. 1808 senesinde gerçekleşen Yeniçeri isyanı sırasında Alemdar Mustafa Paşa evinde sıkıştırılmıştır. Teslim olmaya niyetli olmayan Alemdar, emrinde bulunan bir avuç askerle direnmiş fakat Bab-ı Ali’de de bir kuşatma olduğu için yardım gelmemiştir. Daha fazla dayanamayan ve teslimiyetten başka çaresi kalmadığını anlayan Alemdar Mustafa Paşa, teslim olmaksızın ölmeyi seçmiş ve kendi evinin mahzenindeki barut fiçilerini havaya uçurmuştur. Bu patlamayla, evinin çatısına bile çıkmış olan yeniçerilerle birlikte kendisi de havaya uçmuştur.¹⁷⁰ Bu intihar, bu tarzda bir intiharın ikinci örneğidir. Daha önce bu çalışmada Benderli Mehmet Selim Sırrı Paşa’nın da tıpkı bu şekilde, 1831 senesinde intihar ettiğinden bahsedilmiştir.¹⁷¹ Bu olayın birbirinden haberli olup olmadığı hakkında bir bilgi olmamakla birlikte Mehmet Selim Sırrı Paşa’nın, Alemdar Mustafa Paşa’dan etkilenmiş olması da ihtimal dahilindedir.

¹⁶⁹ Loutzaki, I. (2011). The Dance of Zalongos: An Invented Tradition on Canvas., Sparti, B., Zile, J.V. ile Dunin, E.I., Heller, N.G. ve Kaeppler, A.L. (Editörler). *Imaging dance Visual Representations of Dancers and Dancing* içinde. (1-32) New York: Georg Olms Verlag AG.

¹⁷⁰ Beydilli, K. (1989). “Alemdar Mustafa Paşa”. *D.İ.A.*, 2. s.364-365.

¹⁷¹ Bkz.: s. 64.

Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'a XIX. Asırda ziyarete gelen bir Macar Ressam, Kálmán Beszédes, bir intihar vakasına şahit olmuştur. Bu olay onu o kadar etkilemiştir ki bu konu hakkındaki yorumunu bir gazetede yayınlamıştır. Bu intiharı gerçekleştiren kişi genç bir Türk erkeğidir. Tüccar bir aileden gelen bu genç, İstanbul'da yaşayan Peralı bir kıza aşık olmuş ve sevdiği kıza kavuşamayınca kendisini denize atarak intihar etmiştir. Beszédes bu olay karşısındaki şaşkınlığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Viyana’da ya da Budapeşte’de bu önemli bir “olay” sayılmaz, ama İstanbul’da intihar olayı çok seyrek; oysa buradaki sefalet ve günün şartları yoksullara umudun kırıntısını bile vermiyor. Ama burada doğada öyle bir sihir var ki yılgınlığa kapılan kişinin ruhunu yüceltiyor ve en yoksul ve en umutsuz kişi bile hemen umutsuzluğa kapılmıyor. Bir Türk’ün intihar ettiği, yıllar geçse bile hemen hiç görülüyor. Ama yangın çok fazla...”¹⁷²

Son olarak verilecek, Beşir Fuad'ın intiharı öncesinde gerçekleşen intiharlardan iki adedi ise iki Padişah'a aittir. Bu padişahların ilki Yıldırım Beyazıd, ikincisi Sultan Abdülaziz'dir. Fakat bu iki Osmanlı padişahının da intihar ettiği kesin değildir. Yıldırım Beyazıd'ın 8 Mart 1403 tarihinde, Timur Şah'ın esaretinde iken parmağından hiç çıkarmadığı yüzüğündeki zehri içerek intihar ettiği varsayılmaktadır. Bu konudaki şüphenin nedenleri, öncelikle Müslüman inancının intiharı yasaklamış olduğunun düşünülmesidir. İkinci neden ise İran müelliflerinin kaynaklarında Yıldırım Beyazıd'ın intiharına dair bir bilgi bulunmamasıdır.¹⁷³ Sultan Abdülaziz'in ise 4 Haziran 1876'da tahttan indirilmesinden sonra gönderildiği Feriye Sarayındaki odasında, bir tırnak makası¹⁷⁴ ile kendi iki bileğini de keserek intihar ettiği veya bir cinayete kurban gittiği iddia edilmektedir. Vefatından hemen sonra Elçilik hekimlerinin de içinde bulunduğu on dokuz kişiden oluşan bir doktor heyeti, bu ölümün intihar olduğuna dair bir rapor çıkarmışlardır. 6 Haziran 1876'da basılan Ceride-i Havadis'te de bu haber intihar olarak yayınlanmıştır. Fakat ölümünden yıllar sonra ölümünün intihar değil de cinayet olabileceğine dair bir tahkikat başlatılmıştır. 30 Nisan 1881 senesinde

¹⁷² Çolak, M. (2020). “Macar Ressam Kálmán Beszédes’in Kaleminden Ödön Széchenyi ve İtfaiye Teşkilatı: Osmanlı Modernleşmesine Bir Katkı (Orijinal Karakalem Çizimleriyle Birlikte)”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39 (68). s. 342-343.

¹⁷³ Köprülü, M.F. (1995). “Yıldırım Beyazıd’ın Esareti ve İntiharı Hakkında”. *Bellekten*. C. 1. S.2. s. 598-599.; Necib Asım. (1923). “Yıldırım Beyazıd Hanın İntiharı”, *Darü’l Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, 2. s.78-79.: [Binder1.pdf \(isamveri.org\)](#).

¹⁷⁴ Abdurrahman Şeref. (1 Teşrin-i sani 1340). “Sultan Abdülaziz’in Vefatı İntihar mı, Katl mi?”. *Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*. s.321.: [D02076c9-10s49-89y.pdf \(isamveri.org\)](#).

tekrar bir tahkikat başlatılmıştır. Bu tahkikatta Sultan Abdülaziz'in intihar etmediği suikaste kurban gittiği kararı çıkmıştır. Suçlu bulunan kişiler başta V. Murad olmak üzere yargılanmışlardır.¹⁷⁵ Günümüzde ise Sultan Abdülaziz'in intihar mı ettiği yoksa suikasta mı kurban gittiği tartışması hala devam etmektedir.

Osmanlı Devleti'nde Beşir Fuad'ın intiharı öncesinde gerçekleşen intiharların bir kısmı yukarıdaki şekilde gerçekleşmiştir. Görüleceği üzere dönemin şartlarında kişiler ulaşabilecekleri aletler ve yöntemler ile intihar etmişlerdir. Bu intihar oranları günümüze kadar artarak devam etmişlerdir. Osmanlı Devleti 1911 senesinden sonra bu intiharların artışını göz önüne alarak bu intiharları gösterir istatistiki cetvellerin her karakoldan düzenli olarak her ay Bab-ı Ali'ye yollanmasını istemişlerdir. Bu şekilde artış gözlemlenerek bu intiharların önüne geçme açısından çalışmalar yapılabilirdi.

3.3. Beşir Fuad'ın İntiharı ve Sonrasında Yaşanan İntihar Salgını

3.3.1. Beşir Fuad'ın İntiharı

Beşir Fuad'ın yakın arkadaşı olan Ahmet Mithat Efendi, Fuad'ın ölümünden sonra onun biyografisini kendi bakış açısıyla kaleme almıştır. Bu biyografiden elde ettiğimiz bilgilere göre; Beşir Fuad, intiharından önce hiçbir şekilde intihar edecek gibi görünmemektedir. Ahmet Midhat, Beşir Fuad'ın "*mah-ı kânun-u sâninin yirmi beşinci gündüzi*¹⁷⁶" yani pazar günü intihar ettiğini aktarmıştır. Beşir Fuad, intiharından üç gün önce Cevdet adında bir arkadaşının evine hasta ziyareti amacı ile uğramış ve gittiğinde sohbet ettiği İbrahim Efendi'nin ifadesine göre hiçbir şekilde intihar edeceğine dair bir belirti göstermiyormuş. Cuma günü akşam saatlerine kadar Tecüman-ı Hakikat matbaasında, cumartesi günü ise akşama kadar evinde kalmıştır. Tüm ev halkının uykuya geçtiği saatlerde Fuad çalışma odasında kalmış ve uzun saatler boyunca çıkmamıştır. Onunla karşılaşan hiç kimse günler içine intihar edebileceğini düşünmemiştir.

Beşir Fuad, intiharı sırasında yapacağı işlemleri büyük bir sakinlikle daha önceden belirlemiş ve planlamıştır. Örneğin; kan akıtmak için keseceği yerleri bir acı duymamak için deri altına kokain enjekte ederek uyuşturmuştur. Bunu yapmadan önce ise, şırıngayı aldığı

¹⁷⁵ Küçük, C. (1988). "Abdülaziz". *D.İ.A, I*. s.179-185.

¹⁷⁶ Ahmet Mithat Efendi (2017). *Beşir Fuad*. Dervişcemaloğlu, B. (Ed.). İstanbul: Dergâh Yayınları. s.33.

Beyoğlu'nda, elinde görenler ne yapacağını sorunca, kokainin uyuşturma derecesini denemek için aldığını, bir kediye enjekte ettiğini, enjekte ettiği yeri dağladığını ve kedinin hiç ağrı hissetmediğini gördüğünü söylemiştir. Bu bilgileri Ahmet Mithat, onun hakkında yazdığı biyografik eserinde aktarmıştır.¹⁷⁷Fuad, intihar ederken kendi vücudunda keseceği bölgeler olan kollar, bilekler ve gerdanına kokain enjekte etmiş ve önüne bir kâğıt ve kalem de alarak intiharı sırasında neler hissettiğini yazmak istemiştir. İntiharını icra ederken baldızı Seniye Hanım, kapısının önünde durup kahve ve sigara gibi bir isteği olup olmadığını sormuştur. Beşir Fuad o sırada önünde olan kâğıda, bu notları da aldığından dolayı bu bilgilere ulaşılabilenmektedir. Bir süre sonra baygınlık gelmeye başladığında Beşir Fuad, uşağını odasına çağırmıştır. Uşağı geldiğinde ise ona kolunu sarmasını ve bu şekilde kanın akışını hızlandırmasını emretmiştir. Uşak bu manzarayı görür görmez evdeki kadınlara ve Beşir Fuad'ın arkadaşı olan Doktor Nafiz Bey'e haber vermişse de müdahale etmek içi çok geç kalmıştır. Beşir Fuad 5 Şubat 1887 tarihinde saat sekiz civarında vefat etmiştir.

Ölümünden sonra gerçekleşecek tahkikatın ailesini rahatsız etmemesi amacıyla “*Canib-i zabıttadan gelecek olan tahkik memuruna!*” notuyla bir mektup bırakmıştır. Ahmet Mithat Efendi, bu mektupta yazarların aşağıdaki şekilde olduğunu aktarmıştır:

“Size anlatmaya mecbur olmadığım bazı esbabdan (sebeplerden) dolayı terk-i hayata mecburiyet gördüm. Kendi kendimi öldürdüm. Benim yazım ve imzam âlem-i matbuatta bulunan muharrirlerce malumdur. Binaenaleyh beyhude işgüzarlık edeceğim diye zaten matem içinde bulunan familyam azası hakkında bi-lüzum tahkikata girişip de onları iz'ac (rahatsız) etmeyiniz. Şu itirafnamem intiharın vukuunu müsbittir (ispat eder). Sizin vazifeniz bu kâğıdı alıp bir jurnalle makamına takdim etmekten ibarettir¹⁷⁸”.

Beşir Fuad'ın ölümü de tıpkı yaşamı gibi kendine hastır. Kendi ölümünden iki sene önce annesini kaybeden Beşir Fuad, o yıl intihara karar verdiğini Ahmet Mithat Efendi'ye bildirmiştir. Beşir Fuad, en çok annesinin yakalanmış olduğu psikolojik rahatsızlığa yani Paranoid kişilik bozukluğuna (*Délire de persécution*) yakalanmaktan korkmuştur. Beşir Fuad,

¹⁷⁷ Ahmet Mithat Efendi (2017). *a.g.e.* s. 35.

¹⁷⁸ Ahmet Mithat Efendi (2017). *a.g.e.* s.38.

Ahmet Mithat'a ölümünden sonra ulaşması için yazdığı mektupta tüm bu korkularını, kendinde nasıl akıl kaybı belirtileri gördüğünü ve bu duruma ne şekilde geldiğini yazmıştır.

Öncelikle annesinin hastalığını öğrendiğini ve Darüşşifaya yatırması gerektiğini öğrenmiştir. Sonrasında annesinin davalarını düzelterek bir sonuca bağlamak amacıyla eline almış ve mahkemede bir hâkimin tavırlarının onun asabını bozduğunu ve zihninde bir yorgunluk olduğunu fark etmiştir. Beşir Fuad, okuduğu tıbbi kitaplardan, deliliğin irsî olabileceğini öğrendiğinden dolayı bu zihni problemlerin nereye varabileceğini görmekteydi.

Beşir Fuad, annesinin doktoru olan *Mongèri*'ye¹⁷⁹ başvurduğunda onun beynine sülük yapıştırmasını tavsiye ettiğini ve eğlenerek kafasını dağıtmasını öğütlediğinden bahseder. Doktor tavsiyesi ile eğlence hayatına dâhil olduğunu, buralarda çok fazla paralar harcadığını eğer bu şekilde devam ederse en fazla bir iki yıl içinde anne ve babasından kalan tüm mallarını kaybedeceğini yazmıştır. Bu süreç içinde, bu eğlence hayatında bulunan ve haline acıdığı bir kadını kendine metres tuttuğunu ve on sekiz ay boyunca onunla çok fazla para harcadığını, fakat onun bunları hak etmediğini anladığında terk ettiğini yazmıştır. Beşir Fuad, bu kadından sonra başka bir kadını daha metres tuttuğundan bahsetmiştir. Bir süre sonra bu kadını Fransa'ya yolladığından fakat ilk mektubunda kadının hamile olduğunu yazmasıyla geri getirttiğinden, Kuzguncuk'ta ev tuttuğundan bahsetmiştir. Bu kadından Feride adında bir kız çocuğu doğduğunu da bu mektup aracılığıyla öğrenmekteyiz.

Beşir Fuad, o dönemde karısı ve metresi arasındaki durumunu, “*iki cami arasında beynamaz*” şeklinde tasvir etmiştir. İntiharından önceki son birkaç haftada karısının eve gelmemelerinden şikâyet etmesinden, metresinin kendisinden bıktığını düşünmesinden dolayı zor durumda kaldığından bahsetmektedir. Bu zor durumdan kurtulmak içinse intihardan daha iyi bir çözüm bulamadığını yazmıştır. Bununla birlikte parasının da azaldığından bahsetmiş ve kalan parasını dörde bölerek birini karısına, ikisini iki oğluna kalan birini de metresinden olan kızına bırakacağını yazmıştır. Bunların intihar etmesine ne şekilde yol açtığını şu şekilde açıklamıştır:

“*Servetimin kaffesini itlaf ettim. Bin beş yüz lira kıymetinde akar olarak malım var. Bunu dörde taksim ettim. Birini zevceme, ikisini iki oğluma ve dördüncüsünü metresimden*

¹⁷⁹ *The Oriental Advertiser-Le Moniteur Oriental*, 10 Şubat 1887. s.2.

olan kızıma tek ettim. Bu parayı ben bir, nihayet iki senede bitirebilirdim. Sonra çocuklarım açıkta kalacaktı. Bunlar için müşteri arkasından koşmaya tenezzül edemem. Giresun'daki han için bazı müşteriler başvurular. Ancak ucuza kapatmak istediler. Ben de razı olmadım. Bundan başka iki tarafın ağlaması da beni bizar etti. İntihar vasıtasıyla kendimi halden kurtardım. İşte telef-i nefis etmekliğim bundan neşet etti¹⁸⁰.”

Beşir Fuad, bu mektupta hem gazetede yarım bıraktığı işlerden ve Ahmet Mithat Efendi'ye yazdığı ve daha basmaya vakit bulmadığı birkaç makaleden bahsetmiş, bunların unutulmamasını rica etmiş hem de “hayaliyyun” şairlerine laf yetiştirmeye devam etmiştir. Bunların intihar nedenini yanlış anlayacağını düşünerek şunları kaleme almıştır:

“Şu varakayı şairlerden bazıları kuvve-i ruhaniyelerinin tesirine ve bazıları dahi isbat-ı müddeadan (iddia edileni isbatlamak) aciz kalıp terk-i hayat edecek derecede bizar (bıkmak) olduğuma hamletmek (zannetmek) isteyecekler. Sair efkâr-ı sakimelerine (yanlış fikir) güldüğüm gibi bu zann-ı batullarına intihar etmek üzere iken bile yine kahkahalarla gülmekten kendimi menedemiyorum. Ben sivrisinekli yerlerde çok bulundum ve hatta uykumdan da mahrum olmadım. Onların vızılısından bana hiçbir tesir hâsıl olamaz¹⁸¹.”

Beşir Fuad, hayatının pek çok safhasında ilgi duyduğu bilime katkı sağlayabilmek için çeşitli makaleler kaleme aldığı gibi intiharını da bilime adadığını belirterek yukarıda bahsi geçtiği şekilde intiharını icra etmiş ve cesedini yine fen ilmine bir fayda sağlamak amacıyla Mekteb-i Tıbbiye'ye bağışlamıştır. Bunun için hem ailesine hem Ahmet Mithat'a hem zabıta memuruna hem de “Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Ders Nezareti câni-i âlisine” ayrı ayrı yazdığı mektuplarda bu isteğini belirtmiştir. Mekteb-i Tıbbiye'ye yazdığı mektup şu şekildedir:

“Saadetli Efendim Hazretleri, Ömrümün en kıymetli zamanını, fikrimin en büyük kuvvetini fennin itila-yı şan ve meziyetine (değer ve meziyetinin yükselmesi) sarf etmiş bir muhibb-i fen (bilim aşığı) olduğumdan cenazemin de fenne hizmet eylemesi emellerimin hasıdır; binaenaleyh Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de teşrih (otopsi) olunmak ve bu suretle talebelerin ilm-i teşrih öğrenmelerine hizmet-i cüz'iyeye olmak üzere cesedimi teberrüken (bağış olarak) Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye terk ve bu arzuma mümanaat olunmamasını dahi

¹⁸⁰ Ahmet Mithat Efendi (2017). a.g.e. s.49.

¹⁸¹ Ahmet Mithat Efendi (2017). a.g.e. s.42.

suret-i mahsusa vasiyetnamemle familyam azalarına tavsiye eyledim. Ümitvarım ki, şu teklifim is'af buyurularak ve son arzumun yerine getirilmesi himem-i aliyyeleri mebzul buyurulur. Ol babda ve herhalde emr-u irade hazret-i men-lehü'l-emrindir¹⁸².”

Beşir Fuad yukarıdaki mektupta görüldüğü üzere cesedini Mekteb-i Tıbbiye'ye bağışlamış olsa da Ahmet Mithat Efendi başta olmak üzere, ailesi ve yakın çevresi buna müsaade etmediği için usulüne uygun şekilde Eyüp Sultan Mezarlığına gömülmüştür.¹⁸³ Fakat burada bir süre sonra mezarı kaybolmuştur. Bu nedenle günümüzde yeri tesbit edilememektedir.

3.3.2. Osmanlı Devleti'nde İntihar Salgını, Basın Sansürü ve Sansür Altında Osmanlı Basınında İntihar Haberleri

Beşir Fuad'ın intihar şekli genel olarak pek alışılâ gelen bir eylem değildir. Bu nedenle basın da dâhil olmak üzere pek çok alanda oldukça yankı uyandırdığı görülebilmektedir. Orhan Okay'ın aktardığı bilgilerle, Beşir Fuad'ın intiharı sonrasındaki süreçte artan intiharların göz önünde bulundurulması neticesinde bazı muharrirler tarafından “intihar Salgını” tabirinin kullanıldığı görülmektedir. Bu olayı günümüzde “*Werther Etkisi*” tabiriyle açıklayan kişiler vardır. Bunun nedeni; kendi yayınlandığı dönem içerisinde, insanların okudukları bu kitabın etkisinde kalarak, ana karakter Werther'in tasfir edildiği şekilde; mavi bir ceket, sarı bir yelek ve bir çizme giyerek intihar eden kişilerin ortaya çıkması ve bu intiharların artarak salgına dönüşmesidir.¹⁸⁴ Beşir Fuad'ın intiharından sonra artan intihar olaylarının da bu şekilde açıklanması Osmanlı toplumunda intihar eden kişilerin Beşir Fuad'ı taklit ettikleri düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Salgın kavramından anlaşılacağı üzere artan intihar olaylarının, muhtemelen intihar eyleminin bulaşıcı özellikte olması fikrinden ileri gelmektedir. Bunun hakkında Mazhar Osman Uzman, *Tababet-i Ruhiyye* adlı eserinde “*Sirayet*¹⁸⁵” maddesi içeriğinde, katil ve intiharlar da tıpkı mutluluk, heyecan, öfke ve esneme gibi bulaşıcı olabildiğinden bahsetmiştir. Hatta bunu daha özele indirerek revolver ve zehir örnekleriyle açıklamıştır. Bu

¹⁸² Ahmet Mithat Efendi (2017). *a.g.e.* s.49.

¹⁸³ Koçu, R. E. (1961). “Beşir Fuad”. *İstanbul Ansiklopedisi*, 5. s. 2601.

¹⁸⁴ Arslan, M. & Kavuncu, M. G. & Demirci, V. G. (2018). *a.g.e.* s.40.

¹⁸⁵ Usman, M.O. (1941). *Tababet-i Ruhiyye-I*. İstanbul: Kader Basımevi. s.289.

örneğe göre; bazı zamanlar intiharların revolver ile yapılanları artarken bir dönem zehirle yapılan intiharların artması, sirayet meselesinden kaynaklanmaktadır. Mazhar Osman Uzman, intihar haberlerinin yayınlanmasının özendirici etkisi olduğunu ve intihar haberlerine getirilen yayın yasağı ile intihar salgınının önüne geçildiğini düşünmekteydi.

Siyaset Bilimcisi, Dankwart A. Rustow Türk siyasal hayatını, genişleme ve kısıtlama yani; demokratik hak ve özgürlüklerin geçerliliği ve uygulanabilirliğinin azalması (kısıtlama) ve artması (genişleme) şeklinde dönemlere ayırmıştır. Rustow'un bu dönemlendirmesinde; 1865-1878 seneleri arasında bir genişleme görülürken, 1878-1908 seneleri arasında kısıtlama gerçekleşmiştir. 1908-1913 seneleri arasında tekrar genişleme gerçekleşmiş ve 1913-1918 seneleri arası tekrar bir kısıtlama dönemine girilmiştir. 1918-1923 seneleri arasında tekrar bir genişleme gerçekleşmişse de 1923-1945 arasında tekrar kısıtlama dönemine geçilmiştir. 1945-1954 senelerinde genişleme ve 1954-1961 seneleri arasında yine kısıtlama yaşanmıştır. Siyasal hayatta yaşanan bu değişimler sosyal hayatın her alanına olduğu gibi basın ve matbuat alanını de etkilemiştir.¹⁸⁶

Öncelikle XVIII. Asırda Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ile birlikte basın faaliyetleri başlamıştır. Fakat Basın faaliyetleriyle ilgili, 1841 senesinde yayımlanan bir irade ile basılacak her şey için önceden izin alınması gerektiği, 1845'te Polis Nizamınının 13. Maddesi ile tüm basımevlerinde basılacak her şeyin önceden görülmesi ve ahlaki değerlere aykırı ve düzeni bozabilecek her türlü yazının yasaklanıp el konulması istenmiştir. 1849 senesinde yayımlanan bir irade ile basım-yayım faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için yerel idarelerden izin alınması şartı konulmuştur. 1857 senesinde bir Matbaa Nizamnamesi ilan edilmiş, bu Nizamname ile devlete zararı olacak her yazıya Zaptiye tarafından el konulabilecektir.¹⁸⁷ 1858 senesi Ceza Kanunnamesinde basınla ilgili birkaç madde bulunmaktadır. Bunların içeriği özet olarak; suç işlemeye teşvik edebilecek yazıları yazarlar o suçu bizzat işleyenler kadar ceza alacaktır. Ayrıca ruhsatsız basım yapanlar da yine cezalandırılacaktır. 1864 senesinde yayımlanan "*Dersaadet ve Memalik-i Şahanede Tab'[basım] ve Neşr[yayım] Olunan Her Nev' Gazete ve Evrak-ı Havadis-i Mülkiye ve*

¹⁸⁶ Mazıca, N. (1996). "1930 A Kadar Basımın Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu". *Atatürk Yolu Dergisi*, 5 (18), s. 131-132.

¹⁸⁷ Ceylan, A. (2006-Bahar). "Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımında Hukuki Düzen (1839-1876)". *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1). s. 145-147.

Politika Tab' ve Neşri Hakkında Nizamname", yani Matbuat Nizamnamesi ile ilk matbuat kanunları ortaya konulmuştur. Bu Nizamnamenin yayımlanmasının nedenlerinin önde gelenlerinden biri Şinasi'nin çıkarmış olduğu Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayımladığı makalelerde özgürlükten çokça bahsedilmesi ve hükümet politikalarının eleştirilmesinin hükümet tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Bunun nedeni ise Şinasi'nin Tasvir-i Efkâr'da "ulus" kavramını kullanması ve devletin, ulusun refahını sağlamakla görevli olan ve ulusu temsil eden bir kurum olduğundan bahisle devletin, halkın hizmetinde olduğunu beyan etmesidir. Bu beyanla Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren temelini oluşturan Padişah ve tebaa ilişkisini eleştirmekteydi. Bu nedenle Sultan Abdülaziz döneminde Matbuat Nizamnamesi ilan edilmiştir.

1864 Nizamnamesi, 25 Kasım' da 35 madde ile ilan edilmiştir. Bu maddelerin içeriği özet olarak; ahlaki değerlere aykırı, suça teşvik edici, Osmanlı ve anlaşmalı devletlerin görevlilerine, Padişah ve ailesine ve halka karşı hakaret ve alçaltıcı laflar, ruhsatsız gazete basmak, basılan gazetelerde resmi yazılara yer vermemek gibi çeşitli uygulamalara karşı suçun karşılığı olacak şekilde cezalar belirlenmiştir. Bu nizamname 1909 senesinde yayınlanan Matbuat Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış, 45 sene boyunca yürürlükte kalmış görünse dahi yalnızca 3 sene uygulanmıştır. Bunun nedeni ise 1867 senesinde ilan edilen Kararname-i Ali'nin yürürlüğe girmesi nedeniyle 1864 Matbuat Nizamnamesi askıya alınmıştır. 1867 tarihli Kararname-i Ali'nin ilanının nedeni bazı gazetelerde Hükümet aleyhtarı makaleler yayımlanmasıdır. Buna karşılık hükümet, halk arasında düzenin sağlanması için, bu problemler çözülene kadar yürürlükte kalması vaadiyle bu kararnameyi yayımlanmıştır. Buna rağmen bu kararname Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesine kadar uygulanmıştır. V. Murad döneminde uygulanmamışsa da Sultan II. Abdülhamid döneminde tekrar uygulanmaya başlanmıştır. 1909 senesine kadar uygulandığını görülmektedir.¹⁸⁸ 1875 senesinde, 1864 Nizamnamesinin tekrar düzenlenmesi amacıyla bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon dönemin şartları ve artan basın faaliyetleri göz önüne alınarak bir layiha yayınlamıştır. Tüm bu çalışmalar ile Osmanlı Basınına giderek daha fazla sansür uygulanmaya başlanmıştır.

¹⁸⁸ Ceylan, A. (2006-Bahar). *a.g.e.* s. 150-154.

Osmanlı Devleti'nde intihar haberleri konusunda basına uygulanan ilk sansür ise II. Abdülhamid döneminde gerçekleştirilmiştir. İntiharla ilgili olsun veya olmasın, her haberin sıkı bir şekilde denetlendiği II. Abdülhamid döneminde üst üste yayınlanan intihar haberlerinde kullanılan üslubun insanları intihara teşvik ettiğinin düşünülmesi üzerine bir sansür uygulanmaya başlandı. Sansür öncesinde yayınlanan intihar haberlerinden verilecek birkaç örnek problemi gözler önüne sermek açısından daha faydalı olmaktadır.

Yarbay Dr. Ömer Bey, Beşir Fuad'ın intiharından birkaç gün sonra intihar etmiştir. Le Moniteur Oriental gazetesinin, 15 Şubat 1887 tarihli basımında, "*Tentative de Suicide [İntihar Girişimi]*" başlığı altında, yazdığına göre, Ömer Bey, Mekteb-i Tıbbiye'de profesördür ve şahdamarını kesmek suretiyle intihar etmeye çalışmıştır. Doktorların zamanında yetişerek müdahale etmesiyle kurtarılmıştır. Yazar, bu şahsın Beşir Fuad'ın arkadaşlarından biri olduğunu da not düşmüştür.¹⁸⁹ Bir sonraki gün basılan gazetede tekrar aynı başlık atılmış ve Dr. Ömer Bey'in intiharının nedeni açıklanmıştır. Gazetede yazana göre Dr. Ömer Bey, bir kalp hastalığından muzdaribdir.¹⁹⁰ Buna çare bulamadığı için intihar etmeye karar vermiştir.

19 Şubat 1887 tarihli, Le Moniteur Oriental gazetesinde, "*Toujours des suicides [Her Zaman İntihar]*¹⁹¹" başlıklı haberde, 17 Şubat tarihinde gerçekleşen iki intihar vakasından bahsedilmiştir. İlki; 40 yaşında Derviş Ağa adında bir şahsın Sarayburnu'ndan denize atlayarak boğulmuştur. İkincisi ise; Hayri Bey isminde bir şahsın hizmetkârdır. Bu müntehir de intihar etmek için aynı yolu seçerek kendisini denize atmış, çevrede bu ana şahit olanlar bu adamı kurtarmaya çalışsalar da geç kalmışlardır. Bu makalenin yazarı, salgının endişe verici bir hale geldiğini, her akşam gördükleri arkadaşlarından ayrılırken sabah tekrar görebilecekleri mi diye merak ederek birbirlerinden ayrıldıklarını yazmıştır.

Gazetelerde artan intihar haberlerinin sansürlenmesinin artan intihar vakalarını azaltacağı ümidiyle yayınlanan resmî açıklama tüm gazeteler tarafından yayınlanmıştır. Le Moniteur Oriental gazetesi bu bildiriyle ilgili haberi, "*A Propos de Suicide [İntihar Hakkında]*" başlığı altında yayınlamıştır. Bu bildiride, *Ceridetü'l Hakayık* gazetesinin bir

¹⁸⁹ *The Oriental Advertiser-Le Moniteur Oriental*, 15 Şubat 1887. Nu: 1112. s.3.

¹⁹⁰ *The Oriental Advertiser-Le Moniteur Oriental*, 16 Şubat 1887. Nu: 1113. s.2.

¹⁹¹ *The Oriental Advertiser-Le Moniteur Oriental*, 19 Şubat 1887. Nu: 1120. s.2.

sayısında yayınlanan ve Müslüman dininin ilkelerine aykırı ifadeler bulunan bir mektuptan dolayı gazete sahipleri ve editörleri ileride bu tarzda problemler yaratabilecek makaleler veya haberler yayımlamaktan kaçınmaları tavsiye edilmiştir. Yayınlanan bildiride açıkça intihardan bahsetmek yasaklanmamışsa da Orhan Okay bu bildirinin yayınlanmasından itibaren altı ay boyunca gazetelerde intihar salgını hakkında herhangi bir yayına rastlamadığını ifade etmiştir.¹⁹² Yayınlanan bildiri şu şekildedir:

“Matbuat idare-i behiyyesinden tebliğ kılınmıştır: Ceridet ül Hakayık nam gazetenin bir nüshasında intihara dair münderiç [yerleştirilmiş] olan varakanın diyanet-i İslâmiye’ye mübayin [aykırı] fitratı mutazammın [içeren] olmasına ve merkez-i hilafet-i İslâmiyede tab’ ve neşr olunan evrak ve havadislerin bazılarının akaid’i [esas] İslâmiyeyi maazallah-ı teala inkâr ve istihfaf [küçümseme] yolundaki neşriyatı, diyaneten ve siyaseten rehin-i cevaz ve müsamaha olmayacağına binaen fimaba’d [bundan sonra] bu yolda ihlal-i akaid ve tahdis-i ezham mucib olacak neşriyattan tevâkki [korunma] olunması bilcümle gastelerin sahib-i imtiyazlarına tekiden ve şediden tenbih ve ihtar olunur¹⁹³.”

Bu bildiriden sonra bir süre boyunca, “*intihar salgını*” hakkında haber yapılmamış olsa da Osmanlı Devleti’nde gerçekleşen intiharlar haberleri yayımlanmaya devam edilmiştir.

Hem “*Tarik*” hem de “*Le Moniteur Oriental*” gazetelerinin, 26 Mart 1887 tarihli sayılarında, aynı başlık altında iki intihar olayından bahsedilmektedir. *Tarik* bu haberi “*Bir Yerde İki Facia*” başlığı ile yayımlarken, *Le Moniteur Oriental*, “*Double Suicide [Çifte İntihar]*” şeklinde kayda geçirmiştir. Bu haberlerde kayda geçen intiharları gerçekleştirenler bir baba ve oğludur. “*Sultan Ahmed civarında talimhane arkasında, imaret sokağında, kolağası Mehmed Efendi’nin Mutasarrıf olduğu, sekiz numaralı hanede müsteciren [kiracı olarak] ikamet eden¹⁹⁴*”, İstanbul’da nüfus sayım bürosunda görevli olan Ahmed Efendi neredeyse ellili yaşlarında, oğlu Akif Efendi ise yirmi üç yaşındadır. Bir gece ikisi birlikte içki içtikten sonra odalarına çekilmişlerdir. Ahmet Efendi karısının yatalak olduğu için yattığı odada revolverini çıkararak ateşlemiş kurşun yanağını delip geçerek diğer kulağının yakınlarında kalmıştır. Silah sesini duyup gelen oğlu Akif Efendi, babasını o halde yerde

¹⁹² Okay, M.O. (1969). *a.g.e.* s. 100.

¹⁹³ *Tarik*, 11 Mart 1887. Nu: 1063. s.1.

¹⁹⁴ *Tarik*, 26 Mart 1887. Nu: 1078. s.1; *The Oriental Advertiser-Le Moniteur Oriental*, 26 Mart 1887. Nu: 1146. s.2

görünce, yerdeki revolveri alıp kendi ağzına yerleştirerek sıkılmış ve oracıkta ölmüştür. Yaralı Ahmed Efendi, Zabıtalardan tarafından ağır yaralı halde bulunmuş ve hastaneye kaldırılmıştır.

27 Mart 1887 tarihli Tarik gazetesinde verilen bir haberde ise “...Kastamonu Valisi Sertahsildar Sabıkı Süleyman Sabri Efendi, evvelki gece misafiren Süleymaniye’de Erkan-ı Harb Binbaşlarından Şakir Bey’in hanesine gidip saat dört buçuk raddelerinde kendi kendisini revolver ile tehlikeli surette cerh [yaralama] ederek dünkü gün sabahleyin vefat eylediği...¹⁹⁵” yazarken aynı haberle ilgili, Le Moniteur Oriental gazetesinde, “Suicide¹⁹⁶” başlığı altında, Süleyman Sabri Efendi’nin intiharını ailesini geçindirememesiyle alakalı olduğu, göğsünden tabanca ile vurulduğu ve sonrasında Seraskerat Hastanesine nakledildiği ancak tüm çabalara rağmen kurtarılamadığı, kaleme alınmıştır.

9 Nisan 1887, cuma günü, Bahriye Nezareti arşiv bürosu çalışanlarından Hacı Said Bey karısının arkadaşlarıyla meşgul olmasını fırsat bilerek çatı katına çıkmış ve bileklerini kesmiştir. Tesadüfen, sekiz yaşındaki kızını, çatıdan damla damla akan kanı fark etmiştir. Bunun üzerine Doktor Neşet Efendi çağırılmıştır. Doktor, kanı durdurmayı başarmış fakat Hacı Said Bey’in durumunun ciddi olduğu kaydedilmiştir.¹⁹⁷

21 Nisan 1887 tarihinde saat 11.00 sularında gerçekleşen bir intihar olayı, Le Moniteur Oriental gazetesinin 25 Nisan tarihindeki sayısına yansımıştır. Mehmet Efendi isminde bir şahıs Cihangir’de Sokak ortasında baygın bir halde bulunmuştur. Galatasaray’a götürülen Mehmet Efendi, kendine geldiğinde doktora kendini zehirlediğini itiraf etmiştir. Oradan Belediye Hastanesine sevk edilmiş ve orada tüm çabalara rağmen kurtarılamamıştır. Mehmet Efendi’nin cebinde bulunan mektupta, kederden dolayı intihar ettiğini itiraf etmiştir¹⁹⁸.

12 Mayıs 1887 tarihli Tarik gazetesinde, “İntihar” başlığı altında verilen bir haber; “Mösyö (Esler) namında Almanyalı bir saatçi evvelki gün Beyoğlu’nda Tepebaşı’nda kâin [bulunan] hanesinin üst katında kendi kendisini salb [asmak] ile telef-i nefis etmiştir. Merkumun yukarı kata çıktığını zevcesi görüb arkasından gitmiş ve zevcinin asılı olduğunu

¹⁹⁵ Tarik, 27 Mart 1887. Nu: 1079. s.2.

¹⁹⁶ Le Moniteur Oriental, 27 Mart 1887. Nu: 1147. s.3.

¹⁹⁷ Le Moniteur Oriental, 11 Nisan 1887. Nu: 1158. s.3.

¹⁹⁸ Le Moniteur Oriental, 25 Nisan 1887. Nu: 1168. s.3.

ve vücudunda hala hayat eseri bulunduğunu görerek tahliyesine çalışmış ise de muvaffak olamamıştır¹⁹⁹.”

Osmanlı Devleti'nin Yahudi tebaasından bir şahsın intiharı, 31 Mayıs 1887 tarihli gazete haberine şu şekilde yansımıştır: “Üsküdar Telgrafhanesi mevzilerinden Todori veledi Hacı Kosta nam şahıs Paşa Limanı'nda ikamet eylediği yalıda evvelki gün saat beş kararlarında zevcesiyle birlikte oturmakta ve zaten muhtell-üş şuur [kafası karışık] bulunmasından dolayı keçilere bakayım diyerek zevcesinin nezdinden mufarakatı [ayrılmak] sırada kendisini denize atarak magruken [suda boğulmuş olan] naaşı çıkarıldığı Üsküdar Mutasarrıflığı canibinden...²⁰⁰”

Şimdiki ismi Unkapanı olarak bilinen mevkide genç bir kızın intihar haberi: “Kapan-ı dakik civarında Yavuz Arslan Mahallesinde Beylik Değirmeni Sokağında dokuz numaralı dairede sakin, Taşçı esnafından Kastamonulu Hacı Mustafa Ağa'nın tahminen yirmi beş yaşlarında bakire kızı Hatice Hanım, dünkü pazar günü hane-i mezkûrda kendi kendisini salb ederek vefat etmiştir. Sebeb-i intiharı henüz anlayamamıştır²⁰¹.”

İstanbul Üsküdar'dan, 3 Temmuz 1887 tarihinde denize açılmış olan bir vapurdan denize atlayan bir adamın intihar haberi Tarik gazetesine şu şekilde yansımıştır: “Dünkü gün Üsküdar İskelesinden saat dördü çeyrek geçerek hareket eden otuz numaralı vapur Beşiktaş'a uğrayıp İstanbul'a gelmek üzere oradan açıldığı sırada vapurun mevki cihetinden genç bir adam kendisini denize atarak gark [boğulma] ve nâbedid [görünmez] olmuştur²⁰².” Haberin devamında yapılan tahkikata göre müntehirin kara bıyıkları olduğu ve üzerinde açık renk ceket ve pantolon olduğu kayda geçmiştir. Ayrıca adamın denize düşüğü anlaşılır anlaşılmaz vapurun durdurulup sandallarla çevresi arandığı fakat adamın cesedine ulaşamadığı, vapur içinden kimsenin adamın kim olduğuna veya hangi milletten olduğuna dair bir bilgisi olmadığı da yazılmıştır.

¹⁹⁹ Tarik, 12 Mayıs 1887. Nu: 1124. s.2.

²⁰⁰ Tarik, 31 Mayıs 1887. Nu: 1143. s.1.

²⁰¹ Tarik, 13 Haziran 1887. Nu: 1156. s.1.

²⁰² Tarik, 04 Temmuz 1887. Nu: 1175. s.1.

3.3.2.1. Sadullah Paşa'nın İntiharı

Osmanlı Devleti'nin çeşitli kademelerinde önemli görevlerde yer almış olan Sadullah Paşa, aslen Ayaşlıdır. Babası da yine Osmanlı Devleti'nin çeşitli kademelerinde görev almış ve pek çok yerinde valilik yapmış olan Esad Muhlis Paşa'dır. 1838 senesinde Erzurum'da doğan Sadullah Paşa, Sultan Abdülaziz döneminde Matbuat Müdüriyeti, Maarif Müsteşarlığı, Divan-ı Hümayun tercümanlığı gibi pek çok önemli kadroda görev almıştır. Sultan Abdülaziz dönemindeki son görevi ise 1876 senesinde atandığı Ticaret Nazırlığıdır. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilip yerinde V. Murad'ın geçmesi ile Mabeyn-i Hümayun Başkâtipliğine atanmışsa da üç ay sonra II. Abdülhamid tahta çıkmasıyla, o görevde kalmasına izin verilmemiştir. Bunun nedeni ise II. Abdülhamid'in, Sadullah Paşa'nın da Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilerek ölümüne sebep olan ekip içinde yer aldığını düşünmesidir. Bu olayın araştırılması için kurduğu komisyon, Sadullah Paşa'yı Sultan Abdülaziz'in ölümüyle ilişkilendirememesi üzerine önce Berlin daha sonra ise Viyana Sefirliğine tayin edilmiştir. 1881 senesinde paşalık ve vezirlik ünvanı almıştır. Ayrıca Sadullah Paşa'da tıpkı Beşir Fuad gibi Pozitivist olarak nitelendiriliyordu. Sadece siyaset alanında değil yazdığı şiir olan “*On Dokuzuncu Asır*” adlı şiiriyle de oldukça göz önüne çıkmıştır.

1883 senesinde getirildiği Viyana Sefirliği görevi sırasında, hizmetçisiyle yaşadığı aşk neticesinde kadın hamile kalmış ve bu Sadullah Paşa'yı buhrana sürüklemiştir.²⁰³ Bu süreçte II. Abdülhamid, İstanbul'a gelmek isteyen Sadullah Paşa'ya izin vermemiş ve tüm ziyaret isteklerini geri çevirmiştir. Sadullah Paşa, 1877 senesinde, Berlin Sefirliği ile çıktığı İstanbul'a, 1891 senesinde tabutta geri dönebilmıştır.²⁰⁴ 14 Ocak 1891 tarihinde Viyana'daki dairesinde hava gazı ile gerçekleştirdiği intiharı, Elçilik müsteşarı Nasri Franko Bey, Sefaret tercümanı A. Peter, Sefaret birinci kâtibi Suphi Bey, Sadullah Paşa'nın ölümü üzerine ifade vermiştir. Bunların hepsinde olay neredeyse aynı anlatılmıştır. Örnek olması açısından Elçilik müsteşarı Nasri Franko Bey'in verdiği ifadenin tercümesi aşağıda yer almaktadır:

“Kânun-u sâninin on dördüncü Çiharşenbe günü mutadım veçhile sabahleyin saat on bir raddelerinde dâhil-i şehirdeki ikametgâhında (Wailnerstrasse) sokağında 2 numaralı

²⁰³ Akyıldız, A. (2008). “Sadullah Paşa”. *D.İ.A.*, 35. s. 432-433.

²⁰⁴ Uzunçarşılı, İ.H. (1950). “Viyana Büyük Elçisi Vezir Sadullah Paşa'nın İntiharına Dair”. *Bellekten*, 14 (55). s. 422.

hanenin ikinci katında bulunan kalem odasına gelmiş idim. Mezkûr hanenin birinci katında Sefaret-i seniyye vardır. Saat on birde başlayan şehbenderhaneye müteallik [alakalı] işlerle meşgul olmuş ve öğle taâmından [yemek] sonra başlayan sefaret işlerim için bazı evrak hazırlamış idim. Öğle zamanına doğru sefarete fevkalade hiçbir şey görülmeksizin her zamanki gibi lokantada sabah taamı etmek için çıkmış idim. Saat birden biraz sonra avdetle [dönüş] sefirin hizmetkarı Jak Prüller'in sefarethanenin kapısı önünde kapıcıya şiddetle söyler iken görmekle müteaccib [şaşıp kalmak] oldum. Kendilerine yaklaştım ve o vakit sefirin henüz kalkmadığını ve kapısına vurup şamata edildiği halde içeriden cevap alınmadığını öğrendim. Süratle birinci kata çıktım. Orada sefirin hususi dairelerinin tekmil [bütün] kapıları dâhilden kapalı olduğunu haber aldım. Alelacele celb [getirtmek] olunan bir çilingir anahtarı arkadan kilidin içinde bulunan bigâne odasının kapısını açtı. Tahta kepenkler derhal açıldı ve mösyö Peter, hizmetkârlar, Jak Prüller, Andrea Stipek ve ben cümlemiz odayı hali ve yatağını bozulmamış buldum ve hayret ettim. En evvel Jak Prüller, dairelerin içeri tarafları karanlık olduğunu anladığında bir mum ile aramakta iken bir koltuk sandalyesine oturmuş, vücudu sandalyenin sağ koluna meyletmiş, ayakları bir küçük sandalye üzerine ve gecelik hırkasıyla örtülü olduğu halde sefiri gördüm. Ağzında bir lastik boru olup öbür ucu başının üzerindeki gaz memesine geçirilmişti. Ziyade gaz kokusu his olunuyordu. İştîâl [tutuşma] korkusundan mum söndürüldü. Mösyö Peter ve Andrea Stipek marifetiyle sefir yatağına naklolundu. Henüz nefes alıyordu. Civarda bulunan tabip Doktor Pollak, kavaid-i fenniye tatbiken tahliye-i ibtidar etti ve bide sefarethane tabibi Doktor Broyning ile muallim Drasche (Draşe) ve Nathnagel tarafından mumailiyheye muavenet [yardım] olundu. Doktor Nathnagel yalnız konsültasyon için geldi. Tabibler hava gazı teneffüsü ile boğulma olduğunu müşahede ettiler. Sefir tekrar aklını başına toplayamaksızın kânun-u sâni'nin on sekizine kadar daha berhayat olup yevm-i mezkûrda sabahleyin saat biri on dakika geçerek irtihâl [ölmek] etti.

Viyana, 11 Şubat 1891²⁰⁵”

Sultan II. Abdülhamid, Sadullah Paşa'nın ölümünün intihar değil cinayet olduğunu düşündüğünden dolayı bir tahkikat başlatılması emrini verdi. Bu nedenle görevlendirilen tahkikat heyetinde İstanbul polis umumi müfettişi Selestun Bonen, Dâhiliye Nezareti Kalemi

²⁰⁵ BOA Yıldız Esas Evrakı. [Y. EE..] 45/25 H. 27.01.1293.

Müdürü Sadık Efendi, Zaptiyede memur olan Bertome bulunmaktaydı. Fransa ise Paris Polis Müfettişi Henri Beki ve yine Polis memuru Alber İskuru da bu olayın araştırılmasına görevli olarak atanmıştır. Heyet Raporunda yukarıda da belirtilmiş olan Bonen, Sadık, Bertome, H. Beki, A. İskuru isimli kişilerin de imzaları bulunmaktadır.²⁰⁶ Ve aşağıda bu kişilerin hazırlamış ve imzalamış oldukları tahkikat raporunun tercümesi yer almaktadır:

“Sadullah Paşa'nın vefat eylediği mahalleri ziyade dikkatle muayene ettikten sonra ve bi'l-cümle şahidlerin isticvab [sorgu] ve muvacehesi [yüzleştirme] ile gerek münferiden [yalnız] ve gerek müctemi'en [toplucu] icra kılınan tahkikat-ı amik [derin araştırma] üzerine namusu ve vicdanlarına müracaatla beyan ederler ki: Viyana'da saltanat-ı seniyye sefir-i kebiri Sadullah Paşa hâl- i mesti husüle getirmiş olan bir miktar maden kömürü gazi teneffüs ederek bi'l-ihiyar eyyam-ı hayatına [hayat günleri] hâtime [son] vermiştir; bu vefat ancak intihara veya intihara kaskine atfolunabilir. Sâdullah Paşa'ya üzerinde cebir icra olunduğu hakkında her bir fikir ve her bir kask-ı cinayetskârâne şüphesi hakikate mugayir-i ad [şanına aykırı] ile kat'iyen bertaraf olunmak icap eder. Zirdeki [alt] imza sahiplerinin cemiyet-i tibbiyye etibbâsının müşahedatına [gözlem] müstenit [dayanan] bulunan müşahedatının vicdanlarına ilka [bırakmak] ettiği netayic bunlardan ibarettir. Hususât-ı mebsütayişi tasdikan ve bu vak'a-i fecia hakkında hiçbir şüphe kalmamak için zirdeki imza eshab-ı pir-i nazar-ı itibare alınmak üzere işbu lâyihayı imza eylemişlerdir.

Viyana, 12 Şubat, Sene 1891²⁰⁷”

Sadullah Paşa'nın ölüm haberi uluslararası alanda da oldukça yankı uyandırmıştır. Viyana da çıkarılan gazetelerde Sadullah Paşa'nın ölümü farklı şekillerde aktarılmış olsa da vefat şeklinin intihar olduğu konusunda ortak paydada buluşmaktadır. Avusturya'nın en yüksek tiraja sahip gazetelerinden biri olan ve Viyana'da basılan “*Neues Wiener Tagblatt*” adlı gazetede 13 Şubat 1891 tarihinde çıkan haberde, “*Sadullah Paşa'nın İntiharı Üzerine*²⁰⁸” başlığı altında yansıyan bu olay, “*The Daily Telegraph*” adlı gazetede, Padişah aleyhine de oldukça sert eleştirilerle birlikte yer almıştır. Gazetenin bu haberi, 20 Şubat 1891 tarihli nüshasında çıkmış ve ünlü diplomatın yılların getirdiği ağırlık veya fiziksel sakatlıklar ile

²⁰⁶ Uzunçarşılı, İ.H. (1950). *a.g.m.* s. 465.

²⁰⁷ BOA Y. EE.. 45/22. H. 28.01.1293

²⁰⁸ BOA Hariciye Nezareti, Siyasi. [HR. SYS.] 185/53. M. 15.02.1891.

ezilmemiş olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Osmanlı otoriteleri tarafından sistematik bir şekilde taciz edildiği, işkence gördüğü ve buna son vermek için de kendi canına kıydığı yazılmıştır.²⁰⁹ Madrid’de yayınlanan, 20 Şubat 1891 tarihli “*El-Popular*” gazetesinde de yankı bulmuş olan Sadullah Paşa’nın intiharı; “*İntihar Eden Bir Sefir*²¹⁰” başlığı altında gazeteye yansımıştır. “*Figaro*” gazetesi ve “*Novosti*” gazetesinde de yine bu intihar olayı kaleme alınmıştır. Rusya’da, Rusça olarak çıkarılan, “*Saint Petersburg Vedemosti*” isimli gazetede yine bu intihar olayı yankı bulmuştur.

Sadullah Paşa’nın intiharından önce farklı intihar şekilleri planladığı düşünülmektedir. Örneğin; odasının dolabında gizlenmiş bulunan ipten kendini asmayı düşündüğü ve hizmetkârına tabancasını temizleterek kurşun almasından da tabancayı da bir ihtimal olarak ele aldığı görülmektedir.²¹¹ Bu yollardan neden hava gazını seçtiği resmi olarak bilinmemesine rağmen daha acısız veya temiz bir şekilde, gazın onu uyuyarak öleceğini düşünmüş olması muhtemeldir.²¹²

3.3.2.2. Mehmet Ziya (Gökalp)’nın İntiharı

1876 senesinde dünyaya gelen Ziya Gökalp; şair, toplumbilimci, siyasetçi ve yazar gibi pek çok alanda topluma hizmet sağlamış bir isimdir. Ziya Gökalp aynı zamanda “*Türk Milliyetçiliğinin Babası*” olarak da anılmaktadır.

Ziya Gökalp, 18 yaşında yani 1894 senesinde, kafasına sıktığı bir kurşunla intihar etmiştir. Fakat şans eseri kurşun beyin zarı ile kafatası arasına sıkışmış ve onu öldürmemiştir. Bu kurşun Dr. Abdullah Cevdet Bey ve Rus bir operatörün çabalarıyla anestezi olmaksızın yapılmış bir ameliyatla tedavi edilmişse de kurşun çıkarılamamıştır.²¹³ Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet Bey’e ilk olarak “*tabancam bana ihanet etti*” demiş ve ardından bir kâğıt uzatmıştır. Kâğıda yazdığı satırlarda, Sultan Abdülhamid’i öldürmek yolunda ölmek yerine bu şekilde bir ölümü seçtiği için kendi kendine hayıflanıyordu.²¹⁴

²⁰⁹ BOA Hariciye Sefareti, Londra Sefareti. [HR.SFR.3...]. 384/5. M. 21. 02.1891.

²¹⁰ BOA Y.EE.. 45/3. H. 06. 04.1327.

²¹¹ Uzunçarşılı, İ.H. (1950). *a.g.e.* s. 430.

²¹² Uzunçarşılı, İ.H. (1950). *a.g.e.* s. 463-464.

²¹³ Aydoğan, E. (2007). “Ziya Gökalp’in Ölümünün Türk Kamuoyu ve Basındaki Yansımaları”. [Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (2). s.182.

²¹⁴ Coşkun, V. (2019). “İki “Ziya”: “Başı Kurşunsuz Ziya” ve “Başı Kurşunlu Ziya””. *Independent Türkçe*.

Bu intiharın nedeni olarak farklı görüşler mevcuttur. Ziya Gökalp'in babası vefat edince müderris olan amcası Hacı Hasip Bey'in yanında ders almaya başlamıştır. Okumaya oldukça hevesli olan Ziya, İstanbul'da okumak istemişse de ailesi Diyarbakır'da kalması ve evlenmesi için baskı yapmıştır. 1891'de İdadi-i Mülkiye'ye başlayan Ziya, burada felsefe dersleri almaya başlamıştır. Bir taraftan amcasından aldığı din dersleri diğer taraftan felsefe hocası Dr. Yorgi Efendi'den aldığı dersler kafasının karışmasına neden olmuştur. Tüm bunlar üzerine bir de idadının beş seneden yedi seneye uzaması nedeniyle bu okulu bırakmak zorunda kalması onu oldukça etkilemiştir. Kendi beyanıyla intihar nedenini felsefi bir buhrana bağlayan Ziya Gökalp, ekonomik problemler ve daha pek çok sıkıntı altında daha 18 yaşındayken ölmeye karar vermiştir.²¹⁵ Fakat ölmemiş ve hayatında büyük işler başararak adını Türk tarihine yazdırmıştır. Kafasında 30 sene boyunca bir kurşunla yaşamış ve yine o kurşun yüzünden ölmüştür. 15 Ekim 1924 tarihinde, İstanbul'da, 30 sene ertelemeli de olsa intiharı sonuç vermiş ve canını almıştır. Ziya Gökalp, II. Mahmud türbesinde defnedilmiştir.

3.3.2.3. Tefik Nevzat'ın İntiharı

1865 Senesinde İzmir'de İkiçeşmelik civarında doğmuş olan Tefik Nevzat, hayatına, intihar ile son veren Osmanlı aydınlarından biridir. Asıl ismi Mehmet Tefik'tir. Fakat kendisine "*bina ve emsile*" dersleri veren Bıçakçızade Hakkı Efendi'den isteği üzerine Bıçakçızade Hakkı Efendi ona, yazdığı şiirlerde kullanması için "*Nevzat*" mahlasını bulmuştur. Tefik Nevzat aynı zamanda Arapça ve Acemce dersleri de Bıçakçızade'den almıştır. İlerleyen süreçte Uşakizâde Halit Ziya'da bu ekibe katılmıştır.

Tefik Nevzat, yazın hayatının erken dönemlerinde, henüz 18-19 yaşlarında yani 1884 senesinde Envâr-ı Zekâ'ya tercümeler yapmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere Beşir Fuad'da bu mecmuada 1883 senesinde tercümeler yazmış. Ayrıca "*Kalb*" adlı eserini yine bu mecmuada yayımlamıştır. Tefik Nevzat, Halit Ziya ve Bıçakçızade Hakkı, İzmir'in ilk mecmuası olan, "*Nevruz*" mecmuasının ilk sayısını, 13 Mart 1884 tarihinde birlikte çıkarmışlardır. İzmir Tarihçisi olarak nitelendirilen Ziya Somar'ın, bu mecmua üzerine görüşlerine göre: "*Üç Türk gencinin, basit ve ufak birkaç sahife halinde ortaya attıkları bu risale, vücudunun cılız, çelimsiz kalıbı içinde ilk baş veren bir ihtiyacın tereddüt ve korkudan*

²¹⁵ Çalen, M.K. (K15/2016). "Yeni Hayat'tan "Millî Hayat"a, İntihardan Terkiibe Ziya Gökalp". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2 (16). s.232.

*silkinışı idi*²¹⁶". Ayrıca, 13 Kasım 1886'da yayım hayatına başlayan, "Hizmet" isimli gayri resmî yani özel teşebbüsle basılan gazeteyi de çıkaran kişiler yine Halit Ziya ve Tefvik Nevzat'tır. Bu gazetede, Beşir Fuad'ın intiharı hakkında, "Teessür-ü Azim [Büyük Üzüntü]" başlığı altında, Beşir Fuad gibi bir zatın kaybı hakkında ne derece üzgün olunduğuna dair bir yazı kaleme alınmıştır:

*"Erbab-ı kalemimizin en müsteidlerinden [üstad] Beşir Fuad Bey'in geçen pazar günü akşamı Dersaadet'teki hanesinde intihar eylediği, bu nüshamızın derdest-i tab' bulunduğu bir zamanda aldığımız Dersaadet gazetelerinden bir teessür-ü azim ile okunmuştur. Mumaileyh henüz otuz iki yaşında ve Fransız, Alman ve İngiliz lisanlarına aşina ve pek müsteid bir Osmanlı muharriri idi. Matbuatımız âleminde terk eylediği asar-ı derece-i kemal ve iktidarının şahid-i adli olmasıyla intiharından dolayı müteessir olmayacak bir sahib-i kalem tasavvur olunamaz. Esbab-ı intiharı, bazı huzzak-ı etibbanın [ehil doktorların], validesine âriz [bulaşmak] olmuş bulunan cinnetin kendisine de tevârüs [miras kalma] edeceği hakkındaki rivayetleri üzerine me'yûs [ümitsiz] kalmasından ibaret imiş. Hemân cenabı hak mumaileyhi mahzar-ı afv ve mağfiret [bağışlama] buyursun. Âmin*²¹⁷".

Hizmet gazetesinin çıkarılmaya başlandığı dönemde Tefvik Nevzat aynı zamanda Rûsumat kalemindeki kâtiplik görevini de icra etmeye devam etmektedir. Ayrıca bunun üzerine bir de Avukatlık sınavlarına hazırlandığından dolayı Rûsumat kalemindeki işinden ayrılmıştır. Bu arada Avukatlık sınavını da kazanan Tefvik Nevzat döneminin başarılı ve tanınmış Avukatlarından biri olmuştur.²¹⁸

Tefvik Nevzat, Halit Ziya'nın İstanbul'a yerleşmesi üzerine, Aydın'da Maarif Müdürü olarak görev yapan ve aynı zamanda öğretmenlerin eğitilmesi amacıyla "Mecelle-i Muallimin" isimli bir dergi çıkaran Emrullah Efendi ile samimiyet kurmuştur. Bu samimiyet Tefvik Nevzat'ın, Emrullah Efendi ile Paris'e kaçmasına ve yedi sene boyunca Osmanlı topraklarına tekrar dönememesine neden olmuştur. Tefvik Nevzat ve Emrullah Efendi birlikte Cenova'da Hizmet Gazetesi'ni taş baskı ile haftada bir basmaya devam etmişlerdir. Bu süreçte Tefvik

²¹⁶ Somar, Z. (1943). Bir Adamın ve Bir Şehrin Tarihi, Tefvik Nevzat, İzmir'in İlk Fikir ve Hürriyet Kurbanı.; Akt.: Arıkan, Z. (1993). "Bir "İzmir Tarihçisi": Ziya Somar". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1 (3). s. 246.

²¹⁷ *Hizmet*, 9 Şubat 1887, Nu: 26. s.1.

²¹⁸ İnan, R. (2016-Sonbahar). "Tefvik Nevzat ve Ölümü Üzerine Bir Okuma" *International Journal of Language Academy*. 4 (1). s. 137-138.

Nevzat Avrupa'daki Jön Türkler ile tanışmıştır. Fikirleri ve yazıları da bu doğrultuda şekillenmiştir. Özgürlükle ilgili ve iktidar idaresi üzerine eleştiriler yazmaya başlamıştır.

İsviçre'de kaldığı sürede vasiyetini kaleme almış olan Tevfik Nevzat, bu vasiyette, pek çok insana iyilik etmiş olduğundan ve buna rağmen hiç kimseden vefa görmediğinden, yalnızca kardeşi Refik'ten umudu olduğundan bahsetmiştir. Ailesine bakması hususunda yalnızca kardeşine güvenebileceğini belirtmiştir. Ayrıca tanıdığı herkese hakkını helal etmiş ve kendisine kötülük edenleri de affetmiştir. Karısına üç yüz liralık borcu olduğunu da yine bu vasiyetinde dile getirmiştir.²¹⁹

İsviçre'de Hizmet gazetesinin kapatılması üzerine 4 Nisan 1894 tarihinde, devletten af ve pasaport isteyerek İzmir'e dönmek istediklerini beyan etmişlerdir. Bu amaçla Tevfik Nevzat, Sultan Abdülhamid'e ithafen bir şiir kaleme almıştır.²²⁰ Bu çabaları üzerine padişah tarafından affedilen Emrullah Efendi ve Tevfik Nevzat İzmir'e gelmişlerdir. Tevfik Nevzat yine İzmir'de 1896 senesinde Ahenk Gazetesi'ni basmaya başlamıştır. Bu süreçte Bıçakçızade Hakkı Efendi de İzmir Gazetesi'ni çıkarmaktaydı. İzmir Gazetesinde çıkan bir yazıda, Tevfik Nevzat'ın dinsiz olduğu yazılınca Bıçakçızade ve Nevzat arasında bir tartışma ortaya çıkmıştır. Bu olaylardan sonra bir jurnal nedeniyle Tevfik Nevzat ve birkaç kişi 1897 senesinde Bitlis'e sürgün edilmiştir. Bir yıl içinde Fransız hükümetince nişan ve unvan verilmiş ve Osmanlı hükümetince de affedilerek tekrar İzmir'e dönmesine izin verilmiştir. 3 Aralık 1902 tarihinde, Şair Eşref, Tevfik Nevzat ve Hafız İsmail Bey gibi isimler tutuklanmıştır. Bu olay Şair Eşref'in Deccal adlı eserinde şu şekilde aktarılmıştır: *“Evraklarımızı topladılar, bizi de aldılar. Hükümete götürdüler. Gece gündüz devrederken polis beklemek şartı ile on gün İzmir Polis Dairesi'nde ihtilâttan [görüşmek] memnû' [yasak] olarak kaldık²²¹”*. Sonrasında 14 Aralık 1902'de Pandeliyone isimli vapur ile İstanbul'a götürülmüşlerdir. Elde edilen kaynaklarda, tutuklanmalarının asıl nedeni, kendini kurtarmak isteyen Eskişehirli Takiyüddin isimindeki bir şahsın verdiği ifadede, zaten devlet tarafından

²¹⁹ Somar, Z. (1943). *a.g.e.* s. 30.

²²⁰ Şiirin ilk mısraları şu şekildedir: *“Emrullah'ı şu pür günahı /Affeyle cihanların penahı”*. Bkz.: Altın, H. (2010). “II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırlarından Emrullah Efendi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimize Katkıları”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (15). s. 152.

²²¹ Şair Eşref. (1320/ 1904). *Deccal*. Mısır. s.4.

gözlünen ve şüphe ile yaklaşılan Tefvik Nevzat ve diğerk kişilerin isimlerini vererek kendini kurtarmaya çalışması idi.²²²

Üç sene boyunca, İstanbul’da kalebentlik cezasına çarptırılan Tefvik Nevzat tutukluluğu süresinde Adana’ya nakledilmiştir. Burada kalebentlik dışında kürek cezasına da çarptırılmıştır. Tefvik Nevzat, Adana’daki Piyaz Kalesi’nde, 17 Mayıs 1905 tarihinde hükümet beyanına göre kendisini kuyuya atarak vefat etmiştir.²²³ Ölümü ailesi ve yakın çevresi tarafından şüpheyle karşılanmıştır. Bir kısım aydın, bu ölümün siyasi bir cinayet olduğu ve intihar süsü verildiğine inanmıştır.²²⁴ Arşivlerden elde edilen belgede ölümü; “*Fi 9 Temmuz 1321 mezkûr istid’ânâme [dilekçe] Adana Hastanesi’nde müntehiren [intihar yoluyla] vefat eden Tefvik Nevzat Bey, İzmir’de mukîm, okuyup yazmaya aşına olan, zevcesiyle büyük kerimesi tarafından saiken [sebe]p] meyusiyetle tertib edildiği...²²⁵*” şeklinde kayda geçmiştir. Yani Tefvik Nevzat’ın ölümünün İntihar şeklinde ve umutsuzluk nedeniyle gerçekleştirildiği yazılmıştır.

Tefvik Nevzat’ın mezarı Adana’da kalmış ve bir süre bulunamamıştır. Hakkı Mahmut Soykal onun yazısız mezarını bulmuştur. 5 Nisan tarihinde kemikleri taşınmıştır. Bu nedenle bir de tören yapılmıştır.²²⁶

3.3.2.4.Yusuf İzzettin Efendi’nin İntiharı

Şehzade Yusuf İzzettin, 11 Ekim 1857 tarihinde Abdülaziz’in ilk eşi Dürrinev hatundan dünyaya gelmiştir. Babası Abdülaziz o dönemde henüz şehzade olduğu ve şehzadelerin çocuk yapması yasaklandığı için Şehzade Yusuf İzzettin’in doğumu gizlenmiştir. Sultan Abdülaziz tahta çıktıktan sonra şehzadenin varlığı halka duyurulmuştur. Henüz altı yaşında iken babası tarafından kara kuvvetleri komutanlığına eğitim alması için

²²² İnan, R. (2016-Sonbahar). *a.g.m.* s.139. Karşılaştırınız [Karş.]: Yücebaş, H. (1984). *Şair Eşref Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları*. İstanbul: Dilek Yayınevi. s.7.

²²³ Akın, N.Ö. (2013/Ocak-Haziran). “Halid Ziya Uşaklıgil’in Anılarının Güncel Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (9). s. 212. Karş.: İnan, R. (2016-Sonbahar). *a.g.m.* s.140.

²²⁴ Halit Ziya, ölümü yakıştıramadığı arkadaşı Tefvik Nevzat’ın, kuyuya isteyerek atladığına inanmamıştır. Bezmi Nusret Kaygusuz ise Yıldız Sarayı’ndan Vali Kürt Bahri Paşa’ya ulaşan emirle oda kapısına asıldığı ve buna intihar süsü vermek için kuyuya atıldığını iddia etmiştir. Bkz.: Kabacalı, A. (1993). *Türkiye’de Siyasal Cinayetler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. s.65.

²²⁵ BOA Yıldız, Kamil Paşa Evrakı [Y..EE..KP..]. 25/2453. H. 23.05.1323.

²²⁶ Şahin, İ. (2/1999). “Tefvik Nevzat’ın Hayatı”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. s.118.

yollanmıştır. Sultan Abdülaziz tarafından oldukça göz önünde tutulan Şehzade Yusuf İzzettin Efendi'nin, Harbiye'deki rütbeleri yükseliyordu. Ayrıca saray toplantılarına da katılıyor, açılışlara ve törenlere gidiyordu. Sultan Abdülaziz'in Yusuf İzzettin'i veliyaht olarak seçtiği, İtalya'dan Kral Vittorio Emanuele'in Şehzade Murad için yolladığı nişanı dahi Yusuf İzzettin'e verilmiştir. Pek çok kişi tarafından olumsuz yönde eleştiri alan Yusuf İzzettin, kibirli, soluk, sersem, miyop vs. pek çok yakıştırmaya maruz kalmıştır. Yusuf İzzettin ölümüyle ilgili görüşlerde olduğu kadar karakteri hakkındaki görüşlerde de oldukça farklılıklar gözlemlenmektedir. Kimine karşı fazlasıyla kibirli kimine göre oldukça asil görülmektedir. Örneğin, Halit Ziya onun; her zerresinin kibir, gurur ve azametle dolu olduğundan, kesik, titiz, huysuz ve tutuk konuştuğundan bahsetmiştir.²²⁷

Babasının tahttan indirilmesinden sonra pek çok maddi sıkıntılar yaşamıştır. Ülke genelinde baş gösteren ekonomik sorunlar onu da etkilemiştir. Fakat Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilip de yerine Sultan Mehmet Reşat'ın geçmesiyle veliyaht ilan edilmiştir. Bu süreçte Şehzade Vahdettin ile arasında çekememezlik olduğu bilinmektedir. Şehzade Vahdettin'in, Yusuf İzzettin Efendi'nin veliyahtlığı hak etmediğini düşündüğü tahmin edilmekteydi. Bunun nedeni Yusuf İzzettin Efendi'nin babası Sultan Abdülaziz'in şehzadeliği döneminde dünyaya gelmesi ve veliyahtlığın yaşa göre verilmesi olabilir. Veliyahtlık konusundaki sıkıntılar Yusuf İzzettin'in vefatından sonra da uzun bir süre devam ettiği için veliyaht atanması uzun sürmüştür.²²⁸

Yusuf İzzettin faal bir şekilde yurt içi ve yurt dışında pek çok davete ve faaliyete katılmıştır. Devletlerarası iletişimlerde oldukça etkin bir isim haline gelmiştir. Fakat veliyaht ilan edildikten sonra, elde edilen kaynaklara göre, etrafına ittihatçıların yerleştirdiği kişilerin bakışı ile psikolojik problemler yaşamaya başlamıştır. Önce kendinde kalp hastalığı olduğundan şüphe etmiş böyle bir hastalığı olmadığı doktorlar tarafından beyan edilince ve kendisi de zar zor ikna edildikten sonra, bu defa da gırtlak kanseri olduğundan şüphelenmeye başlamıştır. Çevresindeki doktorların ve diğer insanların çabalarına rağmen gırtlak kanseri olmadığını kabul etmeyince, İsviçre'ye gönderilmesine karar verilmiştir. Yusuf İzzettin, 9

²²⁷ Akyıldız, A. (2013). "Yusuf İzzettin Efendi". *D.İ.A. C. 44. s.13-16.*

²²⁸ Akt.: Baykal, İ. "Son Osmanlı Veliyahtı ve Halifesi Abdülmecid'in Sarayında Neler Gördüm?". s.2388. [Son Osmanlı veliyahtı ve halifesi Abdülmecid'in sarayında neler gördüm? \(marmara.edu.tr\)](http://marmara.edu.tr) (03.05.2021 18:16) Ayrıca Bkz.: Örik, N.S. "Bir Çehreden Birkaç Çizgi, Son Osmanlı Padişahı Hakkında Bâzı Görüşler ve Tahliller". s.709. [001584138010.pdf \(marmara.edu.tr\)](http://marmara.edu.tr) (04.05.2021 12:28).

Ağustos 1912'de Viyana'ya ulaşmış ve burada İmparator Franz Joseph'in doktoru Hermann Schlesinger tarafından muayene edilmiştir. Schlesinger, Yusuf İzzettin Efendi'ye sinir hastalığı teşhisi koymuş ve bir süre boyunca tedaviye almıştır. Veliahdın durumunun iyiye gittiği fakat bir süre daha depresif olabileceğini beyan edince, Yusuf İzzettin ve beraberindeki heyet bir ay içinde İstanbul'a dönmüştür. 1914 senesinde hastalığının şiddetlenmesi üzerine tekrar Avrupa'ya gitmesi kararı verilmiştir. Bu dönemde veliahtlıktan düşürülmekten korkmuşsa da Padişah böyle bir düşüncesi olmadığına ikna etmiştir. Fakat I. Dünya Savaşı patlak verince Avrupa'ya düzenlenmesi planlanan gezi ertelenmek zorunda kalınmıştır. 2 Şubat 1916 tarihinde çıkacağı Avrupa seyahati için 1 Şubat'ta, Aksaray Pertevniyal Valide Sultan Camii'nde namazını kılmış yakınlarının mezarlarını ziyaret etmiştir. Fakat bu sefer Avrupa'ya gitmek konusunda pek hevesli olmayarak Zincirlikuyu'daki villasına dönmüştür. İddialardan birine göre, o gece ustura ile bileğindeki damarları kesmiş ve doktorların tüm çabalarına rağmen kan kaybından, henüz 58 yaşında vefat etmiştir. Bu intihar meselesini, daha önceden veliahdın yanında keskin bir ustura görüp de aldığı için tahmin etmiş olan, Yusuf İzzettin'in teşrifatçısı Osman Bey görevinden istifa etmiştir.²²⁹

Bir diğer iddiaya göre ise Yusuf İzzettin Efendi, babası Sultan Abdülaziz gibi öldürülmüştür. Bu iki görüş arasında henüz kanıtlanmış bir gerçek bulunmamaktadır. Bu iddiayı savunanlara göre, İttihatçılar tarafından bu ölüm düzenlenmiş ve intihar süsü verilmiştir. Bu iddiaların temelinde yatan nedenin, Yusuf İzzettin Efendi'nin İttihatçılarla olan ilişkisinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Örneğin, Yusuf İzzettin'in Tıbbiye'den arkadaşı olan ve ittihatçı kimliği ile tanınan Dr. Bahaeddin Şakir'in, Yusuf İzzettin'in şahsi doktoru olması, bu ihtimallerden biridir. Bu kişinin, Yusuf İzzettin ile İttihat ve Terakki Cemiyeti arasında iletişimi sağladığı ve tahtın gelecekteki varisi gözüyle bakılması nedeniyle meşrutiyet ve anayasayla ilgili birtakım isteklerini ona yaptırmaya çalışmaları da bu düşüncenin nedenlerinden biridir. Nitekim Dr. Bahaeddin Şakir Teşkilat-ı Mahsusa işleri nedeni ile Erzurum'da iken Yusuf İzzettin Efendi'nin intihar etmiş olması da oldukça dikkate şayandır. Ayrıca bu kişinin Mehmet Reşad ile de iletişimi olduğu bilinmektedir.²³⁰

²²⁹ Türkgeldi, A.F. (1949). Görüp İşittiklerim. Ankara: TTK Basımevi. s.133.

²³⁰ Uca, A. (2013). "II. Abdülhamit Döneminde Dr. Bahaeddin Şakir'in Osmanlı Veliahtları ile İlişkileri". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (24). s.101.

Tüm bu iddialar karşısında bu ölümün incelenmesi için bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonun yaptığı incelemeler neticesinde ölüm nedeninin intihar olduğuna karar verilmiştir.²³¹ Ölüm raporu aşağıdaki şekilde kaydedilmiştir:

“Veliahd-ı Saltanat-ı Seniyye Yusuf İzzettin Efendi Hazretleri, bu sabah Zincirlikuyu'daki köşkünün harem dairesinde, sol kolundan enva-ı mirfakını [dirseğini] intihar fikriyle kendileri cerh etmiş ve mezkûr kolun dem-i sairlerini kat' etmelerinden dolayı husule gelen Yusuf İzzettin'in vefat etmiş oldukları ve mufassal raporu derdest-i tanzim buyrulduğunu mübeyyen [açıklanan] işbu rapor takdim²³²”

Yusuf İzzettin Efendi'nin intiharı üzerine, Fransızca olarak basılan “*Hilal*” gazetesinde, birinci sayfada çıkan haberde “*La Mort de S.A.I. le Prince-heritier Youssouf Izzeddine Effendi [Veliahd Prens Yusuf İzzettin Efendi'nin Ölümü]*²³³” başlığı altında, tahtın varisi olabilecek kudretteki Yusuf İzzettin Efendi'nin uzun bir rahatsızlık süreci ardından önceki sabah yedi buçukta, Zincirlikuyu'daki köşkünün hareminin yatak odasında, sol kolunun damarlarını keserek intihar ettiği ve bu ölümün Osmanlı Sultanını ve İmparatorluk hükümetini derinden etkilediği yazılmıştır. Ayrıca Doktor raporu da verilmiş ve Yusuf İzzettin Efendi'nin sol kolunun dirseğindeki büyük damarların kesilmesi nedeniyle gerçekleşen aşırı kanamadan dolayı öldüğü de not düşülmüştür.

İngiliz istihbarat raporunda kayda geçtiğine göre; “*Reiterate Suggestions Yosof was Murdered*” başlığı altında Yusuf İzzettin Efendi'nin intihar etmediği suikasta uğradığı yazılmaktadır. Yusuf İzzeddin Efendi'nin bu suikastı öngördüğünü yakın arkadaşlarından Emile Galli beyan etmiştir. Ayrıca bu nedenle ölümünden sonra açılacak, kendi özel mührünü taşıyan bir zarfı ardında bıraktığı ve suikastı gerçekleştiren kişinin Enver Paşa olduğu iddiaları da yine bu kişi tarafından ortaya atılmıştır.²³⁴

Yusuf İzzettin Efendi'nin ölümünün ardından ortaya çıkan, intihar mektubu olarak nitelendirilebilecek mektubunda ekonomik sıkıntı yaşadığını ve çektiği acılara daha fazla

²³¹ Kırpık, C. (2010/Nisan). “Hanedan-ı Saltanat Nizamnamesi ve Uygulanması”. *Bellekten*, LXXIV (269). s.220.

²³² BOA İ.DUİT. 188/23. H.26.04.1334.

²³³ *Hilal*, 02 Şubat 1916. Nu: 243. s.1.

²³⁴ Bkz.: Ekrem Buğra Ekinci - İntihar Mı? Cinâyet Mi? - Şehzâde Yusuf İzzeddin Efendi'nin Hazin Ölümü (ekrembugraekinci.com) (04.05.2021 18: 45)

dayanmadığını yazmıştır. Yusuf İzzettin Efendi'nin naaşı II. Mahmud türbesine defnedilmiştir.

3.3.2.5. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Savaşların Etkisi Altında Gerçekleşen İntiharlar

Dünya'da büyük yankılar uyandıran ve günümüzde I. Dünya Savaşı olarak anılan büyük savaşta pek çok ülke büyük kayıplar vermiştir. Osmanlı Devleti de bu ülkelerden biridir. Yukarıda bahsi geçen Osmanlı Devleti'nde oldukça etkin isimler olan Beşir Fuad, Sadullah Paşa, Tevfik Nevzat ve Yusuf İzzettin Efendi'nin intiharları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu isimler kadar kamuoyunda geniş yankılar oluşturmaya da Osmanlı toplumunda gerçekleşen pek çok intihar vakası yer almaktadır. Bunların bir kısmı aşağıda yer almaktadır:

I. Dünya Savaşı sırasında Irak ve Havalisinin Genel Komutanı görevine atanan *Süleyman Askerî Bey*'dir. Aynı zamanda Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı olan, Süleyman Askerî Bey, Irak cephesinde, İngilizlere karşı mücadele veren birliklerin başındaki kişidir. 20 Ocak 1915 tarihinde yine İngilizlerle mücadele ederken Birinci Rota Muharebesi'nde askerlerin geri çekilmesini önlemeye çalışırken iki bacağından da vurulmuştur. Arap aşiretlerinin desteğini alarak İngilizleri yenebileceğini düşünen Süleyman Askerî Bey'in tüm çabalarına rağmen Arap aşiretlerini parayla satın alan İngiliz ordusuna karşı, Şuaybe Muharebesi'nde, 14 Nisan 1915'te yenilgiye uğramış ve bunu kaldıramayarak kendi tabancasıyla intihar etmiştir.²³⁵

Çerkez kökenli olan ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından biri olan *Dr. Mehmet Reşid Bey (Şahingiray)*, günümüzde hala çeşitli tartışmalara neden olan Ermeni tehciri sırasında Diyarbakır valisiydi. I. Dünya Savaşı sırasında pek çok cephede birden mücadele etmek zorunda olan Osmanlı Devleti'nin kendi toplumunun önemli bir kısmını oluşturan Ermeni halkının, Hınçak ve Taşnak cemiyetlerinin ve Rusların etkisiyle taraf değiştirmesi karşısında, Osmanlı Hükümeti hem Ermeni halkını güvenli bölgelere taşımak hem de taraf değiştirmelerini önlemek için 27 Mayıs 1915'te Tehcir Kanunu'nu çıkarmıştır.

²³⁵ Balcıoğlu, M. (2001). "Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı Süleyman Askerî Hakkında: Bir Fedainin Biyografisi". (6) (Pdf) [Teşkilat-I Mahsusanın İlk Başkanı Süleyman Askerî Hakkında: Bir Fedainin Biyografisi | Mustafa Balcıoğlu - Academia.Edu](#). (04.05.2021 21:11). Karş.: Yüksel, Ç. (2018). "Teşkilat-I Mahsusa ve Çete Savaşı". *Ulakbilge Dergisi*, 6 (31). s.1744.

Bu kanun metni Takvim-i Vekayi'de yayınlamıştır. Bu süreç içinde hem göç etmek istemeyenlerin mukavemeti karşısında çıkan çatışmalarda ölenler ve tehcir sırasında kimi görevlilerin ihmallerinden kaynaklanan ölümler gerçekleşmiştir. Bu ihmaller nedeniyle gerçekleşen ölümlere neden olan görevliler yakalanarak Divan-ı Harpte yargılanmışlardır.²³⁶ Bu yargılananlardan biri de Dr. Mehmet Reşid Bey'dir. Mondros Mütarekesi sırasında tekrar gündem olan bu tehcir sırasında Ermeni halkının ölümüne sebep olmasından dolayı Bekirağa Bölüğü'ne hapsedilmiş ve idama mahkûm edilmiştir. Bir süre sonra buradan kaçmış ve 6 Şubat 1919 tarihinde yakalanacağını anladığı sırada tabancasıyla kafasına sıkarak intihar etmiş ve ölmüştür.²³⁷ Ayrıca Mehmet Reşid Bey'in tutuklattığı, Ermeni ihtilali reislerinden olduğu düşünülen Psikopos Mıgırdiç Çalgadyan, gözaltında iken üzerine gaz yağı dökerek kendini öldürmeye çalıştıysa da ateş söndürülmüştür fakat aldığı yaralardan dolayı öldüğü beyan edilmiştir. Bununla birlikte bu ölümün intihar değil de gördüğü işkencenin üstünün örtülmesi için yakıldığı ve intihar süsü verildiği şeklinde de bir iddia mevcuttur.²³⁸

Burdurlu Ömer Lütfi Efendi, 1873 senesinde dünyaya gelmiştir. Babası Burdur'da müderrislik yapmış olan Hasan Tahsin Efendi'dir. 1908 senesinde Burdur Livası mebusu seçilmiş ve 1912 senesine kadar mebusluk yapmıştır. Daha sonra Safranbolu kadılığı da yalan Ömer Lütfi Efendi saraya yakınlığı bilinen bir şahıstı. Bu bağlılık nedeniyle Kuvâ-yı Milliye aleyhine bazı fetva ve beyannameler yayınlamıştır. Bu nedenle Kuvâ-yı Milliye'nin hedefi olmuş ve 1 Mart 1920 Safranbolu baskını sırasında kaçarak İstanbul'a gitmek zorunda kalmıştır. Burada Medresetü'l- Kudat müdürü olan Ömer Lütfi Efendi, nedeni bilinmemekle birlikte 1923 senesinin 5 Ocak günü, Büyükdere'deki evinde, yatak odasında asılı olan bir çiviye çamaşır ipini geçirmiş ipi ise boynuna dolayarak intihar etmiştir. İleri Gazetesi'nin 6 Ocak 1923 tarihinde yayınladığı habere göre; Ömer Lütfi Efendi'nin saray yani saltanat taraftarı olduğunu bilen kişiler tarafından düşmanlık beslendiğinin alenen gösterilmesinden duyduğu rahatsızlıkla içine kapanmıştır. Ailesinin evde bulunmadığı cumartesi günü saat altı

²³⁶ Bilgi, N. (1999). *Ermeni Tehciri ve Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Beyin Yargılanması*. Ankara: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Serisi: 16. s.32,42,43.

²³⁷ Bilgi, N. (Nisan/1992). "Dr. Mehmed Reşid Bey'in Taşkışla Hatıraları Hakkında". *Tarih ve Toplum Dergisi*, 17 (100). s.244.

²³⁸ Bkz.: Kurt, H. (Nisan/2019). "Dr. Reşid Bey'in Diyarbakir Vilayetinde Ermeni Tehcirindeki Rolü". *Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (7). s.101.

sularında önce ailesine hitaben bir mektup yazarak hem vasiyet hem de intihar notu bırakmıştır.²³⁹

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde oldukça artan intihar vakaları nedeniyle bu konuda çalışma yapan kişi sayısı da artmıştır. Çeşitli gazete ve mecmualarda yapılan yayınlar ile toplum bu konuda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde de intiharlar azaltılmaya çalışılmıştır.

Büyük Mecmua'nın, 13 Mart 1919 tarihinde yayınlanan nüshasında, “*Elim Bir İntihar*” başlığını taşıyan bir makale yayımlanmıştır. Bu makalenin içeriğinde; terhis edilmiş bir yedek subayın sefalet içinde intihar ettiği yazmaktadır. Bu intihardan yola çıkarak savaştan çıkıp gelen gençlerin istihdam edilmesi gerektiği de belirtilmiştir.²⁴⁰

Şehremaneti Mecmuası'nın Ağustos 1927'de çıkardığı nüshasında, “*İhsâî Kısım*” bölümünde, “*İntiharlar Hakkında*” başlığı altında intiharla ilgili istatistiki bilgiler verilmektedir. Bu makalede intihar; “*İctimai marazların en feci ve bi'amani olan kendini öldürmek hastalığı*” olarak nitelendirilmiştir. Burada elde edilen verilerin kaynağı olan “*Emanet-i Sihhiye müdüriyetinin tanzim ettiği Vefeyât Cetvelinin bir sütununu işgal eden intihar vukuatında*” yalnız hasta ve ölmüş olan kişilerin kaydı tutulmaktadır. Bu nedenle verilen bilgiler tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. 1341(1925) senesi intihar vukuatını gösterir cetvelde 33 ölen kişi, 14 de hasta kişi vardır. 1926 senesinde ise 31 ölen, 14 de hasta kişi vardır. Bu makalede verilen istatistiki bilgilere göre; 1341 senesinde kayda geçen 39 intihar vakasından 8'i hasta halinden kurtularak %20,5 oranında bir iyileşme görülmüş; kalan %79,5 ise ölmüştür. 1926 senesinde ise %30 kurtulmuş, %70 ölmüştür.²⁴¹

Milli Mecmua'da, 1 Mart 1927'de çıkan, “*İntiharlar ve Sebepleri*” başlıklı yazıda ilk olarak Feyz-i Ati Lisesi öğrencilerinden Belma Hanım'ın intiharından bahsedilmiştir. Belma bir tabancayı ağzına dayayıp sıkarak intihar etmiştir. Bu yazıda, son zamanlarda intiharların arttığına dair bir ifade yer almaktadır. Bu yazının müellifi olan Mehmed Mesih Bey, bu

²³⁹ Özata, M. (2014). Osmanlı Meclisi 1908 Burdur Mebusu Ömer Lütfi Efendinin Safranbolu'da İken Kuvayi Milliye Aleyhine Faaliyeti ve İntihar Etmesi. Bkz.: [Burdur Tarihi---Prof.Dr. Metin Özata: Osmanlı Meclisi 1908 Burdur Mebusu Ömer Lütfi Efendinin Safranbolu'da İken Kuvayi Milliye Aleyhine Faaliyeti Ve İntihar Etmesi \(Burdurtarihi.Blogspot.Com\)](#) (06.05.2021 16:58)

²⁴⁰ *Büyük Mecmua*, 13 Mart 1919. Nu: 2. s.3.

²⁴¹ *Şehremaneti Mecmuası*, Ağustos 1927. Nu: 36. s.713-714.

intiharlar hakkındaki şahsi fikrini şu şekilde dile getirmektedir: “Birçok sebepler bu tarzda vakıaları doğuruyor. Fakat her ne olursa olsun intihar, iradesizlikten, ruhun zayıflığından ileri gelmektedir. Daima, ruhen hasta ve zayıf iradeli insanların kendilerini öldürdükleri görülmüştür.” Bu kişilerin eğitim aldıkları yerlerde edebiyat ve felsefe gibi derslerden önce sağlam irade elde edebilecekleri terbiye ve eğitimler verilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Yine bu kişilerin hayat karşısında kuvvet ve kudret kazanmasından, okullarındaki öğretmenlerin sorumlu olduğu, Talim ve Terbiye Heyeti’nin bu konuya daha fazla eğilmesi gerektiği, acilen terbiye sistemlerinin sağlamaştırılması gerektiği konularındaki fikirlerini de gayet açık bir dille beyan etmiştir.²⁴²

Mahfil isimli mecmuada,1926 senesinde, yer verilen makalede ise müellif *Tahirü'l-Mevlevi* çok enteresan bir noktaya parmak basmıştır. Mevlevi, son zamanlarda artan gençlerin, kadın, erkek fark etmeksizin intiharların ilk nedeni olmasa bile önemli bir kısmının roman ve sinemalar olduğunu düşündüğünü beyan etmiştir. Çocuk ve gençlerin roman ve sinemalarda gördükleri pek çok şeyi taklit ettikleri gibi, intiharı da bir kahramanlık gibi görüp taklit etmek istediklerini yazmıştır. Sonrasında intihar eden kişiyi “*memleketin nüfusunu eksilten, milletin adedini azaltan bir vatan hainidir*” sözüyle vatan haini ilan etmiştir. Daha sonra ise kanunda intihar eden kişiyi cezalandıracak bir ceza olmamasından yakınmış ve o kişinin bu dünyadaki adaletten kaçsa bile ahirette gerçekleşeceğine inanılan yargılanmada; “*yakasını adaletten kurtaramayacak, cinayetinin cezası ve buradaki hapsinin bedeli olmak üzere cehenneme gidecektir*” şeklindeki cümlesiyle intihar meselesine karşı dini yaklaşımını da beyan etmiştir. Müellif Hindistan’da intiharların cinayet sayıldığını ve eğer müntehir ölmez de kurtulursa bu şekilde bir ceza verilmesi gerektiğini düşündüğünü beyan etmektedir.²⁴³

Hayat Mecmuası intiharların çoğalmasından dolayı bir değil birçok yazı çıkarmıştır. Bunlardan birisi Necmeddin Sadık’ın yazdığı “*İntiharlar Neden Çoğalıyor?*” başlıklı yazıda, iyi bir aileye mensup genç bir kızın intiharından dolayı duyduğu esefi dile getirmiştir. Bu kızın intiharının sebebi bilinmemekle birlikte yazar genel olarak gösterilen intihar sebeplerini şu şekilde sıralamıştır: “*İntihar edenlerin umumiyetle canlarından usanmalarına sebep*

²⁴² Mehmed Mesih, *Milli Mecmua*, 1 Mart 1927. Nu:81. s. 1301.

²⁴³ *Mahfil*, Ağustos 1341. Cild: 6. Aded: 64. s.59-60.

olarak gösterdikleri şeyler hakikat halde birer vesileden ibarettir. Bazısı aşkın, bazısı sefaletin, yahud ümitsizliğin, kara talihin kurbanıdır. İntihar eden bin kişinin bini de başka başka sebeplerle hayatına hatme çekmektedir.” Bununla birlikte intiharı ruhi veya uzvi şekilde açıklamaya çalışan doktorların yanlış yaptığını, intiharların daha toplumsal bir anlamı olduğunu, bunu anlamının yolunun da bir toplumda artan intihar olaylarını incelemekten geçtiğini belirtmiştir. İntihar olaylarının arttığı dönemler için; “Bu devreler tetkik edildiği zaman mutlaka, o cemiyet içinde büyük siyasi, ictimâî bir buhrana tesadüf edilir” şeklindeki cümlesiyle toplumsal ve siyasi olayların halkı ne şekilde etkilediğine dair fikrini ortaya koymuştur.²⁴⁴

Hayat Mecmuasının 20, 27. ve 29. Sayılarında, Darülfünun hocalarından Max Bonnafus’un yazdığı bir yazı dizisi yayınlanmıştır. “ictimâiyat” bölümünde kaleme alınan intihar hakkındaki bu yazıların 20. Sayıdaki başlığı “İntihar ve Cinnet” şeklinde atılmıştır. Max Bonnafus, 1916 ve 1926 yıllarını kapsayan süreçte gerçekleşen intiharlar hakkında bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma Türkiye’deki ilk bilimsel intihar çalışmasıdır. Sayıları bine ulaşan intihar etmiş kişilerin her birini inceleyerek, intiharın cinnetle hemen hemen hiçbir alakası olmadığını kanıtlamaya çalışmıştır. Bonnafus, cinnet ve intihar arasındaki ilişkinin yeni kurulmadığını XIX. Asırda pek çok bilindik şahsın bu konuda fikirlerini dile getirdiğini beyan etmiştir. Bu kişilerden biri Jean-Étienne Dominique Esquirol’dur. “Müntehirler birer mecnundur” sözüyle de bu fikrini açıkça dile getiren Esquirol’a karşı çıkmıştır.

İstatistiki olarak verdiği bilgilerle fikrini desteklemeye çalışan Bonnafus’un beyanına göre; Avusturya’da 1875 senesine doğru 100 müntehirden 83’ü erkek 17’si kadın; Prusya’da 82’si erkek, 18’i kadın; İtalya’da 80 erkek, 20 kadın; Fransa’da 75 erkek, 25 kadındır. O devirde erkeklerin kadınlardan 4’te 1 oranında fazla intihar ettiği görülmektedir. Bonnafus, Yahudi toplumundaki insanların diğer inançlara mensup insanlardan daha fazla delirdiklerinin, istatistik cetvellerince kanıtlandığından bahisle, Yahudilerdeki cinnet oranlarının Protestan ve Katoliklerden iki hatta üç kat fazla olduğundan da bahsetmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak cinnet ve intihar oranları arasında bir bağlantı olmadığını kanıtlamak için yine istatistiklerden faydalanmıştır: “1850 senesine doğru Avusturya’da Katolikler arasında bir milyonda 80, Protestanlar arasında 51, Yahudiler arasında 21; Prusya’da 160

²⁴⁴ Hayat Mecmuası, 3 Mart 1927. S. 14. s.261.

*Katolik, 50 Protestan, 46 Yahudi; Vürtenburg'da 114 Katolik, 78 Protestan, 66 Yahudi intihar etmiştir*²⁴⁵". Buradan çıkacak sonuç ise Yahudiler daha fazla ruhsal hastalık yaşasa da daha az intihar etmişlerdir. Bu da intihar ve cinnet arasındaki bir bağın olmadığını kanıtlamaktadır.

Yine Hayat mecmuasının 27. Sayısında "*İntihar ve İctimâiyat*" başlıklı yazısında Max Bonnafus, önceki makalesinde intiharın toplumsal bir olgu olduğundan bahsinin psikiyatristler tarafından yanlış anlaşıldığı, o bunu söylerken intiharın psikiyatriyle hiçbir alakası olmadığını söylemek istemediğini fakat daha ziyade toplumsal bir konu olduğunu beyan ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca intiharın irsî bir özelliği olduğu konusundaki iddialara da karşı çıkmıştır. Bu iddialar karşısında; "*Irsen intikal eden katiyen intihara meyil değil, intihara sevk edebilecek bir mizaçtır*" demiştir. Bonnafus, ihtilal şuurunun da intiharların artmasına oldukça etkisi olduğundan bahsetmiştir. Bu sayıda bahsi geçen bir konu da alkolizm ve frenginin intiharla ilişkisidir. Bonnafus, ruhiyatçı ve psikiyatristlerin kendi alanlarıyla alakalı olmayan sahalara girdiklerini ve bu konularda da yanlış yollarda ilerlediklerini beyan etmiştir.²⁴⁶ Genel olarak 29. Sayıda da Max Bonnafus, intiharın ruhiyattan ziyade toplumsal nedenlerden kaynaklandığı fikirlerini beyan etmiştir.

Hayat Mecmuası'nın 24. Sayısından başlayarak 27. Sayısı dâhil olmak üzere arada kalan tüm sayılarda, Fahreddin Kerim'in intihar konusundaki fikirleri, "*İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı*" başlığı altında kaleme alınmıştır. Fahreddin Kerim Bey'in kaleme aldığı bu 4 sayıda genel çerçevede ele alınan konu intihar meselesinin ruhiyatçı bakış açısıyla ele almıştır. Fahreddin Kerim Bey, intiharları üçe ayırmıştır. Birinci grup "*emraz-ı ruhiyye müptelalarında görülenler*"; ikinci grup "*muvazenesiz ismini verdiğimiz psikopat ve asabi adamlarda harici ve dâhili ameller sevkiyle husule gelen intiharlar*"; üçüncü grup "*Pek tabi adamlarda bilhassa bunların siklotimik dediğimiz devri mizaçlı adamlarda ictimai, ahlaki, dini zaruretler dolayısıyla görülen intiharlardır*²⁴⁷". Bu yazının devamında senelere göre kadın ve erkeklerin intiharlarını vermiştir. Örneğin; 1920 senesinde 220 erkek, 113 kadın intihar etmiştir. 1921 senesinde 259 erkek, 140 kadın; 1922'de 288 erkek, 156 kadın; 1923 senesinde 453 erkek, 230 kadın; 1924'te 556 erkek, 255 kadın; 1925 senesinde 694 erkek,

²⁴⁵ *Hayat Mecmuası*. 14 Nisan 1927. S.20. s.386.

²⁴⁶ *Hayat Mecmuası*. 2 Haziran 1927. S.27. s.4-6.

²⁴⁷ *Hayat Mecmuası*. 12 Mayıs 1927. S.24. s.466.

308 kadın intiharı kayda geçmiştir.²⁴⁸ Yazının devamında en çok intiharların gözlemlendiği ruhi hastalıklar verilmiştir. Bunlar: *Malihülyalılar, Alkolikler, tasavvufi hezeyanlılar, psikasatanikler, esas-ı impulsiyonlar, teşevvüş haleti, ihtiyarlık bunaması, erken bunama, felç-i umumi, itisafi hezeyanlar, isteri, toksikomanlar, muvazenesizlerdir*²⁴⁹. Bu yazı dizisinin son kısmında ise birçok ruhiyatçının intihar konusundaki fikirlerinden bahsedilmiştir. Rüya Kılıç, Fahrettin Kerim'in "*Türkiye'de İntiharlar Meselesi*" isimli çalışmasından örnekle, üst üste gelen savaşların, mütarekenin ve Kurtuluş Savaşı'nın etkisi altında halkın intihara olan meylinin arttığından bahsetmiştir. Bu süreçte özellikle Mondros Mütarekesi'nin "*maneviyatı bozan, ruhlara azap veren*²⁵⁰" bir etkisi olduğundan bahsetmiştir. Bu çalışmanın devamı niteliğinde olan bir diğer çalışmasında ise İstanbul'da, Cumhuriyet'in ilanından sonra artışa geçen Kadın intiharlarından bahsetmiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yerleştirilmeye çalışılan "*Yeni Türk Kadını*" imajının bu artışın sorumlusu olabileceği yönünde bir iddiası bulunmaktadır. Kılıç, modernleştirilmeye çalışılan Türk kadınlarının intiharının artışından dolayı aranan çözümün ise geleneksel din ve aile eğitiminde aranmış olmasını "*paradoksal*" bulmuştur.²⁵¹

Yayımlanmış olan bu mecmualarda yer alan bu makaleler, XX. Asrın ilk yarısında uzun süren savaşların da etkisiyle yıpranmış olan Türk toplumunda artan intihar olaylarının azaltılmasına yönelik çalışmalardan oluşmaktadır. Bu arada intihar meselesinin hangi bilim dalının ilgi alanına girdiği konusunda da çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Fakat günümüzde dahi bu sorunun net bir cevabı bulunmamaktadır. Pek çok disiplinin çalışma alanına dahil olan intihar meselesiyle ilgili çalışmalar da gün geçtikçe çoğalmıştır.

3.3.3. Yerel Gazetelerde İntihar Haberleri

Döneminin en önemli isimlerinden Victor Hugo, insanların sefaletinin teşhir edilmesini doğru bulmamaktayken, çağdaşı Beşir Fuad tam tersi bir fikir de yani olan her şeyin açık açık aktarılması gerektiği kanaatindedir. Bu fikirlerden yola çıkarak baktığımızda Hugo'nun intihar haberlerinin verilmesine karşı çıkacağını, Beşir Fuad'ın ise tüm açıklığıyla

²⁴⁸ *Hayat Mecmuası*, 19 Mayıs 1927. S. 25. s.487.

²⁴⁹ *Hayat Mecmuası*, 26 Mayıs 1927. S.26. s.515.

²⁵⁰ Kılıç, R. (Eylül-2013). Erken Cumhuriyet Dönemi İstanbulu'nda İntihar: Toplum-Ferd-Siyaset. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10 (3). s.109.

²⁵¹ Kılıç, R. (Aralık-2013). "Gerçeklik ve Kurgu Olarak Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul'da İntihar". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(4). s. 45.

bu haberlerin yapılması gerektiğini düşüneneğine kanaat getirebiliriz. Bu iki kişinin bu konudaki fikirleri ve ölümleri arasındaki ilişki oldukça ironiktir. Beşir Fuad intihar ettikten sonra gazetelerde intihar haberlerine basın sansürü uygulanmıştır. Hugo zatürreden öldüğünde ise cenazesine iki milyondan fazla kişi katılmıştır. Yani Hugo tersini savunmasına rağmen ölümü gazeteler de dâhil olmak üzere tüm mecralarda yankı uyandırmışken, Beşir Fuad'ın ölüm haberi, artan intihar vakaları nedeniyle sansür uygulanmasına neden olmuştur.²⁵²

Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Türkiye'sine, gelişen alanlardan biri de yerel basındır. Yerel gazetelerde verilen intihar haberlerinden örneklerle İstanbul dışındaki intihar olaylarının gözler önüne serilmesi amaçlanmaktadır. Bu gazeteler sadece bir bölgenin gazetelerinden değil ülkenin dört bir yanından elde edilen yerel gazetelerdir. İntihar konusuyla alakalı gazete haberleri dağınık olarak verilecektir.

Filibe'de çıkarılan "Ahali" gazetesindeki bir haberde Frenk bir gencin annesini öldürmeye çalıştıktan sonra kendisini odasının penceresine asması şu şekilde haber olmuştur: *"(Kohş) isminde bir Frenk, validesini katle tasaddî [girişmek] eder, bundan sonra kendi hayatına da kasteder. Kendisini odasının penceresi kapağına asar. Rüzgâr kapağı külliye açar. Herif bir gömlekçe sokağın üzerinde asılı olduğu halde gelen geçenler her yerini görür. Ahâli polis yukarı çıkıp herifi kurtardıkları musavver mecmualara matbuata sermaye olur"*²⁵³

Diyarbakır'da çıkan "Küçük Mecmua" isimli gazetede, tahminen Ziya Gökalp tarafından ele alınan bir konuda, bir toplumda yalnızca ekonomik refahının artmasının insanları mutlu edip etmeyeceği sorusu ele alınmıştır. Bu soruya cevap olarak ise intihar hakkında yapılan istatistiki çalışmaları göstermiştir: *"Bu istatistikler gösteriyor ki yaşayış seviyesinin yüksek olduğu bazı yerlerde intiharlar da çoktur. Zenginlik, büyük mevkiler, ihtişamlı bir hayatın en yüce mertebeleri intihara mâni olamıyor"*²⁵⁴. Yazının devamında inancın intiharla ters orantılı olduğuna dair bir beyanda bulunan yazar, intihar eden kişilerde refah eksikliği değil inanç eksikliği bulunduğunu beyan eder.

²⁵² Satar, N.A. (2014, Mayıs). Hayal mi Hakikat mi? Beşir Fuad, Halit Ziya ve Ahmet Mithat Eserleri Bağlamında Tanzimat Dönemi Edebiyatında Realizm ve Romantizm Üzerine Tartışmalar. Kayar, N. & Güneş, Ü. (Ed.). Yazılı Bildiri. III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı- IV. Sakarya. s. 49.

²⁵³ *Ahali*, 31 Aralık 1906. S. 54. s.4.

²⁵⁴ *Küçük Mecmua*, 5 Haziran 1922. S.1. s.5.

Amasya’da çıkan “*Amasya*” isimli gazetede, bir intihar vakası olmamasına rağmen, sokakta kafasına silah dayamış bir intihar delisinden bahisle, Yeşilirmak’ta yüzmeye giden insanların da zabıta tarafından engellenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. “*Bilhassa bu sene, kaçınıcı gark vakası kayıt eylediğimiz zabıta memurlarımızdan ırmakta yıkanmayı meneden ve edecek olan bir teşebbüse muttali’ [haberdar] olamadık. Başlıca vazifeleri insanların hayatlarını korumak olan zabıta memurları ne için bu ırmak düşünlerini ölmekten menetmiyorlar?*”²⁵⁵” cümleleriyle müellif, zabıtalara Yeşilirmak’ta yıkanmayı engellemeleri gerektiğini beyan ediyor ki bu niyetle ırmağa giren insanlar boğularak can vermesin.

Konya’da çıkarılan “Konya” isimli gazetede, “İntihar” başlıklı yazıda, Emine isimli bir kadının, kaynanasından gördüğü kötü muamele karşısında kendisini asarak intihar etmesi haberi şu şekilde yer etmiştir: “*Bozkır kazasının Bubalı karyesinden Mümin’in kerimesi Emine’nin onu validesinin izâcâtından [rahatsız etmek] muztar [zorlanmak] kalarak salben intihar eylediği ve evrak-ı tahkikiyesinin cihet-i adliyeye verildiği kaymakamlığından bildirilmiştir.*”²⁵⁶

Ordu’da yayımlanan “*Güzel Ordu*” gazetesinde yer alan, “*intihar*” başlıklı haberde nedeni belirtilmemekle birlikte Atinalı bir adamın Ordu’daki fırınında kendisini hamur beziyle asması haberlere şu şekilde yansımıştır: “*Atina kazasının Mollaveyis karyesinden olup şehrimizde fırıncılık etmekte olan Aruz oğlu Mehmed yatmakta olduğu fırın ardiyesinde kendisini hamur beziyle asmak suretiyle intihar etmiştir*”²⁵⁷.

Çankırı’da çıkarılmakta olan “*Kengiri*” isimli gazetede, “*intihar*” başlığı altında bir intihar bir de intihar teşebbüsü haberi verilmiştir. Gülsüm isminde bir kadının kendini asarak intihar etmesi haberi; “*Şabanözü’nün Çapar karyesinden Abidin oğullarından Ali zevcesi Gülsüm saika-i zaruretle kendisini ipe asmak suretiyle intihar etmiştir*” şeklinde verilmiş ve karakolda tutuklu bulunan bir hırsızın kendine bıçak saplayarak intihara teşebbüsü haberiye şu şekilde verilmiştir: “*Kısm-ı mahsusunda derc ettiğimiz sirkat [hırsızlık] fâillerinden*

²⁵⁵ *Amasya*, 24 Ağustos 1927. S. 272. s.3.

²⁵⁶ *Konya*, 27 Temmuz 1910. Nu: 1978. s.3.

²⁵⁷ *Güzel Ordu*, 19 Eylül 1927. S.10. s.1.

Hidayet nam şahıs karakolda iken kendisini çakı ile karnından cerh etmiş ve bereyi tedavi hastaneye sevk edilmiştir. Yarası tehlikeli değildir²⁵⁸”.

Manisa’da çıkarılmış olan “Yeni Yurd” isimli gazetede “Zabıta Vukuatı” kısmı içinde “Cani Olmak İstemiş” başlığı altında verilen bir habere göre bir genelevde çalışan iki kadın olan Cemile ve Rabia arasında çıkan bir sözlü tartışmadan sonra Rabia’nın odasına giderek bir dezenfektan olan lizol içerek intihara teşebbüs etmiştir. Bunu anlayanlar ise zabıtaya haber vermiş gelen zabıta Rabia’yı hastaneye götürmüşlerdir. Bu haber gazeteye şu şekilde yansımıştır: “Şubat’ın 7-8 gecesi umumhâneci [genelev] Atiye'nin sermayelerinden [genelev kadını] Cemile kadın diğer sermaye Rabia ile umumhâne müşterilerinin birinin Rabia ile temasından muğber olmuş ve aralarında münâzaa'-i lisaniye [ağız dalaşı] vukû'ndan sonra Rabia kadın odasına girerek lizol içmek suretiyle intihara tasaddi ettiği hissedilerek ihbar edilmiş ve zabıtaca hastaneye nakil olunmuştur²⁵⁹”.

Bursa’da çıkarılmış olan “Bursa” isimli gazetede verilen “İntihar” başlıklı yazıda verilen haberde Emir Ali isminde bir şahsın kendi ellerini bağlayarak bir küfe üzerine çıkıp kedisini yine bir iple asmak suretiyle intihar ettiği belirtilmiştir. Bu haber o dönem gazeteye şu şekilde yansımıştır: “Teşrîn-i Evvel'in otuzuncu günü Lefke kasabasının Hacı Hamza Bey Mahallesi ahalisinden, sinni otuza bâliğ Emir Ali nam kimse, ailesini savarak kendisini urgan ile salb ve ellerini dahi bir ip ile yekdiğerine bağlayub, ayağının altına bir küfe koymakla intihar eylediği haber verilmekle der'akab [hemen ardından] doktor gidüb muayene itmiş ve kendi kendisini salb eylediği eldesinden edilen tahkikattan anlaşılması olduğu Ertuğrul muhbirimiz tarafından bildiriliyor²⁶⁰”

İskenderiye’de çıkarılan “Mısır” isimli gazetede ele alınan bir haberin detaylarına göre; İngiltere’de çıkarılan, London Journal isimli gazetenin başyazarı olan tam adıyla, Johann Lochmann Von Gamsenfels, bir kadın ve dört yaşındaki kız çocuğunu öldürmüş ve daha sonra intihar etmiştir. Bu haberin “Mısır” gazetesine yansımaları şu şekilde gerçekleşmiştir: “İngiltere’de kâin “Estern Fort” şehrinde müthiş bir hadise vuku'bulmuştur. Şöyle ki: Londra'da neşr olunan “London Journal” nam gazetenin başmuharriri Mösyö

²⁵⁸ Kengiri, 14 Nisan 1924. S.137. s.2.

²⁵⁹ Yeni Yurd, 13 Şubat 1926. Nu:1. s.2.

²⁶⁰ Bursa, 19 Kasım 1890. S. 2. s.3.

“Gamsenfels” namında bir zât birkaç gün evvel gezmek üzere birlikte getirdiği bir genç kadın ile dört yaşında bir kız çocuğunu telef ettikten sonra intihar eylemiştir. Mumâileyhin işbu hareketi ne sebebe mebnî [dayanan] ihtiyar [seçmek] ettiği henüz anlaşılammıştır²⁶¹”.

Saraybosna’da çıkarılan “Vatan” gazetesinde, “Şettâ [çeşitli]” başlığı altında bir intihar haberi yer almaktadır. Bu habere göre: “Viyana’da gönüllü tahlis kumpanyasının reisi Doktor Baron “Mondi” kendisini öldürmüş ve sebab-i intiharı da aklına hiffet [hafiflik] getirmesinden ileri gelmiş olduğu Viyana’dan yazılıyor²⁶²”.

Ordu’da basılan “Güzel Ordu” gazetesinde “İntihara Teşebbüs” başlıklı haberde Ulubeyli Kazım isminde bir zatın arsenik içerek intihar etmesi ve sonrasında pişman olarak doktora gitmesi konu edilmiştir. Bu haberin aslı şu şekildedir: “Vilâyetimiz Halk Fırkası odacısı Ulubeyli Kazım arsenik yemek suretiyle intihara teşebbüs etmiş ise de sonradan pişman olarak doktora müracaat etmiş ve ölümden kurtarılmıştır²⁶³.”

İskenderiye’de çıkarılan “Mısır” gazetesinde çıkan bir haberde genç bir kızın önce evleneceği adamı sonra da kendisini öldürdüğü görülmektedir. Bu olay gazeteye şu şekilde yansımıştır: “Yunanistan’da bir karyede gayetle hüsna bir kıza iki delikanlı alâka edüb kız bunlardan birini tercih etmekle izdivaçlarına karar verilmiş ise de rakib-i yevm-i izdivaçlarından bir gün evvel güveyi olacak delikanlıyı revolver ile itlaf ederek nâ-bedid olmuş ve kız dahi henüz on altı yaşında olduğu halde bu fâcia üzerine hisseylediği son derece kederin sâikasıyla kendisini kuyuya atarak telef-i nefis etmiş ve izdivaçları yerine ikisinin cenazesi kaldırılarak defnolunmuştur²⁶⁴.” Yine aynı gazetenin 4. Sayfasında bir intihar haberi daha yayımlanmıştır. Bu haber ise şudur: “Şehrimiz Muhafaza Defterhanesi Ketebesinden Rıdvan Efendi Rıdvan namında bir zat evvelki gün Mücrim Bey civarında geçmekte bulunan bir şimendifer katarının önüne yatarak kendisini katara tepelettirib karban-ı müntehirin katarına katılmış gitmiştir. Sebeb-i intiharı şuuruna hâlel gelmesinden imiş²⁶⁵.”

Çankırı’da çıkarılan, daha önce ismi “Kengiri” şeklinde yazılan, “Çankırı” isimli gazetede “İntihar” başlıklı yazıda Ezine isminde bir kadının kendini asmak suretiyle intiharı

²⁶¹ Mısır, 9 Eylül 1889. S.12. s.3-4.

²⁶² Vatan, 31 Ağustos 1894. S.513. s.3.

²⁶³ Güzel Ordu, 22 Ağustos 1927. Nu:6. s.1.

²⁶⁴ Mısır, 22 Ağustos 1889. Nu: 10. s.3.

²⁶⁵ Mısır, 22 Ağustos 1889. Nu: 10. s.4.

verilmiştir: “Şabanözü Nahiyesinin Kösrelik karyesinden Ömer Oğlu Halil zevcesi Ezine salben intihar etmiş ve bereyi tahkikat müdde-i umumi beyin mahaline azîmeti haber alınmıştır²⁶⁶.”

Filibe’de çıkarılan “*Balkan*” isimli gazetenin “*Telgraf Havadisi*” bölümüne yansıyan bir habere göre Yanya Konsolosu intihar etmiştir: “24 Teşrîn-i Evvel, Dersâdet: Yanya'dan bildirildiğine göre ora Rum Konsolosu intihar etmiştir. Tafsilatı[açıklama] mefkuddur [kayıp]²⁶⁷.”

Edirne’de çıkarılan “*Edirne Postası*” gazetesinde, verilen bir intihar teşebbüsü haberi: “İntihar Teşebbüsü – Edirne Mektebi kâtib ve muhasibi Hasan, küçük kızı sınıfta döndüğünde kendini intihar kastıyla nehre atmış derhal yetişilerek kurtarılmıştır²⁶⁸.”

Mısır’da çıkan “*İskenderiye*” isimli gazetede bir intihar istatistiki verilmiştir. Bu yazıda verilen bilgiler şu şekildedir: “Bir istatistik risalesinde görüldüğüne nazaran, 1887 senesinde Avrupa’da 8202 kişi intihar ederek güruh-u malûma iltihak [katılma] etmiştir. Bunlardan 6434’ü erkek ve 1768’i kadındır. Erkeklerden 2381’i mücerret ve 2910’u müteehhil ve 928’i zevcesi vefât etmiş takımdandır. Kadınlardan 512’si teehhil [evlilik] etmemiş ve 796’sı müteehhile ve 427’si zevci vefat etmiş takımdandır²⁶⁹.”

Bursa’da çıkarılan “*Yeni Bursa*” isimindeki gazetede yer alan bir haberde daha 16 yaşında bir çocuğun, ekonomik şartların yetersizliğinden dolayı intiharından bahsedilmiştir. “M. Kemâl Paşa 20 (Muhabir-i mahsusumuzdan), On altı yaşında Mehmedoğlu İzzet isimdeki çocuk; terzilikten aldığı para ile iyi giyinemediğini düşünerek yeise [ümitsizlik] kapılmış ve dün boynuna bir kurşun sıkarak feci bir surette intihar etmiştir²⁷⁰.”

Edirne’de çıkarılmış olan “*Edirne Postası*” isimli gazetede verilen “*Memleket Haberleri*” başlıklı yazıda verilen habere göre bir önceki gün balıkçılar tarafından Tunca Nehri’nden ceset çıkarılmıştır. Bu haber Edirne Postası gazetesine, aynen şu şekilde yansımıştır: “Suda Boğulmuş! Dün balıkçılar tarafından Tunca Nehri’nde bir ceset

²⁶⁶ Çankırı, 2 Haziran 1924. Nu:144. s.1.

²⁶⁷ *Balkan*, 8 Kasım 1906. Nu:84. s.3.

²⁶⁸ *Edirne Postası*, 13 Haziran 1928. S.255. s.1.

²⁶⁹ *Mısır*, 3 Ağustos 1889. Nu:9. s.3.

²⁷⁰ *Yeni Bursa*, 22 Mart 1928. Nu: 220. s.2.

bulunmuştur, bu cesedin Ticaret Odası odacısı Arun olduğu teşhis edilmiştir, intihar ettiği ve yahud boğulduğu anlaşılmıştır, tahkikat yapılmaktadır²⁷¹”

Bursa’da çıkarılan bir gazete olan “Yeşil Yurd” gazetesinde aynı sayının 1. Ve 2. Sayfalarında ayrı ayrı iki intihar haberi verilmiştir. Bunlardan 1. Sayfada yer alanı “İntihar” başlığı altında verilmiş ve Yeniceabad köyünde gerçekleşen şu intiharın haberidir: “Bursa’nın Yeniceabad köyünden Ali isminde bir genç kendisini ipe asmak suretiyle intihar eylemiştir”; 2. Sayfada olanı ise “Aşk Yüzünden İntihar” başlığı altında verilen haberdir: “Geçen cuma günü Bursa’nın Araplar mahallesinde mukim Malikoğlu yirmi sekiz yaşlarında araba sürücüsü Emin nişanlandığı kız tarafının mevoidini [vaadler] ifâdan [yerine getirmek] imtina eylemeleri üzerine fart-ı aşk ve muhabbeti tesiriyle hâmil bulunduğu revolverle müntehiren vefat etmiştir²⁷²”.

3.4. Cumhuriyet Dönemi’nde İntihar

3.4.1. Yerli Müntehirler

Tokadizâde Şekib Bey; Osmanlı’nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk yıllarında dinî tasavvufî şiirleriyle tanınan bir şairdir. 1897-1898 senelerinde edebiyatçı arkadaşları ile iki dergi çıkarmıştır. 1899 senesinde ise yukarıda intiharı ile bahsi geçen Tefik Nevzat’ın Bitlis’e sürgün edildiği dönemde onunla beraber sürgün yemiş şahıslardan biridir. Affedilip İzmir’e geldikten sonra bir süre İttihat ve Terakki’nin İzmir teşkilatı umumi kâtipliğini yapmıştır. 1908 senesi Manisa mebusu seçilen Tokadizâde, 31 Mart vakasından sonra cemiyetten istifa etmiştir. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle İstanbul’a gitmiş, 1920’de geri İzmir’e dönmüştür. 1931 senesinde kurulan İzmir Edebiyat Cemiyeti’nin ilk başkanı olmuştur. Çocuklarını daha küçük yaşlarda kaybetmeye başlayınca önce tifo hastalığına yakalanmış, ikinci çocuğunu kaybettiği gün olan 6 Ekim 1932 tarihinde tabanca ile hayatına son vermiştir. Tokadizâde Şekib Bey ve oğlu ile aynı gün Soğukkuyu mezarlığına defnedilmiştir.²⁷³

²⁷¹ Edirne Postası, 27 Ağustos 1928. S.273. s.1.

²⁷² Yeşil Yurd, 22 Haziran 1925. S.16. s.2.

²⁷³ Uçman, A. (2012). “Tokadizâde Şekib Bey”. *D.İ.A*, 41, s.216-217.

Fikriye Hanım; Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın ikinci kocasının yeğenidir. Bazı zamanlarda Zübeyde Hanım'ın yanına kalmaya gelirmiş ve bu süreçte Mustafa Kemal'le de vakit geçirmiş. Mustafa Kemal, milli mücadele ile meşgulken evini çekip çevirecek, temizlik ve bakım gibi işlerinden sorumlu olacak birine ihtiyacı olduğu için Fikriye Hanım da bu şartları sağlayacak bir kadın olduğundan Ankara'ya getirilmiştir. Burayı çekip çevirirken Mustafa Kemal'e de arkadaşlık edermiş. Herkes tarafından sevilen Fikriye Hanım bir tek Makbule Hanım ile anlaşamaz, ara sıra tartışırlarmış. Fikriye Hanım, zengin bir Mısırlı tarafından istenmiş ve ailesi de verince Fikriye Hanım, hiç istememesine rağmen Mısır'a gitmiş fakat bir süre sonra dayanamayıp geri dönmüştür. Latife Hanım'ın isminin gazetelerde çıktığı dönemlerde, Fikriye Hanım akciğer tüberkülozundan yani veremden muzdaribdi. Mustafa Kemal, *ideal kadın portresini*²⁷⁴ sergileyen Latife Uşakizâde Hanım ile evlendiği dönemde Fikriye Hanım, iyileşmek için sanatoryumdaydı. Mustafa Kemal'e haftada bir iki defa mektup yazsa da bunlara cevap alamamıştır. Fikriye Hanım, sanatoryumdan erken çıkıp Mustafa Kemal Paşa'nın yanına, Köşke gitmiş ve burada Latife Hanım'ı görünce çok şaşırılmıştır. Mustafa Kemal, Fikriye Hanım'a Erenköy'de bir ev ayarlanmasını, dayanıp döşenmesini emretmiş fakat Fikriye Hanım kabul etmeyerek bir akrabasının yanına kalmaya İstanbul'a gitmiştir. Fakat bir veya iki hafta sonra bir sabah ansızın tekrar Çankaya'ya gelmiştir. Latif Hanım'ın emri ile içeri alınmayan Fikriye Hanım, yaver Rusuhi Efendi tarafından, bir faytona bindirilerek Tren İstasyonuna gönderilmiştir. Fikriye Hanım, istasyona giden yolda, 31 Mayıs 1924 tarihinde, çantasındaki silahla kendisini vurmuş ve arabadan dışarı yuvarlanmıştır.²⁷⁵

Kara Kemal Bey; 1870'li yıllarda dünyaya gelmiştir. Babası gibi Posta memurluğu yapmakta olan Kara Kemal, bir dönem İttihatçılar için gizli bir şekilde dergilerin dağıtımına yardımcı olmuştur. 1909 senesinde Mustafa Kemal, Ziya Gökalp gibi isimlerle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Selanik'te yapılan kongreye İstanbul delegesi olarak katılmıştır. Aynı çevrede bulunan Mustafa Kemal'e Sarı Kemal lakabı verilirken, asıl adı Ahmet Kemal olan Kemal Bey'e Kara Kemal lakabı verilmiştir. 12 Nisan 1923 tarihinde, Mustafa Kemal'in isteği üzerine son İttihat ve Terakki Cemiyeti kongresini toplamış ve seçimlere

²⁷⁴ Bozdağ, İ. (2006). *Atatürk'ün Başyaveri Salih Bozok Anlatıyor, Latife ve Fikriye İki Aşk Arasında Atatürk*. İstanbul: Truva Yayınevi. s.98.

²⁷⁵ Bozdağ, İ. (2006). *a.g.e.* s.153.

katılmayacağını, Mustafa Kemal'e verdiği söz üzerine, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adaylarını destekleyeceğini beyan etmiştir. Ayrıca uzun süren savaşlardan dolayı kötüleşen ekonominin düzeltilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapmıştır. Pek çok şirket açarak hem yerli üretimi desteklemeye hem de ekonomiyi düzeltmeye çalışmıştır. Ermeni Tehciri nedeniyle tutuklananlardan biri de 30 Ocak 1919'da ani bir baskınla, Kara Kemal Bey olmuştur. Bu süreçte yargılanarak Bekirağa Bölüğüne hapsedilen pek çok İttihat ve Terakki bağlantılı şahısla beraber, İtilâf devletlerinin baskısıyla, Malta'ya sürgün edilmiştir. Bu kişiler arasında Ziya Gökalp'te bulunmaktadır. Daha sonra Malta'dan 17 kişiyle birlikte kaçarak İstanbul'a gelmiştir. Yine ekonomik çalışmalar yapmıştır. 1926 senesinde Mustafa Kemal'e düzenleneceği ihbarı yapılan suikast girişimi nedeniyle tutuklama kararı çıkarıldı. Daha sonra kaçak olduğu için başına ödül konuldu ve gıyabında davası görüldü. Bu davada idam kararı verilen Kara Kemal, İstanbul'dan kaçma planı yaparken bir ihbar sonuça kaldığı ev baskına uğramıştır. O da kümeste saklanmış şekilde yakalanacağını anlayınca, 27 Ağustos 1926 tarihinde tabancasıyla intihar etmiştir.²⁷⁶

Vedat Uşaklıgil; 1904 senesinde Fatma Memnune Hanım ile Uşakizâde Halit Ziya çiftinin çocukları olarak dünyaya gelmiştir. Vedat Bey ve kardeşi Bülent Bey oldukça seçkin bir eğitim görmüşlerdir. Babası Halit Ziya Bey ile Avrupa gezilerine çıkmış, kültürel birikimler edinmiş ve Berlin'de bir üniversiteye kaydolmuştur. Fakat bu dönemde, bilinmeyen bir nedenden dolayı yalnızlık ve ümitsizlik duygularının ortaya çıkmış olduğu gözlemlenmiştir. Babası Halit Ziya, "*Bir Acı Hikâye*" isimli eserinde bu durumun, İstanbul'un işgal altında olduğu dönemlerde, oradakilerde haber alamadığı için endişelenmesinden kaynaklı ortaya çıktığını beyan etmiştir. Ülkesine geri dönen Vedat, babasının aracılığıyla Osmanlı Bankası'nda memur olarak işe başlamıştır. Müzikle de yakından ilgisi olan Vedat, Mustafa Kemal Atatürk'e dahi Çankaya Köşkü'nde piyano çalmıştır. Mustafa Kemal onun Hariciye memuru olması gerektiğini önce Vedat'a sonra da Halit Ziya'ya söylemiştir. Vedat, Ankara'ya giderek Dışişleri Bakanlığı'nda kâtip olarak görev alır. Bir süre sonra Londra Büyükelçiliği'ne atanmıştır. Daha sonra Berlin Büyükelçiliği'ne atanmış fakat dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın müdahalesiyle bu iş iptal olmuştur. Yine derin bir melankoliye düşen Vedat, bir süre sonra Prag'a tayin

²⁷⁶ Sertel, S. & Yedek, Ş. (Aralık/2015). "İttihat ve Terakki'nin Küçük Efendisi: İaşe Nazırı Kara Kemal Bey'in Hayatı ve Faaliyetleri". *Tarih Okulu Dergisi*, 8 (24). s.381-397.

edilmiştir. Burada da mutlu olamayarak İstanbul'a dönmüştür. Burada Hukuk okumaya karar vermiştir. Daha sonra tekrar Dışişlerinde işe giren Vedat, Tiran'a tayin edilir. Arnavutluk Kralı Zogo tarafından oldukça ilgi görmüş olan Vedat, beklediği terfi alamamış bunun yerine Ankara'ya çağırılmıştır. Tüm bunlar karşısında psikolojik olarak büyük bir çöküntü yaşayan Vedat, Ankara'ya dönmek istemediği için 17 Aralık 1937'de ilaç içerek intihar etmiştir. Cenazesi Bakırköy mezarlığına büyük bir merasimle defnedildi.²⁷⁷

Salih Bozok; Mustafa Kemal Atatürk'ün yaveri olarak tanınan bir isimdir. Mustafa Kemal gibi 1881 senesinde doğmuş olan Salih Bey ve Mustafa Kemal, Selanik'ten mahalle arkadaşları ve uzaktan akrabaydılar. İlk subaylık zamanları da dâhil olmak üzere hep beraberlerdi. Henüz 1908 yılında iken Mustafa Kemal ile arkadaşlarının oturmuş olduğu bir gazinoda, Mustafa Kemal, arkadaşlarına iktidara geleceği zaman vereceği görevleri dağıtmıştır. Sıra Salih Bey'e geldiğinde onunla hiç ayrılmayacaklarını onu kendine yaver yapacağını daha o zamandan beyan etmiştir. Mustafa Kemal'in tam olarak dediği gibi Salih Bey, Suriye Cephesinden I. Dünya Savaşı'na kadar Mustafa Kemal'in yaverliğini yapmıştır. II. Meclis'te Bozok (Yozgat) milletvekilliğini yapmıştır. Soyadı Kanunu çıktıktan sonra Bozok soyadını almasının nedeni budur.²⁷⁸ Oğlu Muzaffer Bozok'un aktardığına göre Salih Bozok'un intiharının nedeni de çok sevdiği Mustafa Kemal'in olmadığı bir Dünya'da yaşamak istememesidir. Salih Bey, Atatürk'ün hastalığının ilerlediği dönemlerde, daha 17 yaşında olan oğlu Muzaffer'i yanına çağırması ve Atatürk'ün durumunun ağırlaştığını ve eğer ölürse kendisinin de yaşamak istemediğini anlatmıştır. Muzaffer'e ailesiyle ilgilenmesi ve okuyarak topluma faydalı bir birey olması tavsiyelerinde bulunmuş ve bu söylediklerini kimseye söylememesi için söz vermiştir. Salih Bozok, o dönemde Avrupa'da olan eşi ve diğer çocuklarını da çağırması ve bir an önce gelmelerini istemiştir. Salih Bozok, intiharını kimse fark etmeden planlamıştır. Bu planı yaparken de doktorlara danışmıştır. Atatürk'ün doktorlarından birine, insanın kalbinin neresine kurşun yerse öleceğini sormuş ve doktorun parmağıyla gösterdiği yeri tentürdiyotla işaretlemiştir. 10 Kasım günü gelip çatığında Atatürk'ün ölüm haberiyle birlikte, Dolmabahçe Sarayı'nın alt katlarına koşmuş ve boş bulunduğu bir odaya girerek silahını tam işaretlediği yere tutup ateş etmiştir. Salih Bozok her

²⁷⁷ Karakılıç, S. (2018). *Sürgün, İntihal ve İntihar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. s.270-285.

²⁷⁸ Salih Bozok'un yazmış olduğu anılar Can Dünder tarafından yayına hazırlanmıştır. Bkz.: Dünder, C. (Haz.), (2001). *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor*. İstanbul: Doğan Kitapçılık. s.11.

ne kadar doğru yere isabet almış olsa da ölmemiştir. Çünkü yağlı organları kurşunun istediği yere gitmesini engellemiştir. Kalbini bir iki milimetreyle sıyıran kurşun ciğerini boydan boya delerek sırtına saplanmıştır. Bu intiharından 2,5 sene sonra 25 Nisan 1941’de hayata gözlerini kalp krizi nedeniyle yummuştur.²⁷⁹

Yüksel Menderes; Eski Başbakan Adnan Menderes’in oğludur. 1930 senesinde dünyaya gelmiş olan Yüksel Menderes, Ankara Üniversitesinde hukuk okumuş ve Cenevre Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi okumuştur. Belgrad Büyükelçiliğinde Başkatiplik görevini bir süre icra ettikten sonra, Siyasete Yeni Türkiye Partisi ile dâhil olmuştur. Bir süre sonra Adalet Partisine geçerek Aydın Milletvekili seçilmiştir. 1970 senesinde Demokrat Parti genel başkan yardımcısı olmuştur. 1963 senesinde İpek Kumbaracıbaşı ile evlenmiş iki kız çocuğu olmuştur. Siyasetten beklediği ilgiyi göremeyen Yüksel Menderes alkole yönelmiştir. Yüksel Menderes, daha sonra boşandığı eşi İpek Hanım ile tekrar barışmak istemişse de İpek Hanım bunu kabul etmemiştir. 8 Mart 1972 tarihinde, Ankara Kavaklıdere’deki evinde misafirlerini ağırlayıp da yolcu ettikten sonra sakinleştirici ilaçlarından almış ve üzerine alkol almış ve eline kâğıt kalem alarak sevdiklerine intihar notları yazmıştır. Daha sonra, yorganını, babası Adnan Menderes’in bir resmini ve eski eşiyle resimlerinin bulunduğu albümü mutfığa taşımıştır. Yorganı yere serdikten sonra havagazını açıp, yorganın üzerine uzanarak intihar etmiştir. Başucunda, “*Artık yaşama gücümü kaybettim. Hayatta kaderin bütün cilveleri beni buldu. Kötü hadiseler karşısında daha fazla tahammül gösteremiyorum*²⁸⁰”, yazan bir mektup bulunmuştur. Bunun dışında eski eşi İpek Hanım’ın eski mektupları ve birkaç kişiye daha yazdığı intihar notları yere yayılmış halde bulunmuştur.

Artin Penik; Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia’nın kısaltılmışı olan Ermeni terör örgütü olan ASALA, 7 Ağustos 1982’de Ankara Esenboğa Havalimanı’nda terör saldırısı düzenleyerek sekiz kişinin ölümüne, yetmiş iki kişinin de yaralanmasına neden olmuştur.²⁸¹ Kendisi de Ermeni bir vatandaş olan Artin Penik, bu terör saldırısına tepki olarak, 10 Ağustos 1982’de Taksim Meydanı’nda benzin ve çakmakla kendisini yakmıştır. Önce Taksim İlk Yardım Hastanesi’ne oradan da Cerrahpaşa Hastanesine sevk edilen Penik’in

²⁷⁹ Dündar, C. (Haz.), (2001). *a.g.e.* s.10.

²⁸⁰ Dündar, C. (2006). *Yüzyılın Aşkları*. Ankara: İmge Yayınevi. s.215. Ayrıca Bkz.: *Milliyet Gazetesi*, 9 Mart 1972. *Hürriyet Gazetesi*, 9 Mart 1972.

²⁸¹ *Milliyet Gazetesi*, 8 Ağustos 1982. S. 12490. s.1.

vücudunun yüzde ellisi 1. ve 2. dereceden yanıklarla dolmuş durumdadır. 62 yaşında olduğundan dolayı, vücudunun iltihaplanma ihtimali yüksektir. Bu sebeple Hastanede çok titiz bir şekilde tedavisi yapılmıştır. Bu tedavisi sırasında Ermeni Patriği Şinork Kalustyan tarafından ziyaret edilerek tebrik ve takdir edilmiştir.²⁸² İntiharından 5 gün sonra Cerrahpaşa Hastanesinde vefat eden Artin Penik'in cenazesine Ermeni ve Türk halkın yanı sıra pek çok Türk diplomat da katılmıştır.²⁸³

Ümit Yaşar Oğuzcan ve oğlu Vedat Oğuzcan: 1926 senesinde, Mersin'in Tarsus ilçesinde doğmuş olan Ümit Yaşar, Osmanlı Bankası, Türkiye İş Bankası gibi bankalarda çalışmıştır. 1977 senesinde emekliye ayrılmış ve 1979'da bir sanat galerisi açmıştır. Emekli de olsa çalışmayı bırakmayan Ümit Yaşar, bir süre yayıncılık yaptıktan sonra Akbank'ta krediler servisinde çalışmıştır. Şiirlerini ilk Eskişehir Ticaret Lisesi'nde okumaktayken yayınlamaya başlamıştır. Yedigün Dergisi ile başlayan şairlik hayatı daha pek çok dergide yayımlanan şiirleri ile devam etmiş ve bu şiirleri, 1947 senesinde "*İnsanoğlu*" isimdeki şiir kitabına dönüşmüşlerdir. Çocukluğunda pek çok hastalık geçirmesinden kaynaklandığı belirtilen ve gençliği de dâhil olmak üzere hayatı boyunca 24 defa intihar ettiği hakkında pek çok haber görülmektedir. Bunların sayısından emin olunmasa da intihar ettiği konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır. Ümit Yaşar Oğuzcan, intiharlarından dolayı ölmemişse de bu ruhsal sıkıntıların etkisi altında yetişen oğlu Vedat Oğuzcan, henüz 17 yaşında iken, 6 Haziran 1973 tarihinde, Galata Kulesi'nden kendisini atmıştır. Gerçekliği kanıtlanmamışsa da elinde bulunduğu rivayet edilen notta, "*Baba, öyle intihar edilmez, böyle edilir*", yazdığı beyan edilmektedir. Ölümünden sonra, ailesi tarafından gazetelere verilen ölüm ilanında, "*Oğlumuz Vedat'ı kaybetmiş olmanın derin üzüntüsü içerisindeyiz. Genç yaşında küsüp gittiği dünya hepimize zindan oldu. Acısını bir ömür boyu yüreklerimizde taşıyacağımız Vedat'ımızın cenazesi, bugün öğle namazından sonra Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verilecektir. Ulu Tanrı rahmetini oğlumuzdan eksik etmesin. Ümit Yaşar Oğuzcan ve Ailesi*²⁸⁴." yazılmaktadır. Ümit Yaşar Oğuzcan, Galata Kulesi isimli şiirinde oğlunun intiharını işlemiştir. Aynı şekilde zamanında Ümit Yaşar'ın babası Lütfü

²⁸² Bkz.: [001510817006.pdf \(marmara.edu.tr\)](https://www.marmara.edu.tr) (11 Mayıs 2021 23:52)

²⁸³ *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Ağustos 1982. S. 20841. s.1.

²⁸⁴ Bkz.: *Hürriyet Gazetesi*, 4 Kasım 2020. [Ümit Yaşar Oğuzcan kimdir? İşte Ümit Yaşar Oğuzcan'ın intihar eden oğluna yazdığı şiir - Hayat Haberleri - \(3/4\) \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr) (12.05.2021 12:30)

Oğuzcan'da oğluna, intihar ettiği için, “*Bak dünya ne güzel, bu sitem niye*” şeklinde başlayan bir şiir yazmıştır.²⁸⁵

Tezer Özlü: 10 Eylül 1942 tarihinde Kütahya'da dünyaya gelmiş olan Tezer Özlü, Anne ve babasının memur olmasından kaynaklı Simav, Gerede ve Ödemiş'te çocukluğunu geçirmiştir. Liseye Avusturya Kız Lisesi'nde başlamış olsa da bitirmeden 1963 senesinde Ankara'ya yerleşmiştir. Fakat 1965 senesinde dışarıdan sınavlar ile İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirmiştir. Pek çok Alman firmasında tercüman olarak görev yapmıştır. 1981 senesinde sanatçı bursu ile Almanya'ya gitmiş orada, Alman radyolarında Türk edebiyatıyla ilgili programlar yapmıştır. Paris'te gezdiği bir gün, Adalet Ağaoğlu'nun kardeşi olan Günay Sümer ile tanışmış ve aşık olarak 1964 senesinde evlenmişlerdir. Evlilikleri sırasında Tezer Özlü'ye Manik Depresyon teşhisi konulmuştur. 1967- 1972 seneleri arasında psikiyatri kliniklerine çok defa yatmıştır. Bu süreçte birkaç defa intihara teşebbüs etmiş ve kendisine elektroşok tedavisi dahi uygulanmıştır. 1983 senesinde adının duyulmasına neden olan, “*Bir İntiharın İzinde*” isimli Almaca romanıyla Marlburg Edebiyat Ödülünü kazanmıştır. 1984 senesinde İsviçre'ye giderek Zürih'e yerleşmiş ve Kanadalı ve ressam olan Hans-Peter Marti ile evlenmiştir. 18 Şubat 1986 senesinde yakalandığı Göğüs Kanseri nedeniyle Zürih'te vefat etmiştir.²⁸⁶

Nilgün Marmara; 13 Şubat 1958'de göçmen bir ailede dünyaya gelmiştir. Annesi Perihan Hanım'ın zengin kütüphanesi içerisindeki kitaplar ile yetişmiştir. Maarif Kolejinde aldığı eğitim sonrasında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girmiş burada sanatçı olamayacağını düşündüğü için bırakıp sınava tekrar girmiştir. Bu defa İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanmıştır. Bu bölümden, intihar ederek hayatına son vermiş olan ve çok etkilendiği Sylvia Plath hakkında olan, “*Sylvia Plath'ın Şairliğinin İntiharı Bağlamında Analizi*” ismindeki bitirme teziyle mezun olmuştur. Üniversite döneminde tanıştığı Kaan Önal ile evlenmiş ve onun işi dolayısıyla Libya'ya gitmiştir. Libya'da çöl havasından dolayı psikolojik sıkıntılar yaşamaya başlayınca 1986'da geri İstanbul'a dönmüşlerdir. Nilgün Marmara bu süreçte geniş bir edebi çevrede yaşamış ve evinde her Pazar verdiği partilerde pek çok aydın edebiyatçıyı konuk etmiştir. Bunlar; Cemal

²⁸⁵ *Yeni Güney Gazetesi*, Gamze Palamut. Bkz.: [Bir Evladın Öğretisi | Yenigüney Gazetesi \(Yeniguneygazetesi.Com\)](#). (12.05.2021 12:32)

²⁸⁶ Bkz: [Tezer Özlü Biyografi.info](#). (12.05.2021 12:59)

Süreyya, Ece Ayhan, Cezmi Ersöz, Tomris Uyar, İlhan Berk, Edip Cansever ve Küçük İskender gibi pek çok yazar ve şairdir. Cemal Süreyya, Nilgün Marmara'yı Zelda Fitzgerald'a benzettiği için ona "Çılgın Zelda" demiş.²⁸⁷ Bu arada dikkat çeken bir detay da Zelda Fitzgerald'ın da psikolojik problemleri olması ve çok sayıda uyku hapi içerek intihara teşebbüs ettiğinin düşünülmesidir. Burada Bipolar Bozukluk teşhisi konulan Nilgün Marmara, çevresindeki ailesi dâhil herkesi düşman olarak görmeye başlamıştır. 13 Ekim 1987'de çevresindekilere özür mektubu yazarak kullanması gereken ilaçların hepsini içerek intihar etmeye kalkışmışsa da sonrasında, Kızıltoprak'taki beşinci kattaki evinin yatak odası penceresinden kendisini aşağı bırakmayı tercih ederek intihar etmiştir. *Kırmızı Kahverengi Defter* isimindeki günlüğü ölümünden sonra yayınlanmıştır.²⁸⁸ Nilgün Marmara'nın 29 yaşında ölümünden sonra, yakın çevresinden Cemal Süreyya, onun bu dünyayı başka bir hayatın bekleme salonu olarak gördüğünü aktarmıştır. Ece Ayhan, "*Meçhul Öğrenci Anıtı*" şiirini; Cezmi Ersöz, "*Kırk Yılda Bir Gibisi*" isimli kitabını; Seyhan Erözçelik, "*Nilgün'ün Göztaşı*" şiirini ölümünden sonra Nilgün Marmara'ya ithaf etmişlerdir. Eşi Kaan Önal ise ölümünden sonra, "*Şiir yazdığını bile bilmezdim*" demiştir. Zamanında Nilgün Marmara'da yazdığı bir şiirinde "*Yabancıların en yakınıydın sen*" demiştir.

3.4.2. Yabancı Müntehirler

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski; Gürcistan'ın Bağdadi kentinde, 1893 senesinde doğmuştur. Lisede okurken babasını kaybetmesi üzerine ailesiyle Moskova'ya taşınmışlardır. Burada Güzel Sanatlar okuluna girmiştir. 1908 yılında Yasadışı Bolşevik Partisi'ne katılmış ve bu yüzden 1909-1910 seneleri arasında neredeyse bir yıl kadar hapiste kalmıştır. Genç yaşlardan itibaren şiirleriyle meşhur olan Mayakovski, Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus edebiyatına da nüfuz eden Fütürizm akımının öncülerinden olmuştur. Bolşevik İhtilalinden sonra Sovyet Rusya'nın en meşhur şairlerinden biri olacaktır. Kendi yazıp oynadığı "*Vladimir Mayakovski*" isimli oyunu yine kendi oynamıştır. Bu oyun Rusya'da sergilenen ilk fütürist oyundur. Mayakovski Bolşevik Devrimi'nin sadece siyasi değil sanatsal da olması gerektiğini savunmuş ve bu nedenle Sol Sanat Cephesini kurmuştur. Sanatı halka indirmek amacıyla

²⁸⁷ *Cumhuriyet Gazetesi*, 13 Şubat 2021. "*Dünyaya yaralı bir insan': Nilgün Marmara 63 yaşında*". Bkz.: "*Dünyaya yaralı bir insan': Nilgün Marmara 63 yaşında (cumhuriyet.com.tr)*" (12 Mayıs 2021 15:38)

²⁸⁸ Koyuncu, İ. (2019). "Nilgün Marmara". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ayrıca Bkz.: Yalçın, M. (Ed.), (2010). "Nilgün Marmara". *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi- 2* içinde. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları. s.690-691.

“Sokaklar Fırçamız, Alanlar Paletimizdir²⁸⁹” sloganıyla sokakları resimlerle süslemişlerdir. Resim alanında da oldukça başarılı olan Mayakovski, iki kübist tablosu 1915 senesinde sergilenmiştir. Lenin’in ölümünden sonra Lenin Destanı adını verdiği ağıdı yazan Mayakovski 1925’te Amerika, Fransa, Küba ve Meksika’ya muhabir olarak gitmiş ve buralardaki anılarını “Amerika’yı Keşfetmek” adlı kitabını çıkarmıştır. 1925 senesinde yakın arkadaşı Sergey Yasen’in, bileklerini keserek kanıyla duvara Mayakovski’ye hitaben şiir yazması ve sonrasında kendisini asarak intihar etmesi Mayakovski’yi çok etkilemiştir. Ölümünden 14 gün önce 20 yıllık çalışmalarını içeren bir sergi açmış ve 14 Nisan 1930 senesinde kendi kafasına sıkarak intihar etmiştir.²⁹⁰ Mayakovski, Nazım Hikmet’in Moskova’da olduğu dönemlerde tanıştığı ve edebi anlamda da oldukça etkilenmiş olduğu kişidir. Fütürizm akımına yönelimi Mayakovski ile gerçekleşmiş olan Nazım Hikmet, Resimli Ay dergisinde, Mayakovski’nin intiharı üzerine, “*Muazzam Şair Mayakofski Neden İntihar Etti?*” isminde bir yazı yazmıştır. Nazım Hikmet’te 33 sene sonra öldüğünde çok sevdiği Mayakovski ile aynı mezarlığa defnedilecektir.²⁹¹

Sigmund Freud; 5 Mayıs 1856 tarihinde Moravya’nın Frieberg kasabasında dünyaya gelmiş ve tam adı Sigismund Scholomo Freud’dur. Annesi ile babası arasında 20 yaş vardır ve kendisi bu çiftin ilk çocuklarıdır. Babası Yahudi bir yün tüccarı olan Freud ve ailesi, babasının ekonomisinin bozulması üzerine Viyana’ya taşınmış ve burada yoksul bir çocukluk geçirmiştir. Fakat küçük yaşta fark edilen zekâsı ile diğer kardeşleri arasından sıyrılmıştır. 1873 senesinde Viyana Üniversitesi’ne başladığında diğer altı kardeşi tek bir odada kalırken kendisinin ayrı odası vardı. Viyana Üniversitesi’nde önce Bilim ve Felsefe dersleri almış sonrasında ise Tıp Fakültesine geçmiştir. Burada Joseph Breuer ile tanışmış ve psikanalizm ile ilgilenmeye başlamıştır. 1886’da Viyana’da bir muayenehane açan Freud, tedavi tekniklerini yetersiz bularak yeni yöntemler araştırmaya girişmiştir. 1887 senesinde Hipnoz ile gerçekleştirilen “*Duygusal Boşaltım*” tekniğini ve belli kelimelere verilen reaksiyonların ölçüldüğü “*Serbest Çağrışım*” tekniklerini kullanmaya başlamıştır. 1892-1898 senelerinde yapmış olduğu çalışmalar neticesinde “*Histeri Üzerine İncelemeler*” eserini ortaya koymuştur. Freud Nevrotik Hastalıkların temelinde cinsel sorunlar yattığı tezini ortaya attığı

²⁸⁹ [Mayakovski \(1893 - 1930\) - Kim Kimdir? - FORSNET](#) (14.05.2021 20:38)

²⁹⁰ Mayakovski, V.V. (1998). 150.000.000 Destanı. (Çev. Emre, G.) Ankara: İlke Kitabevi Yayınları. s. 5-8.

²⁹¹ Toprak, Z. (2015). “Mayakovski’nin İntiharı ve Nâzım Hikmet”. *Toplumsal Tarih Dergisi*, (260). s.22-31.

için Beuer ile araları açılmıştır. Freud daha sonra kendisini analiz ederek, “*Rüyaların Yorumu*” adlı eserini 1900 senesinde ortaya koymuştur. Kendisi gibi bir gurup bilim insanıyla birlikte yaptıkları toplantılar genellikle çarşamba günü olduğu için *Çarşamba Topluluğu* adında bir cemiyet oluşmuştur. 1908 senesinde bu topluluğun ismi “Viyana Psikanaliz Cemiyeti” olarak değişmiş ve yapılan toplantılar uluslararası bir çerçeveye bürünmüştür. I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle milliyetçiliği kabaran Freud, Albert Einstein ve üç aydının daha imzalamış olduğu *Bariş Bildirisini* diğer aydın kesim gibi imzalamamayı tercih etmiştir. 1915 senesinde kıtlıkla mücadele eden Viyana’nın aksine, Freudlar Viyana’da bolluk bereket içinde yaşamıştır. 1922 senesinde yazdığı *Zevk Prensibinin Ötesinde* adlı kitabı içerisinde intiharı ölüm içgüdüğü ile açıklamıştır. Bu kitaba göre; insanın içerisinde nasıl ki yaşama içgüdüğü olan *Eros* var ise ölüm içgüdüğü olarak nitelendirilebilecek *Thanatos* da vardır. 1923 senesinde Freud, Çene Kanserine yakalanmıştır. Bunun nedeninin doktorlar tarafından, çok puro içmek olduğu belirtilmiştir. 33 defa ameliyat geçiren Freud tüm bunlara rağmen puro içmeyi bırakmamıştır. 1938 senesine kadar Viyana’yı terk etmeyen Freud, Nazilerin Avusturya’ya gelmesiyle ve kızı Anna’nın tutuklanmasıyla, tüm tanıdıklarını araya koyarak kızını kurtarmış ve önce Paris sonra da İngiltere’ye giderek yerleşmiştir. Freud’un dört kız kardeşi ülkeden kaçmayı başaramayarak toplama kamplarında öldürülmüştür. Orada ölümünü beklerken, aşırı acı çekmeye başlaması üzerine doktoru Shur’dan kendisine yüksek doz morfin vermesini istemiş ve bu şekilde 23 Eylül 1939 tarihinde intihar etmiştir.²⁹²

Virginia Woolf; 1882 senesinde Londra’da doğmuştur. Asıl ismi Adeline Virginia Stephen’dir. Babası bir eleştirmen olan Sir Leslie Stephen’dır. Woolf, oldukça geniş bir kütüphane içerisinde yetişmiştir. Babası sayesinde Victoria döneminin en önemli edebi isimleriyle tanışma fırsatına sahip olmuştur. 1904 senesinde babasının vefatından sonra kardeşleriyle taşındıkları Bloomsbury’de, “*Bloomsbury*” isminde bir edebi topluluğa dahil olmuştur. Bu grup hem düşüncede hem cinsel yönelimde döneminin çok ötesinde bir şekilde özgürlükçüydü. Woolf bir süre, kendisi gibi yazar olan Giles Lytton Strachey ile nişanlı kaldıysa da 1912’de Leonard Woolf ile evlenmiştir. Leonard Woolf bir yayınevi açmış ve bu yayınevinde Virginia’da dahi pek çok önemli yazarın kitapları basılmıştır.²⁹³ Bu eserlerin bu

²⁹² Koska, E. & Öztornacı, B. (2020). “Sigmund Freud: Eleştirel Bir Biyografi Denemesi”. *Madde, Diyalektik ve Toplum Dergisi*, 3 (3). s.177-184.

²⁹³ Sarıkaş, F. (2005). “Virginia Woolf’un Mrs. Dalloway Adlı Eserindeki Üslubun İncelenmesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (12). s.144.

kadar meşhur olmasının nedeni “Bilinç Akımı” tekniğiyle yazılmış olmasıdır. Virginia Woolf eserlerinde, düz yazıda dahi şiirsel bir anlatım kullanmıştır. Annesi’nin vefatıyla başlayan ve hayatı boyunca peşini bırakmayan Bipolar Bozukluk ve depresyon nöbetleriyle uğraşan Virginia Woolf çocuk doğurmak istediye de kocası ve dostu olan Leonard bunun akıl sağlığına zarar vereceğini düşünerek istememiştir. Erkeklerle karşı soğukluğu kadınlara karşı yönelimi içinde olduğu dönemde oldukça dikkat çekmiştir. Evli olduğu halde Vita Sackville-West adında bir kadınla birbirlerine aşk mektupları yolladığı ve bu aşkın da *Orlando* isimli kitabına konu olduğu tahmin edilmektedir. Bu eser, Vita Sackville-West’in oğlu Nigel Nicholson tarafından dünyanın en uzun ve romantik aşk mektubu olarak tanımlanırken, edebiyat çevresi tarafından, İngilizce dilindeki ilk trans roman olarak adlandırılmıştır.²⁹⁴ II. Dünya Savaşı’nın başlama belirtilerinden oldukça etkilenen Virginia Woolf, psikolojik sıkıntılarının da artmasıyla eşi Leonard’a bir mektup yazarak şu sözlerle minnetini anlatmıştır:

“Canım, Yine delirdiğimden eminim. O korkunç zamanları bir daha yaşayamayacağımızı düşünüyorum. Ve bu sefer iyileşemeyeceğim. Sesler duymaya başlıyorum ve dikkatimi toparlayamıyorum. Bu yüzden en doğru görünen şeyi yapıyorum. Sen bana mümkün olan en büyük mutluluğu verdin. Her bakımdan, elinden gelen her şeyi yaptın. Bu korkunç hastalık gelene kadar, iki insanın bizden daha mutlu olabileceğini zannetmiyorum. Daha fazla mücadele edemeyeceğim. Ve biliyorum ki çalışacaksın. Görüyorsun ki şunu bile doğru düzgün yazamıyorum. Okuyamıyorum. Söylemek istediğim, hayatımdaki bütün mutlulukları sana borçluyum. Sen bana karşı çok sabırlı ve inanılmaz derecede iyi davrandın. Bunu söylemek istiyorum, herkes de biliyor. Eğer beni kurtarabilecek biri olsaydı bu sen olurdu. Senin kati iyiliğin hariç hiçbir şey kalmadı artık ben de. Hayatını daha fazla mahvetmeye devam edemem. İki insanın bizden daha mutlu olabileceğini zannetmiyorum²⁹⁵.”

²⁹⁴Haynes, S. (2019). “What to Know About Virginia Woolf’s Love Affair With Vita Sackville-West” [Time: The True Story of Virginia Woolf and Vita Sackville-West | Time](#). (12.05.2021 18:40)

²⁹⁵ Önel, D. (2016). “Virginia Woolf’u İntihara Sürükleyen Adımlar”. [Oggito: Virginia Woolf’u İntihara Sürükleyen Adımlar - Oggito](#) (12.05.2021 19: 04)

Bu mektubunu şöminenin üstüne bırakan Woolf, 28 Mart 1941’de paltosunun ceplerine taşlar doldurarak kendisini Ouse Nehrine atmıştır.²⁹⁶

Stefan Zweig ve eşi Charlotte Altmann: 28 Kasım 1881’de Viyana’da doğmuş ve babası bir tekstil fabrikatörü olan Zweig yahudi kökenlidir. Gençlik yıllarından itibaren edebiyata ilgi duyan Zweig, *Neuen Freien Presse* isimindeki Viyana gazetesinin kültür sanat bölümünde çalışmaya 1899 senesinde başlamıştır. İlk şiir kitabı olan “Gümüş Teller (Silberne Saiten)” 1901 senesinde basılmıştır. 1904 senesinde, Germenistik, Romanistik ve Felsefe eğitimi aldığı Viyana Üniversitesi’nden, Fransız Eleştirmen *Hippolyte Taine* hakkında yaptığı çalışma ile Felsefe Doktoru ünvanı almıştır. I. Dünya Savaşı başladığında, Avusturya Savaş Bakanlığı’nın Savaş Arşivi’nde çalışmaktaydı. Bu süreçte savaş karşıtı fikirleriyle dikkat çekmiş o da istifa edip İsviçre’ye gitmiştir. 1919’da geri ülkesine dönmüş ve Salzburg’da Friederike von Winternitz isimdeki kadınla evlenmiştir. Sigmund Freud, Hermann Hesse, Richard Strauss gibi isimlerle dostluğu vardır. Zweig’in kitapları 1933 senesinde Naziler tarafından yasaklanarak yakılmıştır. Bunun üzerine 1933 senesinde önce İngiltere’ye oradan da Güney Amerika’ya gitmiştir. 1938 senesinde eşinden boşanmış ve Charlotte Altmann ile evlenmiştir. Dünya’nın dört bir yanını dolaşan Zweig bu süreç içinde İngiliz vatandaşlığı da almıştır. Avrupa’nın barbarlığından bunalan ve barış hayalleri kuran Zweig, Brezilya’ya taşınmıştır. Son kitabı olan “*Satranç*”ı da bitirdikten sonra, 22 Şubat 1942’de eşi Charlotte ile, barışın bir gün geleceğine ve Hitlerin yenileceğine olan inancını kaybederek, yüksek dozda Veronal isimli ilaçtan alarak intihar etmiştir. Otobiyografik eseri olan “*Düünün Dünyası*”nda, kendisini bir değil birçok hayat yaşadığını düşündüğünü belirtmiştir. Bu eserinde, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında yaşadıklarını tek bir hayatta yaşamış olmanın ağırlığını aktarmıştır.²⁹⁷

Adolf Hitler; 20 Nisan 1889’de Avusturya ve Almanya arasında bulunan bir sınır kasabası olan Braunau am Inn’de dünyaya gelmiştir. Babası bir memur olan Hitler, daha 11 yaşında iken Alman savaşları hakkında kitaplar okumuş ve Avusturya’daki Almanların neden diğer Almanlar gibi savaşa katılmadığını merak etmiştir. İki ülke arasındaki birliğin sağlanması gerektiği yönündeki inancı daha küçük yaşlarda bilincine yerleşmiştir. Babası her

²⁹⁶ Altınova, B. & U. Tunçel, A. (2014). “Hayata Edebiyatla Direniş: Tomris Uyar ve Virginia Woolf’un Günlüklerinde Yükselen Kadın Sesi”, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, (12). s.114.

²⁹⁷ Zweig, S. (2019). *Düünün Dünyası*. (Çev. Wilhelm, G.) İstanbul: İletişim Yayınevi.

ne kadar memur olmasını istediye de o istememiş ve 12 yaşında iken ressam olmaya karar vermiştir. Irk milliyetçiliği konusundaki fikirlerinin 15 yaşındayken oturduğunu kendisi Kavgam adlı otobiyografik eserinde dile getirmiştir. Hitler Almanya ve Avusturya'yı iki ayrı devlet değil sonradan bölünmüş tek bir Almanya olarak görmektedir. Yine 15 yaşında, Hitler, babasını kaybetmiştir.²⁹⁸ Bundan sonra yaşadığı ekonomik problemler nedeniyle birçok sıkıntı yaşamış ve 1913 senesinde Münih'e taşınmıştır. Bir sene içerisinde başlayacak olan I. Dünya Savaşı'nda mücadele edebilmek için Alman ordusuna yazılmıştır. Bu savaş sırasında görme yetisini, bir hardal gazı saldırısı sırasında kısmen kaybetmiştir. Almanya'nın savaşı kaybetmesi, bu savaş sırasında ve sonrasında yaşadıkları pek çok insanı olumsuz anlamda etkilemiştir. 12 Eylül 1919 tarihinde Alman İşçi Partisi ile ilk bağlantısı kurulur. 1923'te Bavyera hükümetini devirmek için darbe yapmaya kalkın Hitler ve yandaşları tutuklanarak vatana ihanetten suçlu bulunurlar. 1 yıl hapis yatan Hitler, bu sırada Kavgam isimli kitabını yazmıştır. 1925 senesinde Koruma Taburu anlamına gele *Schutzstaffel*'in kısaltılmışı olan SS'i kurmuştur. 1932 senesinde Başkanlık seçiminde kaybeden Hitler, 1933 senesinde Şansölye ilan edilmiş ve bu şekilde Nazi partisi iktidara gelebilmiştir. 1934 senesinde ise kanlı bir şekilde tüm siyasi düşmanlarını ortadan kaldırmış ve kendisini *Führer* ilan etmiştir. 1938 senesinde Avusturya'ya da girmiştir. 23 Ocak 1939'da yaptığı bir Parlamento konuşmasında, II. Dünya Savaşı çıkarsa, Yahudilerin Avrupa'dan gönderileceğine işaret etmiştir. 1 Eylül 1939'da Alman ordusu Polonya'yı işgal edince I. Dünya Savaşı'da bir çorap söküğü gibi peşinden gelmiştir. 1940 senesi başlarında sağlık kuruluşlarında bulunan engelli şahısların öldürülmesine yönelik ötenazi programını uygulamaya koymuştur. 1941 senesinde diğer Nazi liderleriyle birlikte Avrupalı Yahudileri katletme planını uygulamaya başlamıştır. Almanya 1941 senesinde ABD'ye savaş açmıştır. 1943 senesinde Stalingrad'da gerçekleşen mücadeleler sonunda Alman askerleri Sovyetlere teslim olmuştur. 1944 senesinde Hitler'e suikast düzenlenmişse de ölmemiş ve bu suikast bahane edilerek beş bin kişi idam edilmiştir. 30 Nisan 1945 tarihinde Hitler, Sovyetlerin Berlin' e girmesi üzerine yakalanmamak için intihar etmiştir.²⁹⁹ Bu süreçte intihar eden oldukça fazla kişi olmuştur. Hitler'in daima yanında olan eşi *Eva Hitler*, Nazi Liderleri *Heinrich Himmler*, *Joseph Goebbels* ve eşi *Magda* (önce altı çocuklarını öldürmüş daha sonra intihar etmişlerdir), Hitler'in halefi olarak seçtiği

²⁹⁸ Hitler, A. (2010). Kavgam. (Çev. Aybar, D.) İstanbul: Karşı Yayınevi.

²⁹⁹ Amerika Birleşik Devletleri Holokost Anıt Müzesi, Adolf Hitler: Önemli Tarihler: [Adolf Hitler: Önemli Tarihler | Holokost Ansiklopedisi \(ushmm.org\)](#) (13.05.2021 09:01)

Herman Goering ve diğere Naziler *Alfred Meyer, August Hirt, Herbert Backe, Franz Böhme, Martin Bormann, Philipp Bouhler, Walter Buch, Wilhelm Burgdorf, Max de Crinis, Hans-Georg von Friedeburg, Friedrich-Wilhelm Krüger, Odilo Globocnik, Ernst-Robert Grawitz, Robert Ritter von Greim, Konrad Henlein, Rudolf Hess, Walther Hewel, Ilse Koch, Hans Jeschonnek, Hans Krebs, Walter Krüger, Robert Ley, Ludwig Stumpfegger, Matthias Kleinheisterkamp, Max Koegel, Walter Model, Otto Georg Thierack, Wilhelm Rediess, Bernhard Rust, Josef Terboven, Ernst Udet, Gustav Wagner, Eduard Wirths* gibi daha pek çok kişi farklı yollarla intihar etmiştir.³⁰⁰ Fakat çoğunluğu, ağızlarına önceden yerleştirilmiş olan siyanür kapsülünü patlatarak intihar etmiştir. Ve yine çoğu karısı ve çocukları ile birlikte intihar etmiştir.

Cesare Pavese; 9 Eylül 1908 senesinde Torino'nun küçük bir köyü olan Santa Stefano Belbo'da dünyaya gelmiştir. Babasını çocuk yaşta kaybeden Pavese, annesinin despot tavrı nedeniyle yalnızlaşmıştır. Lise döneminde geçirdiği zatürreden dolayı evde yalnız kaldığı aylarda da yalnızlığa iyice alışan Pavese, insanlarla iletişimini en aza indirgemıştır. 1926 senesinde bir arkadaşının intiharından etkilenmiş ve kendisi de intiharı denemişse de başarılı olamamıştır. Torino Üniversitesinde Edebiyat okuyan Pavese, bitirme tezini Walt Whitman şiirleri üzerine yazmıştır. Bir dönem kendi okuduğu lise de ders vermiştir. Sonrasında bir arkadaşının yayınevinde çalışmaya başlamıştır. Anti- Faşist tavrı nedeniyle 1935 senesinde tutuklanan Pavese 1936 senesinde bırakılmıştır. Bu hapis yıllarından esinlenerek "*Hapis*" romanını kaleme almıştır. Bu sürecin ona etkilerinden biri de intihara tekrar teşebbüs etmesi olmuştur.³⁰¹ 1950 senesinde "*Yalnız Kadınlar Arasında*" romanı ile Strega Ödülünü almıştır. Bu ödülü aldıktan sonra Torino'daki otel odasında, bütün kişisel notlarını ve kağıtlarını yok etmiş ve 27 Ağustos 1950'de öldürücü dozda uyku hapi alarak intihar etmiştir. Enteresandır ki bu intihar şekli aynı ödül alan romanının karakteri Rosetta gibi bir otel odasında, uyku ilacı alarak gerçekleşmiştir. İkisi arasındaki fark ise Pavese'nin ölmeyi başarmış olup Rosetta'nın başaramamasıdır. Pavese, ölümünden sonra, "*Yaşama Uğraşı*" adıyla yayınlanmış olan

³⁰⁰ Bkz.: [Kategori:İntihar eden naziler - Vikipedi \(wikipedia.org\)](#) (13.05.2021 09:00)

³⁰¹ Ayyıldız, B. (2015). "Cesare Pavese, Italo Svevo ve Tezer Özlü'de İntihar Kavramı". *Erdem, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (69). s.31-35.

günlüklerinde, ne zaman zor bir durumla karşılaşırsa intihara meylettğini ve kendini öldürmek için haklı bir bahanesi olmayan kimsenin olmadığını belirtmiş.³⁰²

Sâdık Hidâyet; 17 Şubat 1903'te doğmuştur. Lise eğitimini Tahran'daki Saint Louis Lisesi'nde okumuştur. 1925'te önce Belçika ardından da Fransa'ya inşaat mühendisliği okumak için gitmiştir. Avrupa'nın önde gelen edebi şahsiyetleriyle tanışınca edebiyata olan ilgisi artmış ve bir tutku haline almıştır. Bu sevdası mühendislikten daha ağır bastığı için mühendisliği bırakarak Tahran'a dönmüştür. 1934 senesinde "Reb'a" yani Dörtler ismi verilen edebi gurubu, Büzürg-i Alevî, Mesud-i Ferzad Mücteba Minovî ile kurmuştur. 1936'da Hindistan, Bombay'a gitmiş ve pehlevi dilini öğrenmiştir. 1938'de geri döndüğünde İdare-i Musiki-i Kişver adındaki İran müziğinin batılı standartlara göre şekillendirilmesiyle ilgilenen kurumun sekreterliğine getirilmiştir. Bu arada bir de Mecelle-i Musiki dergisinin editörlüğünü yapmaya başlamıştır.³⁰³ 1940'larda hikâyeler yazmaya başlamış ve bu hikâyelerinde realizm etkisi görülmektedir. Bir dönem siyasi hikâyeler yazan ve sola yatkın olan fikirleri nedeniyle İran'ın sağ ideolojiye sahip partisi Tudeh'in tarafındaki arkadaşlarıyla arasının açılmıştır. 1950'de Paris'e yerleşmiş ve burada yaşadığı psikolojik olarak nitelendirilen problemler ve bunalımlar nedeniyle 9 Nisan 1951 günü intihar etmiştir.³⁰⁴ Yazdığı hikâyeler ile modern İran hikayeciliğinin kurucularından sayılan Sâdık Hidâyet, Paris'teki evinde, dışarı hava çıkabilecek her yeri kapatarak Havagazını açmış ve yavaşça ölümü beklemiştir. Bu intiharın ilk denemesi olmadığı, daha önce de kendisini öldürmeye çalıştığı bilinmektedir. Pek çok eserinde de intihar olgusunu işlemiştir.

Ernest Hemingway: 21 Temmuz 1899'da Amerika, Chicago İllinois'de dünyaya gelen Ernest Miller Hemingway, muhafazakâr ve disiplinli bir baba tarafından yetiştirilmiştir. Annesi Grace, enteresan bir şekilde, Ernest'i 8 yaşına kadar, kız olarak ve ablası Marcelline'in ikizi gibi yetiştirmeye çalışmıştır. Okulda oldukça başarılı olan Ernest okul gazetesinde yazılar yazarmış. Üniversiteye gitmemiş ve 1917'de *Kansas City Star* isimli gazetede muhabir olarak çalışmaya başlamıştır. Çok gezip çok okuyan Hemingway, I. Dünya Savaşı sırasında İtalya'da Kızılhaç'ta hizmet vermiştir. Bu hizmeti esnasında bir havan topunun yakınlarında

³⁰² Pavese, C. (2000). *Yaşama Uğraşı*. İstanbul: Can Yayınları.

³⁰³ İ. Savi, S. (2008). "Sâdık Hidâyet". *D.İ.A.*, 35. s.394-395.

³⁰⁴ Aytekin, A. (2018). "Sadık Hidayet'in "Lale" Hikâyesinin Tercümesi ve Edebiyat Sosyolojisi Açısından Kısa Değerlendirilmesi". *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2). s.81.

patlaması üzerine ağır bir şekilde yaralanmıştır. Bundan sonra uzun süren fiziksel ve psikolojik problemlerle uğraşmıştır. Paris’te bulunduğu süre içinde birçok sanatçıyla tanışıp samimiyet kuran Hemingway, iyi bir yazar olma yolunda emin adımlarla yürümeye başlamıştır. Pablo Picasso, James Joyce, Scott F. Fitzgerald ve karısı Zelda Fitzgerald, Gertrude Stein, Max Perkins gibi pek çok isimle aynı çevrede bulunmuştur. 1928 senesinde oğlu Patrik dünyaya gelmiştir. Aynı yıl bir Fizikçi olan babası Clarence Hemingway, intihar ederek ölmüştür. Ernest Hemingway bu olaylardan sonra kendisini içkiye vermiştir. Çevresi tarafından kadınlara düşkünlüğü ve egoistliği ile bilinen Hemingway’in hayatı boyunca dört eşi ve bir sürü de metresi olmuştur. 1936 senesinde 60 gazeteyi içine alan bir yayın grubu ona İspanya İç Savaşını kaleme alması için muhabirlik teklif etmiştir. O da kabul etmiş ve gitmiştir. Bu dönemde en önemli eserlerinden biri olan “Çanlar Kimin İçin Çalıyor”, “Beşinci Kol” kitaplarını yazmış ve “İspanya Toprağı” filminin çekimine katılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında *Pilar* isimindeki yatını patlayıcı, mayın ve silahlarla doldurarak Alman gemileri karşısında casusluk yapmıştır. Daha sonra Hava kuvvetlerine katıldıysa da Londra’da geçirdiği bir trafik kazası üzerine oldukça kötü yaralanmış hatta öldü haberleri çıkmıştır.³⁰⁵ İyileştikten sonra Normandiya çıkarmasıyla Fransa’ya girmiştir. Pek çok mücadeleye şahit olan Hemingway, Savaştan sonra 1946 senesinde Küba’ya yerleşmiştir. 1953’te Pulitzer ödülü kazanmış, sonrasında İspanya ve Afrika’ya geziye çıkmıştır. Afrika’da içinde olduğu uçak düşmüş fakat ölmemiş, çıkan orman yangınına söndürmeye çalışırken vücudunda ikinci dereceden yanıklar oluşmuştur. 1954 senesinde Nobel kazanmış olan Hemingway memleketine dönmüş Idaho’ya yerleşmiş fakat 1960 senesinde ruh sağlığının iyice kötüleşmesinden dolayı hastaneye yatırılmıştır. 6 hafta sonra çıkmış fakat 1961 senesi Nisan ayında tekrar yatırılmak zorunda kalmıştır. Burada yattığı süreçte birkaç kez intihara teşebbüs ettiyse de klinik görevlileri tarafından kurtarılmıştır. 2 Temmuz 1961 tarihinde tüfeği tepmesin diye bacakları arasına almış ve alnına dayayıp sıkarak intihar etmiştir. Kendisinden 35 sene sonra ünlü model ve oyuncu olan torunu Margaux Hemingway ‘de 1 Temmuz 1996 tarihinde intihar ederek yaşamına son vermiştir.³⁰⁶

³⁰⁵ Emiroğlu, K. (Çev.), (1995). Hemingway’in Mektupları. İstanbul: Düşün Yayınevi.

³⁰⁶ Metts, J. (2016). “Ernest Hemingway Biographic: A Comprehensive Psychological Profile”. *Ashton University*. Bkz.: (6) (PDF) [Ernest Hemingway Biographic: A Comprehensive Psychological Profile | John T Metts - Academia.edu](#) (13.05.2021 19:05).

Marilyn Monroe: 1 Haziran 1926'da California'da doğmuş olan ve asıl adı Norma Jean olan Marilyn Monroe, zor bir çocukluk geçirmiştir. Babası hakkında bir bilgi bulunmamasına karşın, annesini daha Norma doğmadan terk etmiş veya annesi babasının kim olduğunu bilmiyormuş. Annesi Gladys o daha çok küçükken sinir krizi geçirerek hastaneye yatırılmıştır. Norma yetimhaneye düşmüş ve daha sekiz yaşındayken tacize uğramıştır. Bir süre komşusu Ida ve ailesinin yanında kalan Norma, 16 yaşında iken yetimhaneye dönmek için evlenmiş ve 4 yıl süren bu evlilik 1946 senesinde sona ermiştir. Bir fabrikada çalışırken şans eseri çekilen fotoğraflarıyla keşfedilmiş ve model olmuştur. Bu süreçte adını Marilyn Monroe olarak değiştirmiştir. Filmlerde oynamaya başlamış ve giderek daha fazla kişi tarafından dikkat çekmeye başlamıştır. 1954 senesinde profesyonel Beysbol oyuncusu Joe Di Maggio ile evlenmiştir. Bu evliliği yalnızca 4 ay sürmüştür. 1956 senesinde "*Marilyn Monroe Productions*"u kurmuş ve oyun yazarı Arthur Miller ile evlenmiştir. Bu dönemde alkol ve uyuşturucu bağımlılığı baş göstermiş 1961 senesinde üçüncü eşinden de boşanmış ve 4 Ağustos 1962 tarihinde yüksek dozda uyku ilacı alarak intihar etmiştir.³⁰⁷ Anne tarafından pek çok akrabasının ruhsal hastalıklara sahip olduğu da bilinen bir gerçektir. Kendisinde de bu ruhsal sorunların baş gösterdiği ve bu nedenle intihar ettiği düşünülmektedir.³⁰⁸

Sylvia Plath; 27 Ekim 1932' de Boston, Massachusetts'de doğmuştur. Babası Boston Üniversitesinde eğitim veren Alman bir Biyoloji profesörü ve arılar konusundaki bilgisiyle dünya çapında bir üne sahiptir. Annesi ise Avusturyalı bir aileden gelmiştir. Sylvia Plath'ın hayatına psikolojik problemlerin girmesinin nedeni daha 8 yaşındayken, 1940 senesi Kasım ayında babasının vefat etmesidir. Daha 8 yaşındayken yaşadığı bu acıyla ilk şiirini yayımlamıştır. Babası öldükten sonra annesinin ailesiyle birlikte yaşamaya başlamışlardır. O ve erkek kardeşi parasız olan resmi kullarda eğitim görmüşler ve Sylvia hem çini mürekkeple yaptığı resimlerle hem de yazdığı şiirlerle daha küçük yaşta ödüller kazanmıştır. "*Ve Artık Yaz Gelmeyecek*" isimli kısa öyküsü ve "*Acı Çilekler*" isimli savaşı eleştiren şiiri henüz 17 yaşındayken yayımlanmıştır. 1950 senesinde *Smith College*'ine girmiş ve iki burs kazanmıştır. Sylvia üniversite de okuduğu sırada okulun gazetesi *Smith Review*'ün de

³⁰⁷ Lester, D. (1987). "Marilyn Monroe: Love and Loss in Life". *Archives of the Foundation of Thanatology*, 4 (13). Ayrıca Bkz.: Sabah Gazetesi, 26.05.2016. "Marilyn Monroe kimdir?" [Marilyn Monroe Kimdir? - Güncel Marilyn Monroe Haberleri \(sabah.com.tr\)](http://www.sabah.com.tr) (13.05.2021 23:09).

³⁰⁸ Taraborrelli, J. R. (2011). *Marilyn Monroe ve Bilinmeyen Hayatı*, (Çev. T. Uğur, B.). İstanbul: Artemis Yayınevi.

editörlüğünü yapıyordu. 1951 senesinde “*Mintonlardaa Bir Pazar*” isimli kısa öyküsü ona Mademoiselle Dergisinin öykü yarışmasını kazandırmıştır. 1952 yılında yine Mademoiselle dergisinin yaptığı bir yarışmayı kazanarak konuk editör sıfatıyla New York’a çağırılmıştır. Şiirlerinden ilk kazandığı para Harper’s Magazine’in onun üç şiirine ödediği 100 dolardır. 1953-1954 seneleri arasında yaşadığı ağır psikolojik bunalımlar nedeniyle intihara teşebbüs etmiş ve hastaneye yatırılmıştır. Bir süre sonra tekrar Smith College’a dönmüş ve 1955 senesinde onur derecesiyle okulu bitirmiştir. Bitirme tezini ise Dostoyevski’nin romanlarındaki çifte kişilik olgusu konusunda yazmıştır. Cambridge’de bir yıl okuyabileceği Fulbright bursunu kazanmıştır. Burada şair olan Ted Hughes ile tanışmış ve 1956 senesinde onunla evlenmiştir. Bu evlilik hem Ted Hughes’un kadınlarla alakası hem de Sylvia Plath’ın ruhsal problemlerinden dolayı inişli çıkışlıdır. Bu inişli çıkışlı dönemler arasında iki çocuk dünyaya getiren Plath ve Hughes’un ilk çocukları 1960 senesinde dünyaya gelmiş olan Freda, ikincisi ise 17 Ocak 1962 senesinde dünyaya gelen Nicolas’tır.³⁰⁹ Bu süreçte pek çok kez taşınan Hughes ailesi, kendileri gibi şair olan Wevill ailesiyle tanışmışlardır. Assia Wevill ve Ted Hughes arasındaki ilişki nedeniyle Ted Hughes’den ayrı yaşamaya başlayan Sylvia Plath çocuklarıyla Londra’ya yerleşmiştir. Yerleştiği ev ise daha önceden William Butler Yeats isimindeki İrlandalı şairin intihar etmiş olduğu evdir. 1962- 1963 kışı çok ağır bir kış olmuştur. Soğuk hava, kesilen elektrikler, psikolojik savaş, iki çocuk ve üstüne Ted Hughes’le barışma umudunun Assia Wevill’in hamilelik haberiyle son bulması, Sylvia Plath’ı oldukça sarsmıştır. Plath 11 Şubat 1963 tarihinde çocukları uyurken odalarına süt ve kurabiye (kimi kaynaklarda yağlı ekmek) bırakarak odaya hava girebilecek her deliği kapatıp bantlarla da emin olduktan sonra mutfağındaki havagazı fırını açarak kafasını içine sokmuş ve öylece ölümünü beklemiştir. Bu intihardan dolayı sevenleri Ted Hughes’u suçlamışlarsa da Plath’ın çocukluğundan beri uğraştığı ağır depresyondan dolayı intihar ettiği bilinmektedir. Bu ailenin intihar eden tek üyesi Sylvia Plath değildir. O öldüğünde henüz bir yaşında olan oğlu Nicholas Hughes, 47 yaşındayken, 16 Mart 2009 tarihinde intihar etmiştir. 23 Mart 1969’da Assia Wevill de tıpkı Sylvia Plath gibi kafasını havagazı fırınına koyarak intihar etmiştir. Bu

³⁰⁹ Ames, L. (1987). Sylvia Plath İçin Notlar. *Sırça Fanus* içinde. (Çev. Saraç, H.) İstanbul: Can Yayınları. s. 255-272.

intiharda farklı olan şey ise Ted Hughes'den olma 4 yaşındaki kızı Shura'yı da yanında ölüme götürmesidir.³¹⁰

³¹⁰ Latson, J. (2015). "Why Some Blamed Poetry for Sylvia Plath's Death". Time: [Sylvia Plath's Suicide: Why Some Blamed Poetry | Time](#) (14.05.2021 17:05)

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İntihar hakkındaki teorilere bakıldığında, Sosyal Öğrenme Kuramı, maruz kalma yoluyla öğrenilen intihar eylemi zamanı geldiğinde, maruz kalmış olan kişi tarafından kullanılacağını ifade eder. Bu da günümüzde oldukça bahsi geçen, gazetelere ve sosyal medyaya yansıyan intihar haberlerinin, bu haberlere maruz kalan insanlara da intihar kapısını gösterdiği düşüncesidir. Bu olayın doğruluğu bilimsel olarak tartışılabilir bir konu olsa da bu çalışmada adı geçen Beşir Fuad'ın intiharından sonra gerçekleşen “*intihar salgını*” ve Goethe'nin yazmış olduğu “*Genç Werther'in Acıları*” isimli kitabın yayımlanmasından sonra gerçekleşen, tıpkı kitabın intihar eden karakteri gibi giyen kişilerin ve intihar eden kişilerin bir salgın yaratması da bu teoremin doğruluğunu bir bakıma kanıtlar niteliktedir. Elde olan bu tarz intihar salgını örneklerinin azlığından dolayı net bir kanıya varılamayacaksa dahi intihar eden kişilerin intiharlarını teşhir etmenin, bu intihar eylemine maruz kalan insanlar tarafından, intiharın da bir çıkış yolu olabileceği fikrini aşılabilir düşüncelidir.

Bunu daha önce düşünenler olduğundan dolayı, gazetelerdeki intihar haberlerine birçok defa basın sansürü veya yayın yasağı getirilmiştir. Örneğin 1931 senesinde çıkarılan Matbuat Kanununun 38. Maddesinde, intihar haberlerini yayımlayabilmenin şartı, o bölgenin en yüksek rütbeli zabıta memurundan izin alınmasıdır. Bu kanun içerisinde aynı zamanda intihar eden kişinin resmini basma konusunda da birtakım sınırlamalar mevcuttur. Eğer ki bu kurallara uyulmaz ise 1 hafta ile 1 yıl arasında hapis cezası verilebilecek ve 25 Türk Lirasından 200 Türk Lirasına kadar da para cezası kesilebilecektir. Aynı kanuna 1932 senesinde bir düzenleme getirilmiş ve bu maddeye “*yurt içi ve yurt dışındaki intihar olayları*³¹¹” ibaresi eklenerek yasağın çerçevesi genişletilmiştir. 1938 senesinde getirilen düzenleme ile izin alınması gereken merci değişmiş zabıta yerini mülkiye amirine bırakmıştır.³¹² 1950 senesinde ise bu yasak kısıtlamalara dönüşerek günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüzde “*Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*”nde “*intihar olayları*” başlıklı kısımda, Gazetecilerin yalnızca, topluma mâl olmuş kişilerin intiharlarının

³¹¹ Mazıca, N. (1996). *a.g.m.* s.151.

³¹² Balcı, A. (2012). “İntihar, Basın ve İktidar”. *Ayraç Derisi*, (30). s. 27.

ve adlî öneme sahip intiharların haberlerini yapabilecekleri hakkında bir beyan bulunmaktadır. Ayrıca bu haberlerin yapılması durumunda, fotoğraf veya intiharın içeriğine dair bilgi de verilmemelidir. Sadece Türkiye’de değil Dünya’nın pek çok yerinde bu tarz sansürler, anlaşılamayan bir eylem olan intiharın önüne geçilmesi amacıyla denenmiştir.

Bu sansürlerden biri de Osmanlı Devleti içerisinde Beşir Fuad’ın intiharından sonra artan intihar olaylarının önünü alabilmek amacıyla uygulanmaya başlamıştır. Osmanlı toplumunun alışkın olmadığı bir eylem olan intihar olgusunun toplumca tanınmış bir şahıs olan Beşir Fuad tarafından icra edilmesi başlı başına büyük bir ilgi uyandıracak potansiyele sahipken üstüne Beşir Fuad’ın bu eylemini icra ederken kaleme alması da toplumun dikkatini çekmiştir. Ayrıca Beşir Fuad’ın intihar ettikten sonra bedenini tıbbiyeye kadavra olarak bağışlaması da ayrıca büyük bir tartışma konusu yaratmıştır. Edebi çerçevede oldukça yankı uyandıran fikirleriyle tanınan, pek çok edebi tartışmaya dahil olmuş, Osmanlı edebiyatına ve basınına çok şey katmış olan Beşir Fuad yaşamında olduğu kadar ölümüyle de tartışmalar yaratmıştır. Henüz 35 yaşında bir adamın, bu kadar sansasyonel bir şekilde hayatına son vermesi, hem “neden” sorusunu ortaya çıkarmış ve pek çok senaryo üretilmesine neden olmuş hem de intiharın “günah” olduğu Osmanlı toplumu ve edebiyatçıları içinde büyük tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmaların büyümesi intihar kelimesinin daha çok duyulmasına ve bu olguya daha çok maruz kalınmasına neden olmuş ve Osmanlı toplumunda intiharların artmasına da bu şekilde neden olmuş olabilir.

İngiliz bir Epidemiyolog olan William Farr, yaptığı tıbbi istatistikler ve ölüm nedenlerinin sınıflandırılması alanlarındaki çalışmalarıyla elde ettiği bilgiler neticesinde, 1841 senesinde intihar haberlerinin gazetelere yansıtılmasının başka intiharlara yol açtığı tezini ortaya atmıştır. Bu konu o günden beri tartışılmaya devam edilen bir konu olmaya devam etmektedir. 1930’lu yıllarda Amerika ve İngiltere’de intihar haberlerine yasak getirilmesi yönünde öneriler bulunsa da 1960’lı yıllarda yasak yerine kısıtlamanın getirilmesinin daha uygun olacağı kabul edilmiştir. Öncesinde verilen detaylı intihar haberi yerine, kısa bir ölüm haberinin yayınlanmasının daha doğru olacağına karar verilmiştir.

1987 senesinde ise San Francisco’da düzenlenen bir panelde, intihar üzerine çalışmalar yapan kişiler ile basın mensupları arasındaki iletişimin sağlanması amacıyla

toplanılmıştır.³¹³ Bu şekilde basın mensupları ve intihar bilimciler arasındaki iletişim sağlanmış ve intihar oranlarını arttırabilecek haberlerin yapılmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. İtalya’da, Mussolini döneminde, 1932 senesinden itibaren intihar haberlerinin yayınlanması yasaklanmıştır. Bununla birlikte roman, tiyatro, sinema gibi sanatsal ve edebi çalışmalarda da yer alan intihar olayları nedeniyle sansüre uğrayan pek çok eser yer almaktadır.³¹⁴ Bu sansürlerden bir kısmı baskıcı rejimlerin sonucu olsa da intihar olaylarının artmasının önüne geçilmesi açısından gerekli tedbirler arasında olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Günümüzde aynı olgu sosyal medya üzerinden de tartışılmaktadır. Bu alanda birçok çalışmalar yapılmış olup, medyanın bireyler üzerinde intihara teşebbüsü riskini arttırdığı gözlemlenmiştir. Örneğin; *Clinical Psychological Science* dergisinin yarım milyon gençle sosyal medyanın üzerlerinde oluşturduğu etki üzerine yapmış oldukları bir anketin raporuna göre; 2009- 2015 seneleri arasında günde en az beş saat sosyal medyada veya internette vakit geçiren 13-18 yaş arasındaki gençlerin, günde en az 1 saat vakit harcayan gençlere oranla, %70 oranında intihara daha fazla meyilli olduğu ortaya çıkmıştır.³¹⁵ Burada yine önemli olan nokta maruz kalınan içeriklerdir. Sosyal medyada her insanın en iyi görüldüğü, en mutlu çıktığı, her şeyin mükemmel bir şekilde yansıtıldığı fotoğrafların, normal hayatı içerisinde yaşadığı sıkıntıların görülmemesinden kaynaklı, buna maruz kalan bireyin kendinde bir problem olduğunu düşünmesine ve depresyon gibi ruhsal sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır.

Burada önemli olan ve anlaşılması gereken, medya ve sosyal medyanın olumsuzluğu yaymada olduğu gibi olumluluğu yaymada da kullanılabileceğidir. Örneğin, günümüzün bir başka problemi olan şiddet olaylarının özellikle de kadına şiddet olaylarının artmasıyla, sosyal medya da bu konuyla ilgili pek çok kampanya düzenlenmiş ve pek çok yardım çağrısı şekli yayılmıştır. Bu alanda verilebilecek diğer örnekler ise LGBTİQA+ bireyler ve/veya ten renginden dolayı fiziksel ve psikolojik şiddet ile karşılaşan bireyler için sosyal medya da bilinç uyandırılması amacıyla yapılan kampanyalar gösterilebilir. Bu konuda bilinci arttıran

³¹³ Palabıyıkoglu, R. (1994). “İntihar Davranışı ve Kitle İletişim Araçları”. *Kriz Dergisi*, 2 (2). s.278.

³¹⁴Balcı, A. (2012). *a.g.m.* s.28.

³¹⁵ Bkz.: [Sosyal medya gençleri intihara mı sürüklüyor? | YAŞAM | DW | 15.11.2017 \(20.05.2021 11:36\)](#)

çalışmaların yapılması, intihar oranlarındaki artışın engellenmesinde yardımcı olabilecek desteği sağlayabilecektir.

Bu çalışmanın içeriğinde yer alan intiharların ve hayat hikâyelerinin, dışarıdan mükemmel bir hayat yaşadığı görülen tanınmış şahısların yaşadığı hayatların, aynı toplumda yaşayan herhangi bir bireyin hayatında olduğu kadar sıkıntılarla dolu olduğu gözler önüne serilmesi açısından önemlidir. Günümüzde intihar oranlarının her toplumda tedirginlik yaratacak düzeydeki artışı göz önüne alınarak bu artışın temeline inilmesi, ilerleyişinin de nedenine ulaşabilmek açısından faydalı olacaktır. Bu nedenle tarihsel süreçte gerçekleşen intihar olayları ve intihar oranlarındaki artışlar incelenerek günümüzdeki intihar olaylarını azaltmaya ve önlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Nasıl ki Tıbbî bir vakada kişinin tıbbi geçmişi o an yapılacak tedavi için önem arz ediyorsa toplumsal bir problem olarak günümüzde varlığını sürdüren intihar eylemlerinin de önüne geçebilmek için toplumun intihar geçmişini bilmek gerekir. Ancak bu şekilde geçmiş dönemlerde intiharı önleme konusunda yapılan hatalardan ders çıkarılabilir ve ancak bu şekilde insanların kendi hayatlarından vazgeçmelerinin önüne geçilebilir.

V. KAYNAKLAR

ARŞİV BELGELERİ CUMHURBAŞKANLIĞI (BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ)

A.} AMD. 47/14

A.} MKT. 138/76

A.} MKT. 170/31

A.} MKT.MVL. 65/95

A.} MKT.MVL. 66/4

A.} MKT.MVL 138/31

A.} MKT.NZD.180/39

A.} MKT.NZD. 180/61

A.} MKT.UM.. 352/88

A.} MKT.UM.. 510/52

DH.EUM.MTK. 17/4

DH.EUM.MTK. 18/9

DH. EUM. THR. 100/12

HAT. 403/21141

HAT 207/10900

HR. MKT 134/84

HR.MKT 567/43

HR.MKT 569/6

HR.MKT 622/89

HR.SFR.3... 384/5

HR. SYS. 185/53

HR.TH.. 16/16

HR.UHM. 220/51-8

İ..DUİT. 188/23

MVL 69/75

TS.MA.e. 872/24

Y. EE.. 45/25

Y. EE.. 45/22

Y.EE.. 45/3

Y..EE..KP.. 25/2453

Y..PRK.AZN. 2/37

ZB. 11/68

GAZETE ve DERGİLER

Ahali

Amasya

Balkan

Bursa

Büyük Mecmua

Cumhuriyet Gazetesi

Çankırı

Edirne Postası

Güzel Ordu

Hayat Mecmuası

Hilal

Hizmet

Hürriyet Gazetesi

Kengiri

Konya

Küçük Mecmua

Le Moniteur Oriental

Mahfil

Mısır

Milli Mecmua

Milliyet Gazetesi

Şehremaneti Mecmuası

Tarik

Vatan

Yeni Bursa

Yeni Yurd

Yeşil Yurd

KİTAP VE MAKALELER

- Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: 001510817006.pdf (marmara.edu.tr) (11 Mayıs 2021 23:52) adresinden alındı
- “Nilgün Marmara”. (2010). M. Yalçın (Dü.) içinde, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 690-691). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. adresinden alındı
- Abbas, M. M. (2017). “Why Suicide? The Analysis of Motives for Self-Harm”. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 46(2).
- Abdurrahman Şeref Bey, (1924). “Sultan Abdülaziz’in Vefatı İntihar mı, Katl mi?”. *Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*.
- Acıpınar, M. (Kış- 2017). “Güney Anadolu Kıyılarında Hristiyan Korsanlar (1604-1608)”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11(21), 183-208.
- Ahmet Mithat Efendi, (2017). *Beşir Fuad*. (B. Dervişcemaloğlu, Dü.) İstanbul: Dergah Yayınları.
- Akın, N. (2013). “Halid Ziya Uşaklıgil’in Anılarının Güncel Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*.(9), 201-214.
- Akyıldız, A. (2008). “Sadullah Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35, 432-433.
- Akyıldız, A. (2013). “Yusuf İzzettin Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44, 13-16.
- Altın, H. (2010). “II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırlarından Emrullah Efendi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimize Katkıları”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(15), 151-165.
- Altınova, B. & Tuncel, U. A. (2014). “Hayata Edebiyatla Direniş: Tomris Uyar ve Virginia Woolf’un Günlüklerinde Yükselen Kadın Sesi”. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*(12), 112-119.

- Alvarez, A. (2007). *İntihar Kan Dökücü Tanrı*. (Z. Ç. Sarıkaya, Çev.) İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Ames, L. (1987). Sylvia Plath İçin Notlar. S. Plath içinde, *Sırça Fanus* (H. Saraç, Çev., s. 255-272). İstanbul: Can Yayınları.
- Anaz, E. (Ekim-2020). “Finike–Fenike Eşleşmesinin Kökenleri ve “Finike” İsmi'nin Günümüze Ulaşması”. *History Studies International Journal Of History*, 12(5), 2319-2346.
- Arıkan, Z. (1993). “Bir “İzmir Tarihçisi”: Ziya Somar”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 241-259.
- Arslan, M., Kavuncu, M. G., & Demirci, V. G. (2018). *Gençlerin Ruhsal Durumları Üzerine Bir Araştırma İntihar Eğilimleri ve İntihar Olasılıkları*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Asım, N. (1923). Yıldırım Beyazıt Hanın İntiharı”. *Darü'l Fünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, 2.
- Aslan, M. (2001). Hellenistik Dönem'e Damgasını Vuran Felsefe Sistemleri; Epikurosçuluk ve Stoacılık -II-. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 37-40.
- Atlı, Z. (2007). İntihar Olasılık Ölçeği (İÖÖ)'nin Klinik Örneklerdeki Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, N. (2014). *Aşk Ölüm Getirir; Tarihte ve Mitolojide Aşk*. İstanbul: Parola Yayınları.
- Aydoğan, E. (2007). “Ziya Gökalp'in Ölümünün Türk Kamuoyu ve Basındaki Yansımaları”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 177-190.
- Aytekin, A. (2018). “Sadık Hidayet'in “Lale” Hikâyesinin Tercümesi ve Edebiyat Sosyolojisi Açısından Kısa Değerlendirilmesi”. *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi.*, 6(2), 81-90.

- Ayyıldız, B. (2015). “Cesare Pavese, Italo Svevo ve Tezer Özlü’de İntihar Kavramı”. *Erdem, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(69), 22-40.
- Balcı, A. (2012). “İntihar, Basın ve İktidar”. *Ayraç Derisi*, (30). 27-28.
- Bayat, F. (2018). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Baykal, İ. “*Son Osmanlı Veliahdı ve Halifesi Abdülmecid'in Sarayında Neler Gördüm?*”. Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/137231> adresinden alındı.
- Beydilli, K. (1989). “Alemdar Mustafa Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 364-365.
- Bilgi, N. (1992). “Dr. Mehmed Reşid Bey’in Taşkışla Hatıraları Hakkında”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 17(100), 52-56.
- Bilgi, N. (1999). *Ermeni Tehciri ve Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Beyin Yargılanması*. Ankara: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Serisi.
- Bozdağ, İ. (2006). *Atatürk'ün Başyaveri Salih Bozok Anlatıyor, Latife ve Fikriye İki Aşk Arasında Atatürk*. İstanbul: Truva Yayınevi.
- Camus, A. (2010). *Sisifos Söyleni*. (T. Yücel, Çev.) İstanbul:: Can Yayınları.
- Ceylan, A. (Bahar-2006). “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımında Hukuki Düzen (1839-1876)”. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*(1), 139-155.
- Cholbi, M. (2017). "Suicide". E. Zalta (Dü.) içinde, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Suicide (Stanford Encyclopedia of Philosophy/Fall 2017 Edition) adresinden alındı
- Cicero, M. (1839). *The Tusculan Questions*. (G. Otis, Çev.) Boston: Mes. B. Dow Publisher.
- CNNTÜRK. (2020, 09. 25). *Instagram'da intihar notu bırakan Furkan Celep canına kıydı... 18 yaşındaki Furkan neden intihar etti?* [cnnturk.com: https://www.cnnturk.com/turkiye/furkan-celep-intihar-notu-sonrasi-canina-kiydi-18-yasındaki-furkan-neden-intihar-etti](https://www.cnnturk.com/turkiye/furkan-celep-intihar-notu-sonrasi-canina-kiydi-18-yasındaki-furkan-neden-intihar-etti) adresinden alındı

- Coşkun, V. (2019, 12. 9). *İki “Ziya” (1): “Başlı Kurşunsuz Ziya” ve “Başlı Kurşunlu Ziya”*. Independent Türkçe: <https://www.indyrturk.com/node/101286/t%C3%BCrkiyeden-sesler/iki-%E2%80%9Cziya%E2%80%9D-1-%E2%80%9Cba%C5%9F%C4%B1-kur%C5%9Funsuz-ziya%E2%80%9D-ve-%E2%80%9Cba%C5%9F%C4%B1-kur%C5%9Funlu-ziya%E2%80%9D> adresinden alındı
- Çalen, M. (Kış-2016). ““Yeni Hayat”tan “Millî Hayat”a, İntihardan Terkiibe Ziya Gökâl”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi.*, 2(16), 225-235.
- Çolak, M. (2020). “Macar Ressam Kálmán Beszédes’in Kaleminden Ödön Széchenyi ve İtfaiye Teşkilatı: Osmanlı Modernleşmesine Bir Katkı (Orijinal Karakalem Çizimleriyle Birlikte)”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39(68), 331-356.
- Demirkol, M. (2013). İntihar Olasılığı: Kişilik Özellikleri, Kontrol Odağı ve Ölüm Algısı Açısından Bir Değerlendirme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Donne, J. (1982). *Biathanatos; A Modern-Spelling Edition*. (S. Orgel, Dü.) New York: Garland Publishing.
- Douglas, J. D. (1970). *Social Meaning Of Suicide*. New Jersey: Princeton University Press.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (Z. İlkelen, Çev.) İstanbul: Pozitif Yay.
- Dündar, C. (2001). *Yaveri Atatürk’ü Anlatıyor*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Dündar, C. (2006). *Yüzyılın Aşkları*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Dürüşken, Ç. (2001). Stoa Mantığı. *Felsefe Arkivi*(28).
- Şair Eşref. (1904). *Deccal*. Mısır.
- Ekinci, E. B. (2016, 11. 28). *İntihar mı? Cinâyet mi? Şehzade Yusuf İzzettin Efendi’nin Hazin Ölümü*. Prof. Dr. Ekrem Buğra Ekinci: <https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=760&intihar-mi--cin%C3%A2yet-mi----%C5%9Fehz%C3%A2de-yusuf-izzeddin-efendi%E2%80%99nin-hazin-%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC> adresinden alındı

- Emiroğlu, K. (Dü.). (1995). *Hemingway'in Mektupları*. (K. Emiroğlu, Çev.) İstanbul: Düşün Yayınevi.
- Ergün, E. &. (2018). "Etik Bir Tartışma Konusu: Hume ve Kant Örneğinde İntihar". *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 1(9), 121-146.
- Ersoy, U. (2018). "İntihara Yönlendirme Suçu". *Türk Barolar Birliği Dergisi*(136), 75- 140.
- Eskin, M. (2003). *İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi, Önleme*. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi.
- Farberow, N. &. (2003). *The Encyclopedia of Suicide* (2. b.). New York: Fact on File Press.
- Ferngren, G. (1989). The Ethics of Suicide in the Renaissance and Reformation. B. Brody (Dü.) içinde, *Suicide and Euthanasia* (s. 155-181). Texas, U.S.A.: Springer-Science+Business Media, B.V.
- Freud, S. (1993). "Yas ve Melankoli". (R. &. Uslu, Dü.) *Kriz Dergisi*, 1(2), 98-103.
- Gilmartin, S. (1997). "The Sati, the Bride, and the Widow: Sacrificial Woman in the Nineteenth Century". *Victorian Literature and Culture*, 25(1), 141-158.
- Güller, A. (2015). XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Toplumunda İntiharlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harmancı, P. (2015). "Dünya'daki ve Türkiye'deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi". *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*,. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88833> adresinden alındı
- Harris, J. C. (2008). "Tarquin and Lucretia (Rape of Lucretia)". *Archives of General Psychiatry*, 65(3), 250-251.
- Haynes, S. (2019, 08. 23). "What to Know About Virginia Woolf's Love Affair With Vita Sackville-West". Time: <https://time.com/5655270/virginia-woolf-vita-sackville-west-relationship/> adresinden alındı

- Heeringen, V. &. (2003). "Understanding the Suicidal Brain". *British Journal of Psychiatry*,(183), 282-284.
- Hitler, A. (2010). *Kavgam*. (D. Aybar, Çev.) İstanbul: Karşı Yayınevi.
- Hürriyet Gazetesi. (2020, 11 4). *Ümit Yaşar Oğuzcan kimdir? İşte Ümit Yaşar Oğuzcan'ın intihar eden oğluna yazdığı şiir*. Hürriyet Kelebek: <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-umit-yasar-oguzcan-kimdir-iste-umit-yasar-oguzcanin-intihar-eden-ogluna-yazdigi-siir-41654023> adresinden alındı
- İ. Savi, S. (2008). "Sâdık Hidâyet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35, 394-395.
- Iamblichus'. (1818). *Life of Pythagoras or Pythagoric Life*. (T. Taylor, Çev.) London: J.M. Watkins.
- İnan, R. (2016-Sonbahar). "Tevfik Nevzat ve Ölümü Üzerine Bir Okuma". *International Journal of Language Academy.*, 4(1), 134-142.
- İnci, H. (2000). "Beşir Fuad". *Toplumsal Tarih Dergisi*(83).
- Kabacalı, A. (1993). *Türkiye'de Siyasal Cinayetler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Karakılıç, S. (2018). *Sürgün, İntihal ve İntihar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kayalı, Y. (2003). "Eski Bir Hint Geleneği: Satı". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 365-374.
- Kılıç, R. (Eylül-2013). Erken Cumhuriyet Dönemi İstanbul'unda İntihar: Toplum-Ferd-Siyaset. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(3). 100-117.
- Kılıç, R. (Aralık-2013). "Gerçeklik ve Kurgu Olarak Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul'da İntihar". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 10(4). 43-70.
- Kılıç, R. (2018). *İntiharın Tarihi; Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyette İstemli Ölüm Halleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kırpık, C. (2010, 04). "Hanedân-ı Saltanat Nizamnamesi ve Uygulanması". *Belleten*, LXXIV.

- Kierkegaard, S. (2010). *Ölümçül Hastalık Umutsuzluk*. (M. Yakupoğlu, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Koçu, R. E. (1961). "Beşir Fuad". Kollektif içinde, *İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 5, s. 2601). İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Korkmaz, A. (2019). "Felsefede 'İntihar' Sorunu". *Notlar Dergisi*.(12).
- Koska, E. &. (2020). "Sigmund Freud: Eleştirel Bir Biyografi Denemesi". *Madde, Diyalektik ve Toplum Dergisi*, 3(3), 177-184.
- Koyuncu, İ. (2019). "Nilgün Marmara". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. içinde
- Köprülü, M. (1995). "Yıldırım Beyazıd'ın Esareti ve İntiharı Hakkında". *Bellekten*, 1(2), 598-599.
- Kurt, H. (2019). "Dr. Reşid Bey'in Diyarbekir Vilayetinde Ermeni Tehcirindeki Rolü". *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*.(7), 94-115.
- Küçük, C. (1988). "Abdülaziz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 179-185.
- Latson, J. (2015, 02. 11). "*Why Some Blamed Poetry for Sylvia Plath's Death*". Time: <https://time.com/3695332/sylvia-plath-blame/> adresinden alındı
- Leenaars, A. A. (2010). "Edwin S. Shneidman on Suicide". *Suicidology Online Journal*(1), 5-18.
- Lester, D. (1987). "Marilyn Monroe: Love and Loss in Life". *Love and Loss in Life Symposium*. 13. New York: Archives of the Foundation of Thanatology.
- Loutzaki, I. (2011). The Dance of Zalongos: An Invented Tradition on Canvas. B. Z. Sparti (Dü.) içinde, *Imaging dance Visual Representations of Dancers and Dancing* (s. 1-32). New York: Georg Olms Verlag AG.
- Montaigne, M. (2011). *Denemeler* (Cilt II). (E. Sunar, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Madden, T., & Baldwin, M. (2010). Albigensian Crusade. *Britannica*. <https://www.britannica.com/event/Albigensian-Crusade> adresinden alındı

- Mark, J. J. (2011, 02. 18). “*Theseus & the Minotaur: More than a Myth?*”. World History Encyclopedia: <https://www.worldhistory.org/article/209/theseus--the-minotaur-more-than-a-myth/#:~:text=Theseus%2C%20son%20of%20King%20of,youths%20and%20killin g%20the%20Minotaur>. adresinden alındı
- Marsh, I. (2017). *İntihar, Foucault, Tarih ve Hakikat*. (Y. A. Dalar, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Marx, K. (2006). *İntihar Üzerine*. (B. & Çoban, Çev.) İstanbul: Yenihayat Kütüphanesi.
- Mayakovski, V. (1998). *150.000.000 Destanı*. (G. Emre, Çev.) Ankara: İlke Kitabevi Yayınları.
- Mazıca, N. (1996). “1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”. *Atatürk Yolu Dergisi*, 5(18), 131-154.
- Meninski, F. (2000). *Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae...* (M. Ölmez, Çev.) İstanbul: Simurg Yayınları.
- Metts, J. (2016, 01. 16). “*Ernest Hemingway Biographic: A Comprehensive Psychological Profile*”. Akademia: https://www.academia.edu/31136180/Ernest_Hemingway_Biographic_A_Comprehensive_Psychological_Profile adresinden alındı
- Minois, G. (2008). *İntiharın Tarihi; İstemli Ölüm Karşısında Batı Toplumunu*. (N. Acar, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Montaigne, M. (1999). *Denemeler*. (S. Eyüboğlu, Çev.) İstanbul: Cem Yayınları.
- Montesquieu. (2014). *Kanunların Ruhu Üzerine*. (F. Baldaş, Çev.) İstanbul: Hiperlink Yayınevi.
- More, T. (2016). *Utopia*. (M. & Urgan, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

- Muratoğlu, B. (2009). Sosyal Sapkınlığın Medyadaki Temsilinin Çizgi Filmler Üzerinden İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- N. Serin, F. (2017). “David Hume’un ‘İntihar Üzerine’ ve ‘Ruhun Ölümsüzlüğü Üzerine’ Denemeleri”. *Mavi Atlas Dergisi*, 5(2), 302-321.
- Okay, M. (1969). *Beşir Fuad İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti*. İstanbul: Hareket Yayınevi.
- Okay, M. (1992). “Beşir Fuad”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 6, 5-6.
- Okay, M. (1996). “Güneş”. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14, 296-297.
- Okay, M. (1997). “Hâver”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, 527-528.
- Önel, D. (2016, 02. 14). “Virginia Woolf’u İntihara Sürükleyen Adımlar”. Oggito: <https://oggito.com/icerikler/virginia-woolf-u-Intihara-surukleyen-adimlar/11496> adresinden alındı
- Örik, N. “Bir Çehreden Birkaç Çizgi, Son Osmanlı Padişahı Hakkında Bâzı Görüşler ve Tahliller”. Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: <http://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/132690/001584138010.pdf?sequence=3&isAllowed=y> adresinden alındı
- Özata, M. (2014, 10. 30).). *Osmanlı Meclisi 1908 Burdur Mebusu Ömer Lütfi Efendinin Safranbolu’da İken Kuvayi Milliye Aleyhine Faaliyeti ve İntihar Etmesi*. Burdur Tarihi: <http://burdurtarihi.blogspot.com/2014/10/osmanli-meclisi-1908-burdur-mebusu-omer.html> adresinden alındı
- Özel, N. (2012). “İntiharlar Hakkında Statistlik Araştırma”. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 2, 103-138.
- Palabıyıkoglu, R. (1994). “İntihar Davranışı ve Kitle İletişim Araçları”. *Kriz Dergisi*, 2 (2). 277-284.
- Palamut, G. *Bir Evladın Öğretisi*. Yeni Güney Gazetesi: <https://yeniguneygazetesi.com/bir-evladin-ogretisi/> adresinden alındı

- Pattabanoğlu, Z. (2015). "Seneca'da Felsefe ve Ölüm". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(2), 137-158.
- Pavese, C. (2000). *Yaşama Uğraşı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Platon. (1998). *Yasalar*. (C. & Şentuna, Çev.) İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Platon. (2018). Sokrates'in Savunması. (E. Alagöz, Çev.) Ankara: Panama Yayınevi.
- Roberts, J. (2009). *Chinese Mythology A to Z* (2. b.). New York: Chelsea House Publishers.
- Rosnay T. & Gouvion, C. (2009, 04. 24). *La croisade antisuicide des Samaritans*. Psychologies: <https://www.psychologies.com/Moi/Epreuves/Deuil/Articles-et-Dossiers/La-croisade-antisuicide-des-Samaritans> adresinden alındı
- Sabah. (2016, 05. 26). "Marilyn Monroe kimdir?". Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/marilyn-monroe-kimdir> adresinden alındı
- Salihoğlu, E. (2019, 08. 19). "Bir Başka Filozof: Arthur Schopenhauer". Efe Salihoğlu (Felsefe & Düşünce): <https://salihogluefe.medium.com/bir-ba%C5%9Fka-filozof-arthur-schopenhauer-4569c51c8935> adresinden alındı
- Sarıkaş, F. (2005). "Virginia Woolf'un Mrs Dalloway Adlı Eserindeki Üslubun İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.*, 3(12), 142-150.
- Satar, N. (2014). Hayal mi Hakikat mi? Beşir Fuad, Halit Ziya ve Ahmet Mithat Eserleri Bağlamında Tanzimat Dönemi Edebiyatında Realizm ve Romantizm Üzerine Tartışmalar. N. & Kayar (Dü.), *III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı- IV. içinde*, (s. 45-56). Sakarya.
- Schmidt, S. (2019). "Cervantes and His Sources: On Virtue and Infamy in La Numancia". *Cervantes: Bulletin of the Cervantes Society of America.*, 39(2), 111-137.
- Selçuk, H. (2019). Benderli Mehmed Selim (Sırrı) Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1771-1831). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sertel, S. &. (Aralık-2015). “İttihat ve Terakki'nin Küçük Efendisi: İaşe Nazırı Kara Kemal Bey'in Hayatı ve Faaliyetleri”. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(24), 381-397.
- Shneidman, E. (1977). *Definition of Suicide*. Maryland (U.S.A): A. Jason Aronson Book Rowman & Littlefield Publishers INC.
- Somar, Z. (1943). *Bir Adamın ve Bir Şehrin Tarihi, Tevfik Nevzat, İzmir'in İlk Fikir ve Hürriyet Kurbanı*.
- Strauss, J. (2019). What was (Really) Translated in the Ottoman Empire?: Sleuthing Nineteenth-century Ottoman Translated Literature. M. Booth (Dü.) içinde, *Migrating Texts: Circulating Translations around the Ottoman Mediterranean* (s. 57-94). Edinburg: Edinburg University Press.
- Sümer, N. (2014). Antik ve İkel Topumlarda İntihar Olgusu. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Şahin, İ. (1999). Tevfik Nevzat'ın Hayatı”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 95-118.
- Şen, N. (2008). Toplumsal Anlam Dünyası ve İntiharın Toplumsal Algısı: Bursa Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taraborrelli, J. R. (2011). *Marilyn Monroe ve Bilinmeyen Hayatı*. (B. T. Uğur, Çev.) İstanbul:: Artemis Yayınevi.
- Toprak, Z. (2015). “Mayakovski'nin İntiharı ve Nâzım Hikmet”. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 260, 22-31.
- Turgut, R. (2011). Donatizm. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkeri, M. (2010). “Aristoteles ve İş Etiğindeki Temel Değerlerin Dönüşümü”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.(31), 133-155.
- Türkgeldi, A. (1949). *Görüp İştittiklerim*. Ankara: TTK Basımevi.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009-2019). “*İl ve Cinsiyete Göre İntiharlar*”. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Uca, A. (2013). “II. Abdülhamit Döneminde Dr. Bahaeddin Şakir’in Osmanlı Velihtları ile İlişkileri”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24), 97-101.
- Uçman, A. (2012). “Tokadizâde Şekib Bey”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 41, 216-217.
- United States Holocaust Memorial Museum. (tarih yok). *Adolf Hitler: Önemli Tarihler*. 05 13. 2021 tarihinde United States Holocaust Memorial Museum: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/adolf-hitler-key-dates> adresinden alındı
- Usman, M. (1941). *Tababet-i Ruhiyye-I*. İstanbul: Kader Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. (1950). “Viyana Büyük Elçisi Vezir Sadullah Paşa'nın İntiharına Dair”. *Bellekten*, 14(55), s. 419-479.
- Yıldız, N. (2008). “Sibirya Türklerinin Mitoloji ve İnançlarında Kötü Ruhlar”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 84-93.
- Yücebaş, H. (1984). *Şair Eşref Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları*. İstanbul: Dilek Yayınevi.
- Yüksel, Ç. (2018). “Teşkilat-ı Mahsusa ve Çete Savaşı”. *Ulakbilge Dergisi*, 6(31), 1742-1747.
- Zweig, S. (2019). *Dünün Dünyası*. (G. Wilhelm, Çev.) İstanbul: İletişim Yay.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

001510817006.pdf (marmara.edu.tr)

Tezer Özlü Biyografi.info.

Mayakovski (1893-1930) - Kim Kimdir?

Kategori:İntihar eden naziler - Vikipedi (wikipedia.org)

<https://sozluk.gov.tr>

Hero ile Leandros | Yunan Mitolojisi-Greek Mythology

Paranoid Kişilik Bozukluğu (Paranoya) Nedir? | Erişkin Psikiyatri | NPİSTANBUL
(npistanbul.com)

Sosyal medya gençleri intihara mı sürüklüyor? | YAŞAM | DW | 15.11.2017

VI. GÖRSELLER

Resim 1: Beşir Fuad'ın Vesikalığı

Orhan Okay, Beşir Fuad'ın bu fotoğrafına, 1887 senesinde “*İntikad*” adlı kitabının iç kapağında ulaşmıştır.

Resim 2: Beşir Fuad'ın Çalışma Masasında Fotoğrafi

Beşir Fuad'ın bu fotoğrafı önce Malûmat Mecmuasında 13 H. 1899'da³¹⁶ çıkmış sonraları ise Beşir Fuad ile alakalı ansiklopedi maddelerine konmuştur. Malûmat mecmuasının VIII. Cildinin, 176 Numaralı ve 1190. Sayfasında yer alan bu fotoğrafın altında “*Meşahir-i müharririnizden müteveffa Beşir Fuad Bey.*” Şeklinde not düşülmüştür.

³¹⁶ Orhan Okay verdiği dipnotta 1889 tarihini kullanmışsa da aynı dipnotta yer alan “Beşir Fuad'ın ölümünden on iki sene sonra ve herhangi bir mülâhaza olmaksızın konulmuştur.” Şeklindeki açıklamasından anlamaktayız ki yanlış yazılmıştır. Beşir Fuad 1887 senesinde vefat ettiğine göre 1899 senesine yayımlanmış olması daha doğrudur. Orhan Okay bu fotoğrafın aslını Nigâr Galip Ulusoy'da bulmuştur. Bkz.: Okay, M.O. (1969). *a.g.e.* s. 72.

Resim 3: Beşir Fuad ve Arkadaşları

Bu fotoğraf nerede çekildi bilinmemekle birlikte en soldaki şahsın Beşir Fuad olduğu görülmektedir. Onun hemen yanındaki oturan şahıs Muallim Naci, oturan diğer şahıs Ahmet Mithat ve ayakta duran şahsın ise tam olarak bilinmemekle birlikte Ahmet Mithat'ın yeğeni Mehmet Cevdet olduğu düşünülmektedir.³¹⁷

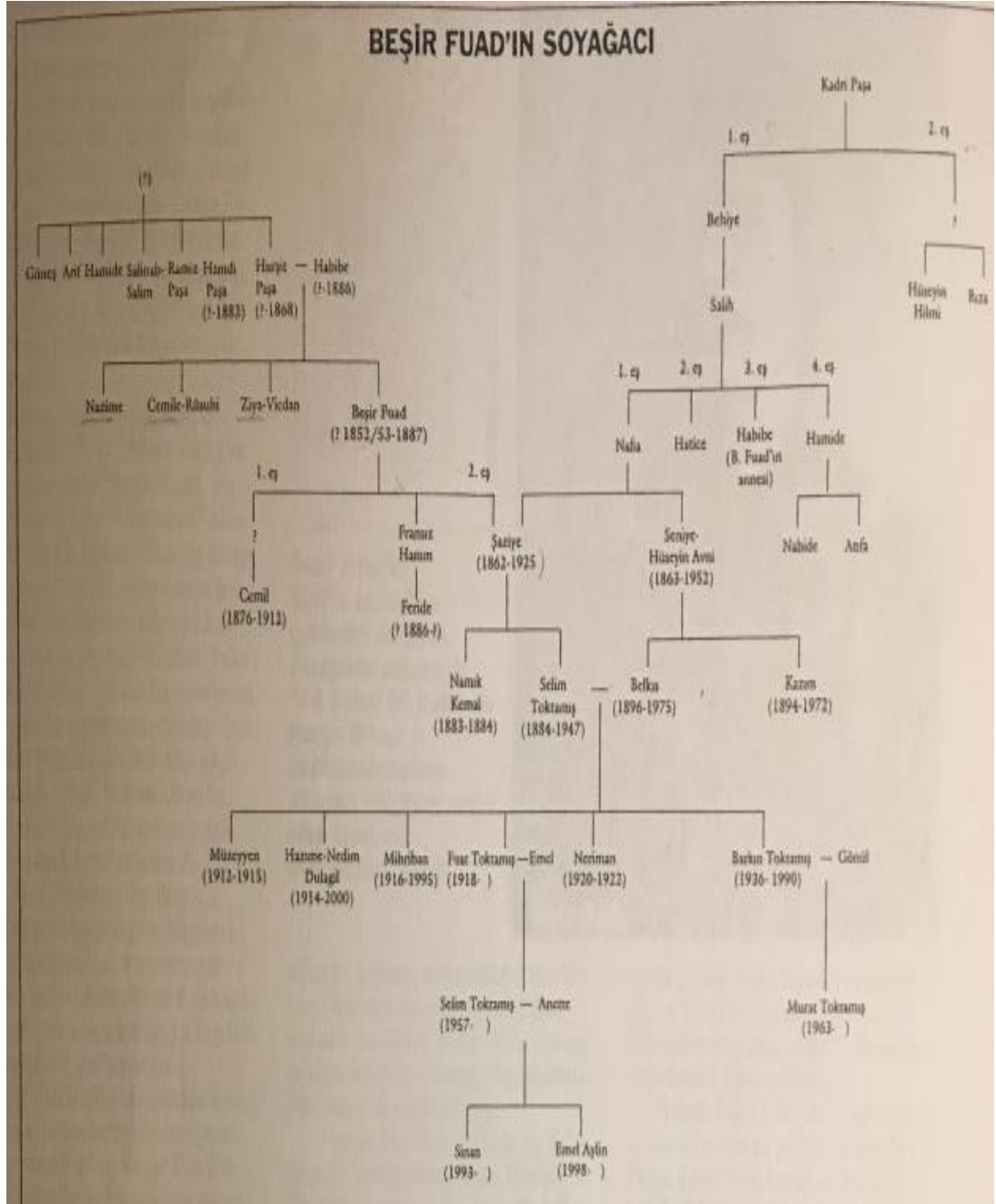
³¹⁷ Bkz.: İnci, H. (Kasım, 2000). *a.g.m.* s. 54.

Resim 4: Subay Beşir Fuad

Bu fotoğraf Beşir Fuad daha Girit'te subayken muhtemelen 26 yaşındayken çekilmiştir. Bu fotoğrafın arkasında "10 Şubat 95 tarihinde Hanya Erkan-ı Harbiyesindeyken aldırmiş olduğum resim olup kendime mahsustur." Şeklinde bir yazı bulunmaktadır³¹⁸.

³¹⁸ Bu fotoğrafa Handan İnci, Beşir Fuad'ın torunu aracılığıyla ulaşmıştır. Bkz.: İnci, H. (Kasım, 2000). *a.g.m.* s. 51.

Resim 5: Beşir Fuad'ın Soyağacı

Bu soyağacına Handan İnci'nin makalesinden ulaşılmıştır.³¹⁹

³¹⁹ Bkz.: İnci, H. (Kasım, 2000). *a.g.m.* s. 50.

Resim 6: Beşir Fuad'ın İntihar Ettiği Ev

Bu ev Beşir Fuad'ın intiharını icra ettiği evdir. Adresi: Babıali, Nallımescit Mahallesi, Çağaloğlu Yokuşu, No: 12, İstanbul. Bu fotoğraf 1982 senesinde çekilmiştir.³²⁰

³²⁰ Bkz.: İnci, H. (Kasım, 2000). *a.g.m.* s. 54.